ION ROTH JELESCU

ȘI CERUL PLÂNGEA

(Amintiri din prigoana cea mare)

DACIA
Madrid - 1974

ION ROTH JELESCU

ȘI CERUL PLÂNGEA

(Amintiri din prigoana cea mare)

DACIA
Madrid - 1974

PRECUVÂNTARE

Cu scrierea acestei adânc tulburătoare și răpitoare carte, camaradul Ion Roth-Jelescu și-a împlinit o datorie, o datorie către vremurile care au fost și către cele care sunt, tot atât de grozave ca acele povestite în «Și Cerul Plângea», dar când jertfa legionară nu este decât o parte a muceniciei unui neam întreg.

Aceeași datorie o au toți Legionarii supraviețuitori ai măcelurilor și temnițelor lui Carol și Antonescu, care nu și-au pus încă amintirile pe hârtie. Să o facă cât mai degrabă, chiar dacă nu găsesc mijloacele unei publicări actuale. Amintirile se șterg, chiar cele ale faptelor care ne-au sguduit cât de adânc odinioară; simțirile se înnegresc dealungul anilor și odată cu această înnegrire, pare că se șterge ceva și din vina călăilor și din grozavele suferințe ale victimelor.

Și aceasta nu este drept. Nu este drept față de cei care în România au fost chinuiți și omorîți în lagărele Carliste și Antonesciene, nu este drept față de neamuri întregi cari, în țările de dincolo de Perdeaua de Fier, sunt robite acelorași fiare neomenești cari ne-au chinuit pe noi — căci, cu sceptrul în mână sau cu pumnul strâns și ridicat, de aceleași ființe satanice e vorba — și nu este drept nici față de cei cari, în întreaga necunoștință sau uitare — cu grijă întreținute de apostolii minciunei — se lasă duși ca un hoit pe Dunăre, spre acea zi de apoi pe care o făgăduise Lumei veselul Lenin.

Dacă măcelurile care au şters depe pământul Rusiei de odinioară a şasea parte din locuitorii ei ar fi fost ţinute până astăzi de faţă în mintea opiniei publice a ţărilor apusene, în urâţenia întregimei şi a amănuntelor lor, de către cei — oameni de Stat, publicişti, scriitori, dascăli, istorici, clerici înalţi şi mărunţi — cari aveau răspunderea luminărei acestei opiniuni publice, nu ar fi fost cu putinţă în Europa dintre cele două războaie promovarea şi practica acelei politice pro-sovietice ale cărei prime victime — înainte de hecatombele celui de — al doilea războiu mondial — am fost noi, Legionarii.

Şi lovită a fost Mişcarea Legionară pentru singura vină de a fi fost îngrijorată prevestitoare a prăpădului ce această amintită politică se pregătea nu numai pentru Ţara noastră, nu numai pentru Lumea Creştină, dar pentru întreaga omenire. Prorocirea noastră, prorocirea lui Corneliu Codreanu, s'a împlinit pentru jumătatea pământului şi pentru şi un sfert al locuitorilor lui. A aminti lumei neînghiţită încă de Bestia-fără-Nume cât de mult am avut dreptate şi cât de mult am pătimit pentru îndrăzneala de a o striga, este de a ajuta pe cei care, în ţările încă nerobite, au priceput însfârşit primejdia ce le ameninţă şi încearcă să trezească mulţimile amăgite de simbriaşii Duşmanului şi de cârmuitorii înscăunaţi de el, din nepăsarea şi toropeala în care se găsesc astăzi.

Deaceea ar fi de dorit ca amintiri ca acele ale camaradului Roth-Jelescu să apară traduse şi în alte limbi, fie că ele privesc prigoanele din timpul Regatului sau din timpul aşa zisei Republice Populare Române.

Valoarea ajutorului pe care exilul legionar îl poate aduce apărărei anticomuniste a Lumei Apusene, prin autenticitatea mărturiilor sale şi prin neclintita lui atitudine faţă de asupritorii Ţărei şi de întinsele lui râvne, a fost pricepută şi de Duşman şi astfel se desluşesc grija şi înverşunarea cu care slugile lui din Presa Internaţională sau Mafia intelectualilor în slujba Conspiraţiei Marxiste ne urmăresc cu bârfele şi săgeţile lor otrăvite.

Cu durere trebuie să ne dăm seama că printre aceşti îndărătnici şi sistematici ponegritori ai Mişcărei Legionare se găsesc în exilul românesc anumite vlăstare ale foştilor noştri călăi şi ale mişeilor şi fricoşilor care se gudurau pe lângă ei. Şi, în această privinţă, povestirea camaradului Roth-Jelescu ne pune încă odată în faţa întrebărei: cum a putut poporul, în care nu s'a găsit nicio Curte de Justiţie pentru a osândi pe Corneliu Codreanu după tragedia dela Iaşi, poporul care a primit cu acea evlavie, acea dragoste, acea mândrie rămăşiţele pământeşti ale vitejilor căzuţi în Spania, poporul care, în ultimele alegeri, cu toate presiunile guvernamentale, făcuse din Partidul «Totul pentru Ţară» al doilea din opoziţia parlamentară, să se fi schimbat în acel care primea, mut şi nemişcat, toate cruzimile şi ticăloşiile regimului carlist? Cartea camaradului Roth şi prea puţinele amintiri asemănătoare ne dau răspunsul: nu poporul se schimbase; «constituţia octroiată» a lui Carol schimbase Statul. El schimbase în întregimea lui, dela Biserica dată lui Satana, dela tribunale şi curţile umplute în loc de judecători, de gorile în uniformă, dela Generali şi Colonei reduşi la gradul de comandanţi de plutoane de execuţie, până la acea jandarmerie şi poliţie, unde fiecare element trebuia să fie ucigaş şi un schingiutor încercat.

Poporul nu se schimbase şi acesta o dovedeşte însăşi lupta legionară, fără pereche în istoria mişcărilor naţionaliste, unde morţii s'au numărat cu miile, bătuţii, chinuiţii şi încarceraţii cu zecile de mii — o dovedeşte ajutorul ce luptătorii noştri îl primeau, cum povesteşte şi camaradul Roth, în păţaniile lor, chiar dela cei care erau însărcinaţi cu urmărirea şi paza lor — o dovedeşte răzbunarea uciderii Căpitanului, dusă la bun sfârşit, după atâtea încercări nenorocoase şi cu o atât de mare jertfă — o dovedeşte răsturnarea lui Carol şi înscăunarea Regimului Legionar... răsturnat prin altă lovitură de Stat, făptuită mişeleşte subt scutul unui războiu care nu îngăduia răzvrătirea oricărui adevărat român — a dovedit-o încă odată lupta prelungă şi înverşunată, adevăratul războiu

dus până în 1956 în Carpaţii României de formaţiile de ofiţeri, legionari şi viteji, din toate treptele obştei româneşti împotriva cotropitorului comunist.

NU, POPORUL ROMAN NU SE SCHIMBASE, ŞI NU S'A SCHIMBAT.

Madrid, 13 Ianuarie 1974.

MIHAIL STURDZA

SE DESLĂNŢUIE FURTUNA

Intr'o seară răcoroasă de Iunie, întinşi pe iarbă la marginea unui bazin din via bătrânului Heidenreich, cei patru camarazi: Boris Tucan, Serafim Parfenie, bătrânul Heidenreich şi eu, din câţi mai rămăseserăm nearestaţi, discutam, cu sufletele înfrigurate şi cuprinşi de-o amară desnădejde şi tristeţe, ultimele evenimente ale anului 1938. An predestinat să fie unul din cei mai negri din viaţa noastră legionară: sub înaltul patronaj al Patriarhului ţării şi secundat de cele mai reprezentative figuri din lumea noastră politică şi culturală, în frunte cu profesorul universitar Nicolae Iorga, se începuse cea mai aprigă prigoană contra tineretului român, aproape în întregime incadrat în Legiune.

Corneliu Zelea Codreanu, Şeful Mişcării Legionare, fusese arestat şi condamnat la zece ani de carceră grea, sub motivul cel mai absurd pentru un şef de mişcare naţionalistă: trădarea de neam. Mai multe lagăre de concentrare fuseseră deschise la Mânăstirea Tismana, Mânăstirea Dragomirna, Miercurea Ciuc, unde zăceau internaţi aproape toţi şefii legionari din Ţară. Cei ce fuseseră mai aproape de Căpitan şi conlucraseră strâns cu el pentru organizarea Mişcării, se găseau deasemenea internaţi.

Cu fiecare zi, noi procese, cu judecăţi sumare, trimiteau în închisori pentru doi sau trei ani, sute de legionari. O întreagă generaţie pusă afară din lege, îşi strângea în pumni

suferințele și speranțele... Și ca totdeauna, toate aceste grele încercări începeau sau în preajma Crăciunului sau în Săptămâna Patimilor. Așa fusese în prigoanele precedente din 1931, 1932 și 1933.

Prima dizolvare a Mișcării noastre, operă a partidului Național-Țărănesc, avusese ca Subsecretar la Interne pe Armand Călinescu. A doua dizolvare căzuse în sarcina guvernului Iorga-Argetoianu. Iar a treia, în 1933, a guvernului liberal, condus de Ion G. Duca, devenise celebră prin bestialitate și lipsă de scrupule.

De data aceasta lucrurile erau și mai grave. Toate personalitățile politice române, cu excepția lui Iuliu Maniu și George Brătianu, acceptaseră suspendarea Constituției și introducerea dictaturei personale a Regelui Carol al II-lea. Peste noapte, o mână de politicieni inconștienți, elaboraseră o nouă Constituție, care nu avea alt țel decât siluirea oricărei conștiințe românești și cufundarea în sclavie a unui întreg popor. Acei ce ne schingiuiseră și ne aruncaseră în închisori sub acuzația de «*dușmani ai ordinei publice*» și ne calificaseră de «*teroriști*», de «*organizație periculoasă Statului*», de «*extremiști doritori de a introna dictatura și suspendarea libertăților individuale*», își arătau de data aceasta adevărata față, înlesnind Regelui Carol tocmai intronarea teroarei și a dictaturei, transformându-se în sperjuri și în simple unelte în mâinile unui dement. Din felul cum autoritățile nou constituite înțelegeau să-l trateze pe Căpitan, reieșea, pentru orice om cât de simplu, că se urmărea distrugerea lui și a celorlalți conducători ce eventual ar fi putut să-l înlocuiască.

In mintea noastră, a celor ce rămăseserăm încă nearestați, se punea o grea problemă. După auto-dizolvarea Mișcării, primiserăm ordin în sensul de a întrerupe orice activitate și de a ne dedica propriilor ocupații profesionale. Se cerea din partea noastră liniște, liniște totală. Totuși, puteam noi oare rămânea simpli spectatori ai suferințelor Căpitanului și ai atâtor alți legionari? Sau va trebui să acționăm cu ener-

gie, dând guvernanților o lecție aspră? Pe deoparte era teama de a nu periclita viața Căpitanului și a celorlalți camarazi închiși; pe de altă parte însă, ne dădeam seama, că, fie cu intervenția noastră fie fără ea, soarta Căpitanului era pecetluită.

Poziția de defensivă și așteptare nu ni se părea totuși cea mai bună. Era o naivitate să mai credem că ar putea interveni ceva în folosul nostru. Când însuși Patriarhul țării, un om bătrân, care nu mai putea aștepta nimic dela viață, nu avusese curajul de a se opune în mod categoric intențiilor criminale ale Regelui Carol și Armand Călinescu, unde se putea găsi omul care să lanseze un protest sau să încerce o rezistență!... Eram atât de singuri, încolțiți și părăsiți de toată lumea!...

Totuși, confruntându-ne părerile, am ajuns la concluzia că nu e bine să ne dăm la fund, renunțând la luptă. Orice s'ar întâmpla, noi trebuie să refacem organizația locală, să strângem rândurile, să reluăm legăturile cu organizațiile noastre din toată țara. Nu se poate să nu existe cineva lăsat de Căpitan pentru a conduce în lipsa lui Mișcarea. Și așa s'a hotărît reorganizarea forțelor legionare din județul Tighina, în cuiburi de câte trei, cu înlocuirea vechilor conducători prin elemente tinere, cărora să li se încredințeze șefia de cuiburi sau Garnizoane, fiind necunoscuți de aparatul polițienesc. Intre timp, eu și Tucan, trebuia să încercăm reluarea raporturilor cu celelalte organizații județene din Basarabia și cu organizația centrală din București, dacă eventual ar mai exista. In caz contrariu, de a aduna elementele libere din București, încercând reorganizarea lor și refacerea Mișcării. Gânduri mari pentru un grup așa de mic...

Pentru reorganizarea județului, a fost însărcinat camaradul Parfenie, simplu țăran, dar plin de curaj și de credință. Tucan și-a luat însărcinarea de a restabili legăturile cu celelalte județe din Basarabia. Eu, urma să mă deplasez la Bucuresti, sau Cluj, penru a relua legătura cu Centrul și a vedea care e situația Mișcării în Ardeal. La Iași, trebuia

să se deplaseze tot Tucan, având mai mulţi cunoscuţi cari eventual ar putea să ne dea indicaţiile necesare reluării contactului cu Centrul, in cazul când eu nu aş reuşi să stabilesc niciun contact direct. Camaradul Heidenreich se obliga de a ne susţine din punct de vedere financiar şi de a menţine legăturile cu ofiţerii din Garnizoana oraşului Tighina, ce fuseseră deja incadraţi in cuiburi normale sau în cuiburi de simpatizanţi.

După aproape două ore de discuţii, ne-am despărţit, urmând ca in cel mai scurt timp posibil să ne începem activitatea. Pela 20 Iunie eu am plecat spre Bucuresti. In afară de adresa camaradului ing. P., nu aveam nicio altă legătură. Speram însă ca prin el să obţin anumite adrese de camarazi cunoscuţi şi mai vechi in Mişcare. Dar la Bucuresti situaţia era tot atât de grea. După aproape o săptămână de căutare, am reuşit să mă intâlnesc cu camaradul Niculiţă Strugaru. El, din fericire, avea toate legăturile. Astfel am reuşit să fiu pus la curent cu tot ceeace era esenţial în momentele acelea. Pentru continuarea relaţiilor noastre, un mod de comunicare specială fu stabilit, la adrese ce trebuia memorate pentruca, in caz de arestare a unuia din noi, să nu cadă adresele in mâna poliţiei. Cum însă orice deplasare a mea la Bucureşti era extrem de costisitoare pentru posibilităţile noastre, a celor din Tighina, urma ca pentru aproape toate cazurile să iau contact cu camaradul B., frate de cruce din Iaşi, el fiind curier pentru intreaga Moldovă. Scrisori puteam trimite numai pe adresa ing. P. Eventuale comunicări urgente, ce el trebuia să-mi facă, urmau să fie trimise pe adresa doamnei B., soţia unui profesor de liceu din Tighina, şi care nu era cunoscut ca legionar.

Dupăce toate aceste detalii au fost puse la punct, m'am intors la Tighina, oprindu-mă o clipă la Iaşi pentru a stabili contactul cu fratele de cruce. In Tighina, totul decurgea in cea mai perfectă ordine. Legionarii se regrupau pe tăcute, ducând în acelaşi timp o acţiune de lămurire a poporului

asupra cauzelor condamnării Căpitanului şi a celorlalţi legionari.

Pela începutul lunei August, primesc o scrisoare dela camaradul din Iaşi, prin care mă anunţă că era necesară şi urgentă prezenţa mea în Bucuresti. Incă odată deci, m'am indreptat spre Capitală. Temându-mă să nu fiu urmărit de vreun agent al Siguranţei, în loc de a mă duce direct la ing. P., m'am îndreptat spre casa unui unchiu al meu pe strada Polizu, unde am rămas două zile. Casa unchiului meu avea două intrări. Una principală, pe strada Polizu, şi alta în dos, dând intr'un gang şi ieşind intr'o stradă paralelă cu Polizu, o stradă mai totdeauna pustie. Când m'am hotărit să mă duc la intâlnire, m'am strecurat pe această stradă fără a fi văzut de cineva. Ing. P. locuia pe strada I. G. Duca, deci în centrul oraşului, într'o casă cu şapte etaje; el avea însă apartamentul la parter.

Când am ajuns în faţa edificiului, am aruncat privirile in toate părţile, pentru a mă asigura că nu am fost urmărit de nimeni şi numai dupăce m'am convins că nu aveam deaface cu niciun suspect, am intrat în clădire. M'am îndreptat spre apartamentul lui de asemenea cu multă precauţie, luând un aier cât mai indiferent pentru cazul că aş fi intâlnit vreun necunoscut. Ajuns în faţa apartamentului, am sunat cu oarecare nelinişte. După câteva minute de aşteptare, un necunoscut mi-a deschis uşa, întrebându-mă ce doresc. I-am răspuns c'aş vrea să vorbesc cu ing. P. După o scurtă ezitare, m'a invitat în sala de primire, oferindu-mi un loc şi rugându-mă să aştept puţin. Scurt timp după aceea, a intrat camaradul P. Ne-am strâns mâinile şi fără a mai sta mult pe gânduri, l-am întrebat care era rostul chemării mele.

In cuvinte scurte, mi-a comunicat câteva noi dispoziţii. In plus, era şi faptul că apăruse clandestin o nouă carte legionară, intitulată «*Adevărul în procesul Căpitanului*». Pentru Basarabia fuseseră rezervate un anumit număr de exemplare ce trebuia distribuite în toate judeţele în mod egal. Mi se încredinţa mie misiunea de a transporta aceste cărţi

la Tighina și a le distribui. Apoi, mi s'a transmis ordinul expres de a face tot posibilul pentru a restabili legăturile cu Chișinăul, care nu mai dădea niciun semn de viață.

Am împachetat cărțile și, cu toate precauțiile necesare, m'am întors la unchiul meu. Aci, am făcut două pachete, învelite în hârtie de ziar, ca să nu atragă atenția nimănui. A doua zi, cu primul tren, m'am reîntors la Tighina. Toată călătoria a decurs fără niciun incident.

Ajuns la Tighina, am depus pachetele într'un restaurant din apropierea Gării, lăsând vorbă că voiu trimite pe cineva pentru a le ridica. Sosisem în oraș dimineața și abia spre seară am trimis pe ordonanța cumnatului meu pentru a lua pachetele și a le duce la el acasă. Mai târziu, le-am predat lui Tucan pentru a le repartiza în fiecare județ, oprind pentru orașul nostru doar trei exemplare, cari trebuia să fie distribuite de către bătrânul Heidenreich și de fratele de cruce Goian în modul următor: un exemplar, Comandantului Regimentului 7 Vânători; un alt exemplar, Președintelui Tribunalului; iar al treilea trebuia să fie trimis la Comrat, unde aveam o puternică garnizoană legionară.

In timpul lipsei mele, bătrânul Heidenreich luase contact cu o mulțime de ofițeri, incadrați sau simpatizanți ai Mișcării Legionare, și cu cea mai mare parte a intelectualilor din oraș. Organizase cu ei un Centru puternic în care, spre surprinderea mea, figurau și Comandantul Reg. 7 Vânători, col. F., comandantul Centrului de Recrutare, maiorul B., căpitanul P., Lt. C., Lt. H., Lt. R., slt. N., și, în plus, cumnatul meu Cpt. B. In grupul de intelectuali se remarcau prof. B. cu sotia și Administratorul Financiar M. Acest Centru a devenit extrem de activ, fiind, în același timp, tot el cel ce ne acoperea cheltuielile urgente.

GÂNDURI DE ACȚIUNE MILITARĂ

Intr'o seară, pe când mă aflam singur cu cumnatul meu la el acasă, fui surprins de o întrebare directă, care, prin felul neașteptat de a fi pusă, mi-a înghețat sângele din mine:

—Ce gânduri aveți voi și cum intelegeți să reacționați după executarea Regelui și a lui Armand Călinescu?

M'am ridicat depe scaun ca ars. Nu înțelegeam nimic:

—Ce executare? Cine ți-a vorbit de un astfel de act?

Cu cel mai mare calm m'a informat de o inițiativă luată de o serie de ofițeri din Tighina, cu concursul altor ofițeri din Chișinău și Cetatea Albă. Sufletul și inițiatorul era Lt. H. Acest ofițer tânăr, originar din Galați, de o mare inteligență, cu suflet curat si deschis, extrem de apreciat de superiorii săi și încadrat în Mișcarea Legionară încă depe băncile școlii, își luase răspunderea de a organiza grupul de militari în vederea acestei acțiuni. Formase deja un nucleu puternic de oameni devotați, serioși, tăcuți si hotăriți. Nu se mulțumise însă numai cu regruparea lor, ci ii convinsese de necesitatea unei lovituri de Stat, cu înlăturarea Regelui și a tuturor colaboratorilor lui.

Acțiunea, însă, trebuia să fie o actiune pur militară, așa

că, în caz de nereuşită, elementele legionare aflate în închisori sau lagăre de concentrare să nu sufere consecinţele represive ale aparatului de Stat.

Acţiunea trebuia să aibă loc pe ziua de 6 Septembrie 1938, când era anunţată vizita Regelui în Tighina, însoţit fiind, ca totdeauna, de Armand Călinescu, General Gabriel Marinescu, General Bengliu, Iamandi şi alţii. Se începuseră deja preparativele de primire. Recepţia urma să aibă loc în Cetatea Tighinei, unde era sediul Regimentului 7 Vânători, şi care dispunea de o sală enormă, prielnică unei astfel de vizite şi oferind în acelaşi timp si siguranţa necesară.

Pentru a fi siguri că acţiunea lor nu va de greş, ofiţerii în frunte cu cumnatul meu, Cpt. de Geniu V. B., au minat sala de aşa manieră că, la un singur contact electric, toată sala era aruncată în aier, neputând scăpa nimeni cu viaţă. Toate aceste pregătiri erau cunoscute şi aprobate de Comandantul Regimentului, colonelul F., care, după toate legile militare, trebuia să ia parte la masa oferită în onoarea Regelui. Ştia, deci, că însăşi viaţa lui era pecetluită.

Nu aş fi luat cunoştinţă poate niciodată de aceste pregătiri ale militarilor, dacă, întâmplător, cumnatul meu nu mi-ar fi făcut acea întrebare turburătoare. El însuşi era convins că eu trebuia să fiu la curent cu tot ceeace se făcea în Tighina. Nu ştiam dealtfel ce să-i răspund. I-am cerut un răgaz de gândire. Trebuia neapărat să iau contact cu cineva dela Centru.

A doua zi m'am întâlnit cu Tucan. Ne-am consfătuit asupra situaţiei care se deschidea de-acum înainte pentru Legiune. Şi el considera că noi legionarii nu trebue să ne amestecăm în pregătirile militarilor, dar nici nu avem dreptul de a împiedeca acţiunea. I-am comunicat totuşi intenţia mea de a pleca la Bucuresti, în scopul de a informa direct conducerea.

Cu primul tren am plecat spre Capitală, lăsând laoparte orice precauţie. După a noapte de călătorie, am ajuns în Bucuresti obosit, nervos şi îngrijorat. Fiind încă de vreme,

înainte de orele 7, m'am îndreptat imediat spre locuinta ing. P., convins că-l voiu găsi acasă. Şi caşicând o mână nevăzuta mi-ar fi îndreptat paşii, am apucat pe drumul cel mai scurt, reuşind astfel să-l întâlnesc înainte de a porni spre serviciu, la fabricele Malaxa.

Inspăimântat par'că de cele ce se pregăteau la Tighina şi îngrijorat mai ales de consecinţele acţiunei proiectate de ofiţeri, l-am rugat să ia imediat contact cu conducerea legionară, pentru a şti cu precisie ce atitudine vom avea noi în urma unei astfel de acţiuni. Insistenţa cumnatului meu de a-i comunica decizia Mişcării până cel mai târziu la sfârşitul lunei August, mă forţa să cer un răspuns urgent şi precis. Am rămas în casa lui până seara târziu, când, întorcându-se, mi-a adus următorul răspuns: *Conducerea Mişcării Legionare îmi ordonă să fac şi imposibilul pentru a convinge grupul de ofiţeri de a renunţa la această acţiune, timpul nefiind oportun, şi putând pune în pericol însăşi viaţa Căpitanului. In cazul însă că ei ar rămâne intransigenţi, legionarii să nu participe cu nimic şi sub nicio formă. Imediat să se izoleze de elementele amestecate în acest complot, păstrându-se o atitudine de expectativă.*

M'am reîntors la Tighina cu primul tren şi fără o mai ţine seamă de nimic m'am dus direct acasă, la bătrânul Heidenreich. L-am găsit în grădină. Ştia dela Tucan că fusesem la Bucureşti şi era surprins de rapida mea întoarcere. I-am comunicat dispoziţiile dela Centru, rugându-l, dacă e posibil, să mă pună imediat în contact cu acei ce erau mai indicaţi din rândurile ofiţerilor sau cu şeful întregei actiuni.

Am rămas la el acasă până ce-a putut să se deplaseze în oraş şi să ia contact cu ofiţerii. Pela orele 8 seara a plecat. Aşteptam cu multă nerăbdare întoarcerea lui, făcând deasemenea planuri de cum va trebui să vorbesc cu ofiţerii. Pela orele lo din noapte s'a reîntors, însotit de Lt. C., Lt. R., si Cpt. B. Ne-am retras într'o cameră din fund pentru a nu fi stingheriţi de nimeni. Aci le-am comunicat faptul că noi legionarii nu putem lua parte la o acţiune care ar putea

pune pecetea de regicid asupra Mișcării. Le-am spus între altele:

—Conform doctrinei legionare, violența nu rezolvă nimic. Noi așteptăm mai degrabă o transformare sufletească a omului și numai în momentul când această transformare va ajunge să fie o realitate în cât mai mulți oameni, abia atunci vom lua măsurile necesare pentru instaurarea unui alt regim, care se va impune prin el însuși, fără a recurge la metode brutale. In plus, orice violență atrage altă violență și nu ne putem permite de a pune în pericol viața atâtor și atâtor legionari. Nu trebuie să uităm că tot ce are mai bun generația noastră se află în lagăre și închisori, în frunte cu Căpitanul. Un act nesocotit, ar avea ca rezultat eliminarea lor, lipsindu-ne astfel de tot ce avem noi mai bun, mai curat, mai cinstit și mai pregătit. Căpitanul însuși cere din partea noastră liniște și răbdare. Furtuna va trece...

Ofițerii s'au arătat extrem de contrariați de decizia noastră. Cu entuziasm mi-au argumentat punctul lor de vedere:

—Noi, ca ofițeri, am depus un jurământ de credintă Regelui Carol. Acum însă, ne considerăm deslegați de acest jurământ, pentrucă el, regele, e primul sperjur, în sensul de nerespectare și încălcare a jurământului ce l-a făcut față de poporul român. In loc de a fi primul lui servitor, s'a făcut călăul neamului. Pretutindeni domnește corupția. Toți nechemații, toate lichelele și oamenii de nimic sunt ridicați în ranguri, răsplătiți pentru lingușire și crime. Bogățiile țării au fost înstrăinate. Depravarea, minciuna, lovirea pela spate, lipsa de scrupule, iată care sunt metodele de guvernare ale acestui rege, el însuși un depravat și un incorect. Se

rezumă oare existența unei monarhii doar la Carol al II-lea?

Noi nu mai putem suporta aceste fapte. Suntem ostași ai neamului românesc și nu instrumente docile în mâinile amantei regelui, evreica Elena Lupescu Wolf. Noi vrem să fim, de data aceasta, primii care să dăm o lecție și un exemplu, și de așa manieră ca să scoată toată ofițerimea română din amorțeală.

Noi nu avem educatia răbdării legionare, dar nici nu înțelegem să stăm cu mâinile în buzunare, asistând indiferenți la crucificarea întregului tineret. Am hotărît o acțiune și oricâte argumente ați mai invoca, noi nu dezistăm.

Am încercat în fel și chip, cu tot felul de argumente, să-i fac să-și schimbe atitudinea sau cel puțin să amâne acțiunea până ce o altă conjuctură ar fi mai favorabilă, în sensul unei anumite confuzii politice care ar împiedeca Guvernul de a lua măsuri drastice sau de eliminare a celor ce se aflau închiși sau internați în lagăre. In fața hotărîrei și intransigenței lor, a trebuit însă să recunosc că toate încercările mele erau zadarnice.

Convorbirea noastră s'a terminat cam pe la orele două din noapte, când toți s'au retras. Eu am rămas toată noaptea la bătrânul Heidenreich, extrem de îngrijorat. A doua zi dimineața am plecat spre casă. Eram obosit și nervos. Am scris imediat câteva rânduri ing. P., comunicându-i pe scurt nereușita intervenției mele.

Până la 6 Septembrie mai rămăseseră 12 zile. Cu oarecare înfrigurare așteptam ziua în care trebuia să sosească Regele în Tighina. Și totuși, în mine se cuibărise o oarecare teamă. Simțeam nevoia să plec spre Cluj sau în loc, așa ca să dispar din ochii organelor polițienești din Tighina pentru câtva timp.

INCEPE CALVARUL

Intr'o dimineață, pela orele șapte, am fost trezit de bătăi puternice în ușe. Am deschis. Era poliția. Opt indivizi s'au năpustit în cameră, comunicându-mi că au ordin să-mi facă o percheziție.

Le-am cerut totuși să-mi arate ordinul legal. Fără a-mi răspunde, m'au îmbrâncit. Am ripostat, dar, după o luptă scurtă, m'au legat fedeleș. Au început după aceea să cotrobăiască prin toate colțurile. Mi-au deschis biroul, examinându-mi toate scrisorile și revizuind toate hârtiile sau notele scrise. Au răscolit dulapul, căutând în toate buzunarele hainelor. Mi-au aruncat rufele în mijlocul camerei, mi-au desfăcut patul, aruncând salteaua și tăindu-o pentru a vedea dacă nu am ascuns ceva arme în ea. Mi-au descusut perinile, scoțând fulgii și aruncând totul pe jos într'o desordine fără seamăn. Dupăce au răvășit fiece ungher, m'au deslegat, anunțându-mă că va trebui să-i urmez la Chestura poliției pentru a da o declarație. Nu găsiseră însă nimic și erau înfuriați. Era ziua de 26 August.

Insoțit de cei opt agenți, am pornit spre Chestură, cu pași grăbiți, prin centrul orașului. O mulțime de cunoscuți mă urmăreau cu privirile. Unii, total indiferenți; alții, dându-și coate. Câțiva Evrei, în frunte cu Capusta, șeful comunității evreești locale, rânjeau satisfăcuți. Am ridicat capul, căutând să fiu cât mai senin și indiferent. In loc însă de

a fi condus la Chestură, am fost condus la Serviciul Siguranței, unde am ajuns după circa un sfert de oră. Aci am fost introdus într'un birou și luat în primire de un comisar cu numele de Popescu, ce s'a arătat extrem de curtenitor.

Timp de trei zile am fost interogat: când m'am născut și unde — numele părinților, profesia mea, vârsta, starea civilă, etc. — ce grad am în armată — când am intrat în Mișcarea Legionară — de cine am fost recomandat, datorită căror împrejurări, din ce motive — în ce an, în ce județ, în ce cuib — în ce alte cuiburi am activat și în ce alte părți ale țării — dacă am fost șef de cuib, de secție sau de garnizoană — ce legionari am propus să fie încadrați în Mișcare, în ce an, și dacă mai activează — când am venit în Tighina, cu ce scop și care a fost funcțiunea avută în organizația județeană — ce legionari cunosc în Tighina și în ce relații mă aflu acum cu ei — dacă am un grad legionar, când mi-a fost acordat și datorită căror împrejurări — în ce campanii electorale am luat parte — dacă am lucrat în vreo tabără legionară și unde — ce alți camarazi am cunoscut în aceste tabere sau prin județele unde am mai activat — dacă am mai fost vreodată arestat, din ce motive și unde — dacă am suferit vreo condamnare, de ce instanță am fost judecat, din ce motive, unde și când — dacă am cunoscut personal pe Căpitan, pe Nicadori și pe Decemviri, și în ce relații am fost cu ei — cari mi-au fost șefii în organizațiile unde am activat în decursul anilor, etc.

Comisarul Popescu era un specialist. Fusese special trimis din Bucuresti, deoarece făcea parte din asa zisa «*A 2-a Brigadă Volantă*», al cărei singur scop era urmărirea și cercetarea legionarilor.

Odată cu mine, mai fuseseră arestați camarazii Cosciug și Alistar, ambii elevi de liceu. După aceste trei zile de interogatoriu obositor și fără a mânca nimic, am fost transportați, sub o puternică escortă, la Chișinău și puși la dispoziția Tribunalului Militar al Corpului III de Armată.

Am ajuns într'o dimineață clară, cu un soare luminos, și

imediat introduși într'o cameră mică, așteptând să fim din nou interogați. Se pare însă că fuseserăm uitați. Până seara târziu nu a mai apărut nimeni să ne întrebe ceva sau să ne aducă ceva de-ale mâncării. De altfel, nici nu-mi ardea să mănânc, așa eram de nervos și neliniștit. Se făcuse întunerec. In curte se auzeau pași repezi, sgomot de voci și de arme. Am dormit în acea noapte pe jos în camera mică, cu un aier închis și un miros insuportabil.

A doua zi dimineață, după un somn greu, am cerut soldatului de pază să mă conducă până la privată. Am ieșit în curte, traversându-o, deoarece privata se afla în partea opusă clădirei principale. Curtea era plină de arestați, legionari din toate părțile Basarabiei. Am așteptat încă o zi la Tribunal, după care, sub o escortă și mai puternică, am fost transportati pe jos la închisoarea militară, situată la aproape un kilometru de Tribunal.

In afară de zidurile înconjurătoare, clădirea principală nu avea niciun aspect de închisoare. Din primul moment ne-a luat în primire directorul închisorii, Cpt. invalid Voinescu. Era destul de binevoitor. Ne-a pus totuși în vedere să ne tundem, pentru a evita anumite necurățenii obișnuite în închisori, adică păduchii.

Am fost împărțiți în diferite camere. Mobilierul camerei unde am fost repartizat consta numai din două paturi comune de lemn, de-oparte și de alta, acoperite cu regojini. O fereastră ce dădea în curtea închisorii lăsa să intre în cameră aier suficient. Deși târziu seara, era extrem de cald. M'am întins pe pat într'un colț, la perete, având la dreapta mea pe camaradul Cireș. Toată noaptea însă mi-a fost imposibil să dorm. Ceva îmi pișca pielea, forțându-mă să mă scarpin într'una. La început am crezut că sunt pureci. Mai târziu însă, aruncându-mi ochii pe pereți, am văzut că erau ploșnițe. Se spune că ploșnițele apar numai pe întunerec. Se pare însă că acestea se obișnuiseră atât de mult cu lumina, că nu se mai speriau, ci în voie își făceau obișnuitele plimbări pe pereți, pe paturi, pe podele, pe corpurile bieților deținuți,

sugându-le sângele și chinuindu-le somnul. Erau atât de multe, că părea o adevărată invazie. Deși eram frânt de oboseală, scârba pe care mi-o inspirau aceste gângănii m'a făcut să rămân treaz până a doua zi. Faptul că lumina trebuia să rămână aprinsă toată noaptea era încă un motiv ce mă împiedeca de a putea dormi.

A doua zi dimineață, dupăce am luat ceaiul, am cerut șefului gărzii să fiu prezentat directorului închisorii. După câtva timp, a venit el personal în camera noastră. I-am expus situația și l-am rugat să ne permită a face o desinsecție generală și radicală. S'a arătat extrem de binevoitor și înțelegător, punându-ne la dispoziție tot ceeace aveam nevoie: pucioasă și petrol. Imediat ne-am pus pe lucru. Am desfăcut paturile, dușumelile, ferestrele și ușile. Le-am stropit cu petrol și le-am dat foc, lăsând flăcările și căldura să pătrundă în toate crăpăturile. După aceea, stingeam focul, introducând blănile de lemn într'o grămadă de nisip. Am râcâit după aceea toți pereții, scoțând tot molozul afară, încărcându-l într'o căruță pentru a fi aruncat la marginea orașului. Am început după aceea retencuirea camerelor și văruirea lor. După o zi întreagă de muncă, am instalat din nou ușile, ferestrele și paturile, am închis camerele ermetic, aprinzând înăuntru pucioasă. Așa am procedat cu toată închisoarea, dormind trei nopți în curte, pe jos sau pe unde nimeream. După aceste trei zile, am redeschis camerele. Era un miros insuportabil. O zi întreagă am lăsat ușile si ferestrele deschise, pentru a dispare mirosul. Noaptea am reîntrat în camere. Dispăruseră toate ploșnițele.

Intre timp, apăreau noi arestați. Nu mai aveam loc în închisoarea militară. Lo 12 Septembrie, sub o escortă puternică, am fost conduși o parte dintre noi la închisoarea centrală, unde se aflau numai deținuți de drept comun, cu condamnări dela zece ani în sus sau pe viață.

Nu știu cât o fi durat marșul în timpul nopții și nici nu puteam să mă orientez sau să-mi dau seama pe unde treceam. Mă gândeam însă permanent la ceeace vor face cu

noi. In ceeace mă privea, știam că le perchezitia făcută nu-mi găsiseră nimic pentru a avea un motiv de a mă judeca și condamna. Imi închipuiam că ar fi numai un fel de strângere a tuturor legionarilor, ca, după aceea, să fim trimiși undeva într'un lagăr de concentrare. Cufundat în astfel de gânduri, aproape fără să-mi dau seama, m'am pomenit în fața unei clădiri înalte și negre, cu o mulțime de turnuri, dând impresia unei cetăți medievale. Era întunerec beznă și o liniște lugubră. Pentru prima oară, deși mai fusesem și prin alte închisori, inclusiv Jilava, am simțit un fior rece în tot corpul.

Introduși într'o curte înconjurată de ziduri înalte și groase, întunerecul părea și mai dens. Nu puteam descifra nicio figură. Deodată auzim o voce aspră, groasă și răgușită:

—Eii, boierilor, ia veniți mai aproape să vă văd. Ce, bă, nu auziți?

Tonul cu care ni s'a adresat m'a revoltat și neputând să mă rețin, i-am răspuns tot așa de tare și în același ton:

—Pardon, bă, că n'am mâncat încă din aceeași strachină împreună.

—Cine ești tu, bă, deșteptule? Ia adu-l încoa, gardian.

La ultimele lui cuvinte, m'am și simțit înșfăcat de amândoi umerii și împins din rândul camarazilor mei. Cu toată forța de care dispuneam, m'am proptit pe picioare, încercând să mă scutur de ceice mă împingeau și-mi strângeau umerii. Ca din pământ însă, au apărut alți gardieni și au început să mă lovească cu niște bastoane pe unde nimereau. Legionarii din jur, la un moment dat, împinși nu știu de ce resort, s'au repezit la gardieni. A început o scurtă încăierare. Mi-am dat seama de pericolul ce amenința viața multora. Atunci am strigat cât mă țineau plămânii, către omul din umbră ce părea să fie șeful închisorii:

—Cheamă gardienii. Fă-i să se retragă cât mai repede. Altfel nu mai răspundem de nimic...

Legionarii erau extrem de înfuriaţi şi îmi era teamă că nu se vor mai putea stăpâni şi cine ştie de ce ar mai fi fost capabili. Se pare că omul din umbră a înţeles primejdia. La un moment dat am auzit din nou vocea lui groasă şi răguşită, dând ordin gardienilor să ne lase în pace şi să se retragă.

—Incetaţi şi faceţi linişte. Toţi gardienii să vină la mine. Iar voi, boierilor, să nu vă bucuraţi prea de vreme. Avem timp destul să mai stăm de vorbă. Vă voiu învăţa eu ce e închisoarea. Luaţi-i gardieni şi duceţi-i la percheziţie şi apoi la despăduchere.

Am fost introduşi într'o cameră mare. Unul câte unul, am fost percheziţionaţi cu cea mai mare minuţiositate. Ni s'au luat banii, chibriturile, ţigările, bricegele, orice petec de hârtie, stilou sau creion. Prevăzusem acest fapt şi deaceea, pentru a avea cu mine ceva cu care eventual aş putea scrie, încă din închisoarea militară tăiasem un creion în lungul lui, scoţându-i mina şi făcându-o în bucăţi mici de câte un centimetru sau doi. Am risipit apoi aceste bucăţele în toate buzunarele hainei şi pantalonilor.

Odată operaţia percheziţionării terminată, am fost conduşi la baie. Ne-am desbrăcat şi toate hainele şi rufele ne-au fost luate pentru a fi deasemenea desinfectate. Această operaţie se făcea într'un fel de etuvă cu aburi. Baia era destul de primitivă, prevăzută totuşi cu câteva duşuri. La fiecare duş trebuia să ne spălăm câte patru sau cinci persoane. Apa era tare rece. Săpun nu aveam şi chiar dacă am fi avut, nu ne-ar fi folosit la nimic, deoarece toată baia a durat cinci minute. Abia reuşisem să ne muiem, intrând sub duş unul după altul. După terminare, am fost introduşi în altă încăpere, aşa goi cum eram, şi câţiva deţinuţi de drept comun

ne-au tuns părul şi ne-au ras toate părţile păroase. In cameră era frig. După o oră, ni s'au adus hainele. Erau complet muiate de apă. Gardienii, dupăce le-au muiat în apă caldă, nu le-au mai uscat. Am fost nevoiţi să le îmbrăcăm aşa ude cum erau. Dârdăiam toţi de frig, dar nu aveam ce face.

După câteva minute de aşteptare, au sosit câţiva gardieni cari ne-au pus din nou în coloană de marş, scoţându-ne în curte şi îndreptându-ne spre o poartă grea din clădirea principală. Unul din gardieni a deschis poarta şi am fost introduşi în interiorul clădirii. La dreapta era o scară pe care am început să urcăm. Scara era de piatră, extrem de strâmtă şi în formă de spirală, putându-ne urca numai unul câte unul. Un aier rece, închis şi umed, ne înconjura. Insfârşit, după nu ştiu cât timp şi gâfâind, am ajuns la capătul scării. Eram în partea cea mai înaltă a închisorii. O uşe a fost deschisă de un alt gardian. Un scârţâit lung şi greu. Din nou m'am înfiorat. La intrare m'a isbit un miros puternic de amoniac. Mă întrebam ce ar putea să fie. Nimeni din noi nu scotea o vorbă. In celula sau camera în care intrasem, era extrem de întuneric şi nu aveam nicio posibilitate de a face lumină. Gardianul ce ne escortase, a închis uşa şi a plecat. Am început toţi să bâjbâim în întuneric. Unii îşi strigau cunoscuţii, alţii căutau prin cameră, umblând în neştire, dintr'un loc în altul. Până la sfârşit, ne-am dat seama că nu exista niciun pat. Imi era frig şi eram obosit. Trebuia să fie foarte târziu. M'am întins undeva pe jos. In loc de scânduri, era piatră. M'am chircit strângând mâinile şi picioarele sub mine. Imi era din ce în ce mai frig. Mirosul din cameră îmi părea şi mai puternic, tâindu-mi respiraţia. Şi totuşi, dârdâind de frig şi cu un început de dureri de cap, am adormit.

M'am trezit dimineaţa la strigătul aspru al unui gardian ce deschisese uşa. Era însoţit de alţi doi deţinuţi, ce purtau un hârdău de lemn, castroane de pământ şi linguri de lemn. Ne aduceau asa zisul ceaiu. In hârdău era un fel de cir (făină de porumb fiartă, cu apă şi sare). Fiecare am primit câte un polonic în strachină. Am mâncat pentrucă îmi era foame

și fiind cald mă mai desmorția un pic. Avea un gust acru și miros de mucegaiu. Unii au găsit și ceva carne. Părea însă că erau pui de șoareci, deoarece nimeni nu se obosea în a cerne făina.

In cameră mirosul era insuportabil. Aruncându-mi ochii împrejur, am constatat că acest miros era provocat de un hârdău de lemn așezat lângă ușe și care servea de privată. Cine știe câți nu-și făcuseră nevoile în acest hârdău înaintea noastră, fără a fi vreodată curățit sau desinfectat... Am rugat gardianul să ne lase să-l scoatem pe coridor și să lase ușa deschisă. Mi-a răspuns însă că regulamentul nu permite. I-am cerut atunci să mă anunțe directorului închisorii pentru a-i prezenta anumite doleanțe ale tuturor legionarilor. Nu mi-a dat însă niciun răspuns pozitiv. A pus pe cei doi deținuți să strângă străchinile și lingurile și împreună au ieșit, închizând din nou ușa. In cameră era frig și nu pătrundea nicio rază de soare. Camera avea o formă aproape circulară, având în mijlocul ei, la o înălțime de peste un metru și jumătate, o fereastră lungă și extrem de îngustă, că de-abia încăpea o mână prin ea. In plus era prevăzută și cu o bară de fier în tot lungul, întretăiată de altele mai scurte dealatul.

Toți cei ce erau cu mine tremurau de frig. Hainele ne erau încă umede. Majoritatea legionarilor erau flăcăi dela țară, extrem de inimoși. Fiecare povestea cum a fost arestat, unde, cât a fost ținut la posturile de jandarmi și cum a fost bătut și insultat. La o margine a camerei și așezat pe propriile-i haine, stătea un bătrân, tăcut și ascultând cele ce tinerii povesteau. M'am apropiat de el, întrebându-l de unde e și câți ani are. Era din comuna Visterniceni, aproape de orașul Chișinău, unde avea o vie, fiind în același timp și administratorul moșiei camaradului Stratulat, ce deasemenea fusese arestat. Avea un fiu legionar și pentrucă jandarmii nu-l putuseră găsi, l-au arestat pe el în locul fiului. Era un bătrân sănătos, roșu în obraji și foarte voiu, cu toți cei 82 de ani ce-i avea.

Printre alții, mai erau doi frați din Orhei, studenți în Agronomie la Chișinău, un student în Teologie, Filip Grigore, un student în Drept la Iași, Giosan, și alți câțiva studenți și elevi de liceu. Ne-am povestit fiecare necazurile, după care am hotărit să cerem audiență Directorului sau, cu prima ocazie, când vom fi scoși împreună pentru a merge la baie, să ne prezentăm tot grupul la Cancelaria închisorii și să le cerem să ne pună la dispoziție pături sau să ne permită să scriem rudelor sau părinților noștri, anunțându-i unde suntem, pentru a ne putea trimite haine, rufe, pături, perine și tot de ceeace aveam nevoie, inclusiv bani. De când fusesem arestat, nu mai schimbasem cămașa depe mine. Hainele îmi erau de nerecunoscut.

Cât timp o fi trecut dela sosirea noastră aici, nimeni nu mai știa. Niciunul dintre noi nu poseda un ceas, deoarece fusesem obligați să lăsăm totul la cancelaria închisorii. Singura posibilitate de a ști ora era sosirea ciorbelor. Am întrebat pe un gardian: dimineața, la orele șapte; prânzul, la orele 12; iar cina, la ora 6 seara.

Am mai stat de vorbă între noi, căutând să ne cunoaștem cât mai bine unul pe altul. La un moment dat am auzit din nou pași pe scări. Am tăcut cu toții, ascultând cu interes. Pașii se apropiau. In scurt timp ușa a fost deschisă și un alt gardian a apărut, urmat de trei deținuți ce purtau un hârdău, castroane de pământ, linguri de lemn și o tavă pe care se afla mămăligă tăiată în felii dreptunghiulare de grosimea a două degete. Am primit fiecare câte o astfel de felie și un castron de ciorbă, făcută din foi de varză și ceva boabe de fasole. Atât mămăliga cât și ciorba aveau un gust acru. Am făcut o scurtă rugăciune și am început să mâncăm în tăcere. Dupăce am terminat, m'am apropiat de gardian, spunându-i că vreau să vorbesc cu directorul închisorii. Mi-a răspuns că directorul era plecat la București și că nu se întoarce decât după două săptămâni. I-am cerut atunci cerneală, hârtie și un toc, pentru a face o cerere Procurorului Militar al

Tribunalului Corpului III Armată. A plecat dând din cap, fără a-mi promite ceva.

Zilele au început să se scurgă încet, plictisitoare. A trecut aproape o săptămână fără ca cineva să se intereseze de noi. La toate insistențele mele de a putea sta de vorbă cu directorul închisorii sau de a scrie o cerere procurorului militar, gardienii se eschivau, dând din cap în mod înțelegător, fără însă a lua vreo măsură. Sâmbăta eram scoși din cameră și duși la baie. Toată operația dura zece minute, ca după aceea să fim aduși din nou în turn.

Pentru a putea înțelege bine sentimentele de care era încercat un om închis în această cetate, cred că e necesar să-i fac o descriere: odată intrat pe poarta principală, te aflai într'o curte mare, înconjurată în afară de ziduri înalte de doi metri, prevăzute, din sută în sută de metri, de posturi fixe, unde stăteau gardieni de pază într'o cușcă. Fiecare cușcă avea un clopot de alarmă și semnalizare, pe care gardienii îl băteau la fiecare jumătate de oră. Tot de această parte se afla locuința directorului, administrația închisorii, baia, frizeria, un atelier de cismărie, unul de tâmplărie și închisoarea pentru femei. La dreapta și în fund, separat de zid, erau spitalul și carantina închisorii.

Inchisoarea propriu zisă se afla în mijloc, având o formă aproape circulară și prevăzută cu patru turnuri, ce dădeau întregului o formă de cruce. Intr'o parte a acestei cladiri se aflau privățile, alte câteva ateliere și bucătăria generală. O poartă grea de fier conducea în interiorul acestei clădiri, în care se aflau o mulțime de coridoare, pline de celule, ale căror ferestre dădeau înspre curtea exterioară a închisorii.

Direct în fața acestei porți centrale și în fund era o altă poartă grea de fier, ce conducea în partea cea mai interioară a închisorii, unde se aflau celulele celor condamnați pe viață, și o curte mare în care, sub pază severă, își făceau plimbarea obisnuită de o oră pe zi, în monom, la depărtare de trei metri unul de altul, pentru a nu putea vorbi împreună. Acești condamnați erau supraveghiați de un grup de circa zece

gardieni, ce din când în când îi loveau cu niște bastoane de cauciuc, la cea mai mică abatere dela regulele impuse de gardianul ce comanda. Tot în interior și în prelungirea clădirii, se afla și capela închisorii.

Toată clădirea era construită din blocuri mari de piatră. Zidurile erau de aproape un metru și jumătate grosime, murdare, negre și reci, dând închisorii un aspect extrem de sinistru. Ferestrele erau foarte înalte, foarte înguste și prevăzute cu gratii de fier groase.

Locul unde ne găseam noi, era într'unul din turnuri și anume în partea lui cea mai înaltă. In acest turn am stat până pela mijlocul lunei Septembrie, când am fost mutați în clădirea spitalului, pe aripa lui dreaptă, în prima curte a închisorii. Deosebirea reieșea din faptul că această clădire era construită din cărămizi, iar camerele în cari am fost încarcerați aveau ferestre largi, lăsând să pătrundă mai multă lumină, iar pe jos, în loc de piatră, era podea de lemn. In afară de aceasta, lucru foarte important, nu mai aveam hârdăul în cameră. Exista un closet normal, în interiorul clădirii, la capătul unui coridor. In plus, puteam ieși în fiecare zi câte-o oră, dimineața și seara, pentru a ne plimba în curte și a face câteva exerciții fizice.

Abia de trei zile mutați în această aripă a clădirei, am primit vizita procurorului militar, Cristian Manea. Era însoțit de încă un ofițer, de directorul închisorii și de primul gardian. Ne-a întrebat dacă avem ceva să-i comunicăm sau să-i cerem. Ne așezaserăm pe două rânduri ca în taberele de muncă, disciplinați și cu fruntea sus. Am ieșit în față și i-am pus următoarele întrebări:

1. Dece suntem arestați și dece nu ni s'a emis niciun mandat de arestare.
2. Care e infracțiunea pe care am comis-o.
3. Suntem considerați deținuți politici sau de drept comun.
4. Ne aflăm într'un regim de prevenție sau suntem

deja condamnaţi, fără să ni se fi comunicat ceva în acest sens.

5. In caz contrariu, dacă vom fi judecaţi şi când.

După aceste întrebări, i-am mai cerut să impună directorului închisorii de a ne pune la dispoziţie paturi, saltele şi pături, neputând dormi la infinit pe piatră sau scânduri, fără a ne distruge sănătatea. I-am cerut deasemenea: asistenţă medicală —posibilitatea de a scrie acasă pentru a ni se trimite rufe de schimb— permisia de a asista în fiecare Duminecă la slujba religioasă, în Capela închisorii —patru ore libere pe zi în curte— îmbunătăţirea hranei sau cel putin posibilitatea de a primi bani de acasă pentru a putea cumpăra dela cantina închisorii.

Dupăce a stat cu noi de vorbă aproape o jumătate de oră, promiţându-ne că va lua în consideraţie cererile noastre, a plecat. In prealabil a trecut şi într'o altă celulă din apropierea noastră, unde erau închişi 11 comunişti evrei şi cari, deşi condamnaţi la câte şase luni închisoare, se bucurau de un tratament care întrecea toate aşteptările, primind până şi prăjituri dela familiile lor. Directorul Mănaru se arăta faţă de ei extrem de binevoitor, admiţând oricâte pachete le erau trimise de familii, fără a le impune niciun fel de restricţie şi lăsându-i aproape toată ziua liberi, în curte. Celula lor era bine îngrijită, trimiţându-le în fiecare zi doi deţinuţi pentru a le face curăţenie. Aveau paturi individuale, cu saltele de lână, iar mâncarea le era adusă de afară, dintr'un restaurant.

Timp de câteva zile nu s'a produs nimic, nicio schimbare; ba mai mult, am fost chemat la Tribunalul Militar pentru a mi se lua încă un interogatoriu. Am fost condus de trei gardieni ce mi-au pus cătuşi la mâini şi la picioare, încadrându-mă cu pistoalele încărcate îndreptate spre mine. Drumul a fost obositor, deoarece lanţurile dela picioare nu-mi permiteau să le mişc în voie.

La Tribunal am fost introdus în cabinetul Maiorului Grigoriu. Aci, în afară de întrebările obişnuite, am mai fost interogat asupra activităţii mele după dizolvarea Mişcării. La un moment dat a apărut în cabinet Colonelul Teodorescu, fost procuror militar la Tribunalul din Cluj. Atât el cât şi eu, am rămas surprinşi, pentrucă ne cunoşteam. In 1936, fusesem interogat de el la Tribunalul Corpului 6 Armată asupra unei acuzaţii de port ilegal de insigne si ultragiu cu lovire... Mă sfătuise să mă las apărat din oficiu de un ofiter pe care Tribunalul mi-l va pune la dispozitie, fără a face prea mult caz în lumea studenţească. El îmi promitea în schimb că va face tot posibilul pentru a fi achitat. I-am ascultat sfatul. Am renunţat la orice avocat, prea multă vâlvă nu s'a făcut pe seama cazului meu, fiind apoi achitat, aşa cum îmi promisese.

Aici, la Chişinău, era acum Presedintele Tribunalului. Deci, el trebuia să mă judece. Odinioară se arătase înţelegător şi binevoitor. S'a îndreptat spre mine, vorbindu-mi prieteneşte:

—Cum ai ajuns la Chişinău, domnule Roth? Te ştiam la Cluj. Ce mai ştii de prin Cluj? Unde se află Banea? E deasemenea condamnat? Când ai fost arestat şi unde?...

După o întreagă avalanşe de întrebări, cărora nici nu le aştepta răspunsul, m'a făcut atent că situaţia de data aceasta este cu totul alta şi că nu trebuie să-mi fac mari iluzii.

Dupăce a terminat cu întrebările şi cu sfaturile, le-am formulat amândurora aceleaşi cereri pe cari le făcusem şi Maiorului Manea:

—Până şi porcilor şi câinilor, pentru a nu tremura de frig, li se face un culcuş de paie. Ori noi, nu avem nimic! Dormim pe podea, fără saltea şi fără cuvertură, dupăce aproape trei săptămâni am dormit pe piatră goală...

M'au privit cu nedumerire, dar n'au promis nimic. Am stat la Tribunal până la căderea întunericului, fără a îmbuca ceva. Târziu, obosit și înfometat, am fost recondus la închisoare. Când am sosit, am fost imediat chemat în cabinetul directorului. Păzit de un gardian, am așteptat circa o jumătate de oră, când și-a făcut apariția Mănaru. Mi-a comunicat într'un mod grav că, începând cu ziua următoare, suntem liberi să scriem câte-o carte poștală acasă, cerând cele necesare pentru îmbrăcăminte și deasemenea bani și alimente. Și-a continuat să se scuze că el nu poate să ne dea o mâncare mai bună, deoarece rația pentru un deținut e de patru lei pe zi... Vizite încă nu puteam primi, deoarece eram în regim de prevenție. Orice scrisoare, însă, va trebui să conțină numai strictul necesar și anume: că suntem sănătoși și că avem nevoie de rufe de schimb, bani, alimente, etc. Strict oprit să scriem despre persoanele cu care ne aflăm, dând număr sau nume și deasemenea nimic de felul cum suntem tratati... Orice contravenție la aceste dispoziții va fi pedepsită foarte riguros. Mi-a prezentat după aceea o listă a câtorva avocați din oras, pentru a ne alege apărători, deoarece încurând vom fi judecați.

PROCESUL ȘI CONDAMNAREA

Era sfârșitul lunei Septembrie. Frigul se făcea din ce în ce mai aspru. Nu primisem niciun răspuns la scrisoarea mea. Nu aveam niciun ban, iar cămașa depe mine, spălându-o în fiecare săptămână doar cu apă rece și fără săpun, începuse să se rupă. Faptul însă că nimeni nu-mi scria, mă intristase cumplit. E atât de dureros să te vezi total uitat și fără speranțe!...

Intr'o noapte, când nu mai puteam dormi din cauza frigului, aud că se deschide ușa cu sgomot și cineva e împins cu brutalitate înlăuntru. O voce cunoscută strigă în întunerec:

—Care sunteti legionari aici, măi, camarazi?

Era Boris Tucan. Fusese deci și el arestat. Organizatia din Tighina rămânea deci din nou desorganizată și desorientată. Multe din elementele tinere, deși buni legionari, erau lipsite încă de spirit de inițiativă, iar faptul că noi cei vechi păstrasem firele de legătură numai în mâinile noastre, fusese o mare greșeală. Ei, chiar dacă ar fi vrut să o activeze, nu știau la cine să se îndrepte și cu cine să ia contact.

L-am chemat lângă mine. Mi-a istorisit pe scurt când și cum a fost arestat. In afară de aceasta, m'a pus la curent cu ultimele evenimente politice din țară și cu mersul acțiunii ofițerilor. Vizita Regelui Carol la Tighina fusese amânată,

așa că tot planul căzuse. Totuși ofițerii lucrau la un alt plan, încercând să extindă acțiunea pe întreaga țară, iar actul de executare al Regelui și întregei lui camarile trebuia să fie pus în aplicare la 1 Decembrie, la Alba Iulia, unde Regele trebuia să ia parte la festivitățile pentru comemorarea alipirii Transilvaniei la Patria-Mamă.

Iată însă că venirea lui Boris printre cei arestați părea că a precipitat situatia noastră. Două zile după încarcerarea lui, am fost anunțați de Mănaru că pe ziua de 7 Octombrie vom fi judecați pentru posedare de manifeste a unei organizații politice subversive și desființată prin lege, și pentru activitate în cadrul acestei organizații.

Cum vor putea dovedi acest punct de acuzare nu prea puteam să-mi închipuiu. La perchezitia făcută, nu-mi găsiseră niciun act compromițător. Aveam oarecare speranțe pe chestia aceasta. Câtiva avocați începuseră deja să-și facă apariția în căutare de clienți. Intre timp, mai fusese arestat camaradul Stratulat și un negustor de vreo 52 de ani. Acesta avea doi fii legionari cari reușiseră să se ascundă. In locul lor, și pentru a-i obliga să se predea autorităților, poliția îl arestase pe tatăl lor. Metodele obișnuite ale autorităților românești din acele timpuri cari nu respectau niciodată persoana umană.

Eu și Tucan ne-am hotărît să nu angajem niciun avocat. Cu sau fără apărători, vom fi condamnați, și aceasta, indiferent dacă au sau n'au probe.

Intr'o oarecare nervositate, așteptam ziua de 7 Octombrie. Fiecare își făcea planuri de ce va răspunde și cum va trebui să se comporte în fața judecătorilor. Intr'o atmosferă de discuții interminabile, cu agitație din partea unora, cu liniște totală din partea altora sau cu multă îngrijorare din partea celor ce erau căsătoriți, a sosit și ziua mult așteptată. Dimineața, la orele cinci, am fost treziți. După o spălare sumară, am fost puși în rânduri de câte trei. Eu eram în primul rând, având la dreapta mea pe camaradul Tucan, iar la stânga pe camaradul Filip. Mâinile ne-au fost legate.

Ni s'au pus apoi lanțuri la picioare. Câtă desconsiderare a omului de către om!... Câtă batjocură, câtă umilire!...

Cu o seară înainte hotărîserăm, ca pe tot parcursul, să mergem în cea mai perfectă cadență și liniste. Nu vom cânta însă niciun cântec legionar, pentru a nu îngreuia situația acelora ce eventual ar avea posibilitatea de a fi achitați.

La un semn al gardienilor ce ne încadraseră, cu pistoalele încărcate și degetele pe trăgaciu, am pornit spre Tribunal. Pașii răsunau apăsat și grei, dând impresia unei companii de soldați în marș. Pe toate străzile, pela colțuri și ferestre, apăreau capete curioase, altele speriate. Incă nu știau cine suntem. Faptul însă să eram legați de mâini și cu lanțuri la picioare și încadrați de gardieni cu pistoalele gata să tragă, dădea impresia că am fi mari criminali, ce necesită o pază cu totul deosebită. Am ajuns la Tribunal după circa patruzeci de minute, după un marș extrem de obositor și îngreuiat de lanțurile dela picioare, ce fuseseră prea strâns legate. Am fost introduși în curte și, la comanda unui ofițer, ce ne luase în primire, ni s'au luat lanțurile. Ne-am așezat apoi, fiecare pe unde am putut, în așteptare. Era încă prea de vreme ca să se înceapă vreun proces.

Pela orele opt, au apărut câtiva avocați contractați de către unii din camarazii nostri. Erau plătiți cu câte 10.000 lei fiecare. Bani multi, foarte multi, pentru pungile legionare... Cam pela orele 12, a apărut un ofițer ce mi-a strigat numele meu și al lui Tucan. Era apărătorul nostru din oficiu. L-am întrebat care era infracțiunea pentru care voiu fi judecat. Mi-a răspuns că la percheziția făcută unui legionar din Căușani fusese găsită o Circulară, datată din luna Iulie 1938, și semnată de mine, în care eu îndemnam legionarii și sătenii să strângă arme și să se pregătească pentru o revoluție, a cărei izbucnire le va fi anunțată la timp.

Am rămas trăznit. Știam că incepând cu luna Ianuarie 1938, nu mai trimisesem nicio circulară în Județ, cu atât mai mult cu cât fusesem schimbat dela șefia județului. Nu eram atât de imprudent încât să comit o astfel de gafă,

chiar dacă aş fi rămas mai departe la şefia judeţului. Era o pură înscenare odioasă. L-am rugat pe ofiţer să-mi arate dosarul şi inclusiv circulara, dacă îi stă în putinţă. Am avut noroc că atât Procurorul militar cât şi Preşedintele Tribunalului erau plecaţi pentru a lua masa.

Am intrat amândoi în Cabinetul Maiorului Grigoriu, unde se aflau toate dosarele. In cabinet se afla de gardă un sergent. La cererea ofiţerului, a scos dosarul meu dintr'un raft şi ni l-a prezentat. Am început să răsfoim cu atenţie. Am citit raportul făcut de comisarii Popescu şi Pascu. Ultimul se pare că se întrecuse în zel profesional. Niciodată nu stătusem de vorbă cu el. Niciodată nu fusesem în contact cu el. Nu mă cunoştea şi nu-l cunoşteam. Raportul lui însă era plin de detalii şi de otravă. Cum oare poţi să acuzi pe cineva cu care nu ai discutat măcar o singură dată şi pe care în toată viaţa ta nu l-ai văzut la faţă?!...

Am găsit însfârşit şi Circulara în cauză. Era trasă la multiplicator şi purta semnătura mea. Stilul însă era departe de a fi al meu. Era o circulară falsă şi cum se găsea la dosarul încheiat de comisarul Pascu, am tras concluzia că trebuia să fie prelucrată de el. De-altfel, părea aşa de nouă, caşicum ar fi fost scoasă de câteva zile dela multiplicator. Nu avea nici măcar o îndoitură. Dosarul fusese încheiat la Tighina. Am mulţumit ofiţerului apărător pentru bunăvoinţa ce-mi arăta şi i-am comunicat îndoielile mele asupra autenticităţii acestei circulări. Am ieşit după aceea în curte. M'am retras într'un colţ meditând asupra acestei infamii. Nu exista pentru mine nicio îndoială că tot procesul va fi doar un joc de teatru că, deci, se urmărea condamnarea mea prin orice mijloace, chiar şi cele mai infame.

Pela orele trei după amiază, a început procesul legionarilor. Erau trimişi în sala de judecată în grupuri de cinci sau şase. Aproape toţi erau încadraţi în acelaşi articol de lege. Judecata era extrem de sumară. Intr'o oră, erau judecaţi; deci pentru fiecare în parte judecata dura 12 minute cel mult. Când ieşeau afară, după circa cinci minute, li se

comunica şi verdictul, care varia dela o lună la patru luni închisoare. Pela orele 9 seara, a fost chemat şi grupul meu: Tucan, Alistar, Cosciug şi eu. Completul de judecată era format dintr'un Preşedinte, Colonelul Teodorescu şi alţi doi ofiteri, asesori; Procuror era Cristian Manea.

Incă odată am fost pe rând interogaţi. Destul de sumar şi rapid. Ni s'a citit după aceea actul de acuzare. Procurorul Cristian Manea a început acuzarea, cerând pentru fiecare o condamnare de şase luni la doi ani. Au început după aceea pledoariile avocaţilor. Apărarea era slabă, limitându-se doar să arate că faptele pentru care erau acuzaţi legionarii erau rezultatele unei anumite psihoze, a unei rătăciri, de care ei nu sunt vinovati, fiind elemente tinere, fără maturitate, deci incapabili de a se putea sustrage atmosferei de misticism creată de Miscarea Legionară şi cerând deci absolvirea lor sau circumstanţe atenuante.

Ofiţerul însărcinat cu apărarea mea şi a lui Tucan, faţă de faptele grave ce mi se imputau, a cerut clemenţa, în sensul de a mi se da minimul de pedeapsă prevăzut de articolul în care eram încadrat, fără să justifice cu nimic această cerere. Odată pledoariile terminate, Preşedintele Tribunalului ne-a întrebat pe fiecare dacă aveam ceva de spus. Unul câte unul, camarazii mei din boxă, au dat un răspuns negativ. Eu însă am cerut cuvântul, care mi-a fost acordat. M'am limitat însă la propria mea apărare, limitată şi ea la numai cinci minute. In scurta mea pledoarie am expus două fapte:

1. Nu există niciun fel de lege prin care literatura legionară să fie declarată ilegală şi deci pedepsibilă. Deasemenea, nu există nicio ordonanţă în urma căreia ziarele, revistele sau orice altă scriere cu caracter legionar să fie declarate autorităţilor, predate sau arse. Deci nimeni nu poate fi judecat pe baza unor fapte ce nu au fost incluse în lege.

2. In ceeace priveste Circulara cu conţinut incendiar, revoluţionar, ce mi se pune în sarcină, ţin să declar că nu mă recunosc ca autor al ei, deşi poartă semnătura mea. Susţin, din contră, că e o falsă circulară, prelucrată probabil de

şeful Siguranţei din Tighina, comisarul Pascu. Ce era oare mai simplu pentru el, ca la percheziţia făcută la sediul Mişcării Legionare, imediat după dizolvare, de unde confiscase atâta şi atâta material, deci inclusiv Circulări semnate de mine, să şapirografieze semnătura mea depe una din aceste circulări pe o alta mai recentă, gândită, redactată şi scrisă de el însuşi la maşină... ca ulterior să fie multiplicată şi transformată în act de acuzare contra mea. Ar fi bine dacă s'ar face o confruntare a scrisului depe această circulară cu maşinile de scris dela Siguranţa din Tighina. Această circulară, deci, e mai degrabă fructul deosebitului zel al comisarului Pascu de a inventa infracţiuni, din plăcerea sadică de a trimite oameni la închisoare şi, mai ales, de a binemerita în faţa superiorilor lui.

Când se trimetea o Circulară legionară într'un alt oraş, existau două căi de expediere. Prima cale era aceea de a expedia prin poştă, iar a doua prin curier special. In cazul că eu aş fi trimis circulara prin poştă, era normal ca să o împăturesc în două sau în patru, pentru a putea s'o introduc în plic, ţinând seama că nu există plicuri atât de mari ca să cuprindă toată foaia de hârtie. Iar în cazul că aş fi trimis-o prin curier, şi mai ales dupăce orice activitate a Mişcării Legionare fusese întreruptă, era şi mai normal ca acest biet curier să împăturească această circulară în şase sau în opt, pentru a o ascunde cât mai bine, pentru cazul că eventual ar fi percheziţionat de vreun agent de poliţie. Deci, o astfel de circulară ar trebui să prezinte o mulţime de îndoituri. Ar fi deci exclus ca factorul poştal sau curierul să fi transportat această circulară într'un proţap ca pe vremuri, până în satul Căuşani, la circa 18 km depărtare de Tighina, numai din grija deosebită ca această foaie de hârtie să fie prezentată intactă adresantului, deci fără nicio îndoitură şi în cea mai perfectă ordine şi curăţenie. Cum e deci posibil ca Circulara ce se află la dosar să fie atât de fără îndoituri şi fără cel mai mic indiciu că ar fi trecut prin mâna cuiva? Dece nu s'a luat nicio declaraţie săteanului la care a fost

găsită această Circulară? Dece acest individ nu a fost deasemenea arestat? Şi dece nici măcar numele lui nu se aminteşte în actul de acuzare? E posibil ca Onoratul Tribunal să piardă din vedere acest fapt atât de elementar? E posibil ca justiţia militară să se lase atât de uşor indusă în eroare de un debutant în materie de falsificări? Rog pe Domnul Presedinte şi Onorata Curte să examineze încă odată Circulara-cap de acuzaţie şi să-şi spună părerea. Cu acestea am terminat.

In sală, unde se aflau o mulţime de avocaţi şi rude sau părinţi ai implicaţilor, se auzeau murmure şi şuşoteli. Completul de judecată el însusi părea oarecum încurcat. După câtva timp, Preşedintele s'a ridicat, retrăgându-se într'o altă sală pentru deliberare. După zece minute de aşteptare, s'a reîntors doar grefierul, pentru a ne citi sentinţa: Cosciug şi Alistar erau condamnaţi la câte patru luni de închisoare. Eu şi Tucan la şase luni si o zi de închisoare, 100.000 de lei amendă şi opt ani interdicţie.

Toată lumea din sală a rămas surprinsă. Un avocat din Chişinău, cu numele de Raţă, mă sfătueşte să fac recurs, el obligându-se să mă apere fără niciun fel de onorariu. Am refuzat însă, hotărît să-mi execut pedeapsa. Nu ar fi avut dealtfel niciun sens. Sentinţa era de aşa fel că, în cazul unui recurs, nu puteam fi pus în libertate până la judecarea procesului. Ori, cum judecarea unui astfel de recurs putea dura peste şase luni şi dacă justiţia lui Carol al II-lea găsea că e totuşi cazul să fiu condamnat, pentru nu ştiu cari raţiuni de Stat, timpul pe care l-aş fi petrecut în închisoare nu era luat în consideraţie, ci urma să expiez pedeapsa începând cu citirea noii sentinţe. Odată cu mine, toţi au refuzat să facă recurs.

Cam pela orele 11 noaptea, din nou legaţi de mâini şi de picioare, puşi în coloană de trei şi încadraţi de gardienii ce ne aduseseră, plus un pluton de jandarmi, am pornit din nou spre închisoarea centrală. Dupăce am parcurs primii 200 de metri, am dat tonul pentru cântecul legionar: «Stefan Vodă al Moldovei».

Nu știu dece, dar cântând mă simțeam mai voios, uitând necazurile și mizeriile inchisorii. Fiind noapte târziu, când toți dormeau, părea că intreg orașul răsuna. Gardienii și soldații strigau să 'ncetăm. Ca să le acoperim strigătele, cântam și mai tare. Până la sfârșit, dându-și seama că nicio intervenție nu ne putea opri, au incetat de a mai striga. Am cântat tot drumul până la inchisoare. Ajunși aci, am mai cântat marșul «*Urlă dușmanii în cărare*». Directorul inchisorii, probabil trezit din somn, a apărut imediat gesticulând și aruncând cu ce nimerea in noi. Am intrat după aceea in Cancelaria inchisorii, pentru a indeplini formalitățile de condamnați. Ni s'au scos lanturile, iar Mănaru a ținut neapărat să ne pună in curent cu noul regim și care va fi aplicat cu cea mai mare strictețe, neuitând să ne amenințe cu bătaia, sau impușcarea, la cea mai mică abatere dela Regulamentul inchisorii. Cântecul legionar era strict interzis. In caz contrariu, ni se deschidea un nou proces, riscând astfel să fim din nou condamnați.

Am ascultat totul in cea mai perfectă liniște, fără a-i răspunde ceva. Dupăce toate aceste noi formalități au fost terminate, am fost conduși din nou la locurile vechi. Ne-am intins fiecare pe unde am putut și strânși unul in altul, din cauza frigului, am adormit. Un somn plin de vise grele... Unii oftau, poate după viața ce li se inchidea, după copiii ce-i lăsaseră acasă, fără niciun ajutor, sau după vreo mândră cu care incepuseră abia jocul frumos al unei dragoste curate și promițătoare de o viață plină și binecuvântată...

VIAȚA IN INCHISOARE

Și așa, zilele au început să se scurgă încet, plictisitoare, în conversații inutile cu unul sau cu altul, în care fiecare își povestea necazurile sau grijile. Aceeași mâncare, aceleași pietre reci, aceleași scânduri, aceiași pereți murdari, aceiași oameni, aceiași gardieni...

Duminica dimineața ne duceam la Biserica din interiorul inchisorii, pentru a asista la slujba religioasă. Prin preotul capelei, reușisem să obținem câteva ziare, hârtie de scris și creioane. Tot el era cel ce se îngrijea de expedierea scrisorilor. Așa am reușit să trimit câteva scrisori părinților mei, cari, scurt timp dela primirea lor, au inceput să-mi trimită rufe și alimente.

Cam pela mijlocul lunei Octombrie, din cauza frigului și fiind lipsit de orice pătură cu care să mă acopăr, m'am inbolnăvit. Era o răceală a rinichilor și a spatelui. Nici nu mă mai puteam scula de jos, din cauza durerilor ingrozitoare. Câțiva camarazi, făcând cu schimbul, mă susțineau oridecâteori trebuia să mă ridic, mai ales pentru a mă duce la apelul ce se făcea în fiecare dimineață și seară. Am cerut să fiu dus la medic. Abia după trei zile de insistențe din partea camarazilor mei, cari amenințaseră cu greva foamei dacă nu se ia nicio măsură, am fost condus însfârșit la infirmerie. Medicul, un om mărunt și simpatic, dupăce m'a examinat, m'a înștiintat că boala mea e o boală specifică

închisorii din Chişinău şi anume: lumbago. Mi-a făcut o injecţie şi mi-a dat o sticlă ce conţinea o soluţie specială pentru acest fel de reumatism. Infirmierul închisorii, un condamnat de drept comun, trebuia să-mi frictioneze spatele şi şalele de două ori pe zi. Afară de aceasta, mai trebuia să-mi pună pahare în fiecare seară. Faptul însă că dormeam pe jos, învelit numai cu o pătură subţire, dată de un camarad, nu ajuta cu nimic la îmbunătăţirea situaţiei mele.

Intre timp, două noi fapte au intervenit în viaţa noastră de condamnaţi:

Primul fapt este aducerea în închisoarea Chişinău a comandantului legionar Istrate, Şeful Frăţiilor de Cruce pe ţară. Fusese condamnat la zece ani închisoare. Nu am putut sta însă imediat de vorbă cu el. Il ţineau mai izolat ca pe alţii.

Tot în aceeaşi zi a fost adus şi profesorul Constantinescu Iaşi, comunist cunoscut, în vederea judecării unui recurs asupra unei condamnări de doi ani. Inainte de venirea lui la Chişinău, stătuse în închisoarea dela Văcăreşti, în apropierea Bucureştilor. Prin al am aflat câte ceva asupra situatiei Căpitanului, care era extrem de grea, fiind pus sub o puternică pază şi cu un regim foarte riguros.

Profesorul Constantinescu-Iaşi se pare că se bucura de o anumită protecţie din partea directorului Mănaru, putând să se mişte liber în toată închisoarea, luând contact cu cele câteva elemente comuniste aflătoare aci, întreţinându-se cu ei ore întregi, şi având şi o cameră specială în Spitalul închisorii, prevăzută cu tot confortul.

Al doilea fapt important a fost venirea unui grup de circa 40 de legionari, toţi cu condamnări şi transferaţi la Chisinău dela închisoarea din Braşov.

Eu începusem să mă întremez, aşa că din nou puteam să mă duc la Biserică. Acolo ne-am întâlnit cu toţii. Nu cunoşteam pe niciunul. După primul contact avut cu ei, am hotărît ca să cerem directorului închisorii ca să ne mute pe toţi în acelaşi local, fie în interiorul clădirei fie în localul

unde ne aflam noi. După insistenţe de aproape o săptămână, au fost mutaţi toţi noii veniţi în localul grupului nostru. Au fost instalate paturi comune în toate camerele. In loc de saltele, ni s'au dat paie, cari au fost răspândite peste blănile de lemn. De-oparte şi de alta a clădirii, au ridicat două ziduri, izolându-ne complet de spital şi limitându-ne spaţiul în care de obiceiu ne plimbam. Mai târziu a fost adus în grupul nostru şi institutorul Paucă din Cetatea Albă, un om de 62 de ani şi care ispăşea o condamnare de zece luni. El se afla singur la spital, de aproape patru luni de zile, fiind foarte bolnav.

Printre noii veniţi, îmi aduc aminte de următorii: Toma Simion, avocat, comandant legionar — Virgil şi Titus Borzea, studenţi la Politehnică — Eremia Şocariciu, student în Drept — Nicolae Teban — Caravian — Cuţumina, student în Matematici — Dumitru Groza — Preotul Rădăşan — Dumitrescu, profesor de Educaţie Fizică — inginer Nicolicescu — inginer Rusalim — şi mulţi alţii de cari nu-mi mai amintesc.

Pela mijlocul lunei Octombrie, am hotărît săparea unui tunel care să ne permită fuga din închisoare în caz grav. Am ales camera cea mai apropiată de zidul exterior al închisorii şi, în aşa fel, că aveam de săpat maximum şase metri, pentru a putea atinge exteriorul, şi anume, la jumătatea distanţei dintre cele două posturi de pază.

Am început lucrul în aceeaşi noapte, scoţând de sub unul din paturi două scânduri, aşa ca să nu poată fi observate de nimeni, şi punându-le la locul lor în timpul zilei. Pământul ce era scos, cu ajutorul unor table de cutii de conserve sau cu câteva bricege pe care camarazii veniţi din Braşov reuşiseră să le ascundă la percheziţie, era transportat în timpul nopţii la privată sau în timpul zilei în batistă afară în curte. Il răspândeam peste tot sau îl puneam la marginea zidurilor, cari erau făcute din pământ. Privata funcţiona bine, aşa că nu exista pericolul de a se înfunda canalul.

Pe ziua de 3 Noembrie însă, se produse o nouă schimbare

în viaţa noastră. La comanda Corpului III Armată, fusese numit Generalul Ion Antonescu. Din ordinul lui, ceice fuseserăm condamnaţi de Tribunalul Militar din Chişinău am fost mutaţi la închisoarea militară.

Din multe puncte de vedere, regimul în această închisoare era mult mai bun. Hrana era socotită la 10 lei pe zi, puţin sub raţia unui soldat. Ţinând seama că numai o pâine costa opt lei, nu era mare lucru. Totuşi, datorită spiritului organizator al directorului închisorii, mâncarea era acceptabilă, fiind mult mai consistentă.

Căpitanul Voinescu ne arăta aceeaşi bunăvoinţă de totdeauna. Am fost instalaţi din nou în aceeaşi cameră, unde stătusem înainte de a fi transferaţi la Inchisoarea Centrală. Ni s'a instalat o sobă de fier, punându-ni-se la dispoziţie suficiente lemne pentru a ne încălzi. Aveam deasemenea posibilitatea de a citi ziare sau cărţi din biblioteca închisorii.

Se schimbase şi Preşedintele Tribunalului, fiind înlocuit cu un nou colonel, Rădescu, om de o vastă cultură şi de o mare gingăşie sufletească. Aproape în fiecare zi ne vizita, fie după masă fie seara după orele opt. Adeseori lua masa cu noi şi fuma ţigările noastre sau tabacul de calitatea a treia, pe care de obiceiu îl fumam eu. Cu el aveam discutii îndelungate, fie cu caracter literar sau politico-social, fie discuţii în legătură cu Miscarea Legionară.

Căpitanul Voinescu, ne pusese la dispoziţie o bucătărie, unde *«moş Marin»* se însărcinase să pregătească mâncare numai pentru noi. Deşi cu puţine mijloace, mâncarea era excelentă. Câţiva legionari din oraş începuseră să ne trimită alimente. In afară de acestea, mai primeam şi de acasă, având permisia Căpitanului Voinescu de a primi în orice cantitate. Boris Tucan fusese însărcinat cu facerea cumpărăturilor de alimente din oraş. Putea astfel să se deplaseze în fiecare zi până la piaţa centrală a oraşului. Numărul nostru însă se redusese la circa 15 legionari, adică la acei ce aveau de făcut şase luni de închisoare. Cei ce fuseseră condamnaţi la mai puţin, două sau trei luni, erau deja liberi.

Câteva zile după sosirea noastră din nou la Inchisoarea Militară, a fost adus şi un neamţ, cu numele de Hamann, dela Cetatea Albă. De profesiune era legător de cărţi. Fusese condamnat la şase luni pentru *«propagandă legionară»*. Bietul om nu fusese niciodată legionar. Insă la o petrecere, între prieteni, ar fi făcut imprudenţa de a declara că Regele Carol a făcut cea mai mare greşeală politică prin desfiinţarea Mişcării Legionare şi că, mai curând sau mai târziu, va fi obligat de evenimentele exterioare să regrete această acţiune, însă atunci va fi prea târziu şi-şi va pierde tronul.

Cu ajutorul lui, pentru a omorî timpul, am început să învăţăm a lega cărţi. Instrumentele necesare au fost făcute la atelierul de tâmplărie al închisorii, după indicaţiile lui. Materialul necesar legării era furnizat de Căpitanul Voinescu. Primele cărţi legate au fost din biblioteca închisorii. Dupăce ne-am perfecţionat, au început să sosească o mulţime de cărţi pe care directorul le aducea dela diferiţi ofiţeri, fiind plătit atât materialul de legat cât şi munca noastră, deşi noi refuzaserăm orice contribuţie bănească. Aproape în fiecare zi legam fiecare câte trei cărţi. Ceeace era însă mai important pentru noi, era faptul că puteam să citim cât voiam.

In afară de legatul cărţilor, am mai făcut şi altă ispravă. In fundul curţii închisorii se afla a dărâmătură care nu servea la nimic. Ori, în ultimul timp, din cauza ploilor dese, curtea închisorii era aproape permanent înoroiată. Nu avea nici canal de scurgere şi nici inclinaţie. Am hotărît să o pavăm şi s'o canalizăm, servindu-ne de cărămizile ce le-am putea scoate din acea dărâmătură. Am comunicat directorului intenţia noastră, cerându-i permisiunea. Ne-a fost imediat acordată, punându-ni-se la dispoziţie şi câţiva soldaţi, ce deasemenea ispăşeau anumite condamnări pentru indisciplină militară.

Toată ziua, deci, eram ocupaţi, fie cu legatul cărţilor fie cu pavarea curţii. Seara, după cină, ţineam un fel de sfat sau scurte şedinţe de educaţie legionară. Prin Boris Tucan, care avea posibilitatea de a ieşi în oraş pentru a face cum-

părăturile necesare, alimente, material pentru cărţi, reuşiserăm să luăm contactul cu anumiţi legionari ce încă nu fuseseră arestati, obţinând prin ei câteva cărţi legionare. Aveam astfel cu noi: «*Cărticica Şefului de Cuib*», «*Pentru Legionari*», «*Roza Vânturilor*» de Nae Ionescu şi «*Cranii de Lemn*» de Ion Moţa. In fiecare seară, după închidere, citeam câte un capitol din una din aceste cărţi.

Intr'o bună dimineaţă însă, sunt chemat în biroul directorului. Era nervos şi oarecum îngrijorat.

—Domnule Roth, ce cărţi legionare aveţi aci? Ardeţi-le imediat. Faceţi ce stiţi ca să dispară. Intr'o oră vine aici o inspecţie. S'a primit un denunţ la Tribunal, atât contra Dv. cât şi contra mea, în sensul că permit să se ţină şedinţe cu caracter legionar, unde se citesc cărţi legionare... Fiţi atenţi, Domnilor, cu cine vorbiţi. Va cunoasteţi toţi? Sunteţi siguri de toţi oamenii Dv.? V'am făcut toate înlesnirile posibile, v'am tratat ca pe copiii mei. Nu-mi faceţi neplăceri acuma.

Cineva, deci, făcuse un denunţ. Acel «*cineva*» era din mijlocul nostru, fără nicio discuţie. M'am reîntors în camera noastră, uitându-mă intensiv la fiecare din camarazii mei, doar voiu surprinde o cât de mică tresărire în ochii vreunuia, prin care să se poată trăda.

Stătuserăm atâta timp împreună, suportând toate mizeriile şi necazurile!... Nu puteam pricepe că ar putea exista în sufletul unuia dintre noi atâta josnicie. L-am luat pe Tucan în curte, comunicându-i cele aflate. Cărţile trebuia să dispară şi cât mai neîntârziat. Tucan s'a însărcinat cu executarea acestei misiuni şi s'a achitat de ea admirabil, ascunzându-le în biblioteca închisorii, unde nimănuia nu i-ar fi trecut prin minte să le caute.

La circa două ore după aceasta, a sosit şi aşa zisa «*inspecţie*», condusă de Maiorul Cristian Manea, câţiva ofiţeri dela Tribunalul Militar şi câteva persoane civile, probabil

agenţi de-ai Siguranţei. Am fost toti percheziţionaţi. Toate lucrurile din cameră ne-au fost revizuite. Au trecut după aceea la revizuirea întregei închisori. După terminare, am fost chemaţi în mod individual în cabinetul Directorului, luându-ni-se fiecăruia un interogatoriu. Cu aceasta, aşa zisă «*inspectie*» s'a sfârşit şi toţi au plecat cum au venit. Nu găsiseră nimic.

De aci înainte însă, începuse să crească în mine viermele neîncrederii în propriii mei camarazi. Fusese atât de curată atmosfera ce se crease între noi, atâta camaraderie, atâta armonie!... Se rupsese par'că ceva în mine! Cât de dureros e să-ţi fie sufletul muşcat de bănueli!...

Camaradul Tucan era şi mai neliniştit. Trebuia neapărat să găsim vinovatul. Deocamdată, am hotărit să încetăm şedinţele din fiecare seară. Toate sforţările noastre se îndreptau spre munca din închisoare, perfecţionându-ne în legatul cărţilor şi continuând pavarea curţii.

ŞI S'A RUPT CATAPETEASMA TEMPLULUI...

Abia trecuseră zece zile de când fuseserăm aduşi din nou în închisoarea militară şi iată că un alt fapt intervine, pentru a schimba ceva din monotonia vieţii noastre de puşcăriaşi, de duşmani ai ordinei publice, de elemente desagregatoare, de anarhişti, criminali, terorişti... Tribunalul Militar era extrem de aglomerat cu o mulţime de procese în care erau amestecaţi tot felul de indivizi, cu tot felul de crime, delicte sau contravenţii. Deasemenea, o mulţime de procese cu caracter politic a unor oameni cari niciodată nu fuseseră legionari şi cari erau aduşi aici în urma unor denunţuri, făcute în majoritatea cazurilor de cunoscuţi sau «*prieteni*» de-ai lor, fie pentru a-şi asigura prin pâra altora un loc mai bun în noua aparatură de Stat fie din duşmănie sau spirit de şicană. O mică neînţelegere cu vreun cunoscut mai hain, putea avea ca rezultat arestarea, sub acuzaţie de a fi legionar şi de a activa mai departe în această organizaţie pusă în afară de lege. Era epoca în care duşmăniile luau cea mai detestabilă formă. Nimeni nu mai îndrăznea să-şi spună deschis o părere.

Afară de procesele cu caracter politic, existau altele cu caracter religios. O mulţime de sectanţi: stilişti, baptişti, anabaptişti, iconoclaşti, adventişti, etc., erau daţi în judecată şi condamnaţi. Se pare că, în ultima analiză, Patriarhul Ţării, pentru a putea marca trecerea lui dinamică la guvernarea

Statului Român, iniţiase toate aceste procese absurde. A fost dealtfel singura lui activitate în cadrul noii reforme de guvernământ.

Pentru a răspunde acestui mare număr de procese, Tribunalul Militar avea nevoie de o mulţime de funcţionari. In lipsa acestora, s'a hotărît să se caute ajutoare printre militarii condamnaţi, posedând o anumită instrucţie şcolară sau printre legionarii închişi. Aşa s'a făcut că printre ceice trebuia să servească de scribi, eram şi eu.

Fusesem pus la dispoziţia maiorului Grigoriu, un om liniştit şi extrem de binevoitor. La început făceam drumul dela închisoare până la Tribunal însoţit de o sentinelă. După trei zile însă, mi s'a dat drumul singur, pe răspunderea comandantului închisorii. Plecam din închisoare la orele şapte dimineaţa şi mă întorceam seara, la orele şase. La amiazi, luam masa într'un restaurant din apropierea Tribunalului.

In birou nu făceam altceva, la început, decât de a extrage cópii după diferitele acte. Mai târziu, am început să lucrez complet independent, luând declaraţii dela anumiţi acuzaţi sau făcând interogatorii. Cu maiorul Grigoriu, în afară de cele inerente serviciului, nu discutam aproape nimic.

Intr'o bună zi, intră în birou extrem de agitat. Se vedea că ceva grav il apăsa. Se sforţa totuşi să rămână calm. La un moment dat, când rămăsesem numai doi în birou, îl aud spunând:

— Trecem printr'o situaţie extrem de gravă. In ţară, e multă nelinişte şi nervositate. Se vorbeşte că Moţii ar cobori din munţi, înarmaţi. Nu ştiu dacă ştirile ce le primim conţin adevărul, dar am impresia că Guvernul pregăteşte ceva.

Fiţi foarte atenţi la tot ceeace faceţi, la tot ceeace vorbiţi. Nu este exclus ca vreo câţiva din şefii legionari să fie executaţi, dacă nu chiar Codreanu. Aceasta e impresia mea, şi să dea Dumnezeu să mă înşel!

Nu mai târziu decât a doua zi, din nou îmi anunţă alte fapte semnificative. Legionarii ar fi încercat un atentat la Cluj, contra Rectorului Universităţii. Atentatorii ar fi deja prinşi.

In aceeaşi zi, cam pela orele 12, îmi comunică şi marea infamie a asasinării Căpitanului. Mi-a întins un ziar, spunându-mi:

—Măi, măi, ce năpastă!...

L-am privit, fără să pot scoate un singur cuvânt. I-am luat aproape mecanic ziarul întins şi am citit Comunicatul Ministerului de Interne. Nu ştiam ce să cred. Imi făcea impresia că inima îmi va înceta de a mai bate. Simţeam par'că cum cineva m'ar fi strâns de gât, înnăbuşindu-mă. Nemai putându-mă stăpâni, am început să plâng, cu capul pe birou. Când mi-am ridicat capul, maiorul Grigoriu, plângea şi el. Jenat de faptul că-l văzusem ştergându-şi ochii cu batista, s'a ridicat şi-a ieşit afară.

Rămăsesem singur... Am stat aşa cu ochii pierduti în amintiri. Prin faţă se perindau atâtea scene din viaţa Căpitanului... Il vedeam falnic şi drept ca un stejar, cu ochii lui albaştri pătrunzători, scrutându-mă la prima noastră întâlnire, la sediul central depe strada Gutenberg, când îi fusesem prezentat, împreună cu un grup de legionari din Cluj... Il vedeam la procesul din 1934, la Tribunalul Militar din Bucureşti şi mai târziu în atâtea şi atâtea ocazii... Il văzusem frânt de durere după căderea lui Moţa şi Marin în războiul din Spania... Imi susurau încă în urechi vorbele lui, în care punea atâta căldură şi atâta dragoste pentru neamul nostru, oropsit şi călcat în picioare de toţi veneticii şi nechemaţii... Şi azi îndrăzniseră să se atingă şi de el!... «Incercând să fugă şi neràspunzând la somaţii, a fost împuşcat...»

Era atât de simplu pentru guvernanţii noştri! Toate speranţele de mai bine ale unui întreg popor erau înmormân-

tate printr'o simplă decizie ministerială... Corneliu Codrea-nu crease Templul vrerilor românești, adunând în el tot ceeace neamul nostru avea mai curat, mai bun și mai înalt. Chemase și strânsese în acest Templu toate energiile tinere, transformându-le sufletul și dându-le noi orizonturi de viață... El era catapeteasma acestui Templu, spre care, noi, tineretul român, ne îndreptam cu toată ardoarea credinței noastre, întru reînvierea virtuților românești, întunecate de veacuri de sclavie și întru formarea unei noi elite conducătore, din care să dispară spiritul de rapacitate și corupția. O elită în care să se reunească toate potențele creatoare ale neamului nostru, o elită a caracterelor, bazată pe respectul valorilor morale, cu înlăturarea stârpiturii politice creată de o falsă democrație și de interesele unei anumite clici, cocoțată la cârma Statului Român.

Ștreangurile și gloanțele din pădurea Tâncăbești frânseseră în două această catapeteasmă. Templul era trist, părăsit și gol pe dinnăuntru. Și cine știe cât timp va trebui până ce bunul Dumnezeu ne va îngădui ridicarea altei catapetesme...

Până pela orele patru după masă, am stat așa pierdut în gânduri, când un plutonier a intrat în birou, anuntându-mă că, în urma unui ordin, va trebui să fiu recondus la închisoare. Incetase deci și puțina libertate de care mă bucurasem până la această dată. A doua zi era 1 Decembrie. La Alba-Iulia începeau serbările pentru aniversarea realipirii Ardealului. Am fost condus în curte, unde se aflau strânși și ceilalți legionari. Apoi, din nou sub escortă, am pornit spre închisoare, pentru a nu o mai părăsi până la terminarea condamnării.

Mergeam încet, greoiu, cu inimile îndurerate. Niciunul nu scotea un cuvânt. Când am ajuns la închisoare, iar porțile au fost închise în urma noastră, am simtit cum par'că mi se strângea inima de durere. Un val de tristețe amară îmi cuprinsese toată ființa. Eram din nou în închisoare, însă de data aceasta, singuri... Acel ce ne dăduse tăria și ne învățase cum să suportăm cu stoicism toate încercările, pășise el însuși pragul lumei noastre... Simțeam cum mă învăluia o mare desnădejde!

Am intrat în camera noastră cu capetele plecate și sdrobiți de tristețe. Am comunicat și celorlalți cele întâmplate. Fețele tuturor deveniseră pământii. Bătrânul institutor Paucă a început să plângă cu sughițuri. Nimeni n'a scos un cuvânt și niciunul nu a mai îmbucat o fărâmă măcar în acea zi.

Seara târziu, cu o voce par'că venită din altă lume, bătrânul Paucă, transfigurat, cu fața suptă și ochii adânc intrați in orbite, cu mâinile tremurânde, nemaiputându-și înnăbuși durerea și revolta, s'a ridicat greoiu pe un colț al patului și dupăce ne-a privit pe fiecare în parte, s'a răstit la noi cu înflăcărare:

> —Apoi dacă e așa, ce mai asteptați? Unde vă e hotărîrea și puterea de jertfă? Ce mai faceți aici? Dece nu dați buzna afară și să apucati armele în mâini, ca să pedepsiți pe toți nemernicii ăștia, sufletele acestea murdare de slugoi? Haideți, veniti cu mine... Dăm foc la închisoare și fugim... La București cu toții, să facem revoluție...

Istovit apoi de efortul făcut, a căzut pe patul în care zăcea nepuntincios, plângând cu hohote. Am rămas toți nemiscați, pătrunși de vorbele bătrânului Paucă și impresionați de starea lui sufletească. Ușa dela camera noastră nu fusese închisă. M'am ridicat depe pat și am ieșit pe coridor. Scurt timp după aceea a apărut și Tucan. M'am întreținut cu el aproape o jumătate de oră asupra celor întâmplate. La sfârșit ne-am hotărit să reintrăm în cameră și să ținem o ședință, imediat după zăvorirea ușilor.

Pela orele nouă seara însă a apărut Căpitanul Voinescu. S'a așezat pe un scaun și a început să ne vorbească cu un ton liniștit și totuși cu o oarecare tremurătură în voce:

—Măai băeti, se pare că așa a vrut Dumnezeu! Fiți liniștiți și nu faceți nebunii. Incă nu e timpul vostru. Aveți răbdare, intelegeți și așteptați. Știu că pentru voi e o lovitură grea, însă fiți înțelegători și nu vă angajați în acțiuni periculoase. Nu vă distrugeți tinerețea. Gândiți-vă că aveți părinți, frați și surori; unii dintre voi aveti soții și copii. Ei și așa au viața destul de grea; nu le-o mai apăsați și voi...

Am mai discutat câte ceva împreună, după care a plecat, închizând ușa în urma lui. Am mai asteptat circa o jumătate de oră, după care m'am ridicat și am comandat: «Drepti! Pentru onor, inainte!» Cu brațele întinse spre cer, am repetat formula de totdeauna pentru deschiderea sedinței:

Să ne rugăm lui Dumnezeu.
Să ne gândim la Căpitanul nostru.
Să ne ridicăm cu gândul, la sufletele martirilor noștri: Moța, Marin, Sterie Ciumeti.
Și ale tuturor camarazilor nostri, căzuți pentru Legiune sau morți în credința legionară.
Să credem în învierea României legionare și în sfărâmarea zidului de ură și de mișelie care-o împresoară.
Jur că nu voiu trăda niciodată Legiunea și pe Căpitan.

Am făcut apelul morților si am cântat «*Imnul legionarilor căzuți*». După aceea, m'am adresat camarazilor mei, spunându-le următoarele:

«In ziare se anunță cu litere mari moartea Căpitanului. Mintea mea refuză să dea crezare acestor spuse. Ținând seama însă de atitudinea, fățiș dușmănoasă, atât a Regelui Carol cât și a primului său sfetnic, Armand Călinescu; considerând și situația internațională, destul de încordată; privind deci faptele în mod logic,

atunci, trebuie să admit că, într'adevăr, Căpitanul a fost asasinat.

»Nu avem încă posibilitatea de a primi informatii mai detaliate, pentru a ne putea forma o părere sigură. Să luăm faptele așa cum sunt și să acționăm, deci, în funcție de aceste dureroase realități. Aceasta însemnează că lupta noastră nu încetează aci că, deci, Mișcarea Legionară trăiește și trebue să trăiască, dincolo de ființa noastră trupească. De acum înainte va trebui să ne asumăm și alte răspunderi. Dacă până acum totul era lăsat pe seama Căpitanului, așteptând ca el să rezolve orice probleme, astăzi, el nemai fiind în mijlocul nostru, va trebui ca toți uniți să continuăm lupta pentru a împlini gândurile și idealul pentru care el a căzut.

»De acolo de unde el va fi, ne va lumina mintea și ne va călăuzi pașii. Să nu ne lăsăm înfrânți de durere, să nu lăsăm să se incuibe în noi germenul disperării. Se pare că de abia acum intrăm în *"mlaștina desnădejdii"*... Oare, vom fi noi atât de neputinciosi încât să nu o putem învinge?

»E drept că suntem singuri și hărțuiți din toate părțile. Cred însă că se va găsi o mână forte care să reia țile. Cred însă că se va găsi o mână forte care să reia frânele conducerii. Datoria noastră, atâta timp cât nu vom fi încercați de pofta de mărire și orgoliu, va fi doar aceea de a-l simți, urma și ajuta întru realizarea victoriei legionare. Și pentrucă noul ales va fi din mijlocul nostru să înțelegem că, indiferent de va fi sau nu așa cum am fi vrut noi să fie, pentru a păstra unitatea Mișcării, pentru a o feri de rupturi și compromisuri, să-i dăm toată increderea și înțelegerea noastră.

»După câte se vorbeste, există un Comandament. Cineva deci, gândește, se sbate și acționează. Nu va fi Căpitanul, pentrucă el e de neînlocuit. Va fi însă cineva crescut în crezul Căpitanului și care-i va urma doctrina. E tot ce vrem. Și esențialul e că se acționează.

Ştiu că de aci, noi nu putem face nimic. Să fim însă atenţi şi să aşteptăm linistiţi, până când vom fi puşi în libertate. Am convingerea că regimul nostru se va înăspri. Ar fi însă posibilă şi cealaltă alternativă. Aceasta însă va avea un singur scop: acela de a ne compromite prin declaraţii, renunţări, etc. sau de a ne ademeni. Să fim deci tari şi atenţi. Aceasta e una din cele mai mici jertfe pe care le putem face.

»Să fim consecvenţi şi să păstrăm o atitudine fermă. Faţă de marea jertfă a Căpitanului şi a atâtor martiri legionari gestul nostru e un nimic. Deaceea, toate aceste jertfe să ne fie un îndemn pentru însutirea şi înmiirea forţelor noastre, în slujba Mişcării şi a Neamului.»

Cu aceste cuvinte, am încheiat şedinta, luând jurământul final: «Jur că nu voiu trăda niciodată Legiunea şi pe Căpitan. Asa să-mi ajute Dumnezeu.»

S'a făcut după aceea o mare linişte. Fiecare era cufundat în propriile-i gânduri, până târziu noaptea, când, unul câte unul, am adormit.

CRĂCIUN IN INCHISOARE

A doua zi, tot aşa de tăcuţi, ne-am reluat ocupaţiile zilnice, legând cărţi sau lucrând la pavarea curţii şi alte mici reparaţii în închisoare. Aşa s'au scurs două săptămâni. Directorul închisorii ne-a adus câteva ziare cu ultimele evenimente. In lagărul dela Vaslui, o mulţime de legionari dăduseră declaraţii de renunţare la orice activitate legionară, considerând că ceeace se întâmplase era voinţa lui Dumnezeu. Aproape în fiecare zi urmau astfel de declaraţii prin alte lagăre. Unele păstrau o anumită demnitate; altele arătau cât de jos se poate cobori uneori o creatură umană...

După câteva zile apare şi o declaraţie a legionarilor din închisoarea centrală din Chişinău. In ochii fiecărui camarad, citeam întrebarea: «*Noi ce facem!? Nu dăm şi noi o astfel de declaraţie?*» Eu însă tăceam chitic. Mulţi din cei ce dăduseră declaraţii în lagăre fuseseră eliberaţi. Ori, nu acelaşi era cazul nostru. Noi nu eram în lagăr, ci condamnaţi.

Intr'o bună zi, camaradul Filip Grigore îmi pune problema în faţa tuturor celorlalţi. Situaţia era delicată. La mutarea noastră din închisoarea centrală, comanda grupului o avusese camaradul Tucan. Pentru a nu se provoca neînţelegeri în mijlocul câtorva camarazi, oarecum nemulţumiţi de acest fapt, într'o şedinţă solemnă, Tucan mi-a predat mie comanda. Printre cei nemulţumiţi era şi Filip Grigore. Deci, nu am fost prea surprins în momentul în care mi-a pus

această problemă. I-am răspuns totuşi cu cel mai mare calm şi, în aşa fel, că nu lăsa loc pentru nicio altă discuţie:

«Atâta timp cât nu suntem constrânşi de nimeni, nu are nicio raţiune de a da vreo declaratie. Iar în momentul când vom fi constrânşi, să dăm o astfel de declaraţie care, în niciun caz, să nu atingă onoarea noastră de legionari.»

Nemulţumit cu răspunsul meu, mi-a declarat că atât el cât şi ceice au venit cu el, vor înainta declaraţiile necesare. L-am rugat să aibă puţină răbdare şi să mai aştepte. Nimeni nu-l forţează să ia o atitudine. In plus, pentru unitatea legionară, decizia lui putea însemna o gravă abatere şi un rău exemplu.

Iată însă că intervine Directorul închisorii şi, după el, însuşi Presedintele Tribunalului Militar, care, în ultimul timp, îşi îndesise simţitor vizitele la închisoarea noastră. Prin el am aflat că deja câţiva dintre noi dăduseră declaraţii. Pe de altă parte, m'a informat că noi toţi eram trecuţi pe o listă de amnistie şi aceasta, întrucât ulterior condamnării noastre, apăruse o Ordonanţă care, însfârşit, conţinea delictul pentru care noi fuseserăm condamnaţi. Ţinând seama de bunele referinţe pe care el le dăduse despre noi, era sigur că o simplă declaraţie pe care noi am face-o în grup, ar puta cântări mult în deciziunea ce s'ar lua asupra noastră. Decretul de amnistie trebuia să apară în luna Ianuarie şi el avea siguranţa că noi vom fi amnistiaţi.

Toată convorbirea avusese loc în cabinetul Directorului. L-am rugat să-mi dea timp de gândire. Imediat după plecarea lui, am comunicat camarazilor cele ce aflasem, rugându-i ca fiecare să reflecteze şi să-şi dea apoi părerea. Camaradul Filip se făcuse roşu la faţă. A căutat să-mi demonstreze că ar fi inutil să mai persistăm în acest fel de intransigenţă, atâta timp cât însuşi Comandantul Bunei Vestiri, Ilie Gârneaţă, unul din fondatorii Miscării, a dat o astfel

de declaraţie. In plus, că declaraţia lui conţine acelaşi text ca al celor din lagărul dela Vaslui. Au început discuţiile pro şi contra. Până la sfârşit, însuşi Tucan a fost de părere să dăm o declaraţie. Astfel am scris şi semnat cu toţii următoarea declaraţie:

«Subsemnaţii, legionari condamnaţi, din Inchisoarea Militară din Chişinău, declarăm că considerăm aceste fapte ca o hotărîre a lui Dumnezeu şi că, deci, nu vom activa în niciun fel de organizaţie care ar putea periclita fiinţa Statului şi neamului românesc, aşa cum n'am activat nici până acum.»

Urmau după aceea semnăturile tuturor legionarilor din închisoare. Faptul însă că Filip Grigore acţionase în afara disciplinei noastre de grup a avut grele urmări, slăbind încrederea dintre camarazi. Deaceea, cu fiecare zi ce trecea, mă apropiam şi mai mult de camaradul Tucan. Cu el împărtăşeam toate gândurile şi întrebările ce mă chinuiau.

Mai erau câteva zile până la sărbătorile Crăciunului. Numărul condamnaţilor din închisoare se ridica la circa 80 de persoane, din care majoritatea o formau soldaţii pedepsiţi disciplinar: neexecutare de ordin — lovirea superiorului — dezertare. Unii ispăşeau condamnări de doi ani, fiind pentru a doua oară că sărbătoreau Crăciunul în închisoare. Mulţi dintre ei nu fuseseră vizitaţi niciodată de părinţi sau rude, trăind într'o completă izolare şi uitare. Pentru aceştia, în special, am hotărît să înjghebăm o mică serbare, cu cântece de Crăciun şi o mică piesă de teatru.

Am strâns din mijlocul lor câteva elemente ce păreau mai răsărite, începând pregătirile pentru formarea unui cor. Camaradul Cosciug a adunat alte elemente pentru pregătirea piesei de teatru: «*Conu Leonida faţă cu reactiunea*», de Ion Luca Caragiale. După aceea, am informat pe Directorul Inchisorii, cerându-i permisia în acest sens. Ne-a fost acordată fără nicio restricţie. Spre surprinderea noastră, ne-a anun-

țat că putem primi vizite și că, deci, putem deja anunța familiile noastre de acest fapt.

Timpul fiind foarte scurt, am început pregătirile cu sârguință. Camaradul Cosciug a reușit să obțină cartea necesară, pentru a putea prepara piesa, dela fiica directorului închisorii. Eu, la rându-mi, cunoșteam o mulțime de cântece de Crăciun, deoarece cântasem deseori în corurile studențești și legionare din Cluj. Am ales 15 elemente dintre legionari și dintre soldații condamnați și m'am pus pe lucru.

Nu știu prin ce mijloace, Tucan a intrat în posesia unui cântec de Crăciun făcut în lagărul dela Ciuc de Radu Gyr, ce se cânta pe melodia colindei: «*O ce veste minunată*». In fiecare zi, după masă și seara după orele șapte, întruneam «*coriștii*», pentru a face repetiții într'o sală dosnică, pentru a nu fi auziți de nimeni. Cu mici dificultăți, am reușit să formez un cor pe patru voci. Nu aveam nicio partitură muzicală. Aveam însă o bună memorie, așa că-mi rămăseseră imprimate bine în minte fiecare parte. Desigur, era departe de a fi un cor perfect, însă mulțumea pentru moment dorința noastră de a sărbători Crăciunul după datinele neamului nostru.

Totuși, aceste sărbători nu mai aveau nimic din lumina și seninătatea de altădată!... Sufletele ne erau îndoliate și nimeni nu putea să ne redea voia bună, pentru a putea primi deschis și cu mintea ușoară marea minune a Nașterii Domnului. Cântecul lui Radu Gyr ne picura și mai multă tristețe în inimi:

A venit și-aici Crăciunul
Să ne mângâie surghiunul.
Cade albă nea,
Peste viața mea,
Care-aici se stinge.
Cade albă nea,
Peste viața mea,
Peste suflet ninge.

II

Maica Domnului curată
Adu-o veste minunată
Cei din închisori,
Te așteaptă 'n zori,
Pieptul lor suspină,
Cei din închisori
Te așteaptă 'n zori,
Să le-aduci lumină.

Era în acest cântec toată durerea legionarului care, de când intrase în Mișcare, avusese parte numai de închisori și viață grea și care totuși nu dispera, având nețărmurită credință în puterea Dumnezeească.

A sosit însfârșit și Ajunul Crăciunului.

In camera noastră am făcut o rugăciune, după care, aflând că Directorul Inchisorii se afla în cabinetul lui, ne-am îndreptat spre fereastra ce dădea în partea din fund a închisorii și am început să cântăm. Surpriza a fost mare și plăcută. Din partea noastră era în același timp un semn de recunoștință. Se purtase cu noi ca un adevărat părinte. Atât cât îi stătuse în putință, ne ușurase viața și ne alungase norii negri ai desperării...

Am trecut după aceea la ferestrele celorlalte camere, unde se aflau condamnații, cântând la fiecare câte-o colindă. După aceea ne-am întors în camera noastră. Moș Marin ne făcuse deasemenea o surpriză. Prin ce mijloace și cum, nu știu, dar pe masă ne aștepta un cozonac tăiat în felii și pentru fiecare câte-un pahar de vin.

Abia ne-am așezat la masă că și-a făcut apariția un plutonier, aghiotant al Căpitanului Voinescu, însoțit de doi soldați, aducând cu ei o tavă plină cu prăjituri și câteva sticle de vin roșu. Scurt timp după aceea a apărut și Căpitanul Voinescu.

M'am ridicat și i-am făcut urările cuvenite. La rândul lui

s'a îndreptat spre fiecare, strângându-ne mâinile și urându-ne grabnică eliberare. A rămas cu noi până pela orele nouă seara, când s'a despărțit. Plutonierul a rămas mai târziu, conversând cu noi și aducând încă vreo câteva sticle de vin. Când a plecat, a lăsat ușa deschisă, dând ordin soldatului de pază să nu o mai închidă. Târziu, obosiți și cu mințile încărcate de amintiri, am adormit...

A doua zi ne-am sculat de vreme și am început pregătirile pentru serbarea ce trebuia să aibă loc la orele lo înainte de amiază. Căpitanul Voinescu apăruse deasemenea foarte de vreme, anunțându-ne că Președintele Tribunalului Militar și încă vreo câțiva ofițeri vor asista la această serbare. Ne-a lăsat să intelegem că ar fi bine să cântăm și «*Imnul Regal*». Fără a-i răni însă orgoliul de militar, i-am răspuns că serbăm Nașterea Domnului și nu nașterea Regelui și că, deci, acest imn nu și-ar avea locul într'o sărbătoare religioasă. Nu a mai insistat și s'a retras în cabinetul lui.

Cam pela orele nouă, au început să apară câteva persoane. Erau rude de-ale camarazilor mei. Părinți, frați și surori. Camaradul Filip primise vizita logodnicei. Nu mai putea de bucurie!... Venise și Lidia Tucan, sora camaradului Tucan. Au fost toți conduși în sala rezervată serbării. Pela orele lo, sala era plină. Apăruse și Președintele Tribunalului cu procurorul Cristian Manea și o mulțime de alți ofițeri și persoane civile. Pe cei mai mulți nu-i cunoșteam.

Ne-am urcat pe scena improvizată și am început să cântăm prima colindă: «*Bună dimineața la Moș Ajun*». A urmat după aceea o mică scenă cu «*Trei crai dela răsărit*». Am mai cântat încă un cântec, după care a urmat piesa «*Conul Leonida față cu reacțiunea*». Camaradul Cosciug reușise să facă un joc destul de bun, întrebuințând elemente cari s'au dovedit a avea talent.

Insfârșit, am cântat colinda lui Radu Gyr, pentru care pusesem o grije deosebită în a fi cât mai bine executată. Toată sala a fost extrem de impresionată. Sora camaradului

Tucan și încă câteva doamne și domnișoare își ștergeau încontinuu lacrimile. Cu aceasta am încheiat serbarea, mulțumind tuturor acelor ce ne vizitaseră.

Căpitanul Voinescu ne pregătise deasemenea o surpriză. Intr'o altă sală, dăduse ordin să se pună mese și scaune pentru a se servi o gustare. A anunțat acest fapt tuturora, invitând toată asistența. Maiorul Cristian Manea și cu alți câțiva ofițeri s'au retras însă, motivând că au anumite întâlniri sau că sunt așteptați de familie, etc. A rămas cu noi Președintele Tribunalului Militar, împreună cu soția și fiul lor, elev la școala militară din Craiova, rudele legionarilor sau soldaților condamnați și Căpitanul Voinescu, cu soția și fiica.

Am intrat cu toții în sala de mese. Era, într'adevăr, o mare surpriză. Ceice veniseră să ne viziteze, aduseseră o mulțime de daruri, în special alimente. Căpitanul Voinescu, în loc de a le repartiza numai acelora dintre noi pentru cari fuseseră aduse, făcuse câte-un mic pachet pentru fiecare, pe care scrisese numele legionarului sau al deținutului respectiv, și le împărțise de așa fel încât fiecare primea câte ceva.

Dupăce ne-am așezat cu toții la masă, el personal e început distribuirea darurilor, ajutat fiind de fiica lui și încă o doamnă. Spre surprinderea mea, eu am primit două pachete. Unul mic, la fel cu toți ceilalti, și unul mare, ce cântărea aproape 15 kilograme. Acest ultim pachet avea pe el ștampila dela poșta din Râmnicul Vâlcea. Trebuia să fie dela părinții mei. Era primul pachet pe care-l primeam de când eram în închisoare și... prima bucurie. Am simțit cum încep să-mi curgă lacrimile fără voia mea...

După repartizarea pachetelor, ne-am așezat la masă, gustând câte ceva din cele ce ne pregătise Moș Marin. Atât Președintele Tribunalului cât și Directorul închisorii au stat cu noi până pela orele patru după amiază, după care, urându-ne încă odată noroc și voie bună, au plecat, anunțând însă pe cei ce veniseră să ne viziteze că vor putea rămânea cu noi până la ora opt seara.

Aşa a trecut toată ziua de Crăciun. Prin cei ce veniseră de afară am mai aflat şi noi o mulţime de fapte necunoscute. Printre altele, noianul de svonuri, care mai de care mai fanteziste: Căpitanul nu ar fi mort, ci totul n'ar fi decât o farsă a guvernului pentru a demoraliza pe legionarii aflaţi în lagăre sau închisori. Ar exista fotografii arătând pe Căpitan în fata unei vitrine, într'un oraş din Italia; deci, el reuşise să fugă din închisoare şi se refugiase în Italia. Câteva ziare bulgăreşti ar fi anunţat trecerea lui prin Bulgaria, etc. Tot atâtea svonuri de care nu ştiam ce să credem. Şi totuşi, în noi, începuse să se cuibărească o nouă speranţă. Dar tot aşa de bine, aceste svonuri puteau să fie lansate de poliţie, pentru a deruta pe cei ce eventual ar fi încercat o acţiune de răzbunare.

Indiferent de svonuri, atât eu cât şi Tucan, dupăce am cântărit toate noile ştiri, am ajuns la concluzia că acel tragic Comunicat conţinea adevărul. Căpitanul fusese asasinat. Era inutil să ne mai facem iluzii. Târziu, aşa cum fusese programat de Directorul închisorii, s'au retras şi cei ce ne vizitaseră. Rămăseserăm din nou singuri, cu gândurile şi durerile noastre...

GÂNDURI DE RĂZBUNARE

Şi aşa au trecut şi sărbătorile Crăciunului, fără însă a ne picura în suflete noi nădejdi, lăsând în noi un şi mai mare gol, o tristeţe şi mai amară... Lovitura ce-o primiserăm prin moartea Căpitanului, era grea şi profundă. Nu ştiam deloc cum vom putea ieşi din această situaţie, dacă nu va interveni cineva, pintr'un mare act de curaj şi sacrificiu. Ori noi, ce din închisori, nu puteam face nimic. Atât eu cât şi Tucan, de care în ultimul timp mă apropiasem mai mult, ne dădeam seama că singura soluţie pentru a ieşi din acest impas şi pentru a evita şi mai mari nenorociri pentru Legiune şi neamul românesc, nu era decât înlăturarea Regelui şi a camarilei. Regele trebuia să cadă şi, cu el, toate uneltele lui.

In mintea mea şi-a lui Tucan, se născu deci ideea unui complot, care să cuprindă toate clasele reprezentative ale societăţii româneşti: ţărani, muncitori, studenţi, ofiţeri, funcţionari, etc., într'un iureş de solidaritate natională. Ştiind că anumiţi ofiţeri luaseră încă de mult iniţiativa unei astfel de acţiuni şi recunoscând, însfârşit, cât de îndreptăţite erau argumentele cu care căutau să mă convingă, numai cu patru luni înainte, de necesitatea înlăturării Regelui şi a lui Armand Călinescu, am hotărît amândoi ca, imediat după terminarea condamnării, să reluăm legăturile cu aceşti ofiţeri.

In fiecare zi nu făceam decât să discutăm această problemă pe toate laturile, convingându-ne până la sfârşit că nu

există o altă soluţie. Eram siguri că, indiferent de situaţia politică internaţională, Regele Carol nu va lăsa în niciun caz ca Mişcarea Legionară să supravieţuiască, atâta timp cât ar mai exista elemente capabile şi cu suficientă autoritate pentru a regrupa pe legionari, a întări disciplina şi a reface Mişcarea; într'un cuvânt, pentru a răsădi în sufletele legionarilor rămaşi entuziasmul necesar continuării luptei. Aci era esenţialul: *voinţa de a lupta şi a persevera.*

Anumite principii de viaţă, atâta timp cât conţin adevăruri valabile, nu pot înceta de a exista prin simplul fapt al dispariţiei celui ce le-a formulat sau enunţat. Pentru a se impune însă, orice înnoire şi orice ideal presupune luptă, perseverenţă şi jertfă. Depinde deci de noi, de hotărîrea noastră, dacă vrem ca aceste principii de viaţă să devină realitate. Tot ceeace există, se găseşte într'o permanentă luptă. Condiţia vietii e deci, lupta, lupta individului cu natura sau lupta cu el însuşi, pentru înnăbusirea anumitor instincte sau formarea vointei, etc., deci, lupta pentru propria-i devenire.

Pe de altă parte, individul nu poate trăi decât în societate, ea fiind o altă condiţie a existenţei lui. Nicio societate însă nu există prin ea însăşi, fără o fărâmă de organizare, care e şi ea tot luptă. Statul e permanent în luptă cu alte State, pentru conservarea independenţei sau pentru satisfacerea poftei de dominare. In interiorul lui găsim alte lupte continue: pentru impunerea unei voinţe conducătoare, sau lupta dintre grupuri, partide, etc. Această luptă e deasemenea dusă din două motive: pentru dominare, pentru putere, pentru apropierea tuturor bunurilor în detrimentul altor grupe, având ca mijloc forţa, lipsa de scrupule, lovirea pela spate, mârşăvia, minciuna şi tot ceeace mintea omenească a putut născoci mai urât printr'o educatie strâmbă şi lipsită de binefacerile oricărei morale; dar poate fi şi luptă pentru impunerea anumitor idei noi, unor conceptii de viaţă mai bune şi mai apropiate de sufletul omenesc necariat de vicii. Mai ales, de impunerea unei elite de caractere la conducerea Statului, în care şi prin care să dispară specularea omului de

către om şi pentru care valorile morale să fie principii conducătoare.

Ideile sunt motorul oricărei reinnoiri, indivizii nefiind, în ultimă analiză, decât purtătorii sau instrumentele lor de realizare. Ori, într'un Stat sunt nenumărate ideile ce circulă, fie că sunt utopii fie că ele reprezintă mai concret dorinţa de devenire a individului; unele înălţându-l, altele prăbuşindu-l în animalitate, având în vedere numai îmbuibarea lui, ţintuindu-l la pământ, răpindu-i tot ceeace face măreţia fiinţei omenesti. In toate aceste cazuri şi oricum va fi, lupta este inevitabilă.

Cazul nostru, al legionarilor, era un caz de onoare, de demnitate. Dupăce pierduserăm pe Căpitan, nu ne puteam resemna, luând o atitudine de expectativă abrutizată. Era în joc existenţa unei întregi generatii, dar mai ales era în joc existenţa întregului neam românesc. Căci nu se punea problema de a trăi neapărat, ci, în primul rând, trebuia să hotărîm ce fel de oameni vor trăi în viitorul Stat românesc.

Vom lăsa noi oare ca toţi nechemaţii, toate lichelele, toţi necinstiţii, laşii, lipsiţii de onoare, oamenii fără morală şi fără Dumnezeu, să continue mai departe opera lor nefastă, pentru a scoate din neamul românesc numai niste stârpituri morale, oameni de nimic şi gata oricând să-şi plece capul la cea mai mică adiere de vânt, sau vom continua lupta, riscând, sacrificând totul: tinereţe, porniri, pofte şi tot ceeace e legat de o viaţă minoră, întru atingerea cel putin marginală a ideilor de care eram însufleţiţi, netezind calea celor ce, după noi, trebuie să împlinească «*testamentul Căpitanului*» şi al atâtor şi atâtor martiri legionari... «*Sunteti generatia decisivă. Vă asteaptă o mare onoare sau un mare blestem*» — spusese profesorul universitar Simion Mehedinţi. Permanent îmi reveneau în minte aceste cuvinte, spuse de marele român şi patriot, vorbe pe cari odată la purtaserăm toţi studenţii la reverul hainei, în timpul Congresului Studenţesc dela Craiova, din anul 1935.

Vom fi noi oare atât de neputincioşi, atât de laşi, încât

închisoarea, tortura sau un glonț în frunte să ne înspăimânte în așa măsură încât să renunțăm la însuși sensul existenței noastre: învierea noastră națională? Nu anunțaserăm odată, în toate colțurile țării, că pentru această înviere a neamului nostru suntem gata oricând de moarte? Nu strigaserăm oare în fața dușmanilor noștri că ei nu vor putea extermina atâția dintre noi câți suntem gata să murim pentru Cristos, Neam și Legiune?

Cine mai putea crede că odată înlăturat Căpitanul, Regele Carol se va opri aci? Făcusem oare vreun contract prin care să ne fi legat că vom lupta în Mișcarea Legionară numai până la moartea întemeietorului? Ne legaserăm de-a lupta numai cu condiția de a supraviețui și neapărat de-a guverna? Nu juraserăm oare să luptăm până la capăt, indiferent dacă vom învinge sau nu? Sensul luptei noastre era dăruire și dragoste pentru neamul nostru. Această luptă nu se oprea la atingerea unui anumit țel material, ci trecea dincolo de această materie, proiectându-se în timp, peste noi. Lupta noastră legionară trebuia să fie un îndemn, un îndreptar și un exemplu pentru noile generații...

Odată un anumit obiectiv ajuns, cei ce-au luptat pentru realizarea lui, nu se pot opri aci, fără a nega îndatoririle lor de conducători și îndrumători. E adevărat că înaintașii noștri au realizat mult prin împlinirea visului național de a strânge toate provinciile într'un singur mănunchiu, făurind România Mare. Ei însă, s'au mulțumit doar cu atingerea acestui obiectiv. In loc să treacă după aceea și la transformarea și la unificarea sufletului românesc, strâmbat de veacuri de silnicie, s'au dedat huzurului și vieții ușoare, certându-se între ei pentru un loc mai bun și punându-se deacurmezișul aspirațiilor supreme ale unui întreg neam. Ardealul fusese eliberat de sub stăpânirea Ungariei, nu însă de sub stăpânirea marilor exploatatori, ca Thiess, Gold și alții, în fața cărora bietul Moț mergea cu capul gol și umerii plecați. Moțul nu era stăpânul pământului pe care-l lucra, rămânând în aceeași stare de iobăgie ca și pe vremea stăpânirii ungare. Pentru el

faptul de-a aparține, însfârsit, Țării Românești, nu mai reprezenta niciun fel de mândrie. Aceleași stări de fapte domneau și în celelalte provincii realipite. Românul încă nu era stăpân în țara lui. La conducere se instalase o clasă de defraudatori și de secături. Poporul român era și mai sărăcit, și mai desnădăjduit...

De aci necesitatea ivirii Mișcării Legionare, care nu era altceva decât rezultatul aspirațiilor de mai bine ale neamului întreg, împilat odinioară de streini, iar acum de proprii lui frați de sânge. Mișcarea Legionară era strigătul de durere al acestui neam, atât de bun, atât de răbdător. Noi nu făceam decât să realizăm și această unificare și transformare a sufletelor, chemând la o nouă viață toate energiile românești.

Cu ridicarea pe tron a Regelui Carol, am fost martorii unei și mai profunde deformări a sufletului omenesc. Toată activitatea lui, se pare, că a avut un singur țel: nimicirea neamului românesc. Partidele politice au fost ciopârțite în așa fel că niciunul nu mai putea constitui o forță care să se poată opune eficient poftelor lui nesățioase. Oameni de Stat, de știință, scriitori, multe personalități ce făcuseră mândria noastră ca națiune, fuseseră compromise și împinse în noroiu; iar acei ce nu se plecaseră, se găseau nimiciți sau își așteptau nimicirea.

Aceste stări de fapte însă nu puteau dăinui la infinit. Răul trebuia înlăturat. Iar acest rău era însuși Regele Carol. Oricâte lecții am mai fi dat noi câtorva slugi de-ale lui, s'ar fi găsit în permanență alții care să continue aceeași operă nefastă. Așa cum el, pentru a nimici Mișcarea Legionară, lovise în șeful ei, tot așa trebuia să procedăm și noi: lovind în el. Imi dădeam seama că aveau dreptate ofiterii ce-și luaseră libertatea de acțiune și pe care noi, legionarii, ii împiedecaserăm, dintr'un spirit de creștinătate.

Intenția ce se cristaliza în mintea noastră era o răspundere grea față de întreaga Miscare. Ne dădeam seama că vom suferi pierderi grele și ireparabile. Nicio luptă însă și

nicio victorie nu se pot obţine fără sacrificii. Asta era concluzia la care ajungeam totdeauna. Neamul — ne spuneam noi — e un izvor nesecat de elemente cari se vor ridica mereu pentru a continua lupta. Noi să fim deci exemplu şi îndrumare. Tineretul, în general, simte nevoia de îndrumători şi dacă nu-i poate găsi în viaţa de toate zilele, atunci îi caută în istorie, în trecut. Flacăra legionară a fost aprinsă şi atâta timp cât se va mai găsi un singur om pentru a îngriji de ea, flacăra va încălzi şi mai departe inimile tinerilor dornici de o viaţă mai înaltă şi mai luminoasă. Pentru moment ne consideram îngrijitorii acestei flăcări, care de-abia mai licărea.

Mulţi trăesc în prezent şi numai pentru prezent. Pentru noi, gândul că ceeace facem azi va avea repercusiuni şi în viitor, era suficient ca să ne arate linia pe care să ne mişcăm. Omul nu e numai «*ceva*», în care să se întâmple «*ceva*» ; el însuşi trebuie să contribue ca această modificare să aibă loc. Nu suntem creaţi numai pentru a suporta un anumit destin, ci prin noi înşine să ne îndeplinim destinul. Valoarea vieţii omenesti nu poate fi găsită doar în bunurile ei, ci în idealurile ce o stăpânesc şi în hotărirea ce-o ia omul de a se jertfi pentru aceste idealuri.

Măreţia Mişcării Legionare constă tocmai în faptul că toţi legionarii sunt conştienţi de îndatoririle lor faţă de neam şi sunt gata oricând de orice jertfă. Nu ţelul final împlinit are cea mai mare importanţă pentru ei, nu neapărat moartea pe cruce, ci drumul parcurs cu credinţă şi permanentă strădanie de a rămâne pe acest drum: deci jertfă continuă.

Fiecare era conştient că atunci când a intrat în Legiune a venit pentru a jertfi şi nu pentru a ajunge. In situaţia în care fuseserăm aruncaţi de Regele Carol, înţelegeam că nu mulţi vom mai iesi cu viaţă. Dar deasemenea întelegeam că odată provocarea făcută, nu puteam să o lăsăm fără răspuns. Şi răspunsul nostru trebuia să fie tot atât de năpraznic pe cât fusese provocarea. Prea îşi bătuseră joc şi prea abuzaseră de buna noastră credinţă, de sinceritatea şi cinstea noastră

sufletească. Avuseserăm multe scrupule şi persistau în noi anumite restricţii: ne era teamă să nu intrăm în istorie ca o Mişcare regicidă, dupăce proclamaserăm principiul monarhic ca un principiu esenţial şi primordial al activităţii noastre. Dar oare, se oprea «*monarhia*» la Regele Carol? Democratia nu-şi făcuse şi ea intrarea în istorie prin asasinarea unui rege şi-a unui număr impozant de personalităţi? Cine o mai condamnă astăzi pentru exterminarea lui Ludovic al XVI-lea sau a marelui savant Lavoisier? Cine îşi mai aduce aminte sau îi mai reproşează crimele contra atâtor preoţi, călugări şi copii? Nu eram noi oare astăzi închişi, bătuţi şi schingiuiţi, tocmai în numele acestei «*sfinte*» democraţii? Prin ce puteau democraţii noştri justifica asasinarea Căpitanului şi-a zecilor de legionari nevinovaţi?...

Ni se declarase războiu, deci trebuia să luptăm. Poziţia defensivă, adoptată la început, se dovedise ineficace. Trebuia deci să luăm iniţiativa în mâinile noastre şi să lovim la rândul nostru. Zi de zi eram stăpânit şi mai mult de gândul de a întreprinde ceva. Cu cât mă convingeam pe mine însumi de această necesitate, cu atât mă simţeam mai liniştit. Tot gândul meu, de acum înainte, era de a mă îngriji de sănătate, de a mă menţine în formă. In fiecare dimineată, pe un frig tăios, ieşeam cu Tucan în curte, jumătate goi, uneori desculţi, făcând gimnastică şi frecându-ne corpul cu zăpadă. Directorul închisorii ne dase voie să rămânem afară cât vrem. Uneori ne plimbam ore întregi, fie că ningea fie că bătea vântul, aşteptând să apară soarele. Atunci, ne rezemam de ziduri, lăsând ca razele lui să ne mângâie feţele, simţind în noi o binefacere, întocmai ca o miruire Dumnezeiască.

Nimeni din cei ce erau cu noi nu se mai agitau şi, cu fiecare săptămână, eram tot mai puţini, prin eliberarea celor ce-şi terminaseră pedepsele. Aşa, într'o zi, a fost e liberat şi camaradul Filip, cu cei câţiva cinci sau şase săteni ce veniseră cu el şi, spre marea noastră părere de rău, Moş Marin. La câteva zile însă după eliberarea lui, ne-am pomenit cu o căruţă plină de alimente pentru noi. Erau trimise de Moş

Marin... Cârnați, șuncă și mușchi afumați, făină de porumb și de grâu, ouă, unt, untură, morcovi, cartofi, un butoiu cu murături, un altul cu varză acră, țigări, tutun și, în plus, un butoiaș cu vreo 80 de litri de vin și unul cu vreo 30 de litri de țuică. Căpitanul Voinescu ne-a pus la dispositie o cameră aparte, pentru a putea păstra toate aceste provizii.

Dintre toți cei ce fuseseră eliberați, singur Moș Marin nu ne uitase!...

REVELAȚII INSUFLEȚITOARE

Era pela sfârșitul lunei Ianuarie, când sosește în inchisoare căpitanul de jandarmi, Venat, dela Iași. Fusese condamnat la șase luni închisoare pentrucă prevenise și ascunsese trei legionari la o mosie ce-o avea, la circa 40 de kilometri de oraș. Unul din ei, însă, nemai putând suporta situația de inactivitate și dorind să obție oarecari informații, plecase spre Iași. După două zile de încercări zadarnice de a lua contact cu vreun legionar liber, e recunoscut de poliție și arestat. Dus la Serviciul de Siguranță, e bătut într'un mod groaznic și așa destăinuește unde a stat ascuns. Căpitanul Venat e arestat în Iași și, după câteva zile, sunt arestați și ceilalți legionari. Legionarii sunt trimiși în lagăr la Vaslui, iar Căpitanul Venat e condamnat de către Consiliul de Răsboi din Iași la șase luni închisoare și trimis pentru executarea pedepsei la Inchisoarea Militară din Chișinău, așteptând în același timp o altă acțiune, care avea de scop înlăturarea lui din cadrele armatei.

Prin el am aflat de existența unui număr considerabil de ofițeri ce gândeau ca și noi și cari erau deasemenea gata pentru orice sacrificiu. Printre alții, mi-a indicat numele unui maior din Servicul Secret al Armatei, mare admirator al Căpitanului și simpatizant al Mișcării Legionare, și care, ulterior, s'a dovedit un element extrem de serios și devotat cauzei noastre.

La sfârşitul lunei au fost eliberaţi camaradul Cosciug şi alţii, rămânând doar Tucan, Traian Ioniţă şi eu, cu condamnări de şase luni. Regimul de închisoare era acelaşi, cu singura deosebire că nu mai puteam primi vizite deloc. Aproape în fiecare săptămână însă primeam fel de fel de pachete dela Râmnicul-Vâlcea şi care îmi erau date fără a trece prin nicio cenzură. Din când în când eram vizitaţi de Preşedintele Tribunalului Militar, vizite ce se prelungeau uneori până la miezul nopţii.

Pentru a economisi lemne, Căpitanul Voinescu ne-a mutat în camera Căpitanului Venat. Timpul se scurgea încet, citind tot felul de cărţi ce ne cădeau în mână, până şi «*Aventurile submarinului DOX*», sau jucând table până noaptea târziu.

In 3 Martie 1939, pela orele nouă seara, am fost chemaţi la Tribunalul Militar. Am plecat însoţiţi de Căpitanul Voinescu. Nu ştiam pentruce eram din nou chemati, iar Căpitanul Voinescu nu ne răspundea nimic, cu toate insistenţele noastre. Când am ajuns, am fost conduşi în cabinetul Maiorului Cristian Manea. In birou era cald şi simţeam cum ne pătrunde o moleşeală în tot corpul. Toate simţurile îmi erau însă din nou încordate.

După circa o jumătate de oră, a reapărut Căpitanul Voinescu, în urma lui Maiorul Cristian Manea şi, scurt timp după aceea, Colonelul Rădescu. Ne-am ridicat depe scaune, într'o aşteptare mută. Colonelul Rădescu a scos la iveală o hârtie pe care ne-a citit-o solemn. Eram anunţaţi că am fost amnistiaţi şi că, deci, din acel moment, suntem liberi să plecăm acasă, după îndeplinirea câtorva formalităţi. Atât Colonelul cât şi Maiorul ne-au felicitat şi imediat s'au despărţit de noi.

Ce ironie însă această amnistie! Pe ziua de lo Martie şi aşa trebuia să fim liberaţi...

Cum era târziu noaptea, am hotărît cu Tucan ca, după terminarea formalităţilor, să ne reîntoarcem la închisoare şi abia a doua zi, cu primul tren, să plecăm la Tighina. Formalităţile au durat circa o jumătate de oră. Am primit fiecare

câte un plic închis pe care trebuia să-l prezentăm Comandamentului Legiunei de Jandarmi din Tighina.

La ieşirea din Tribunal însă, ne asteptau Colonelul Rădescu şi Căpitanul Voinescu. Am pornit împreună spre închisoare. In drumul nostru se afla şi locuinţa Colonelui Rădescu. Când am ajuns în faţa casei lui, ne-a invitat să intrăm cu el pentru câteva minute. Locuia extrem de modest, într'o casă mică, dar cu mult gust aranjată. Era căsătorit şi avea doi copii: o fată, ce urma cursurile unui liceu din Chişinău, şi un băiat, elev la Şcoala Militară din Craiova.

Am intrat într'un salon, unde în scurt timp ne-a fost servită o mică gustare şi un vin ales. După discuţii de aproape o jumătate de oră, Colonelul a scos de undeva un album de fotografii, pe care mi l-a întins. Am început să-l răsfoiesc, la început doar ca un semn de atenţie; mai târziu cu înfrigurare şi surprindere. Aproape tot albumul era plin cu fotografii din viaţa noastră legionară. Prin faţa mea se perindau atâtea şi atâtea amintiri!... Căpitanul la Căminul din Iaşi... Bucurestii Noi... Tabăra din Rarău şi cea dela Carmen Sylva... Generalul Cantacuzino... Ion Moţa... Vasile Marin... Atâtea şi atâtea alte fotografii: tabăra dela Dealul Negru... tabăra dela Mânăstirea Arnota... dela Drăgăşani... dela Predeal... cărămidăria dela Chintău în judeţul Cluj... Căminul «Ardealul Tânăr Legionar» din Cluj...

Atât eu cât şi camaradul Boris Tucan eram extrem de impresionaţi. Le priveam fascinaţi şi realizam încet, încet că cei doi ofiteri simţeau ca noi, erau de-ai noştri... După câtva timp, m'am adresat Colonelului Rădescu:

—Mă surprinde faptul că vă aflaţi încă liber şi în plus activând ca Preşedinte al unui Tribunal Militar!

—Aici nu vine nimeni, mi-a răspuns calm. Nici poliţie civilă şi nici militară. Important e să taci, să te dai la fund când trebuie, dar mai ales să fii stăpân pe nervi. A trecut timpul de a-ţi putea afişa credinţa şi a te bate cu pumnii în piept. E momentul de a învăţa

cum să acționați. Lăsați să activeze pe toți acei ce încă nu sunt cunoscuți de aparatul polițienesc. Dumneavoastră, dați-vă la fund, însă nu pierdeți firele.

După o oră ne-am despărțit, luând din nou drumul spre închisoare, unde voiam să dormim, deoarece nu aveam niciun ban pentru a ne permite luxul de a plăti o cameră în vreun hotel. Căpitanul Voinescu ne-a însoțit până la Corpul de Gardă, dând instrucțiunile necesare relativ la noi, după care ne-am despărțit. Urma să ne vedem încă odată a doua zi, înainte de a părăsi închisoarea. Când am intrat în camera noastră, Căpitanul Venat încă nu dormea. Era neliniștit și extrem de nerăbdător pentru a ști ce se întâmplase cu noi. I-am comunicat noua situație. Bietul om a început să se bucure ca un copil. Deși am vrut să dormim, era imposibil. Se sbătea în noi atâta neastâmpăr, atâta nerăbdare de a ne vedea din nou afară, liberi, fără nicio sentinelă în urma noastră, fără niciun agent sau gardian... Nici nu știu cum a trecut timpul. Am stat așa toată noaptea cu ochii deschiși și meditând.

A doua zi, la orele șase dimineața, ne-am sculat și am început facerea bagajelor. La orele șapte, sosea, ca deobiceiu Căpitanul Voinescu. Nu voiam să plecăm înainte de a ne lua rămas bun dela el. Se purtase extrem de corect cu noi, ușurându-ne pe cât ii fusese posibil viața grea și apăsătoare a unei închisori. Am așteptat, deci. Cam pela orele șapte, ne-am pomenit cu un chelner ce ne aducea, dintr'un restaurant din apropiere, cafea cu lapte, franzeluțe albe, unt și salam. Era pentru patru persoane. In curând a apărut și Căpitanul Voinescu, luând cu noi micul dejun. Am mai discutat împreună circa 30 de minute, după care ne-am sculat dela masă. Căpitanul Voinescu ne-a anunțat că ne va duce la gară cu șareta lui.

Ne-am despărțit de Căpitanul Venat și am pornit spre birou pentru a lua în primire foile de drum și a semna o declarație, prin care recertificam că am primit toate lucrurile

ce ne fuseseră reținute la intrarea în închisoare și erau trecute într'un inventar. Pela orele opt și jumătate am pornit spre gară. Ne-am dus la ghișeul de bilete, prezentând foile de drum pentru a ne fi ștampilate. Odată această operație terminată, ne-am luat rămas bun dela Căpitanul Voinescu și am ieșit pe peron. Trenul era deja în stație. Peronul, aproape gol. Persoanele ce apăreau din când în când și se urcau în tren, ne erau toate necunoscute. Mi se făcuse frig. Ne-am urcat într'un vagon de clasa treia, ce era aproape gol, așezându-ne pe o bancă la fereastră, față 'n față. Câtva timp m'am uitat la cei ce se urcau în tren: țărani, muncitori, funcționari, comercianti... Toți roșii la față și sănătoși. Mi-am aruncat ochii la Tucan. Avea o culoare galbenă-pământie. Obrajii supți, ochii cu cearcăne în jur, cufundați în orbite, măsura lumea cu o privire stranie, pierdută... Nu aveam nicio oglindă la mine. Aș fi vrut să-mi văd deasemenea chipul!...

După câtva timp de astfel de reflecții, am simțit că trenul se pusese în mișcare. Ce curios! Când mi s'a comunicat că sunt liber, nu mai aveam astâmpăr, iar acum când nu mai aveam jandarmul sau polițistul în urma mea, nu mai simțeam niciun fel de bucurie. Insuși cerul era mohorit. Afară, toată fața pământului era acoperită de petece albe și negre. Toată natura părea răvășită de ceva, dându-ți impresia unei cârpe sdrențuite și murdare, pe care o mână nevăzută o scutură din când în când, aruncându-o după aceea mototolită.

Cerul era plin de ciori. Intr'un târziu a început să plouă des și mărunt. In aier plutea ceva greu, ce-mi tăia respirația. Obosit, am adormit... M'am trezit târziu, când eram în gara Bulboaca, penultima stație înainte de Tighina. Incă 30 de minute de călătorie. Boris dormea încă. Nu am îndrăznit să-l deștept. Am deschis ușor fereastra compartimentului, lăsând să intre un pic de aier curat în vagon. Afară ploaia încetase. Nu se mai vedea deasemenea nicio urmă de zăpadă. Pământul apărea peste tot, negru și trist. Pe o mare întindere în

jurul nostru, cunoscutele lacuri dela Bulboaca. Dar totul părea trist, deprimant! In depărtare, dealul Suworov, ca un punct de reper în marea stepă basarabeană. Eram din ce în ce mai aproape de Tighina. Acasă însă știam că nu mă așteaptă nimeni... Eram singur, atât de singur!...

Simțeam cum se cuibărește în mine o mare tristețe. Era tristețea întinsului basarabean, unde orașul se simte mic, iar omul neputincios, părăsit și oropsit. Incepuse să se întrezărească cetatea Tighinei. Cetatea rezistenței vrerii românesti contra tuturor năvălitorilor. Cetatea lui Stefan cel Mare și Sfânt, atletul crestinătății, și ai cărui continuatori noi voiam să fim...

M'am lăsat din nou purtat de gânduri, pe marginea acțiunei noastre în cadrul neamului românesc. Nici nu am observat când am ajuns în gară. Eram acasă. Boris Tucan dormea mereu. L-am scuturat de umeri pentru a-l trezi. Oarecum speriat, s'a ridicat în picioare, uitându-se pe fereastră. Ne-am luat bagajele și am coborît pe peron. Abia am pornit spre ieșire, că am și fost luați în primire de un agent al Siguranței, sub pretextul de a ne prezenta la Legiunea de Jandarmi, unde trebuia să mai împlinim anumite formalități.

Am ajuns la Legiunea de Jandarmi, mergând pe jos, cam pela ora 12. Introduși în cabinetul unui major, am predat plicurile ce le primisem la Tribunalul Militar. Imediat după aceea, am fost conduși într'o cameră cu două paturi, unde am rămas până a doua zi, fără a mânca nimic. Tot acest timp nimeni nu s'a mai interesat de noi. Cam pela ora opt dimineața, însoțiți de un jandarm, am fost conduși la Chestura Poliției, unde din nou am fost încarcerați la subsol, într'o cameră rece și umedă.

M'am așezat pe un pat de scânduri, acoperindu-mă cu mantaua. Tremuram de frig de ne clănțăneau dinții în gură. Ne întrebam nedumeriți, ce oare ne-ar mai putea aștepta? Presupuneam că ar fi posibil să fim trimiși într'un lagăr. Am încercat să dorm. Frigul însă, neastâmpărul de a mă vedea cât mai repede liber, noua situație, încărcată de atâta nesi-

guranță, nu-mi mai slăbeau gândurile. Eram cuprins când de frig, când de o căldură înăbușitoare, ce-mi sufoca respirația. Boris Tucan era livid și cu ochii cufundați adânc în orbite.

Spre seară, a apărut chestorul poliției, un oarecare Berezevschi, comunicându-ne că va trebui să așteptăm până vor veni noi ordine dela București. Și așa am mai așteptat încă o săptămână, fără a ni se permite de a lua contact cu cineva de afară. Intr'o bună zi, am fost treziți la orele șase, comunicându-ni-se că suntem liberi. Ce curioasă sensatie!... Abia am ieșit pe poarta Chesturii și deja aveam impresia că toată lumea se uita la mine cașicând aș fi fost o ființă din altă lume. Am grăbit pașii amândoi, lăsând strada principală și apucându-o pe o uliță îngustă și singuratecă. Permanent mă uitam înapoi, având impresia că aș fi urmărit de cineva. Mergeam tăcuți și preocupați. Aierul era rece și mersul grăbit începuse să mă obosească. Ne-am oprit câteva momente pentru a ne regula respirația. Mai aveam puțin de mers împreună; după aceea trebuia să ne despărtim.

PRIMUL CONTACT

Ne-am sfătuit câtva timp de felul cum va trebui să acţionăm de acum înainte şi mai ales de a menţine legătura între noi în aşa fel ca să nu trezim nicio bănuială. Eu trebuia să iau imediat contact cu cumnatul meu, Căpitanul B., şi, prin el, să intru în legătură cu ofiţerii înregimentaţi in Mişcare sau simpatizanţi. In caz că nu aş fi reuşit, atunci Tucan trebuia să lucreze în acest sens prin intermediul bătrânului Heidenreich. Câteva zile însă, trebuia să ne menţinem în cea mai mare rezervă, evitând pe cât posibil întâlnirile directe şi servindu-ne numai de intermediari.

Eram în 11 Martie 1939. Nu mai ştiam nimic din cele ce se petrecuseră pe afară, dar mai ales din lumea noastră legionară. Oraşul Tighina par'că era mort şi morţi erau şi legionarii ce scăpaseră nearestaţi sau ce fuseseră eliberaţi din închisori. Toţi mă evitau. Erau par'că cuprinşi de teroare. Deci, pentru intenţiile noastre, nu ne puteam baza pe niciunul dintre ei. Ii cunoscusem aproape pe toţi înainte şi nimeni nu-mi părea suficient de format din punct de vedere legionar. Cei vechi se aflau toţi în lagăre. Aşa că, singurii camarazi pe care se putea pune o bază serioasă erau: Tucan, bătrânul Heidenreich, ţăranul Parfenie din Copanca şi, eventual, fratele de cruce Goian.

Rămânea să vedem care era, în momentul de faţă, atitudinea ofiţerilor legionari. Ori, în acest sens, cumnatul meu

îmi putea fi de mare folos. Nu numai pentru faptul că el stătuse tot timpul în strânsă legătură cu aceşti ofiteri, dar şi pentru motivul că, în ultimul timp, fusese numit şeful unei unităţi din Serviciul Secret al Armatei. Işi avea stabilită unitatea la Tighina, undeva pe malul Nistrului, unde lucra cu fel de fel de aparate de Radio şi alte instrumente, fie pentru a culege informaţii trimise de agenţii nostri din Rusia fie pentru a descifra anumite coduri ruse ce priveau politica internaţională sau intenţiile ruseşti relativ la ţara noastră, informatii pe cari, după aceea, le retransmitea Marelui Stat Major al Armatei. Acest fapt îl punea deasemenea la adăpost de orice bănueli ale poliţiei. Faptul că eu locuiam în casa părinţilor lui, îmi uşura extrem misiunea, scutindu-mă de anumite precauţii sau de faptul de a ieşi din casă pentru a lua contact cu el. In fiecare Sâmbătă îşi vizita părinţii, aşa că nu eram obligat să mă deplasez până la locuinţa lui.

In primele zile de libertate, mi-am limitat pe cât am putut ieşirile în oraş, evitând chiar orice contact cu cunoscuţii. Ieşiam doar la anumite ore, pentru a cumpăra ziare sau pentru a asista la vreun film. Intr'o seară însă, informat fiind de sosirea mea, şi fără ca eu să mă fi aşteptat, am primit vizita cumnatului meu. Ne-am revăzut cu multă bucurie. Nu-şi pierduse nimic din obicinuita voie bună. Era acelaşi om vesel, gata oricând de a povesti fel de fel de anecdote, fie din viaţa ofiţerească fie din viaţa politică, într'o limbă pur moldovenească, presărată cu o fină ironie. Prin exuberanţa lui, căuta să mă sustragă dela alte gânduri ce mă chinuiau permanent. Eram extrem de nervos. Fusesem pus în libertate, însă nu ştiu dece, simţeam o grea apăsare pe suflet şi'n cuget. Mâinile îmi tremurau şi eram cuprins de o imensă nelinişte. Evitam societatea, pentrucă devenisem extrem de impulsiv. Imi era teamă să nu explodez în eventualele discuţii ce-ar putea avea loc, dându-mi frâu liber tuturor gândurilor şi întrebărilor ce mă chinuiau. Mă izolasem voit, însă această izolare, în loc de a adormi în mine toate pornirile de răzvrătire, mă făcuse irascibil la extrem. Se părea că el însuşi observase această

sbatere şi nelinişte din mine. Până la sfârşit, a început să-mi pună întrebări relativ la închisoare şi la felul cum judec eu situaţia după asasinarea Căpitanului.

Până târziu noaptea, i-am desfăşurat toată viaţa mea din închisoare, expunându-i în acelaşi timp o mare parte din gândurile şi problemele ce mă frământau. Ceeace mă interesa mai mult, era însă să ştiu atitudinea lui în urma ultimelor evenimente. Fiind în Serviciul Secret al Armatei, avea mari posibilităti de a fi informat asupra politicei interne a Regelui şi a Primului Ministru, Armand Călinescu; în special asupra măsurilor ce eventual le-ar mai lua contra legionarilor. Afară de aceasta, mai putea să-mi dea anumite informaţii şi asupra politicei externe a Regelui. Cum toate evenimentele din politica internaţională erau numai parţial publicate în ziarele noastre sau voit denaturate, era natural că doream să fiu pus la curent în mod obiectiv, pentru a putea trage concluzii mai juste.

Care nu mi-a fost surpriza când am auzit din gura lui că Regele Carol are intenţia de a relua politica de apropiere de Rusia, având deja trimişi câţiva emisari pentru a sonda terenul în eventualitatea încheierii unui «*pact de asistenţă mutuală*». La Bucureşti aveau loc, aproape zilnic, convorbiri cu diferiţi diplomaţi dela Legatia Rusă. Pentru a obţine prietenia sovietică, Regele ar fi dealtfel gata să renunţe la Basarabia şi la partea de Nord a Moldovei, inclusiv Bucovina. M'am îngrozit, deoarece aşa zisul «*val de apărare din Răsărit*» era pur şi simplu o minciună sfruntată, întrucât nu exista niciun fel de fortificaţie şi nici măcar intenţia de a se face ceva.

După cele spuse de cumnatul meu, Basarabenii erau extrem de îngrijoraţi, iar în lumea ofiţerilor originari din Basarabia şi Bucovina, se simţea multă nervositate. El însuşi era basarabean, fiu al unui institutor ce luase parte activă la realipirea Basarabiei la Patria Mamă, în 1919.

Pentru el, singura soluţie de a înlătura o eventuală nenorocire natională era dispariţia Regelui şi a întregei lui camarile, schimbarea totală a politicei noastre externe, prin

încheierea de aliante cu acei ce-ar putea să ne garanteze granițele. Era profund convins că punctul de vedere al Căpitanului se arăta, pe zi ce trece, ca singurul valabil. Pe Rege nu-l interesa faptul de a pierde Basarabia sau Ardealul; important pentru el era să-și păstreze tronul. Patria nu-i apărea ca un teritoriu pe care trăește un anumit popor, ce-și are strămoșii înmormântați și cari și-au dat viața secole dearândul pentru a pregăti strănepoților o viață mai bună... nu-i nici leagănul copilăriei noastre, în care am fost crescuți în duhul respectului de tot ceeace e al nostru ca tradiție, obiceiuri, religie si credințe... Oh, nu!... Pentru el, România e doar un fel de vacă de muls sau un anumit teritoriu arendat, de unde trebue să scoată cât mai mult, indiferent de faptul că la terminarea contractului de arendă pământul e total secătuit...

«De aceea, continua să spună cumnatul meu, indiferent de mijloace, înlăturarea lui e o condiție imperioasă. A-l înlătura însă, nu e suficient. Trebuie să se organizeze un grup solid și de așa manieră ca, imediat după căderea lui, acest grup, impregnat de un puternic spirit de responsabilitate, să ia imediat conducerea, pregătind alegeri de partide noi, cu oameni noi, înlăturând definitiv toți impotenții, iresponsabilii și, în special, pe toți acei ce, împreună cu Regele, fuseseră totalmente compromiși față de neamul pe care, în loc să-l apere, îl robiseră, reducându-l la un simplu obiect de exploatare.

»Vremurile sunt turburi și cer oameni tari, neînfricați și hotăriți. Orice sacrificiu, oricât ar fi el de mare, *e necesar,* dacă vrem să evităm o și mai mare nenorocire. Acum nu se mai pune problema de a salva o anumită clasă, un anumit partid, o anumită comunitate, sau un anumit număr de personalități. De astădată e în joc soarta întregului neam.»

Il priveam cu interes și'n suflet simțeam cum clocotesc

aceleași simțăminte și aceleași speranțe. El vorbea cu pasiunea omului ce-și iubește țara și-a basarabeanului ce-și vede amenințată provincia. Il ascultam fără să scot o vorbă:

«O mulțime de ofițeri, și în special cei din Basarabia, Bucovina și Ardeal, gândesc ca mine și nu se vor da înlături dela niciun sacrificiu. Ceeace lipsește însă, pentru moment e un om, care să ia asupra lui conducerea întregei acțiuni, acțiune ce trebuie bine gândită, bine organizată, ca să nu dea greș. E necesar în primul rând extinderea acțiunei pe întreaga țară. In acest sens, ar trebui luat contact cu toată ofițerimea tânără, ofițerime care, mai mult sau mai puțin, s'a apropiat de Mișcarea Legionară. Grupul vechilor combatanți, încadrati în Legiune, ar putea fi extrem de util. Ori pentru a ajunge aci, ar trebui să se ia legătura cu conducerea Mișcării Legionare, dacă mai există. In caz contrariu, să se treacă fără întârziere la reorganizarea Legiunii. Nu ne putem angaja într'o acțiune atâta timp cât nu avem în spatele nostru o organizație puternică, cu ramificații în toată țara, ca atunci când se va de semnalul, să se ridice ca un singur om și să lovească. Nu e vorba aci de număr, ci de calitate, hotărire și mai ales de tăcere.»

Vorbindu-mi, mă privea cu intensitate și par'că voia să mă pătrundă până'n fundul sufletului. Punea în vorbe o pasiune și o seriositate cu totul specială. Răspunsurile mele erau mute, dar nu mai puțin semnificative. Ințelegerea noastră spirituală era de mult făcută. Acum nu se producea decât o confirmare și-o întărire a sentimentelor ce ne uneau. El a continuat cu tărie:

«Eu nu pot să-mi închipuiu cum a fost posibil ca, după asasinarea Căpitanului, atâția legionari să rămână nemișcați până acuma! Știu că s'au făcut câteva incer-

cări, cari n'au dat niciun rezultat. Când s'a primit vestea asasinării Căpitanului, am așteptat cu toții, și te rog să crezi că nu numai o mână de simpatizanți legionari, dar aproape toată suflarea românească, am așteptat un act din partea legionarilor ca răspuns la această mare crimă. In acele momente mi-am adus aminte de o scrisoare-ordin pe care Ionel Moța o trimisese șefilor de cuiburi din Regiunea a 13°, cu ocazia asasinării șefului antisemit Gustloff, din Elveția, în care spunea textual: *"In cazul eventualei încercări a vreunui asemenea asasinat la noi în România, asupra șefilor noștri, reacțiunea legionară va lovi atât de crunt în toți marii vinovați jidani și jidăniți, încât nu numai să îngrozească pe adversari, dar să constitue pentru istoria românească un avertisment care să răsune peste veacuri, arătând că acest popor știe să reacționeze contra dușmanilor și să-i sfărâme".*

»Și, cum spuneam, reacțiunea legionarilor a fost aproape nulă. Incercările făcute nu au dat rezultate, nu din lipsă de hotărire, ci din lipsă de organizare. Se pare că voi încă nu ați înțeles intențiile Regelui în momentul când Căpitanul a fost condamnat. Pentru noi, o serie intreagă de ofițeri, era clar că se urmărea distrugerea lui, așa cum ți-am făcut dealtfel cunoscut la prima înjghebare a unui complot, pus la cale doar de o mână de ofițeri și care nu a fost executat, nu numai prin faptul că Regele contramandase vizita la Tighina, dar și din cauza atitudinei voastre. Căci, dacă voi erati într'adevăr conștienți de pericolul prin care treceați, dintru început trebuia să reacționați și, în așa fel, încât să nu aibă timp dușmanul să se organizeze, să se întărească. In lunile August și Septembrie era încă o chestiune ușoară. Nu fuseseră arestați toți legionarii. Mulți erau încă liberi, legăturile dintre ei nefiind total intrerupte.

»Indiferent însă de situația actuală, cred că se mai

găsesc destui legionari cari să pună mâna pe armă, deși declarațiile celor ieșiți din lagăre a sdruncinat un pic moralul multora. Important însă e hotărirea de a acționa, de a nu se lăsa doborit. Inainte totuși de a porni la o acțiune, trebuie să știi pe cine te bazezi. Deaceea, eu cred că ar fi bine ca tu să intri în legătură cu Lt. C., Slt. H., cari cunosc mai bine mentalitatea ofițerilor din garnizoana Tighina. In plus, ei au avut legături cu aproape toți ofițerii legionari din Basarabia. Aceasta, pentru a vedea dacă se mai mențin pe poziție.

»Dacă vei reuși să te întâlnești cu ei și vei obține un răspuns pozitiv, cred că ar fi bine să le amintești ca eu sunt dispus să le dau tot concursul, cu tot ceeace pot. Trebuie să știi că, în ultimul timp, am primit o misiune care îmi permite să angajez agenți sau informatori, pentru misiuni speciale. In acest scop, pot să le dau anumite carnete de identitate, recunoscute de tot aparatul polițienesc și jandarmeresc. Mai mult chiar, aceste carnete le permit să călătorească gratuit pe C. F. R. și de a se mișca nestingheriți în toată țara. Așa că, dacă eventual va fi nevoie de cineva care să încerce restalilirea legăturilor rupte dintre legionari, aceste carnete ar putea fi de mare folos.»

Cam aceasta a fost discuția avută cu cumnatul meu, la primul nostru contact. Mai mult o mărturisire de conștiință. Târziu de tot, obosiți și cu hotărirea de a relua lupta cu orice preț, ne-am despărțit, neuitând totuși de a marca viitoarele noastre întâlniri, pentru a ne putea comunica progresele sau eșecurile întâmpinate, relativ la cele plănuite.

MUGURII SPERANȚEI

A doua zi dimineață am trimis servitoarea cu o scrisoare la Boris Tucan, prin care-i ceream o întâlnire acasă, la bătrânul Heidenreich, a doua zi la orele opt seara. Răspunsul trebuia să-mi fie dat tot prin servitoarea noastră. După o așteptare neliniștită, fata s'a întors cu răspunsul. Avea următorul conținut: «*Te așteptăm*».

Toată ziua am fost extrem de neliniștit. Pe Lt. C. nu-l cunoșteam destul de bine, deoarece contactul cu ofițerii legionari era întreținut numai prin Tucan. Lt. C. fusese șeful Grupului de Ofițeri legionari. După cele discutate cu cumnatul meu, întâlnirea cu el era absolut necesară și de cea mai mare importanță.

La căderea serii, am pornit-o spre casa camaradului Heidenreich, urmând un drum numai de mine cunoscut, dealungul Nistrului și dând pe marginea dreaptă a cimitirului. Am trecut prin cimitir, ca după aceea, ieșind în stradă, să mă îndrept spre Bisericuța din Lagăr și de aci, pe o potecuță ascunsă, spre casa bătrânului legionar. După circa 40 de minute de mers, am ajuns la locul întâlnirei. La lătratul câinilor, mi-a ieșit în întâmpinare stăpânul casei. Nu-l mai văzusem de când fusesem arestat. Ne-am înbrățișat cu lacrimi în ochi.

Când am intrat în casă, am fost surprins să văd că aici se aflau și cei doi camarazi ofiteri, Lt. C. și Lt. H., în afară

de Tucan. Sosiseră cu câteva minute înaintea mea. Ne-am salutat legionărește și la un semn al bătrânului, ne-am îndreptat spre o cameră în fund, mai izolată, pentru a nu fi stingheriți, în cazul că ar veni vreo vizită neașteptată.

De-abia acum Tucan mi-a adus la cunostință faptul că, încă dela început, după sosirea noastră la Tighina, el intrase în contact cu cei doi ofițeri, având ca intermediar pe sora lui, Lydia. Era tocmai pe punctul de a mă informa de acest fapt, când a primit scrisoarea dela mine. Imediat a anunțat pe cei doi, pentruca împreună să asiste la întâlnire, ceeace corespundea deasemenea dorinței lor de a discuta cu mine situația și a lua împreună o hotărîre. Gândurile noastre se întâlneau pe același plan de acțiune.

Le-am comunicat discuția avută cu cumnatul meu. Toți au rămas extrem de satisfăcuți. Lt. C. m'a informat, la rându-i, asupra celor ce au rămas încă pe poziția de intransigență și de acțiune necondiționată, confirmându-mi nemulțumirea tuturor ofițerilor din Garnizoana Tighinei față de politica Regelui. Exista o anumită nervositate și spirit de revoltă aproape în toate garnizoanele țării. Unii dintre ofițerii cunoscuți pentru ideile lor au fost mutați în alte garnizoane îndepărtate, la marginea de Apus a țării, și anume: în Banat, Maramureș și Ardeal. Era indiscutabil, o acțiune organizată, prin care se încerca îndepărtarea ofițerilor originari din Basarabia și Bucovina, amenințate de ocupare, așa ca să nu se producă nicio rezistență din partea lor sau chiar vreun început de revoltă, în caz de conflict.

După spusele lor, în Tighina se putea conta pe Col. F., Maiorul B., Cpt. P., Lt. H., Lt., H., Lt. R. și Slt. N. Rămânea ca Lt. C. să se deplaseze spre Hotin, Dorohoi, Soroca, Bălți și Cetatea-Albă, pentru a verifica care din ofițerii locali au rămas încă pe poziție. Pentru intențiile noastre nu era nevoie de multă lume. Numai câțiva aveau o importanță imediată: Cpt. B., Lt. H., Lt. R., Lt. C., Tucan și eu. Eventual, bătrânul Heidenreich și camaradul Parfenie dela Copanca.

Pe de altă parte, atât ofițerii prezenți cât și ceilalți din garnizoană credeau că e necesară reluarea legăturilor cu Centrul, dacă mai există, pentru a întreprinde ceva organizat în toată țara. In caz contrariu, să se treacă fără întârziere, la organizarea unui mănunchiu puternic și hotărît, cu ramificații peste tot. Strângând grupele legionare existente și toți ofițerii ce fuseseră încadrați în Legiune, acțiunea putea deveni o acțiune fulgerătoare. Era necesară însă o perfectă organizare. De aceea, fostul șef al Grupului de Ofițeri era de părere că ar fi bine ca unul dintre noi să se ocupe numai cu refacerea legăturilor pe întreaga țară; un altul, cu organizarea practică a acțiunii, strângerea de armament, pregătirea oamenilor, etc.; iar un al treilea, trebuia să supravegheze mișcările Regelui și ale Miniștrilor lui, în special Armand Călinescu, Generalul Bengliu, Generalul Gabriel Marinescu, Victor Iamandi, și să stabilească planul cu locurile de întâlnire și mai ales cu localul de execuție. Și aceasta, indiferent de faptul dacă se ajunge sau nu la reluarea contactului cu conducerea Mișcării, recte, cu Horia Sima, de care se vorbea mai mult în ultimul timp. Cu orice risc, acțiunea trebuia întreprinsă.

După multe discuții, s'a hotărît ca eu, fiind mai cunoscut în lumea legionară, să mă însărcinez cu restabilirea legăturilor și cu supravegherea mișcărilor celor vizați. Tot ceeace puteam afla în această privință și tot ceeace era important pentru reușita planului, trebuia să le comunic la Tighina prin doamna B., sau printr'un curier pe care eu l-aș alege și pentru care aș răspunde personal. Pentru a-mi ușura sarcina, doamna B. urma să mă viziteze de două ori pe lună la București, pentru a mă informa deasemenea de felul cum ei au înțeles să-și îndeplinească misiunea ce le revenea: camaradul Tucan trebuia să ia legătura cu ofițerii din garnizoanele Basarabiei. Lt. H. trebuia să se îngrijească de strângerea materialului pentru executarea acțiunii, iar Lt. C. se obliga de a intra în contact cu toți ofițerii de el cunoscuți și înregimentați în Mișcare și cari se aflau în alte garnizoane din țară.

In ceeace privește executarea pe teren a acțiunei, cei mai indicați erau Lt. H., Lt. R., Cpt. P., Tucan și Lt. C.; eventual,

camaradul G. Foarte importantă apărea supravegherea mişcărilor «regale», care prevedea indicarea exactă a traseului pe care-l urma în deplasări şi stabilirea locului celui mai indicat şi celui mai favorabil pentru executare. Pentru această misiune delicată, Lt. C. crede că cumnatul meu, Cpt. B., ar putea să ne fie de mare folos, fiind singurul ce avea legătură permanentă cu Marele Stat Major şi cu Biroul de Siguranţă al Armatei, putând culege informaţiile necesare asupra deplasărilor ce ne interesau.

Camaradul Parfenie şi bătrânul Heidenreich trebuia să stea permanent la dispozitie, primul făcând serviciul de curier între toti membri organizatiei, iar bătrânul pentru stabilirea locurilor de intâlnire a tuturora şi pentru colectarea de bani necesari deplasărilor şi altor cheltuieli.

Aceste hotăriri luate — şi în funcţie de misiunile primite — trebuia să intrăm imediat în acţiune. Până târziu noaptea, am mai discutat anumite amănunte, după care ne-am despărţit, fiecare apucând alte drumuri pentru a se reîntoarce acasă.

A doua zi, seara, m'am dus la cumnatul meu, comunicându-i cele discutate. Am decis ca el să-mi pregătească imediat un carnet de identitate. Eu trebuia să fiu pregătit sufleteşte, pentruca, în cazul unei arestări, să fac să dispară acest carnet. La nevoie, trebuia să-l mănânc. A doua zi, prin doamna B., am primit suma de 20.000 lei, necesară deplasărilor mele, sumă colectată dela ofiţeri şi câţiva prieteni legionari. Mi-am făcut bagajele, luând doar strictul necesar cu mine, într'un cufăraş de piele.

Pe ziua de 20 Martie am plecat spre Cluj. Imi închipuiam că, cel puţin în acest oraş universitar, unde îmi făcusem studiile de Drept şi unde aveam o mulţime de cunoscuţi, voiu putea găsi pe cineva care să-mi indice o adresă în Bucureşti şi, prin care, să pot intra în legătură cu Horia Sima sau cu o altă persoană dela conducerea Mişcării. Singura adresă pe care o aveam la Bucureşti era a ing. P. Cum nu ştiam însă dacă era sau nu liber, m'am hotărît să trec mai întâiu prin

Cluj. La Iasi, deasemenea, nu mai aveam nicio legătură. Păstram in minte adresa Maiorului S. din Serviciul de Informaţii al Armatei, dată de Căpitanul Venat; totuşi nu îndrăzneam să mă servesc de ea înainte de a fi sigur de atitudinea acestui maior.

Cum orice deplasare a mea dela Tighina trebuia să fie anunţată organelor poliţieneşti, m'am prezentat la Chestură, spunându-le că plec spre Râmnicul-Vâlcea, la părinţii mei. Pentru a îndepărta orice bănuieli, am cumpărat biletul de tren până la oraşul anunţat, urmând ca în momentul când voiu ajunge la Ploeşti să cumpăr un altul cu direcţia Cluj, sau să folosesc foaia de drum gratuită ce mi-o dăduse cumnatul.

M'am urcat într'un vagon de clasa doua. Trenul era aproape gol. La Chişinău trebuia să-l schimb cu un accelerat ce mergea direct la Bucureşti, fără a mai schimba, ca deobiceiu, la Iaşi. Am călătorit noaptea. Când am ajuns la Ploeşti, am coborît şi am ieşit din gară, intrând într'un restaurant. Am luat o cafea cu lapte şi câteva franzeluţe cu unt, după care din nou m'am întors în gară, pentru a vedea ce trenuri aveam spre Cluj. Din precauţie nu am uzat foaia de drum ce-mi dăduse cumnatul meu, ci am cumpărat un nou bilet până la noua destinaţie. La orele zece, aveam un accelerat ce trebuia să sosească la Cluj cam pela cinci după amiază. Cum mai aveam ceva timp, am ieşit puţin în oraş şi am intrat într'un parc. La un chioşc am cumpărat câteva ziare şi reviste. M'am aşezat pe o bancă şi am început să citesc. Mai multe grupuri de tineri se plimbau. Ii priveam cu plăcere. Afară se simţea sosirea primăverii. Aierul era mai cald şi câţiva arbori începuseră să înmugurească. Doamne! Ce bine e să fii liber şi să poţi respira aierul pur şi curat al unei dimineţi de primăvară!...

Am început să privesc sborul păsărelelor prin copaci. Era viaţa care renăştea. Se simţea în aier ceva proaspăt şi curat. Am stat aşa câtva timp, fără să mă mişc, aspirând adânc aierul răcoritor şi bucurându-mă de veselia perechilor ce se

plimbau. Intr'un târziu m'am ridicat. Era timpul de a porni din nou spre gară, pentru a nu pierde trenul. Am iuţit paşii şi nici nu stiu când am ajuns în gară. Am pătruns direct pe peron şi m'am urcat în tren, intrând într'un compartiment gol. M'am aşezat aproape de o fereastră, încă visător... După câteva minute trenul s'a pus în mişcare. O nouă viaţă se deschidea înaintea mea...

SOROCUL SUFLETELOR STERPE

In aceeaşi zi am ajuns la Cluj. Eram obosit şi înfometat. M'am dus într'un hotel din apropierea gării, înscriindu-mă sub numele de Ion Robescu, aşa cum era trecut în carnetul de identitate ce-l primisem dela cumnatul meu. Imediat ce aş fi avut posibilitatea de a mă găzdui la vreunul din cunoscuţii mei, urma să părăsesc hotelul. Primul meu gând, dupăce m'am spălat, a fost să mă duc pe Corso, acolo unde studenţii îşi făceau de obiceiu plimbarea dupăce ieşeau dela cursuri. Imi închipuiam că aş putea întâlni câţiva din foştii mei camarazi mai tineri. Am plecat pe jos. Aveam încă timp suficient. Erau abia orele şase seara...

Când am ajuns în faţa statuei lui Matei Corvin, am rămas surprins. Corso era gol... Doar câţiva trecători grăbiţi. M'am aşezat pe o bancă, aşteptând să apară cineva. Intr'o Catedrală din apropiere, băteau clopotele. M'am lăsat furat de gânduri ce mă proiectau într'un trecut nu prea depărtat şi când eram atât de fericit! Viaţa mi-era luminoasă şi plină de încredere într'un viitor senin şi bun!...

Se făcuse târziu şi pe Corso nu se observa nicio mişcare. M'am ridicat îngândurat, îndreptându-mă spre un restaurant unde deobiceiu luau masa mulţi legionari. Am ajuns în câteva minute. Am intrat înfrigurat. M'am uitat împrejur cu atenţie. Aproape toate mesele erau ocupate. Nu cunoşteam însă pe nimeni. M'am aşezat totuşi la o masă, cerând chel-

nerului o listă de bucate. Am comandat ceva, numai pentru a-mi face datoria faţă de stomac, deoarece nu mai aveam nicio poftă de mâncare. Eram foarte amăgit! Odinioară, pe timpul studenţiei mele — şi asta numai cu doi ani în urmă — începând cu orele şase seara, Corso, marele Corso, era plin de studenţi. Nu întâlneai decât voie bună, glume, râsete şi veselie... Aici, pe Corso, se dădeau toate întâlnirile. Acum însă era pustiu!... Se vedeau numai trecători grăbiţi, care rareori se opreau şi atunci numai pentru a-şi arunca ochii în vreo vitrină...

Am mâncat oarecum în silă şi imediat după terminare, m'am îndreptat din nou spre Corso, în convingerea că nu se poate să nu întâlnesc vreun cunoscut. Am început să mă plimb ca pe vremuri, dela un capăt la altul, dar fără nicio speranţă. Erau aşa de puţini acei ce se plimbau că, până la sfârşit, am renunţat. Am hotărît să caut prin câteva alte restaurante, în convingerea că doar doar voiu întâlni vreo figură cunoscută. Am umblat aşa, din restaurant în restaurant, până pela orele zece din noapte, fără niciun rezultat. M'am reîntors la hotel, decis ca a doua zi să mă duc la Facultatea de Drept şi la toate celelalte Facultăţi, unde trebuia să găsesc pe cineva.

Am avut o noapte extrem de neliniştită şi tristă. A doua zi, disdedimineaţă, m'am îndreptat spre Facultatea de Drept. In 1937, cu excepţia câtorva, toţi studenţii erau încadraţi în Mişcarea Legionară. Cunoşteam mulţi dintre ei şi eram cunoscut aproape de toţi. Intâmplarea a făcut ca abia ajuns în faţa Decanatului, să mă izbesc piept în piept cu Gh. M., un vechiu camarad. Il cunoşteam încă din 1933 şi fuseserăm împreună în multe acţiuni legionare, el fiind unul din cei mai apropiaţi de Ştefan Curcă, Decemvirul. Din discuţia ce-a urmat, am constatat cu durere că mă aflam în faţa unui om complet desorientat. La toate întrebările mele şi la toate încercările de a-l readuce pe o linie de acţiune, îmi răspundea cu următoarele cuvinte, ca un refren bolnăvicios: «*Ce eram şi ce-am ajuns! Nu mai e nimic de făcut. Fără Căpitan, nu mai suntem nimic. Nimeni nu se mai gândeşte la o acţiune. Să ne mulţumim că trăim şi să ne vedem de treabă...*»

Până la sfârşit, m'am convins că orice încercare era inutilă. L-am rugat numai să-mi dea adresa vreunuia dintre vechii camarazi ce mai erau liberi. Mi-a indicat pe Gh. V., pe camarada E. D. şi pe camarada P. Toţi ceilalţi, par'că intraseră în pământ. Cea mai mare parte dintre cei vechi fuseseră arestaţi, iar cei noi nu dădeau niciun semn de viaţă. Camaradul Gh. V. era asistent la Facultatea de Ştiinţe şi dacă neapărat voiam să-l întâlnesc, puteam să-l aştept în colţ la «CIOFLEC», pe Corso, unde va apare când va ieşi dela Facultate, cam pela orele 12 şi jumătate.

M'am despărţit de el, promiţându-i că înainte de a pleca din Cluj, îi voiu face o vizită acasă. Se căsătorise cu o camaradă şi duceau o viaţă destul de modestă. L-am privit îndelung îndepărtându-se. Simţeam în mine un mare gol. Incă un legionar ce renunţase la luptă!... Incă unul înspăimântat de teroarea carlistă!...

Am plecat după aceea, tot în căutare de camarazi, pela alte Facultăţi, aşteptând ieşirea dela cursuri a studenţilor. Toată dimineaţa am umblat din sală în sală, fără însă a întâlni un singur camarad cunoscut. Până la sfârsit am renunţat şi am pornit-o din nou spre Corso, pentru a aştepta cel puţin apariţia camaradului Gh. V. Era încă de vreme. Am intrat într'o cofetărie. M'am aşezat la o masă în apropierea ferestrii şi cu faţa îndreptată spre Corso. Am început să citesc un ziar, aruncându-mi din când în când ochii pe fereastră afară. Când s'a făcut ora 12, am ieşit, postându-mă în colţul librăriei «CIOFLEC», cu faţa spre Universitate.

Din timp în timp apăreau câţiva cunoscuţi sau foşti camarazi mai tineri. Unii mă salutau doar cu o înclinare a capului, trecând grăbiţi şi depărtându-se de Corso imediat; alţii se opreau câteva minute, întinzându-mi mâna şi despărţindu-se cât mai grabnic posibil... Câteva fete, foste colege de Universitate sau doar cunoscute, se opreau cu un surâs jenat,

îmi întindeau o mână mică și înfrigurată, apoi se îndepărtau cu pași repezi de căprioare speriate...

Spre surprinderea și bucuria mea, și când nici nu mă așteptam, două mâini mici și calde, mi-au astupat ochii pela spate. Intocmai ca un copil ce vrea să se joace, schimbând vocea, m'a întrebat cu un oarecare tremur în glas: «*Ghici, cine e?*» M'am întors, împins ca de-un puternic resort, pentru a vedea în fața mea pe M. St. Fuseserăm colegi de Facultate în 1933. Ii eram părtaș de dans și de plimbări. Ne simțeam apropiați și ne iubeam!... Dacă nu ar fi fost atâtea și atâtea întâmplări în viața mea, cred că ne-am fi căsătorit. Părăsise studiul și deschisese un atelier și-o prăvălie de pălării de damă. Simțeam în mine atâta bucurie că aș fi fost în stare să o sărut în plin Corso. I-am luat bratul și-am pornit să ne plimbăm ca pe vremuri. Nu uitam însă că venisem aci pentru a întâlni pe Gh. V. I-am comunicat în șoaptă scopul venirii mele la Cluj și că așteptam un prieten. Pentru a nu mă încurca, mi-a dat adresa, rugându-mă ca imediat ce voiu termina, să o vizitez.

Abia și-a luat rămas bun dela mine că am și zărit pe camaradul Gh. V. Era singur. Se pare că mă vazuse și el de departe. S'a apropiat de mine, serios și solemn. Intinzându-i mâna, mi-a strâns-o cu aceeași energie ca pe vremuri. Era un camarad încercat în lupte, credincios și extrem de pregătit din punct de vedere legionar și intelectual. Nu puteam însă să discut cu el în stradă. Am plecat împreună spre casa lui. Se căsătorise cu o absolventă a Conservatorului din Cluj, de o mare sensibilitate și talent. Locuiau într'o casă modestă, în apropierea Căminului Invățătorilor. După câteva minute de mers, am ajuns acasă. Doamna lui a fost extrem de surprinsă.

Curgeau întrebările peste mine. Până la sfârșit i-am comunicat rostul venirii mele la Cluj, rugându-l dacă îi e posibil să-mi dea anumite relații sau adrese, atât în Cluj cât și în București. Insistam asupra faptului că era absolut necesară reorganizarea Mișcării în toată țara. Din cele relatate

însă de el, reieșea că toate legăturile fuseseră rupte. Cea mai mare parte dintre legionari se resemnaseră și nu mai activau în niciun fel. Mai mult chiar, se evitau. Vechii camarazi, aproape toți fuseseră arestați, iar alții se aflau în provincie, cu ocupațiile lor: medici, avocați, profesori, judecători, etc.

Mi-a povestit apoi de soarta multora dintre ai noștri: cu puțin înainte, camaradul Aurel Hodrea, licențiat în litere, fusese împușcat în apropiere de Huedin, împreună cu studentul politehnician Petruș Stănescu, din Vâlcea, și o serie întreagă de studenți din Sibiu. Se spune chiar că Aurel Hodrea, fiind numai rănit, reușise să fugă și să intre într'un spital din Huedin. Dar, la scurt timp după aceea, a fost descoperit și fără ca medicul-șef al Spitalului să bănuiască ceva, a fost otrăvit în timpul nopții de agenții poliției.

Pe de altă parte, toți se temeau de a mai întreprinde ceva. Orice activitate legionară, odată descoperită, rezultatul era totdeauna executarea legionarilor, fără niciun fel de judecată. Nimeni nu mai era dispus să-și riște pielea în acțiuni ce, aproape totdeauna, erau descoperite înainte de a da câteva rezultate pozitive. El, personal, nu știa nimic de existența vreunui grup în Cluj și care să aibă legătură cu Horia Sima, sau cu alții ce eventual ar continua lupta.

Auzise că prin Germania s'ar fi refugiat câțiva legionari. Nu știa însă cine sunt. După el, de acolo ar fi posibil să se întreprindă ceva. Având însă în vedere că Mișcarea Legionară nu vrea să fie obligată față de nicio țară, el nu credea că cineva să plănuiască vreo acțiune. Cu atât mai mult cu cât lipsa de legături în interior și extraordinara vigilență a poliției împiedecau orice acțiune. Considera că ar fi totul dela început condamnat eșecului. Era convins că nu mai era posibilă o acțiune generală a organizației, ci cel mult o acțiune de pedepsire a canaliilor. După el, nu ne rămânea altceva de făcut decât să așteptăm o conjunctură internațională favorabilă.

Față de felul lui de a vedea lucrurile, m'am reținut de a-i desvălui ceva din planurile noastre. Am căutat totuși să-i demonstrez că, indiferent de cursul pe care-l vor lua evenimentele internaționale, noi nu putem sta la infinit pasivi. Să nu ne închipuim că Italia sau Germania vor interveni în favoarea noastră. Ei își vor face interesele lor și dacă aceste interese le pot fi satisfăcute de Carol al II-lea, puțin îi interesează soarta Mișcării Legionare. Mai mult chiar: Germania nu dorește o Românie legionară puternică. Ea are nevoie de țări cu guverne slabe și fricoase, pe care să le poată intimida și forța a-i face concesiuni. Și aici noi trebuie să fim atenți pentruca țara noastră să nu cadă în mâinile Nemților. Altfel nu facem decât să ne schimbăm stăpânii. Prin acordul comercial încheiat în ultimul timp între Germania și țara noastră, s'au făcut atâtea concesii în favoarea Nemților, încât orice minte, cât de simplă, își dă seama de abisul în care suntem înpinși de Regele Carol.

Ori, dacă noi am aprobat politica externă a Germaniei, am făcut-o numai pentru faptul că e singura țară care a declarat războiu comunismului ateu. Se pare însă că, în ultimul timp, și acolo s'a schimbat ceva. Guvernul german și-a pierdut măsura, preconizând o politică de cuceriri. Să fim deci atenți la aceste schimbări și să acționăm în funcție de ele. Țara înainte de toate. Reorganizarea noastră e absolut necesară, pentru a putea face față oricărui act nesocotit al Regelui și miniștrilor lui, fie că ar încerca să ne dea pe mâna Rusiei fie pe mâna Germaniei. Mai mult, noi trebuie să lovim înainte de a fi prea târziu.

Argumentele mele se izbeau de o rezistentă nevăzută... Am discutat mult timp, după care l-am rugat să-mi spue cine dintre vechii camarazi se mai aflâ în Cluj. Mi-a indicat aproape aceleași persoane despre care aflasem dela camaradul Gh. M.

După câtva timp, m'am despărțit de el cu durere și oarecum cu regret... Fusese un om de acțiune și de mare credință legionară. Nu puteam uita. Ultimele evenimente însă, și mai ales moartea Căpitanului, îl sdruncinaseră total. Ca pe mulți alții, îl scosese din luptă.

Am plecat după aceea să vizitez pe fosta mea colegă, M. St.

ARŞIŢA DE SUB SGURĂ

Când am sunat la poarta apartamentului ei, simţeam în mine un mare neastâmpăr. Ne întâlniserăm pe stradă şi vorbiserăm foarte puţin. Simţisem însă, în privirea ei, aceeaşi căldură cu care mă învăluia odinioară, în vremurile studenţiei noastre. Când mi-a deschis uşa, mi-a căzut aproape în braţe. Era extrem de emoţionată. Am intrat cu ea în cameră, purtând-o în braţele mele ca pe un copil. Plângea şi mă săruta.

Mult timp nu ne-am spus aproape nimic. Ne mângâiam par'că să ne asigurăm că nu e iluzie această revedere după atâta timp de despărţire... Ii sărutam părul, ochii, obrajii, mâinile, o strângeam în braţe, plin de teamă ca cineva să nu mi-o fure. Aşezaţi unul lângă altul o priveam cu nesaţiu, căutând să-mi liniştesc volbura sentimentelor...

Mimi era aceeaşi. Nu se schimbase aproape cu nimic. O anumită seriositate, marcată de o trăsătură aspră a gurii, dădea să se înţeleagă greul vieţii prin care trecuse sau poate anumite desiluzii.

M'a rugat să-i povestesc de mine. Incet, aproape în şoaptă, am început să-i descriu viaţa mea, dela ultima noastră întâlnire şi până acum. Din când în când îşi ştergea lacrimile ce-i curgeau pe obraji. I-am spus după aceea scopul venirii mele în Cluj şi anume: acela de a relua legăturile şi a reorganiza Centrul Studentesc ca, după aceea, cu ajutorul lui,

să trec la reorganizarea întregului Ardeal. I-am expus situaţia mea pe deantregul: că locuesc într'un hotel pe baza unui carnet de identitate fals; aceasta pentru a scăpa de urmăririle poliţiei; că voiu rămâne la Cluj până voiu obţine anumite legături cu legionarii ce înţeleg încă să continue lupta; că dorinţa mea e de a înjgheba un nucleu cât de mic, cu care să se treacă la reorganizarea generală. In cazul că nu voiu reuși aci, atunci nu-mi rămâne decât să mă îndrept spre Bucuresti, pentru a vedea ce se poate face acolo. Doream însă să obţin o cameră la vreun camarad sau prieten, pentru a putea lucra nestingherit.

Fără a sta mult pe gânduri, mi-a oferit tot apartamentul ei, unde puteam ieși și intra când voiam. Mi-a dat o cheie, rugându-mă că, cel puţin ziua aceasta, a venirii mele în casa ei, s'o petrec numai cu ea. După câtva timp mi-a pregătit o gustare, servindu-mi vinul meu preferat: pelin.

La rândul ei, mi-a povestit o mulţime de fapte din viaţa ei și a familiei, insistând mai mult asupra situaţiei fratelui ei, ce era legionar și fusese închis. Nu mai primise vreo știre dela el de aproape șase luni.

Am rămas toată după amiaza în casă. Spre seară, am ieșit să ne plimbăm, urmând același drum de odinioară, pe Bulevardul Regina Maria. Pela orele opt, ne-am îndreptat spre un cinematograf. După aceea ne-am dus la un restaurant din apropierea Operei, unde deasemenea se putea dansa. Am gustat câte ceva și după câtva timp, am început să dansăm. Eram așa de stângaciu! Nu mai dansasem de mult și-mi făcea impresia că toată lumea se uita la mine. Incet încet, contactul între noi s'a restabilit și am început din nou să dansez ca pe vremuri. Eram par'că făcuţi unul pentru altul. Trecuseră doi ani de când nu mai intrasem într'o sală de dans. Imi părea totul straniu. Cu o lună înainte, îmi depănam necazurile între cei patru pereţi ai camerei de închisoare. Atunci, mi se păreau atât de îndepărtate momentele de scurtă bucurie pe care le trăisem în mijlocul camarazilor și prietenilor mei din Cluj! Acum, aici, înlănţuit în dans

cu Mimi, se părea că totul revenea în viaţa mea ca odinioară și că niciodată nu ne despărţisem... Uitasem de închisoare și de toate mizeriile unei persecuţii necruţătoare din partea organelor poliţienesti. M'am lăsat din nou furat de viaţă și de plăcerea unui dans în braţele aceleia pe care atât de mult o iubeam...

Am rămas în acest local până pela orele patru dimineaţa. Ne-am reîntors acasă pe jos, ameţiţi de bucuria de a constata că nimic și nimeni nu putuse frânge legătura atât de strânsă și intensă dintre noi. Mă întrebam singur, cum de oare putusem să trăiesc atâta timp departe de ea și fără să-i dau vreun semn de viaţă! Ajungând acasă, am deschis Radio-ul și am continuat să dansăm până dimineaţa, la orele șapte.

A doua zi am pornit-o spre clinicele Facultăţii de Medicină, în speranţa de a întâlni pe camarada E. D., prin care aș fi putut intra în legătură cu câţiva studenţi ce fuseseră încadraţi în Mișcare. Am umblat prin toate sălile de cursuri și după aproape o oră, am reușit să întâlnesc pe camaradul D. B., care-mi fusese și coleg de liceu. Prin el am dat și de urma camaradei pe care o căutam. Impreună am hotărît să ne întâlnim după masă, la patru, la ea acasă. Am colindat din nou pela Facultatea de Drept și pela cea de Litere. Totuși, n'am mai întâlnit pe nimeni.

Ingândurat, m'am reîntors acasă. După câtva timp a sosit și Mimi. Fusese în oraș pentru a face cumpărături. Am luat masa împreună. Pela orele trei și jumătate am pornit-o spre casa camaradei E. D. Locuia pe strada Gheorghe Coșbuc, având un apartament izolat de clădirea principală, în fundul curţii, în mijlocul unei grădini de arbori fructiferi. Aci puteam vorbi nestingheriţi. Când am sosit, eram deja așteptat de cei doi camarazi.

După ce ne-am asigurat că nu există nimeni care ar putea ne asculte, am intrat direct în chestiunea ce mă preocupa, întrebând dacă nu ar fi dispuși să ia parte sau măcar să ajute la refacerea legăturilor dintre legionari, numai pentru

strângerea rândurilor, fără însă a porni la vreo acțiune înainte de a primi dispoziții dela Centru, pe care eu urma să le transmit ulterior. Le-am explicat pe îndelete necesitatea acestei măsuri în funcție de ultimele evenimente politice, dar mai ales pentrucă nu trebuie să ne lăsăm doborîți și descurajați. Am adus toate argumentele posibile, căutând să-i conving. Camaradul B. mi-a răspuns că e extrem de periculos și că el crede că nimeni nu se va încadra, de teamă de a nu fi exclus din Universitate, în urma noilor măsuri luate de Ministerul Instrucțiunei. După el, va fi greu să convingi pe cineva să-și reia activitatea legionară, știind că e amenințat de a fi eliminat pentru totdeauna, în caz că va fi descoperit. Majoritatea studenților sunt săraci și nu pot lua asupra lor astfel de riscuri.

Față de felul lui de a judeca, am găsit inutil de a mai insista. După puțin timp m'am ridicat și mi-am luat rămas bun dela ei, spunându-le că eu nu dezist și că voiu continua să activez, indiferent care ar fi rezultatul final. Mi-am adus aminte de niște versuri de Coșbuc și înainte de a închide ușa, le-am repetat ca o sfidare:

«Căci nu-i tot una, leu să mori,
Sau câine 'nlățuit!»

Desamăgit, cu inima grea de tristețe, m'am reîntors la primitoarea și liniștita casă a lui Mimi. Cât de dureros e să te simți părăsit și neînțeles de propriii tăi camarazi! Unii se sbat, suferind prin închisori și lagăre, iar alții se tem de faptul minor că vor fi eliminați din Facultate!... Unii mor cu zâmbetul pe buze, senini și încrezători în victoria legionară, iar alții se huzuresc, dorm liniștiți, se duc la teatru, la baluri și chermeze, uitând de jertfa atâtor legionari martirizati!... Atâtea jertfe, atâția morți, nimic nu-i în stare să sguduie acest neam!!...

M'am întins pe o sofa, cu ochii pironiți în tavan. Totuși, nu voiam să mă dau bătut. Dacă aici nu e nimic de făcut,

atunci nu se poate ca la București să nu găsesc pe cineva doritor de a continua lupta. După câtva timp a intrat Mimi, anunțându-mă că masa e gata. M'am sculat cu inima grea și fără nicio poftă de mâncare. Am cuprins-o în brațe și i-am destăinuit desamăgirea și insuccesul meu față de foștii mei camarazi. I-am spus, cu inima strânsă, că nu mai are niciun rost să mai rămân la Cluj, că trebuie să plec. Doamne! și era atât de bine să știi că ai pe cineva care gândește ca tine și care împărtășeste toate grijile tale!... Nu știu dece, dar par'că nu aș mai fi vrut să plec din Cluj. Aici erau toate amintirile și luptele mele. Aici erau deasemenea toate bucuriile mele. De aici pornisem cu atâta elan și încredere. Aici petrecusem cei mai frumoși și mai plini ani ai vieții mele. Aici reîntâlnisem ființa ce-mi păstrase aceeași dragoste ca în primele zile ale întâlnirei noastre... Mă simțeam bine în apropierea ei, făcându-mă să uit tot greul soartei și dându-mi curaj pentru viața ce se deschidea înaintea mea. Imi era atât de dragă și atât de indispensabilă în furtuna ce se deslănțuise și care părea că nu va mai lua sfârșit...

Și totuși, a trebuit să pun capăt acestor gânduri și să mă întorc din nou cu mintea la adevăratul scop al venirei mele aici. Atâția camarazi așteptau dela mine un răspuns pozitiv, ca rezultat al sforțărilor lor. Eu nu mai puteam renunța la acțiune. Ar fi însemnat o trădare, o totală desconsiderare a încrederii ce legionarii basarabeni și-o puseseră în mine. M'am scuturat ca de o viziune rea și prinzând în mâini capul lui Mimi, am sărutat-o încet, știind că poate era pentru ultima oară că mai șimteam lângă mine chipul ei frumos, încadrat de un păr buclat și auriu.

Am mai rămas în Cluj încă vreo patru zile, după care, într'o seară rece, însoțit de Mimi, am plecat spre Bucuresti. Strânși, unul lângă altul, am călătorit până la Brașov, unde Mimi a coborît pentru a lua alt tren de întoarcere spre Cluj. I-am mulțumit pentru această atenție și mare probă de înțelegere.

DIN NOU IN VÂLTOARE

Eram din nou singur!... Simţeam o tristeţe amară cuprinzându-mi sufletul. Călătoria era obositoare şi'n mine se cuibărise iarăşi febra necunoscutului şi-a nesiguranţei. Am ajuns la Bucureşti a doua zi, pela zece. Peronul era plin de soldaţi cu baionetele la armă. Imi făcea impresia că erau acolo special pentru mine. Am coborît însă din tren cu fruntea sus, luându-mi o mină nepăsătoare. Am trecut printre ei fără să le dau nicio atenţie. Abia dupăce am ieşit din gară, m'am simţit mai liniştit. Fără să mai mă uit in urmă, am pornit-o direct spre strada Polizu, la unchiul meu.

Fu oarecum surprins de venirea mea, deoarece demult timp nu mă mai văzuse. I-am spus că voiu rămâne la ei doar câteva zile. Mi-a pus la dispozitie o cameră fără să-mi facă întrebări indiscrete. Am luat o baie şi cum nu dormisem toată noaptea, m'am întins pe pat şi-am adormit. Pela ora unu am fost trezit de o servitoare, deoarece familia mă aştepta la masă. Seara, am ieşit să mă plimb pe Calea Victoriei. Lume foarte puţină. M'am îndreptat spre Cişmigiu. Şi aici, aceeaşi situaţie. Rareori întâlneai câte o pereche. Am ieşit din grădină oarecum dezolat şi m'am indreptat spre strada Ion G. Duca, unde locuia ing. P. Era singura adresă pe care o aveam în Bucureşti. Nu ştiam dacă între timp nu se mutase sau dacă nu fusese şi el arestat. După vreo douăzeci de minute,

am ajuns în fața clădirei. Am intrat și m'am îndreptat spre apartamentul lui. Pe coridor nu se vedea nimeni.

Am sunat. După o scurtă așteptare, o ferestruică s'a deschis și doi ochi m'au scrutat insistent. Imediat însă ușa s'a deschis. In fața mea aveam pe ing. P. Am intrat repede și ne-am îmbrățișat. Revederea era caldă și simțeam că nu se schimbase nimic din atitudinea lui de odinioară. Ne-am așezat pe niște fotolii și am început să ne povestim unul altuia ce făcuserăm și prin câte trecuserăm. Știam că puteam fi deschis cu el. I-am comunicat intențiile mele de a lua contactul cu cineva din conducerea Mișcării. Iar dacă aceasta nu există, cel puțin să încerc înjghebarea unui nucleu de legionari hotărîți de a continua lupta și cu ei, după aceea, să pornim la refacerea Mișcării în Capitală. Scopul ar fi fost ca, mai târziu, să se treacă la reorganizarea pe întreaga țară.

Din nefericire, și el pierduse pentru moment toate firele. Dar mai existau destui legionari liberi și mulți dintre ei își exprimaseră dorința de a se reorganiza și încadra în cuiburi. Spontan, el își ia sarcina de a relua contactul cu câțiva dintre ei și a mă pune apoi în legătură cu cei mai deciși. Atunci, l-am pus și eu la curent cu planul de acțiune al ofițerilor basarabeni, atrăgându-i atenția că toată reușita acestui plan era legată de felul cum eu voiu ști să mă achit de misiunea mea. Ori, această misiune consta în stabilirea sau recunoașterea traseului zilnic de mișcare al Regelui spre Palatul Cotroceni sau spre Băneasa, precum și a orelor de ieșire și intrare la Ministere a colaboratorilor lui cei mai apropiați și anume: Armand Călinescu, General Bengliu, General Gabriel Marinescu și Victor Iamandi. Trebuia să aflu amănunțit drumurile pe cari ei le parcurg până acasă, topografia locuințelor lor, și locurile cele mai prielnice pentru executarea acțiunei. Important era ca acțiunea să aibă loc în același timp asupra tuturor.

I-am mai explicat că sunt aproape aceiași ofițeri ce puseseră la cale complotul din luna August, cu nu an înainte.

Deosebirea e că acuma sunt mult mai mulți, având colaborări în toată țara. Inițial ei se gândeau la o lovitură de Stat. O astfel de acțiune însă, presupunea o organizare extrem de amănunțită, cu multe elemente pregătite, serioase, hotărîte și bine plasate. Ori, în situația actuală, când aproape toți legionarii sunt în închisori, iar majoritatea celor liberi sunt desorientați și desnădăjduiți după asasinarea Căpitanului, ei, ofițerii, cred că e mai bine să se întreprindă o acțiune-fulger. Eu însumi, cred, că ar fi suficient pentru a înspăimânta toate organele conducătoare. Astfel, nimeni nu ar mai încerca o acțiune de represalii, odată înlăturați Regele și miniștri vinovati.

Ing. P. a rămas câtva timp pe gânduri. Apoi, cu zâmbetul pe buze, s'a decis. In fața demnei atitudini a acestor ofițeri, a felului lor de a judeca situația internațională și a necesității de a se acționa cât mai repede posibil, se declară de acord, promițându-mi cea mai strictă tăcere și cea mai amplă colaborare. Pentru a-mi ușura mie sarcina, și-a luat asupra lui misiunea de a observa mișcările Regelui, în colaborare cu alți camarazi ce lucrau în Ministerul de Interne sau în Ministerul de Război. L-am rugat totuși să fie extrem de atent, pentru a nu se deschide vreunui nechemat, care ar putea periclita sau face să eșueze întreaga acțiune.

Pentru a fi mai aproape unul de altul, am hotărît ca eu să locuesc în casa lui, evitând pe cât posibil ieșirile în oraș. Pentru a intra cât mai repede în contact cu elementele din Serviciul Secret al Armatei și, în ceeace mă interesa, cu maiorul S., am scris doamnei B., la Tighina, o scrisoare, rugându-o să comunice cumnatului meu adresa mea și că îl aștept în cel mai scurt timp la București. In același timp, am expediat o scrisoare camaradului Tucan, prin care îl anunțam că reușisem să iau contactul cu ing. P. Mai multe zile în șir, n'am făcut decât să bat trotoarele Capitalei, în speranța că voiu întâlni alți camarazi cunoscuți. Intre timp, camaradul P. se ocupa intens cu reluarea legăturilor și formarea de mici centre legionare.

Cam pela sfârşitul lunei, a sosit şi cumnatul meu. Nu putea rămâne însă mult timp. Abia o săptămână. Era însă suficient. I-am sugerat să intre imediat în legătură cu maiorul S., amintindu-i de prietenia cu căpitanul de jandarmi V. In tot cazul era bine ca să sondeze terenul şi numai dupăce şi-a făcut convingerea că e un om pe care ne-am putea baza, să-l pună în legătură cu mine.

Mi-a comunicat, la rându-i, că ofiţerii din Tighina făceau progrese atât în ceeace priveşte legăturile cu o mare parte din ofiţerii din întreaga ţară cât şi în sensul că reuşiseră să sustragă din magazia de muniţii a Regimentului două lăzi cu grenade, două puşti mitraliere cu muniţia necesară, două puşti cu lunetă şi vreo cincisprezece revolvere. In plus, el însuşi, având la dispoziţie dinamită, se ocupa deja cu pregătirea anumitor petarde. Dispunea deasemenea, de câteva puşti mitraliere şi mai multe aparate de radio, pe care ni le va pune la dispoziţie în momentul acţiunei, la care ţinea să ia parte personal.

O mare parte din ofiţerii cu care locotenentul C. luase legătura erau gata să contribue la acţiune. Toată muniţia şi armamentul fusese depozitat, pentru moment, într'un loc ştiut numai de Tucan şi de un alt legionar. Insfârsit, îmi dădea să înţeleg că totul decurgea în cea mai perfectă ordine şi seriositate.

LA RÂMNICUL-VÂLCEA, ORAŞUL COPILĂRIEI

Iată însă că în planurile noastre intervine o necunoscută. Trupele germane intră în Cehoslovacia. Guvernul român proclamă mobilizarea generală. Toţi trebuia să ne prezentăm la unităţile respective în 24 de ore. Ing. P. avea un ordin de mobilizare «*pe loc*». Aceasta însemna că el va rămâne în Capitală. Cumnatul meu pleacă imediat la Marele Stat Major pentru a culege informaţii şi, deasemenea, pentru a primi noi ordine. Eu trebuia să plec la Râmnicul-Vâlcea, unde-mi era regimentul.

Era 1 Aprilie 1939. Am mai avut o întâlnire cu cumnatul meu. Din informaţiile ce mi-a dat reieşea că nu era exclus un conflict armat cu Germania. Datoria noastră era deci să ne prezentăm la Unităţi. El avea de gând să rămână încă câteva zile în Bucureşti, sperând să obţină şi alte informaţii. Situaţia era destul de tulbure şi se pare că Regele îşi cam pierduse capul. Faţă de noua situaţie, ing. P. urma să menţină legăturile atât cu Tighina cât şi cu Bucureştii. In acest sens am scris imediat doamnei B.

A doua zi, cu primul tren, am pornit spre Râmnicul-Vâlcea. Trenurile erau pline până pe acoperiş. Toţi erau îngrijoraţi, fiecare gândindu-se la ceeace lăsase acasă. Se vorbea deschis şi tare de războiu. Svonurile cele mai fantastice se transmiteau din gură 'n gură. Toată călătoria am făcut-o în picioare şi înghesuit într'un colţ al vagonului. Am ajuns la destinaţie

murdar și obosit, dar eram din nou în orașul copilăriei mele!... M'am dus direct la Hotelul Traian, unde, după o baie fierbinte, m'am întins pe pat și-am adormit. M'am trezit seara târziu. Am ieșit să mănânc ceva. Aveam o foame de lup. Am intrat într'un restaurant din apropiere și m'am așezat la o masă mai izolată. Dupăce am terminat, am plecat pentru a mă întâlni cu diverși cunoscuți sau prieteni. Orașul era cuprins de un fel de febră. La fiecare colț, sub fiecare arbore, pe fiecare bancă, grupuri, grupuri, râmnicenii discutau cu gesturi largi, vorbind tare și grăbit. Pretutindeni nervositate.

Am întâlnit câțiva din foștii mei colegi de liceu. Unii erau deja îmbrăcați în haine militare. Alții sosiseră ca și mine în aceeași zi și urmau să se prezinte la regiment a doua zi. Cu foștii mei colegi nu mă văzusem din 1932. Aproape toți, cu mici excepții, din cei 45 câți fuseserăm, se încadraseră în Mișcarea Legionară. Doi dintre ei, fuseseră executați în Februarie 1939. Un altul murise înnebunit de bătăi. Ceice scăpaseră duceau o viață grea, fiind puși sub supraveghere permanentă.

Unii deveniseră chiar ofițeri activi de infanterie, artilerie sau jandarmerie; totuși, aproape toți erau stăpâniți de sentimente legionare. Stăruesc, în special, asupra unuia dintre acești colegi, devenit ofițer de jandarmi, și anume: Mișu Simian. Până în luna Aprilie 1939, nu știusem că acest coleg, deși ofițer de jandarmi, era în acelaș timp și un foarte activ legionar. Cunoștea, dela părinții mei, aproape toată viața mea legionară. Ii vizita des pentru a afla câte ceva despre mine.

Cât timp am fost în închisoarea militară din Chișinău, am primit aproape în fiecare săptămână câte un pachet cu alimente, îmbrăcăminte, țigări și cărți. Mult timp am crezut că aceste pachete erau trimise de părinții mei. Abia când l-am întâlnit, am aflat că erau trimise de el. Eu nu mai fusesem pela Râmnicul-Vâlcea din 1935. Intre timp devenise un puternic centru legionar. Mulți din ofițerii garnizoanei

orașului se încadraseră în Mișcare; printre ei: maiorul Gh. P., căp. Ch., Lt. C., Lt. M., etc. Dela acești ofițeri și dela alți camarazi din oraș, Mișu Simian strângea bani, haine, alimente, etc., trimițând în lagăre sau închisori tuturor legionarilor cunoscuți de el și, în special, foștilor lui colegi de liceu. Natural, multe din aceste pachete nu au ajuns la destinație fiind oprite de către administrația lagărelor sau închisorilor. In acelaș timp, înjghebase un întreg aparat de informații, știind totdeauna în ce lagăre sau închisori se aflau legionarii din Vâlcea.

Mare mi-a fost deci bucuria când am auzit toate aceste fapte, cu atât mai mult cu cât îmi dovedea că strânsa noastră prietenie din timpul liceului nu se alterase. Câtă deosebire între el și fratele lui, Axente!...

Acesta din urmă, un tip extrem de îngâmfat, fără prea mare inteligență, dar bizuindu-se pe legăturile de familie, ajunsese deasemenea ofițer în Regimentul 2 Dorobanți din R-Vâlcea și, inclusiv, aghiotant al Comandantului acestui regiment. Iși închipuia însă că, odată îmbrăcată uniforma de ofițer, era însuși Dumnezeu pe pământ. Nu-și mai cunoștea nici măcar foștii colegi, cari, deasemenea, își terminaseră studiile și ajunseseră în poziții sociale nu numai mulțumitoare, dar uneori cu mult deasupra poziției lui însăși. Faptul însă că majoritatea dintre acești colegi erau fii de țărani, de mici comercianți sau de simpli funcționari, îl *«îndreptățea»* să se uite cu dispreț la ei sau să-i desconsidere total. Iși închipuia că faptul de a fi fiul unui mare fabricant de piele, sau rudă cu Dinu Simian, deputat țărănist și, mai târziu, Rezident al Basarabiei, sau rudă cu Mitică Simian, fost Primar al orașului Râmnicul-Vâlcea și mai târziu deputat liberal, îl situa pe o scară socială atât de înaltă încât nu se mai putea coborî până la colegii lui. Nici nu-și dădea seama că unii îl depășiseră cu mult, nu numai ca rang social, dar mai ales ca pregătire intelectuală și sufletească.

Mișu, fratele lui, era în schimb un suflet deosebit, extraordinar de talentat și cu o foarte vie inteligență. Era poet,

pictor, muzician. Se pare că Dumnezeu întrunise în acest om tot ceeace poate să-și dorească cineva mai intens ca bun și ales, pentruca prin el — și numai prin el — să se purifice întregul neam al Simienilor, al căror ultim țel în viață nu fusese și nu era decât îmbogățirea și ajungerea. Sunt lucruri bine cunoscute de Râmniceni.

Dinu Simian, omul ce-și trădase partidul și idolul: Iuliu Maniu, pentru a deveni om de încredere al lui Armand Călinescu și pentru a ajunge la rangul de Rezident al Basarabiei, era un individ tot așa de lipsit de scrupule ca și șeful lui, Armand Călinescu. A mers atât de departe încât și-a trimis propriul frate într'o casă de nebuni, pentru simplul motiv că era... legionar. Cred că dacă ar fi știut că și Mișu era legionar, nu s'ar fi dat înlături de a-i pregăti aceeași soartă. Mișu, însă, știa să tacă. Dela Dinu Simian reușise să culeagă toate informațiile relative la intențiile guvernului față de Legiune.

Când am ieșit în acea seară pe «*Terasă*» (Corso râmnicean), nu mă așteptam să-l întâlnesc. Când l-am văzut, am avut un mic gest de recul și neîncredere. Orice jandarm inspira acest sentiment. El a fost cel ce-a venit la mine cu brațele deschise. Abia dupăce mi-a povestit tot ceeace el făcuse pentru Mișcare și dupăce părinții mei mi-au confirmat cele spuse de el, prietenia noastră s'a strâns și mai mult.

In prima seară am stat totuși împreună până pela miezul nopții. In zilele următoare ne-am întâlnit din nou cu regularitate. De data aceasta aveam însă siguranța că în fața mea se găsea un camarad devotat. Pentru a putea vorbi nestingheriți, am hotărît ca întâlnirile noastre să aibă loc la camaradul P. St., «*In Zăvoi*» — un parc de toată frumusețea la marginea orașului sau pe dealul «*Capela*».

In aceeași zi mă prezentasem Comandantului Regimentului și fusesem repartizat la Compania 4.° de mitraliere, de sub conducerea Căp. P. Cum nu aveam încă haine, fiind ofițer de rezervă, trebuia să mi le confecționez pe propria cheltuială. Astfel, abia după două zile am început instrucția,

ca șef al plutonului 3. Instrucția începea la 6 dim., se oprea la amiază, ca să reînceapă la orele 2 până la 6 seara. Odată terminat programul zilnic, mă duceam la hotel, mă schimbam de haine și luam masa în același mic restaurant din apropierea hotelului. Pe la 8 seara mă întâlneam cu Mișu Simian, pornind împreună sau în Zăvoi sau pe dealul Capela, unde ne așezam pe iarbă, discutând și povestind.

In tot acest timp eram alimentat de el cu tot felul de informații. Până la sfârșit, l-am înștiintat de faptul că știam de existența unui grup de ofițeri ce pregăteau o acțiune contra regimului, însă le lipsea cineva la Ministerul de Interne sau o altă persoană sus pusă care să-i poată informa permanent de mișcările Regelui și ale miniștrilor; mai ales de drumurile pe care obicinuesc să se desplaseze, zilele și orele, etc. După mai multe convorbiri, i-am explicat tot planul și i-am confirmat că eu însumi făceam parte din grupul celor ce plănuiau această acțiune; că îmi revenise mie misiunea de a supraveghea mișcările Regelui; că fusesem la București, dar nu reușisem să stabilesc încă un contact serios. Și aceasta, nu din lipsă de elemente, ci din cauza acestei mobilizări neașteptate. I-am explicat însă că, în lipsa mea, însărcinasem cu continuare acțiunii în Capitală un alt camarad, care din cauza funcțiunii ce avea, fusese mobilizat pe loc.

După încă vreo câteva discuții de acest gen, Mișu a luat o hotărîre care, prin felul cum mi-a fost anunțată, m'a uimit. Mi-a comunicat simplu într'o seară că deasemenea vrea să ia parte la această acțiune. In acest scop, va face tot posibilul pentru a fi transferat la București, la dispoziția Ministerului de Interne. Crede că, prin intermediul unchiului său, Dinu Simian, problema va fi rezolvată ușor. In București are o mulțime de cunoscuți și acolo el însuși va lua în mână misiunea de supraveghere a Regelui și a miniștrilor.

După câteva zile, m'a anunțat că va pleca la București. Am mai avut o întâlnire, în care i-am dat anumite indicații de cum să procedeze, la cine să trimită informațiile obținute, dându-i în același timp o scrisoare pentru ing. P., cu care

trebuia să intre imediat în legătură. Am plecat după aceea împreună spre casa lt. M., pentru a fi pus de el în legătură cu o serie întreagă de ofiţeri ai garnizoanei Vâlcea cari fuseseră incadraţi in Mişcare. Aşa am luat cunoştinţă că un grup de ofiţeri din acest oraş, serioşi şi decişi, erau deasemenea gata să ia parte la acţiune. Ne-am despărţit, urându-i noroc şi rugându-l să mă ţină şi pe mine la curent cu mersul lucrurilor în Bucureşti.

REINCEP UNELTIRILE IMPOTRIVA MIŞCĂRII

Până la sfârşitul lunei Aprilie, reuşisem să injghebez un grup solid şi serios, pe care se putea conta în orice eventualitate. Am comunicat la Tighina, prin doamna B., ceeace reuşisem să fac până în acel moment. Totul părea că decurge în cea mai perfectă ordine şi că nimic nu mai putea interveni să oprească elanul nostru...

In seara zilei de 28 Aprilie, sunt vizitat pe neaşteptate de Lt. M. Fusese trimis special de Căp. C. pentru a mă informa asupra unui fapt care a devenit după aceea preludiul unui întreg calvar. La Regiment se primise o telegramă dela Tribunalul Corpului 3 Armată din Chişinău, cu următorul conţinut:

«Percheziţionaţi, arestaţi şi cu materialul găsit, înaintaţi imediat, sub puternică escortă, pe individul Ion Roth Jelescu, actualmente concentrat la Regimentul 2 Dorobanţi-Vâlcea, la dispoziţia Tribunalului Militar Chişinău. Semnat: Maior Christian Manea.»

A doua zi urma să mi se facă o percheziţie acasă, atât din partea Regimentului cât şi de către «*Serviciul de Siguranţă*», unde deasemenea fusese trimisă o telegramă, în acelaşi sens. Căp. C. (legionar) trimesese pe Lt. M. (alt legionar) pentru a mă avertiza şi în cazul că aş poseda ceva compro-

mitător, să ascund sau să distrug. Am intrat cu Lt. M. în camera mea, arătându-i că nu am nimic de ascuns. Totuși, el a insistat să-mi revizuesc bagajele și să distrug până și cea mai mică scrisoare sau notiță, orice fițuică de hârtie, neștiind ce-ar putea scorni Serviciul de Siguranță. Singurul obiect care ar fi putut să-mi cauzeze neplăceri era carnetul de identitate ce mi-l dăduse cumnatul meu. L-am rupt în bucăți și l-am dat Lt. M. pentru a-l arunca unde el găsea mai bine, pentru a nu rămâne nicio urmă.

In Regiment, telegrama era comentată în toate chipurile de toată ofițerimea. Eu trebuia să mă fac ca nu știu nimic. In ziua următoare, m'am dus la Regiment la ora normală și aparent liniștit. Ajuns în fața corpului de gardă, ofițerul de serviciu îmi comunică că, din ordinul Comandantului Regimentului, va trebui să rămân în cazarmă până la sosirea lui, având a-mi face o comunicare importantă. Am așteptat în camera ofițerului de serviciu. Pela orele opt a sosit și Colonelul. Imediat m'am prezentat. M'a rugat să-l însoțesc până în cabinetul lui. L-am urmat, urcând scările la etaj. Ajunși în cabinet, mi-a oferit un scaun și depe un vraf de hârtii a luat o telegramă pe care mi-a citit-o. Mi-a comunicat după aceea faptul că mi se va face o percheziție acasă de către ofițerul de informații al Regimentului: Căp. C. și Lt. M. In plus, acești ofițeri vor fi asistați și de doi agenți dela Siguranță. Am așteptat în cabinetul lui, discutând de toate, dar fără a mai atinge chestiunea percheziției.

Cam după trei sferturi de oră, au intrat Căp. C. si Lt. M. anunțând că agenții dela Siguranță au sosit și că deci puteau proceda la percheziție. M'am sculat depe scaun, am salutat și cu întreg aparatul polițienesc și militar am pornit-o spre hotelul unde locuiam. Pentru a nu atrage atenția populației, eu mergeam încadrat de cei doi ofițeri, iar agenții la o distanță de circa zece metri în urma noastră. Ajunși la hotel, am urcat în camera mea, păstrând aceeași ordine. Agentii au trecut imediat la percheziție, fiind doar asistați de ofițeri. Mi-au răvășit toată garderoba și cufărul. Cum era și de as-

teptat, nu au găsit nimic. In urma acestui fapt, agenții au insistat ca să se facă o percheziție și în casa părinților mei. Am protestat, întrucât nimic nu-i îndrituia la această măsură. Proteste zadarnice! Ei erau pregătiți. Aveau deja ordinul scris de a face și acolo percheziție.

Nu mai fusesem în casa părinților mei din 1935, tocmai pentru a le evita orice necazuri ulterioare. Era posibil ca acolo să mai existe anumite cărți sau ziare cu conținut legionar. La aceasta nici ofițerii prieteni nu se așteptau. Nu mai era acum vorba de ceeace s'ar putea întâmpla cu mine, dar îmi era teamă ca nu cumva găsirea acolo de literatură cu caracter legionar să nu producă neplăceri tatălui meu, care nu făcuse în viața lui niciun fel de politică. Eram extrem de îngrijorat. Lt. M. mi-a făcut un semn cu ochiul. Am căutat să mențin o atitudine cât mai demnă.

Când am ajuns la casa părinților mei, acolo se afla numai mama. I-am explicat în câteva cuvinte de ce era vorba, căutând totuși să banalizez toată această nouă intervenție a poliției. Biata mama!... Decâteori nu-i fusese casa răvășită în fel și chip de jandarmi sau politiști, unii mai brutali și mai rău crescuți decât alții...

Toată casa a fost răvășită: cufere, mobile, sertare, garderobe, saltele, fotolii, etc. Intr'un cufăr erau strânse toate cărțile mele de facultate. Norocul meu a fost că acest cufăr a fost deschis de Căp. C. Când mi-am aruncat privirea în cufăr, văzându-i continuțul, mi-a stat mintea în loc. In afară de cărțile de facultate, era depozitată o intreagă literatură legionară. Un maldăr întreg de ziare, printe care și «*Glasul Strămoșesc*» din Cluj, la care colaborasem cu o mulțime de articole. Ofițerul însă, a închis frumos cufărul, împingându-l deoparte și declarând că nu a găsit nimic compromițător înlăuntru.

Nici această percheziție nu a dat vreun rezultat pozitiv. După aproape o oră de căutare zadarnică, au declarat percheziția terminată, făcând pe loc un proces-verbal și rugând pe ofițeri deasemenea să-l semneze. La rândul lor, ofițerii au

încheiat şi ei un proces-verbal semnat de cei doi agenţi, pe care urma să-l prezinte Comandantului Regimentului.

Agenţii au plecat imediat. Ofiţerii au mai rămas cu mine câtva timp în casa părinţilor. Eram intrigat asupra acestei măsuri, iar ofiţerii au început să-mi pună fel de fel de întrebări relativ la rostul acestei percheziţii. Nimeni nu putea să dea o soluţie sau măcar un răspuns acceptabil. Mama ne-a servit câteva prăjituri şi cafea, după care am pornit din nou spre Regiment. Ajunşi aci, am fost din nou condus în cabinetul Colonelului. Ofiţerii au făcut un scurt raport asupra mersului percheziţiei, după care i-au prezentat procesul-verbal încheiat împreună cu agenţii Siguranţei. In urma celor relatate, Comandantul Regimentului a trimis o telegramă la Marele Stat Major, al cărei conţinut nu l-am cunoscut. Am fost după aceea trimis în camera ofiterului de serviciu, unde trebuia să aştept noi ordine. Până a doua zi nu a mai intervenit nimic. Am dormit acolo, pe un pat de campanie.

SE FĂCEA INTUNERIC...

A doua zi dimineaţă, mi s'a comunicat că s'a primit o telegramă dela Marele Stat Major, prin care se autoriza demobilizarea si trimiterea mea imediată, sub escorta unui ofiţer, la Tribunalul Militar din Chișinău. Totuși, Comandantul Regimentului mai aştepta răspuns și la o telegramă trimisă la Chișinău. Faptul că nu se găsise la mine absolut nimic — spunea el — nu permite nimănui să-şi ia dreptul de a mă aresta. In plus, el găsea că telegrama dela Chișinău nu era destul de clară. Aşa am mai aşteptat încă 24 de ore. In acest timp, am fost la hotel, cu ofiţerul ce trebuia să mă escorteze, schimbându-mă de hainele militare și făcându-mi bagajul.

In noaptea zilei de 29 Aprilie, a sosit o nouă telegramă dela Chișinău, în care se specifica că, *indiferent de rezultatul percheziţiei,* trebuia să fiu trimis imediat la Chișinău. Am dormit această noapte tot în camera ofiţerului de serviciu. Pe ziua de 30 Aprilie, mi s'au făcut toate formalităţile necesare, plus foaia de drum, și urma să plec cu primul tren.

In acest timp, tot orașul aflase de arestarea mea. Cu o oră înainte de sosirea trenului, însoţit de ofiţerul de escortă, am pornit spre gară. Când am ajuns pe peron, o mulţime de cunoscuţi se aflau deja acolo. Toţi mă priveau încurajator, fără însă ca vreunul să se apropie de mine. Trenul so-

sise cu câteva minute înaintea mea, dar mai aveam de așteptat câteva minute înainte de plecare.

Gara era împânzită de agenți de poliție și de soldați în uniformă de campanie, cu baionetele la armă. Totuși, fratele meu mai mic, Iliuță, cu lacrimi în ochi, s'a apropiat de mine, sărutându-mă și dându-mi niște bani dela mama. Am avut însă și o mare surpriză, în tristețea mea. O prietenă din copilărie, neținând seama de nimeni, mi-a întins un cadou: un port-țigaret de argint și o brichetă, pe care erau incrustate inițialele ei, rugându-mă să le păstrez toată viața, pentrucă îmi vor aduce noroc. Apoi, mi-a luat capul în mâini, sărutându-mă și urându-mi mult noroc. Cu umerii scuturați de plânset, a dispărut după aceea, tot așa de repede cum venise.

Era Maura Vernescu. Copilărisem împreună. Era cu cinci ani mai mică decât mine. Mi-aduc aminte că demulteori, când părinții ei veneau în vizită la noi acasă, eu o plimbam cu căruciorul prin curte. Era pe atunci atât de mică și-atât de blondă!... Părea o păpușe. Mai târziu, ne jucam cu mingea sau cu arcuri și smei, pe care eu i le făceam. Mult timp am fost aproape nedespărțiți. Când a ajuns să meargă la școală, eu îi făceam problemele sau temele de limba română. Îi eram ca un frate mai mare, găsind la mine permanent ocrotire și înțelegere.

Mai târziu eu am plecat la Râmnicul-Vâlcea, la liceu, și deși tatăl ei fusese permutat deasemenea la Râmnic, nu am mai văzut-o. Terminând liceul, eu am plecat la Cluj, la Universitate. Pe Maura o pierdusem din vedere, deși știam că prietenia dintre părinții nostri era aceeași și că ei sau ea veneau din când în când în vizită la ai mei.

După atâția ani de despărțire, am revăzut-o din nou în ziua de 23 Aprilie, când fusesem invitat de doi prieteni pentru a le serba onomastica: Sfântul Gheorghe, afară din oraș, în pădure, de partea cealaltă a Oltului. Veniseră o mulțime de cunoscuți și cunoscute. Unul din cei doi sărbătoriți adusese cu el și un patefon, cu cele mai moderne discuri.

Inconjurat de câțiva din foștii mei prieteni din copilărie,

mă retrăsesem la umbra unui stejar, povestindu-le câte ceva din luptele legionare. Alții, începuseră să danseze. Printre cei ce dansau, atenția mi-a fost atrasă de una din perechi, și în special de fata ce era de o frumusețe rară. Am rugat pe unul din prieteni să mi-o prezinte. Intrebându-l cine e, care nu mi-a fost surpriza când am aflat că era Maura Vernescu.

Am așteptat până a încetat muzica. Se îndreptase și ea, cu un grup de fete, spre umbra unui stejar. Povesteau ceva și râdeau. M'am îndreptat spre grupul lor și cum începuse din nou o muzică de dans, i-am cerut permisiunea de a dansa cu ea. S'a ridicat depe iarbă cu oarecare jenă. Nu mă cunoștea și nu mă recunoscuse. Trecuseră atâția ani!... Faptul de a fi în uniformă militară contribuia deasemenea la o anumită confuzie. Am luat-o în brațe și am început să dansăm. In dans i-am cerut scuze că nu m'am prezentat. I-am explicat totuși că era inutil, deoarece noi ne cunoșteam de mult...

—Ți-aduci aminte, Maura, când îți făceam smei și arcuri cu săgeți?... Ți-aduci aminte când te învățam o mică poezie copilărească:

Cățeluș, cu părul creț,
Fură rața din coteț,
El se jură că nu fură,
Și l-am prins cu rața'n gură!...

Erai atât de mică și abia începuseși să îngăimezi câteva cuvinte... Să fi uitat oare atât de repede jocul nostru cu mingea, întrecerile la fugă, când totdeauna te lăsam să câștigi și erai atât de fericită!...

Fără să-mi răspundă, mă privea drept în ochi, dând din cap. Apoi a început să plângă. O suviță de aur îi căzuse pe frunte. I-am îndreptat-o și am început să-i mângâi obrajii, șoptindu-i la ureche o multime de cuvinte din vremea copilăriei noastre.

Era atât de frumoasă și avea atâta gingășie în mișcări...

Pentru prima oară, am simţit cum mă cuprind părerile de rău după o viaţă care nu mi-a fost permisă...

Părinţii noştri visau odinioară să pecetluiască prietenia lor cu o legătură mult mai strânsă, în sensul de a ne căsători când va veni timpul. Furat însă de viaţa universitară la început şi după aceea încleştat în luptele legionare, am pierdut orice relaţii, atât cu ea cât şi cu părinţii ei. Abia aici, într'un dans pe iarbă, la umbra unor stejari enormi, ţinând-o aproape de sufletul meu, mi-am dat seama cât de amară e renunţarea la tinereţe, la o viaţă normală în sânul unei familii, la o viaţă al cărei ţel e mai apropiat de realităţile omeneşti...

Timpul trecuse şi eu mă găseam în drum spre un necunoscut ameninţător, într'o gară în care prezenţa ei fusese o simplă rază de soare. Căutându-o cu ochii prin mulţime, şi încă sub impresia surprizei ce mi-o făcuse, m'am urcat în tren însoţit de ofiţerul de escortă. Intrând într'un compartiment de clasa 2.a, ce ne fusese rezervat, m'am aşezat la fereastră, cu privirile spre peron. Figuri cunoscute şi necunoscute mă urmăreau, îmi zâmbeau, dădeau din cap sau îmi făceau semne discrete cu mâna. Mă uitam la toţi şi simţeam cum par'că creştea inima în mine. Nu eram aşa de singur şi uitat de toţi. Erau încă numeroşi cei ce-mi arătau simpatie, înţelegere; şi aceasta nu numai pentrucă le fusesem prieten sau cunoscut, ci şi pentrucă eram legionar. Toţi simţeau legionăreşte... Nu era numai pentru persoana mea, ci mai ales pentru ceeace eu întrupam. Erau speranţele lor în lumea şi în principiile de viaţă legionară cu care eu mă confundam în acel moment. In privirile lor, în zâmbetele sau gesturile lor, citeam un îndemn, o încurajare şi par'că dorinţa ca, măcar prin tăcuta lor prezenţă, să-mi poată fi de folos.

La un moment dat, deşi absorbit intens de prezenţa celor de afară, am simţit că cineva intrase în compartiment. Mi-am întors ochii spre uşe. Era Lt. M. Mi-a întins un pachet cu bancnote de câte o mie de lei, rugându-mă să-i confirm în scris primirea. Cum nu aveam nicio hârtie de scris, el a

scos din buzunar un pachet de ţigări, spunându-mi să scriu doar următoarele: «am primit» şi să semnez. Oarecum uimit, l-am întrebat ce-i cu aceşti bani.

—Nu ai nevoie de bani?

—Eu vreau să ştiu, mai întâiu, dela cine sunt.

—Mă, parc'ai fi un copil! Dela cine sunt, nu interesează. Semnează şi taci.

Am semnat şi am pus banii în buzunar. Erau 16.000 lei. Intre timp, se dăduse semnalul de plecare. Lt. M. mi-a strâns mâna şi bătându-mă pe umăr, mi-a urat noroc şi ocrotirea lui Dumnezeu. A ieşit după aceea grăbit, amestecându-se în lumea depe peron. L-am urmărit câtva timp cu privirea. Trenul se mişca încet. Cei de afară, par'că prinzând mai mult curaj, au început să-mi facă semne de adio cu mâinile. Undeva, într'un colţ, era Maura cu fratele meu Iliuţă. Le-am făcut şi eu semn cu mâna. Mi-au răspuns, începând să alerge în urma trenului. In acea clipă, am simţit în mine o amarnică strângere de inimă... Trenul îşi mărise viteza. Gara fusese lăsată în urmă. Nu mai puteam distinge nicio faţă. Un punct alb marca încă prezentă Maurei. Şi atât. Trecutul înceta de a mai fi. Casele dispăreau una câte una. Pe măsură ce mă depărtam de oraşul copilăriei mele, de lucrurile frumoase şi locurile unde fusesem atât de fericit, unde visasem, simţeam cum se deschid în mine goluri mari şi un urât nesfârşit... Ceva par'că se prăbuşise în mine...

Câmpurile erau verzi şi arborii în floare. Din nou primăvara îşi revărsa binefacerile peste lume. In compartiment, razele soarelui se jucau par'că cu fiinţe nevăzute, sărind pe bănci, pe pereţi, pe geamuri, pe feţele noastre. Era atâta soare în văzduh, atâta verde pe câmpuri!...

Viaţa renăştea cu mai multă vigoare, cu mai multă voioşie. Şi nu ştiu dece, mi-a revenit în minte copilăria mea plină, senină, fără griji şi fără prea multe întrebări.

Oare ce mână nemiloasă mi-a răvăşit viaţa?

Dece oare nu-mi era şi mie dat să mă bucur de binefacerile acestei primăveri?

In loc să simt şi eu plinul vieţii, îmi sbuciumam mintea pentru a putea prinde măcar ceva din rostul acestei noi arestări.

Ce oare mă aştepta? Ce se întâmplase?

Să se fi aflat ceva din cele ce plănuiserăm?

Şi dacă se aflase, cine fusese acel ce nu-şi ţinuse promisiunea? Mi-era atât de neliniştit şi chinuit sufletul!... Simţeam în mine o imensă revoltă contra întregei lumi.

GÂNDURI ŞI IAR GÂNDURI...

Trenul gonea, purtându-mă, nu spre lumină, nu spre libertate, ci din nou spre întuneric, la închisoare, pentru a mă da încă odată pe mâna unor indivizi fără scrupule, fără milă şi fără Dumnezeu... Satele dispăreau unele după altele. Câmpii şi păduri erau înghiţite de această goană a trenului, ce părea că soarbe însăşi timpul...

Aveam o sensaţie stranie. Cu cât ochii îmi alunecau spre verdele şi lumina de afară, cu atât creştea în mine dorinţa de a fugi oriunde şi oricum, pentru a nu mai servi de simplu obiect, de care mai marii zilei să poată dispune oricum vor... Alături de mine, ofiţerul ce mă escorta, dormea liniştit. Nu eram legat şi gândurile năvăleau năprasnice. Ce ştia el de gândurile mele? Ce înţelegea el din sufletul meu chinuit? Era fiu de ţăran. Il cunoşteam din anii de scoală, când deseori ne împletisem jocurile şi bucuriile. Muncise din greu pentru a ajunge ofiţer şi, în plus, era un sprijin pentru părinţii lui, bătrâni şi bolnavi. O fugă a mea — şi era atât de uşor cu el adormit! — nu-i va distruge oare toată munca lui? Am eu dreptul să sfărâm cariera unui om ce luptase şi suferise? Ce vină avea el în toată această tragedie? Nu, eu nu puteam face acest pas!...

Nu ştiu cât timp m'am sbuciumat cu astfel de gânduri. Ajunsesem la Drăgăşani. Trenul avea o oprire de vreo 20 de minute. Imi era sete. Ne-am coborit şi am intrat în restau-

rantul gării. Am cerut bere. Nici nu știu când am băut-o. Era rece și bună. Am mai cerut una și încă una, după care mi-am cumpărat ceva de-ale mâncării, câteva reviste, ziare și țigări. Pe peron, același tablou: jandarmi și soldați cu baioneta la armă, tăcuți și întunecați. Nici ei nu știau ce aveau de făcut și ce păzeau. Lumea ce intra în gară, evita să-i privească și trecea repede pe lângă ei. Trenul era mai mult decât plin. Câțiva, nemai având loc, și fără a ține seama de faptul că compartimentul nostru era «*rezervat*», au intrat și s'au instalat ca la ei acasă. Abia la plecarea trenului, s'a mai schimbat ceva în ei, deslegându-li-se limbile. Aci, deși închiși între cei patru pereți ai vagonului, par'că își regăsiseră libertatea. Vorbeau tare, gesticulând, scuipând pe jos sau în palme, frecându-și mâinile, cașicum erau gata să apuce pe cineva și să-l sfărâme.

Unii glumeau, răzând cu hohote, cuprinși de-o bucurie pe care nici ei nu o înțelegeau. Observându-i cu mai multă atenție, apăreau toți cuprinși de o anumită nervositate, nesiguranță, chiar panică. Până la sfârșit, i-am lăsat în plata Domnului și m'am cufundat în citirea unui ziar. Fără voia mea însă, m'am întors cu gândurile la situația în care mă găseam. Și-mi puneam din nou întrebări, fără răspuns.

Să se fi aflat ceva din planurile noastre? Și dacă s'a aflat, cum și prin cine? Eram doar un cerc foarte restrâns. Ne cunoșteam destul de bine. Toți știau să tacă. Cum de au putut afla? Cum?... Și iar îi luam pe câte unul la judecată: Tucan era închis ca un mormânt. Lt. C., Lt. H. si Lt. R. erau oameni serioși, de răspundere și nu se găseau la prima încercare. Cumnatul meu, nu mai vorbesc, era extrem de prudent. Ing. P., desi nu fusese arestat, știuse de toate planurile ofițerilor la prima lor încercare și nu scosese niciun cuvânt. Slt. Mișu Simian nu avea nicio probă concretă și nu-i dădusem niciun fel de nume, în afară de adresa ing. P. Descoperirea se făcuse la Tighina. Ordinul de arestare venise dela Chișinău. Deci nici Mișu nu putea să aibă vreo vină. Ce oare ar putea fi?...

Din când în când, ofițerul de escortă, încercând să mă sustragă dela astfel de gânduri, pe care le ghiceau în expresia mea, înjgheba câte-o discuție, căutând să recheme în mine vremurile copilăriei noastre, vorbindu-mi de colegi sau cunoscuți. Observând însă că dădeam prea puțină atenție la cele ce-mi vorbea, a început să mă întrebe asupra rostului arestării mele. Am căutat să-i demonstrez că nu am nici cea mai mică idee, că, în tot cazul, trebuie să fie ceva de extremă gravitate, din moment ce însuși Marele Stat Major ordonase desconcentrarea și expedierea mea la Chisinău. Ar fi posibil să fiu trimis într'un «*lagăr de concentrare*», având în vedere situația internațională din ce în ce mai nesigură.

După câtva timp însă, am trecut la altă discuție, întrucât cei dimprejur deveniseră tăcuți și începuseră să ne asculte conversația cu prea mult interes.

Pela orele două după amiazi, am ajuns la Piatra-Olt, unde trebuia să schimbăm trenul. Mai erau două ceasuri până la sosirea celui dela Craiova. Am ieșit din gară, îndreptându-ne spre micul orășel. Am intrat într'un restaurant. Am ales o ciorbă de potroace și limbă de vacă, specialități ale orașului Piatra-Olt. După o oră am plecat să vedem orașul. Afară era o căldură copleșitoare. Până la sfârșit ne-am retras într'un loc mai singuratec, aproape de gară, la umbra unui copac.

Reușisem să mă mai liniștesc un pic, deși începusem să mă conving că planurile noastre fuseseră descoperite, sau prin trădare sau prin neglijența vreunuia din grup. Deja începusem a-mi face planul asupra felului de cum va trebui să mă comport și ce să răspund la interogatoriile, ce desigur se vor ține lanț. Trebuia să nu ating cu nimic onoarea și etica legionară și nici să spun vreo vorbă prin care să se agraveze situația camarazilor mei.

Când mai erau vreo zece minute până la sosirea trenului, ne-am ridicat și am pornit spre gară. Când am ajuns, trenul își făcea și el intrarea sgomotos. Era plin până la refuz. Începuseră desconcentrările în toată țara. Cehoslovacia fusese

total ocupată de Germania, fără ca Franța sau Anglia să facă vreun gest de protest. Mica Antantă, așa cum prevăzuse Căpitanul, se prăbușise. Se terminase încă o etapă din politica de cuceriri a Germaniei.

Cu chiu cu vai, am găsit două locuri. Trebuia să ajungem la București pela orele șapte seara. In vagon era însă foarte cald. Câtva timp, am ascultat conversația celor din jur. Paznicul meu începuse să citească ziarele. L-am întrebat așa, într'o doară, dacă nu ar fi posibil să rămânem noaptea în București și să continuăm a doua zi călătoria. Voiam neapărat să știu ce se întâmplase cu ing. P. Iar dacă nu fusese arestat, să-l previn. Văzându-mă atât de neliniștit și abătut, bietul om aproba aproape tot ce propuneam. A aprobat și de data aceasta. Am mai discutat un pic, comentând articolele din ziare, după care m'am ghemuit în colțul meu și am adormit. Nici nu știu când am trecut prin Pitești, Titu și Chitila. M'am trezit doar când eram aproape de Bucuresti.

DIN NOU IN CAPITALĂ

Cu o lună înainte, veneam aici liber; de data aceasta eram sub escortă. Cine oare ar fi crezut că lucrurile vor lua această întorsătură și atât de repede!...

Ajunși în Gara de Nord, mi-am luat cufărul și servieta și, umăr la umăr, ne-am îndreptat spre ieșire. Am hotărît să ne ducem la cel mai apropiat hotel pentru a închiria o cameră și abia dupăce ne vom aranja, să pornim în oraș pentru a mânca ceva. Cel mai apropiat hotel era *Hotel Traian*, la numai 150 de metri de gară. Am închiriat o cameră pentru doi, cu baie. După formalitățile necesare, ne-am spălat și am ieșit în oraș, îndreptându-ne spre Calea Victoriei. Paznicul meu nu cunoștea Bucureștii, fiind pentru prima oară că venea aici. M'am îndreptat deci tacticos spre strada I. G. Duca, unde locuia ing. P.

Ajuns în fața clădirei, l-am rugat pe ofițer să mă aștepte câteva minute, deoarece aș vrea să vorbesc cu un prieten ce locuia acolo. Am intrat în clădire, cu inima tremurândă. Incă odată am avut noroc. Se afla acasă. I-am comunicat faptul că sunt arestat și că va trebui să mă prezint Tribunalului Militar din Chișinău. L-am asigurat deasemenea că nu trebuie să-și facă nicio grije, deoarece acel ce mă escortează e un bun prieten din copilărie, care nu va scoate un cuvânt. Totuși, ținând seama de situație, ar fi bine să-și ia toate măsurile de precauție. I-am explicat că nu cunoșteam încă motivul

arestării mele, dar că aveam impresia că cineva din grup a trădat sau a făcut vreo imprudenţă. Cum numele lui nu a fost niciodată pronunţat, nu putea fi niciun pericol pentru el. In plus, toate scrisorile trimise la Tighina nu purtau nicio dată; luasem deasemenea măsuri în sensul ca niciun plic să nu fie păstrat. Orice scrisoare, dupăce a fost citită, trebuia să fie imediat distrusă. Aşa că dacă s'ar fi descoperit acest complot, numai câţiva localnici ar putea fi implicaţi.

La rându-i, mi-a comunicat că a doua zi trebuia să se întâlnească cu Mişu Simian, care deja luase contact cu Maiorul S. M. Simian voia să-i comunice ceva foarte important. I-am atras atenţia să fie toţi foarte atenţi, dar că e bine să continue menţinerea legăturilor.M'a asigurat că va şti ce să facă şi să nu-mi fac griji în ceeace priveşte persoana lui. I-am mai dat câteva indicaţii, rugându-l să menţină contactul cu toţi cei din Bucuresti. Şi cât mai discret să sondeze prin doamna B. care e situaţia la Tighina.

Am vorbit circa cinci minute, după care ne-am despărţit. Am ieşit afară, unde Slt. de escortă mă aştepta răbdător. I-am spus că sunasem zadarnic la apartamentul prietenului meu. Ori nu era acasă ori se mutase. Am pornit împreună spre Bvd. Elisabeta. Odinoară, la această oră, Bulevardul era plin de tineri ce se plimbau, până târziu noaptea. Acum era gol... Am căutat un restaurant, unde am rămas până târziu, ascultând muzică, cântece populare. Pela unu, ne-am întors la hotel.

A doua zi, ne-am sculat de dimineaţă, pentru a ne informa de mersul trenurilor. Aveam un accelerat ce pleca la orele nouă spre Iaşi, unde imediat aveam legătură cu un personal spre Chişinău. Ne-am cumpărat câteva reviste şi ziare şi am pornit spre gară. Când am intrat pe peron, trenul de Iaşi se afla gata de plecare. Era plin. Doar în vagoanele de clasa 1.ª se mai găseau câteva locuri. Ofiţerul s'a repezit în gară pentru a cumpăra două tichete diferenţă pentru clasa 1.ª Intre timp eu am şi ocupat două locuri la fereastră. Cel puţin acuma să profit de un loc mai bun. Cine ştie ce mă va aştepta

la sosirea mea în Chişinău şi dacă vreodată voiu mai vedea lumina zilei!...

La scurt timp şi-a făcut apariţia şi ofiţerul de escortă. I-am făcut semn dela fereastră şi, în cea mai mare grabă, s'a urcat şi el în compartiment. Se dăduse deja semnalul de plecare. Câtiva timp, m'am uitat pe fereastră. Cine ştie... era poate pentru ultima oară că mai vedeam Capitala ţării...

Am mai stat aşa cu privirile în depărtări o bucată de vreme, după care am luat un ziar să-l citesc. Se născuse un nou Stat: *Slovacia*. O febrilă activitate diplomatică. Anglia trimetea emisari în Rusia. Iugoslavia se ocupa intens cu realizarea anumitor acorduri comerciale cu Ungaria şi Germania. Germania însăşi, începuse tratative cu Rusia, trimiţându-şi ambasadori şi încheind acorduri comerciale. Europa era în fierbere.

In ceeace privea politica noastră, se observa deasemenea mari mişcări. In interior se vorbea numai de inspecţii de generali pela diferite garnizoane din ţară sau de inspecţii administrative, făcute de diferiţi «*Rezidenţi*», cu respectivele discursuri, în cari slăveau pe Rege şi pe Primul Ministru, Armand Călinescu, înşirând fel de fel de realizări... inexistente. Printre altele, scriau că la Tighina avusese loc o mare festivitate, la care luase parte «*Rezidentul Basarabiei*» Dinu Simian, pentru inaugurarea unei pompe de apă, terminată în luna Ianuarie, şi a unei noi băi publice, a cărei construcţie, extrem de modernă, se făcuse în mai puţin de două luni... «*gratie energiei desfăşurate de Rezidentul Dinu Simian*». In aceeaşi rubrică se anunţa construcţia a o mulţime de astfel de stabilimente în diferite oraşe ale Basarabiei. In josul articolului era şi o fotografie, arătând o clădire mare, curată şi bine îngrijită. Am recunoscut vechea baie a oraşului Tighina, ce fusese numai reparată şi din nou văruită. In scurtul timp cât fusesem la Tighina, nu auzisem vorbindu-se de o nouă construcţie. Impostori fără ruşine, ca totdeauna, minţind poporul, furându-l şi strâmbându-i sufletul!...

Am aruncat ziarul deoparte şi-am luat un altul. După o

scurtă privire, l-am lăsat deasemenea; nu aducea nimic nou. Am luat o revistă literară, în care am putut găsi ceva care să depășească zilnicul. La Ploești, trenul s'a oprit câteva minute, dar n'am mai coborit. Incepusem să pierd interesul pentru tot ceeace era în jurul meu. Pe peron se plimbau câteva tinere în rochii de primăvară. Doamne, cum trecea viața pe lângă mine!... M'am lăsat purtat de amintiri și nici n'am observat când trenul s'a pus din nou în mișcare...

Slt. T, paznicul meu, plictisit probabil de atitudinea mea, a intrat în discuție cu alți pasageri. Povestea fel de fel de întâmplări din viața militară. Descria tipuri cu atâta putere de pătrundere și cunoaștere, cu atâta umor, că uitasem și eu tot ce mă aștepta. Râdeam cu hohote ca în vremurile mele bune, când nu simțeam greul vieții și nici apăsarea dușmăniilor dintre oameni. Timpul trecea și el povestea înainte. Știa atâtea anecdote și le reda cu atâta haz că, până la sfârșit, se strânsese un întreg grup de călători în jurul nostru. Râzând și povestind la rândul lor, se stabilise o atmosferă în care pare că toți uitaserăm de rostul călătoriei noastre, de greutăți și de tot ce-ar putea apăsa sufletul omenesc. Trăiam momentul, cuceriți de farmecul câtorva povestiri și anecdote, în care nu lipseau aluziile și la situația noastră politică, sarcastice și incisive. Se părea că abia aici, în tren, fiecare găsise momentul potrivit pentru a-și vărsa necazurile, pentru a se ușura de o anumită povară sufletească.

Așa a trecut timpul până la Iași. Am coborit, despărțindu-ne ca buni prieteni de cei din compartiment și cu oarecare părere de rău. Uitasem cu totul că eram arestat, că mă duceam din nou la închisoare, spre un necunoscut căruia nu-i puteam desluși înțelesurile și pe care nu-l puteam evita...

SPRE BASARABIA, SPRE CHIȘINAU...

Ne-am plimbat câtva timp prin gara Iași. Insfârșit, după o oră de așteptare, a sosit și «*personalul*» ce trebuia să ne ducă la Chișinău. Ne-am urcat, dar toată voia bună de până acuma dispăruse... Din nou, începuse să mă macine întrebările și grijile.

Incetul cu încetul, s'a deschis înaintea noastră, ca un imens fără sfârșit, stepa basarabeană. Niciodată nu putusem suferi stepa. Era ceva ce-mi copleșea întreaga ființă, reducându-mă la nimic. In timpul verii era numai soare și căldură, ce te cuprindea deodată din toate părțile, înăbușindu-te, fără a găsi niciun loc unde să te aciuești, la umbra vreunui arbore sau cel puțin a unui arbust sau tufiș...

Iarna aducea vânturile. Iar dacă nenorocul făcea să te afli undeva afară, departe de orice locuință omenească, apoi erai biciuit fără cruțare de un vânt nărăvaș, ce parcă-și bătea joc de tine. Mii de ace îți înțepau obrajii, pătrunzându-ți prin îmbrăcăminte până la piele, înghetându-ți și sufletul din tine...

Toamnele erau triste, ploioase. Cârduri nesfârșite de corbi și ciori înnegreau pământul și cerul, picurându-ți în suflet presimțiri rele și o înfricoșetoare tristețe. Nici măcar primăvara nu avea farmecul primăverii din regiunile deluroase sau muntoase. Primele două luni erau ploioase, cerul era aproape mereu negru. Apa nu avea vad de scurgere, intrând în pă-

mânt, muiându-l, transformându-l în mocirlă. De voiai să treci o stradă, riscai să intri în noroiu până la genunchi. Iar când ploile încetau și soarele își făcea din nou apariția, începea un vânt puternic și sec, ce usca totul în câteva zile. Din acel moment, numai praf în ochi, în urechi, în nas și în gură, uscându-ți fața, încrețindu-ți pielea... Toată ființa îți era învăluită în praf.

Câmpiile verzi, cât vedeai cu ochii, aveau în ele ceva ce te obseda. Oriunde îți întorceai privirea, nu vedeai altceva. Niciun alt joc de culori. In luna Mai, începea căldura, căreia nu-i puteai face nimic, copleșindu-te. Era ceva nevăzut, ce-ți pătrundea în toate fibrele cărnii, fără a te putea împotrivi, împingându-te la desnădejde, tăindu-ți avânturile, nimicindu-ți vointa, moleșindu-te, transformându-te într'o jucărie în mâinile unei ființe nevăzute...

Când am trecut Prutul, am simțit în mine o desnădejde amară, care creștea cu fiecare metru parcurs de tren, într'un ritm încet, plictisitor, oprind la toate stațiile, par'că înadins ca să mă chinuie și mai mult... Incă o oră și trebuia să ajungem la Chișinău. Incă o oră și voiu cunoaște necunoscutul de care voiu fi chinuit.

Aveam cu mine un cufăr cu câteva cărți, hainele militare, rufe de schimb, etc. Știam că toate îmi vor fi luate din primul moment. Am scos din cufăr câteva lucruri mai necesare și l-am rugat pe ofițer să-mi permită să expediez cufărul acasă la Tighina, cu trenul, imediat ce vom ajunge la Chișinău. Am scris o scrisoare și am pus-o în cufăr. L-am închis, voind ca ulterior să pun cheia într'un plic și s'o expediez prin poștă.

Ne apropiam din ce în ce mai mult de Chișinău. L-am rugat ca, întorcându-se la Râmnicul Vâlcea, să se ducă la mama s'o liniștească asupra soartei mele; să-i explice că nu era nimic grav și că încurând voiu fi din nou liber. Incepusem să fiu din nou nervos. Discutând de una de alta, am rămas extrem de surprins când el s'a oferit să se deplaseze personal până la Tighina și să predea cufărul cumnatului meu sau părinților lui. In urma acestui fapt, am mai scris o scrisoare,

pe care i-am dat-o împreună cu cheia. Am mai hotărît ca înainte de a ne prezenta la Tribunalul Militar, să încercăm ca, printr'un avocat cunoscut de mine, să ne informăm asupra motivului arestării mele, așa ca să fiu prevenit și să știu ce răspunsuri să dau la interogatoriul ce mi se va lua.

Când am ajuns la Chisinău, pe peron erau o mulțime de copii, băieți și fete, ce vindeau călătorilor mici buchete de mărgăritărele și lăcrimioare. Am cumpărat și eu un buchețel. Dece, nu știu! Erau așa de fragede, așa de proaspete, așa de albe!

Am intrat în restaurantul gării, unde, ca să ne mai dăm curaj, am băut câte-un țap de bere. După aceea am depus cufărul la magazia de bagaje. Recipisa i-am dat-o ofițerului, prieten din copilărie. Am ieșit apoi din gară, îndreptându-ne spre stația de tramvaiu.

PRIMA VESTE, PRIMA AMĂRĂCIUNE

La stație, într'un tramvaiu ce dădea tocmai semnalul de plecare, am recunoscut, așezată pe o bancă, pe sora camaradului Tucan, Lydia. Am explicat ofițerului, în scurte cuvinte, de ce era vorba, rugându-l să mă aștepte la gară, deoarece voiam să vorbesc neapărat cu această fată. Fără să mai aștept un răspuns, am sărit imediat în tramvaiul ce pleca. M'am apropiat de banca unde se afla Lydia. Era îmbrăcată într'o rochie neagră, fapt ce-a produs în mine o mare îngrijorare și teamă. Cum am ajuns aproape de ea, fără măcar să-i dau bună ziua, am întrebat-o unde e Boris. A dat doar tristă din cap, după care s'a sculat depe bancă, spunându-mi să coborim la prima stație. Ne-am apropiat amândoi de ieșire și la prima stație, pe bulevardul principal, am coborît.

Ne-am îndreptat tăcuți spre o bancă mai singuratecă, la umbra unui arbore, si de-abia acolo ea a început să mă informeze asupra situației: Boris Tucan, Parfenie Serafim, Mihail Heidenreich, Goian, Lt. H., Lt. C., Lt. N., fuseseră toți arestați, în urma unui denunț făcut de un fost camarad, ce pe vremuri îndeplinise funcția de Șef al «*Frățiilor de Cruce*» din Tighina. Acest camarad, în urma unui raport al meu, înaintat Căpitanului, la Bucuresti, în luna Iunie 1937, fusese definitiv eliminat din organizație. Motivul: se făcuse vinovat de nereguli bănești în administrarea unui chioșc de ziare, ce era proprietatea Mișcării.

Un an mai târziu, în 1938, acest fost camarad —nu știu din al cărui îndemn și din ce motive— a găsit de cuviință să împodobească, de Sfintele Sărbători ale Paștilor, icoana Arhanghelului Mihail din Catedrala Tighinei cu o pânză verde, pe care era brodat «*gardul de fier*», semnul Mișcării Legionare. Fiind văzut de un agent al poliției, a fost arestat, judecat și condamnat la trei luni de închisoare; în plus, eliminat din toate liceele din țară. Acest fapt, oarecum curajos, l-a făcut să recâștige încrederea câtorva legionari din Tighina și să fie chiar tratat ca un erou. Insuși camaradul Tucan începuse să-l privească cu multă bunăvoință, căutând să mă convingă și pe mine că fostul legionar Ghenadie Bulat ar fi devenit un «*element bun*» și că, în ceeace privește acele nereguli bănesti, n'ar fi fost un furt, ci, pur și simplu, el s'ar fi încurcat în socoteli... Cu toate aceste argumente, eu am rămas mai departe convins că acest om e un incorect și că, deci, nu mai are ce căuta în mijlocul nostru. Tucan, însă, contrar sfaturilor mele, dupăce a fost pus în libertate, a continuat să-l trateze mereu ca pe un camarad.

Cazul era simplu și, în forma lui de trădare, clasic: cu acest Ghenadie Bulat, camaradul Tucan a transportat o ladă de granate, muniție, revolvere și o pușcă cu lunetă la via bătrânului Heidenreich, îngropându-le într'un loc, numai de ei doi cunoscut. Faptul că înainte de expulsare din Mișcare fusese Șeful Frățiilor de Cruce și al Serviciului de Colportaj și'n plus avusese și conducerea chioșcului de ziare, ușurase venirea lui în contact cu câțiva ofiteri ce cumpărau ziare, cărți și broșuri cu conținut legionar, la chioșcul lui.

După asasinarea Căpitanului, singurul lui gând era de a se reabilita fată de guvernul dictatorial al Regelui Carol, pentru ca astfel să-și poată continua studiile întrerupte. Legiunea încetase pentru el de a mai exista. Ori, faptul că ajutase pe Boris Tucan la ascunderea acestor muniții și arme constituia pentru el una din cele mai bune ocazii pentru a apare în ochii autorităților ca un «element devotat regimului» și care înțelesese cât de greșit fusese drumul pe care apucase înainte.

Din fericire, în afară de faptul că ajutase la transportul acestor arme, Tucan nu-i revelase nimic din scopurile și acțiunea ce se plănuia. Era însă destul de ușor de bănuit că nu se depozitau arme și muniții pentru vreun muzeu. Intr'o bună zi, vor fi întrebuințate. Bulat a făcut denunțul.

Tucan a fost arestat și, împreună cu el, și denunțătorul Ghenadie Bulat. Conduși la via lui Heidenreich, Bulat a indicat imediat unde fusese ascuns armamentul. Predat Tribunalului Militar, s'a făcut constatarea că era vorba de material nou, aparținând forțelor militare. Fusese deci furat dela vreo unitate militară și cum se găsise la Tighina, nu putea fi decât dela Reg. 7 Vânători. Acest lucru presupunea că Tucan fusese în legătură cu cineva din acest regiment. Și cum pentru un civil era imposibil să poată pătrunde în magazia de muniții a unei unități militare, reieșea că cineva dinnăuntru, care dispunea de cheia depozitului, îi făcuse rost de acest material. Ori, cheia dela depozit n'o putea avea decât un ofițer. Se punea deci întrebarea, care ar fi ofițerul ce sustrăsese acest material?

Bulat continuă opera de trădare. Știind că exista un cuib de ofițeri legionari în Tighina și cunoscând mulți din ceice cumpărau ziare și cărți legionare dela «*Chioșcul legionar*», a indicat imediat Tribunalului pe toți cei de care-și aducea aminte: Lt. C., Lt. H., Lt. N., Lt. R., si Slt. P. Toți au fost arestați și, odată cu ei — tot în urma denunțului lui Bulat — camarazii Parfenie, Goian și Heidenreich. Faptul că și eu fusesem arestat, se datora tot aceluiași denunț.

Aceasta era situația în clipa întâlnirei mele cu Lydia. Ea era surprinsă de a mă vedea «*liber*», deoarece în Tighina se spunea că deasemenea fusesem pus în fiare. I-am clarificat situația și faptul că ofițerul de escortă mă aștepta la gară. I-am mulțumit pentru informațiile date, rugândü-o ca, la întoarcere în Tighina, să comunice cumnatului meu că mă aflu arestat la Chișinău.

Ne-am despărțit emoționați, eu luând un alt tramvaiu pentru a mă întoarce la gară. Un moment mi-a venit din

nou în minte ideea fugii... Puteam să mă ascund pentru câteva zile la avocatul Raţă, ca, după aceea, să plec spre Râmnicul-Vâlcea şi de acolo în munţi. Aveam încă destui bani cu mine şi ar fi fost extrem de simplu. Mi-a revenit însă în minte situaţia ofiţerului de escortă. Incă odată am renunţat la această posibilitate. Am coborit la staţia din Gară. Slt. T. mă aştepta. I-am comunicat cele aflate şi i-am declarat că sunt gata a mă prezenta Tribunalului Militar.

Când a auzit cele ce i-am spus, s'a făcut alb ca varul. L-am liniştit, afirmându-i că chestia, în ceeace mă priveşte, nu prezintă nicio gravitate, neavând nimic deaface cu această acţiune. Am pornit spre centrul oraşului, pe jos. In drum, am intrat într'un restaurant. Deşi în mine fierbea sângele, am mâncat din toate bucatele, ştiind că mult timp nu voiu mai primi o astfel de mâncare. Pela orele cinci, am pornit-o spre Tribunal. Nu scoteam o vorbă niciunul nici altul. Priveam doar viaţa din jur, caşicum aş fi vrut să strâng în mine tot frumosul de sub soare, toată lumina, tot verdele şi variatele culori ale florilor din Parcul şi depe bulevardele Chişinăului...

CONFRUNTAREA CU TRĂDĂTORUL

Ajunşi la Tribunal, ne-am prezentat la Corpul de gardă, unde Slt. T. m'a predat unui alt ofiţer, împreună cu Procesul-Verbal încheiat la percheziţie. Dupăce a primit confirmarea scrisă de predare —o Doamne!, eram din nou un simplu obiect oarecare...— mi-a întins mâna şi a plecat.

Am fost condus după aceea într'un coridor unde, supravegheat de o sentinelă, trebuia să aştept venirea Procurorului militar. După un timp, au apărut, escortaţi şi în lanţuri, încă doi deţinuţi. Apropiindu-se de mine, am recunoscut imediat pe Ghenadie Bulat şi, cu greu, pe Boris Tucan. Era pământiu la faţă şi umflat. Mâinile îi erau vinete, iar hainele pline de sânge. Oarecum speriat, mă uitam la ei fără să pot articula un singur cuvânt. Cine ştie cât suferise, bietul de el!...

La un moment dat, a sosit un ofiţer şi mi-a făcut semn cu mâna să-l urmez. Am fost introdus într'o cameră mare. La un birou, mai în fund, stătea procurorul Cristian Manea, într'un fotoliu. Cum m'a văzut, a început să strige la mine, ca un descreierat: «Asasin ordinar! Bandituie! Nenorocitule! Ce voiai, mă? Voiai să ajungi Prim Ministru, mă, mucosule!...».

S'a ridicat apoi şi s'a îndreptat spre mine. A început să mă lovească cu palmele, cu pumnii şi picioarele, pe unde nimerea: în faţă, în stomac, în coaste, în spate, peste tot

corpul. Eram aproape buimăcit de iuţeala cu care cădeau loviturile. Am reuşit totuşi să mă menţin drept. Liniştit, am început să-l privesc drept în ochi. Se făcuse roşu la faţă, ochii îi ieşiseră din orbite, se uita la mine cu o privire răutăcioasă, plină de ură. Striga cât putea de tare, suflând din greu şi cu o voce din ce în ce mai răguşită. Şi lovea, lovea mereu...

Am rămas drept, nemişcat, sfidându-l. Mă gândeam cu milă: Maiorul Cristian Manea, Procuror Militar, Doctor în Drept, om cu o înaltă instrucţie şi educaţie, nu reuşise să schimbe cu nimic animalul din el... Nu-i folosiseră la nimic toate cărţile umanitare ce îi fuseseră servite pe băncile Universitătii...

După câtva timp, a încetat. S'a aşezat din nou în fotoliu, gâfâind, palid, cu buzele strânse şi cu ochii înroşiţi. Mult timp nu a scos niciun cuvânt. Mă scruta numai cu ochii bulbucaţi. Apoi mi-a strigat:

—Stai jos, banditule!

Aveam nevoie, deoarece mă dureau toate oasele. M'am aşezat pe scaunul ce-mi indicase. Dar, caşicum se răsgândise, mi s'a adresat din nou cu şi mai multă asprime:

—Ridică-te şi stai în picioare în faţa mea!

In acel moment, a intrat în birou Căp. Voinescu, Directorul Inchisorii Militare. I-a comunicat ceva încet, după care Maiorul Cristian Manea s'a ridicat şi a ieşit din birou. Am rămas singuri.

—Ce-ai făcut, domnule Roth?, mi s'a adresat cu blândeţe. Dece nu vă astâmpăraţi odată! Nu ţi-am spus să te dai la fund, aşteptând alte momente mai prielnice?

—Domnule Căpitan, eu nu ştiu dece e vorba. Cum

am intrat aici, am fost luat în primire cu o ploaie de pumni. Dece?

—Domnule Roth, dacă vreai să scapi ieftin, eu te sfătuesc să declari totul, aşa cum a făcut Bulat. Nu are niciun rost să negi ceva, întrucât declaraţiile lui Bulat şi a celorlalţi sunt destul de clare şi concludente.

—Domnule Căpitan, credeţi-mă că nu ştiu dece este vorba. Ce să declar, când nu am nimic de declarat?

—Dece vreai neapărat să fii bătut ca un câine? Până la sfârşit va trebui să declari totul. Nu e mai bine să scapi de bătaie? Şi dacă vei fi condamnat, ce importanţă mai are astăzi când nimeni în lume nu mai e sigur de el însuşi? Iar dacă, într'un an sau doi, intervin alte evenimente favorabile şi vei ieşi din închisoare, nu e oare mai bine să ai braţele şi organele sănătoase decât să ieşi cu oasele frânte sau cu un desechilibru mental?

Il ascultam în tăcere. Abia a terminat de vorbit când din nou şi-a facut aparitia Procurorul Militar, urmat fiind de Ghenadie Bulat, fostul legionar. Era vorba de o confruntare. M'am uitat insistent în ochii lui Bulat. O singură dată s'a uitat la mine, apoi şi-a întors capul. Procurorul ne-a ordonat să ne aşezăm pe scaune faţă 'n faţă, de aşa manieră, ca el să ne poată observa deodată pe amândoi.

—Ia spune, Bulat, ce ştii.

Şi Bulat, fostul meu camarad, începu să deapene repede, ca o lecţie bine învăţată:

—Domnule Maior, în ziua de 27 Februarie 1939, m'am întâlnit cu domnul Roth în Tighina, pe Strada Mareşal Averescu, colţ cu Bulevardul Regina Maria, întrebându-l ce noutăţi are, care sunt ordinele Comandamentului Legionar şi dacă pregătirile pentru declanşarea revoluţiei şi loviturei de Stat sunt deja terminate.

La acestea, domnul Roth mi-a răspuns că tactica a fost schimbată, în sensul că, înainte de lovitura de Stat, va avea loc un atentat contra Regelui și Domnului Prim Ministru Armand Călinescu și că, de data aceasta, nu va da greș, deoarece executorii vor fi ofițeri ai armatei, bine pregătiți și hotărîți și că, printre acești ofițeri, sunt și câțiva din Tighina.

In afară de aceasta, când am ascuns muniția cu Tucan, am fost informat de el că domnul Roth a plecat la Bucuresti pentru a se îngriji de execuția pe teren a acțiunii, el fiind șeful intregului complot; că, în Bucuresti, a reușit să formeze o puternică organizație și că toate firele acestei organizații, cu ramificații în toată țara, sunt în mâinile lui, fiind elementul de încredere al noului Comandament Legionar.

—Ce-ai de spus, la toate aceste afirmații, domnule Roth?

Mă uitai cu milă la bietul Bulat, care nu-și mai găsea locul. Il fixai câteva clipe dând din cap, apoi întorcându-mă către ofițer, îi răspunsei calm și surâzând:

—Domnule Maior, în ziua de 27 Februarie 1939, era imposibil să mă fi întâlnit cu Bulat, întrucât la acea dată mă aflam în Inchisoarea Militară din acest oraș, ispășind o pedeapsă de șase luni de zile. Această întâlnire deci nu a putut avea loc.

In ceeace priveste celelalte afirmații, țin să adaog că încă din vara anului 1937 nu am mai avut niciun fel de relație cu Bulat, fiind exclus din Mișcarea Legionară, în urma unui raport pe care eu îl făcusem Șefului Miscării. Eram în acel timp șeful organizației legionare din județul Tighina. La un control pe care-l făcusem unui chioșc de ziare ce aparținea organizației județene și care era condus de Bulat, am constatat anumite nereguli bănești. In plus, el fiind și șeful Serviciului de colportaj, își însușise deasemenea o mare sumă de bani, fără a lichida datoriile fată de Mișcare. Or' orice incorectitudine, și în special în ceeace privește manipularea banilor, se pedepsea în Mișcare cu excluderea definitivă.

Din momentul excluderii din Mișcare, toate raporturile dintre cel exclus și ceilalți membri ai organizației încetează de a mai exista. Iar eu ca Șef al județului, nu puteam să mai mențin reporturi cu un om ce fusese incorect, fără a leza etica legionară. De atunci și până astăzi, eu nu am mai stat de vorbă cu acest individ. Din scriptele închisorii se poate verifica cele ce afirm și că, deci, la data indicată de el, mă aflam închis, iar după eliberarea mea, cam pela 3 Martie, am mai stat închis la Serviciul de Siguranță din Tighina încă o săptămână.

Nu mi-a răspuns nimic la argumentarea mea, ci m'a întrebat brusc, cașicum cele ce-i spusesem nu aveau nicio valoare:

—Cunoști pe Heidenreich?

—Da, îl cunosc.

—Cunoști pe Goian și Serafim?

—Ii cunosc pe amândoi.

—Cunoști pe lt. H., lt. C., lt. N., si lt. R?

—Nu cunosc pe niciunul.

—Pe Tucan, îl cunoști?

—Cred că e inutil să mai intrebați. Cunosc toate elementale legionare, atât din orașul cât și din județul Tighina.

—In calitate de șef al județului, nu ai auzit niciodată de existența unui grup de ofițeri ce erau încadrați în Mișcarea Legionară?

—Nu, domnule maior.

—Bine, nu vrei să spui. Ai putea însă să-mi explici dece ai plecat din Tighina la Cluj?

—Am plecat în căutarea unui serviciu oarecare. Nu

puteam rămâne în Tighina fără niciun ban, trăind pe spinarea părinţilor cumnatului meu.

—Cu cine te-ai întâlnit în Cluj?

—Cu nimeni. Am stat doar trei zile, urmărind anunţurile din ziarele locale referitor la ofertele de serviciu în firme particulare, întrucât, în urma dispoziţiilor guvernului, niciun legionar nu mai putea fi angajat ca funcţionar în vreo instituţie publică.

—Si, desigur, la Cluj, nu ai găsit nimic şi atunci te-ai deplasat spre Bucureşti, nu?

—Nu aş putea spune că nu am găsit. Insă, aproape toate intreprinderile particulare îmi cereau un atestat dela poliţie, prin care să se certifice că nu sunt legionar. Deci, guvernul dăduse aceleaşi dispoziţii şi pentru firmele particulare. Mi-am închipuit, totuşi, că în Bucureşti ar fi mai uşor.

—Unde ai locuit în Bucuresti?

—La un unchiu al meu. Intervenind însă mobilizarea, am plecat imediat la Râmnicul-Vâlcea, unde îmi era unitatea.

IN CELULĂ

Cu acestea s'a terminat primul interogatoriu.

Maiorul s'a ridicat şi a chemat o sentinelă, căreia i-a dat în primire pe Bulat. După câteva momente a intrat Căpitanul Voinescu, făcându-mi semn să-l urmez. Am ieşit în stradă, unde ne aştepta şareta lui. Ne-am urcat şi am pornit spre închisoare. Ajunşi aci, am fost imediat introdus în cancelarie, pentru a mi se face formele de încarcerare. Am fost percheziţionat, luându-mi-se tot ce-aveam la mine. In plus, şireturile dela pantofi, batista, cravata, centura şi servieta, cu tot ceeace conţinea.

Am fost luat după aceea în primire de un plutonier, ce mi-a pus cătuşi la mâini şi picioare, conducându-mă spre o aripă separată a închisorii. M'a introdus într'o celulă la subsol. Avea o lungime de circa 1,80 m. şi o lăţime de 1,20 m. Pe jos, ciment. Niciun pat, niciun scaun. Plutonierul, fără a-mi adresa vreun cuvânt, a ieşit, închizând în urma lui o poartă grea de fier. Lumina în celulă era extrem de slabă şi provenea dela un bec bolnăvicios, fixat în deschizătura unui perete lateral, aproape de tavan. Aierul era închis şi umed. Mă simţeam foarte obosit şi începuseră să mă doară oasele în urma bătăii dela Tribunal.

Cu greu m'am întins pe ciment, oarecum în diagonală, pentru a-mi întinde mai bine picioarele. Cătuşele erau mult prea mici şi mă strângeau. Simţeam în toate încheieturile

un fel de gâdilătură neplăcută. Incetul cu încetul, începură să-mi amorțească. Aveam mâinile îndreptate dealungul corpului și cu o sforțare dureroasă am reușit să le aduc pe piept. Amorțeala însă continua. Până la sfârșit nu le-am mai simțit deloc. Erau ca niște bucăți de lemn ce nu-mi aparțineau, deși îmi săgetau dureri în tot corpul.

Am încercat să mă ridic în picioare. Cu multă greutate am reușit, însă mâinile mi-au căzut depe piept ca un obiect mort, cașicum nu mai făceau parte din mine. Durerile erau din ce în ce mai ascuțite. Până la urmă m'am întins din nou pe jos și de așa fel ca mâinile să-mi vie din nou pe piept, deoarece era mai comod și mă dureau mai puțin.

Din cauza eforturilor, începuseră să mă doară și genunchii. La un moment dat s'a stins lumina. Am rămas așa întins, până ce oboseala a învins durerile și amorțeala și am adormit.

M'am trezit la bătăile unui clopot. Mi-am adus aminte că era semnalul de deșteptare în închisoare. Era deci cinci dimineața. Era, deasemenea, prima oară în viata mea, când dormeam o noapte întreagă cu cătuși la mâini și picioare!... Oare câte nopți și zile voiu fi chinuit în felul acesta? Incepea o nouă zi. Ce oare îmi va rezerva această zi? Voiu fi bătut din nou, mă vor mai tortura cu fel de fel de întrebări sau vor continua confruntările? Putuseră oare să smulgă vreo declarație sau mărturisire dela Tucan? Ce-or fi declarat ofițerii?

Atâtea și atâtea întrebări. Cel puțin dacă aș fi putut să mă abrutizez în așa hal, ca totul să mă lase complet indiferent, să nu mă mai chinuiu cu toate aceste gânduri. Să pot omorî în mine orice sensibilitate, să opresc cursul apelor sufletului și minții... Mă dureau toate oasele și mâinile par'că îmi erau moarte. Mi-am aplecat obrajii pe ele. Erau reci, reci ca ghiața.

In celulă era încă întunerec. Cât oare va trebui să mai stau așa? Aș fi putut să strig, să chem pe cineva, să-l rog să-mi schimbe cătușele cu altele mai largi. Dar dece să le

arăt că sufăr, că mă doare? Doar de aceea inventaseră închisoarea și cătușa, pentru a chinui omul...

Toată ziua am așteptat într'o încordare extremă și chinuit de cele mai atroce dureri. La slaba lumină a becului, ce din nou se aprinsese, am observat că mâinile erau umflate și vinete. M'am întors pe ciment pe toate părțile corpului, în speranța de a pune din nou sângele în mișcare. M'am sculat în picioare, încercând să merg cât mai repede, pe cât îmi permiteau cătușele dela picioare. Balansam mâinile într'o parte și alta a corpului, deoarece nu puteam să le mai ridic nici până la stomac. De afară, niciun semn de viață. Nici mâncare nu mi s'a dat. Imi era însă foarte sete și nimeni nu se arăta. Se părea că fusesem uitat cu totul. Desperat, am încercat din nou să dorm, pentru a uita cel puțin de sete. Aierul în celulă era foarte cald, înăbușitor. M'am întins la marginea unui perete, apropiindu-mi cât mai mult fața de el. Peretele era rece. Așa cel puțin, mi-am răcorit un pic fruntea înfierbântată.

Se dăduse de mult semnalul de miezul zilei. Nu auzeam însă nicio mișcare. M'am ridicat din nou în picioare și am început să umblu târâș-grăpiș prin celulă. La început foarte încet, după aceea din ce în ce mai repede, atent să nu mă împiedec și să cad. Voiam să mă obosesc, pentru a putea după aceea dormi și uita de dureri. Toată ziua am umblat dintr'un colț în altul al celulei. Incepuse să se facă întuneric și nimeni nu se apropie de poarta de fier. Imi era o sete grozavă, dar eram sigur că chiar dacă aș fi cerut apă, nu mi s'ar fi dat nici măcar un strop. După un timp s'a stins și lumina. In celulă începuse să se facă mai răcoare. Durerile din mâini însă nu mă slăbeau, iar obrajii mi-erau în flăcări. Și totusi... am adormit.

A doua zi nu m'am trezit decât când plutonierul a intrat în celulă, strigându-mi să mă scol și să-l urmez. Cu greu am reușit să mă pun pe picioare. Am ieșit în curte. Mâinile mă dureau și mai mult și când m'am uitat la ele, m'am îngrozit. Păreau doi butuci vineți.

Am fost condus la cancelaria închisorii. Căpitanul Voinescu mă aștepta, urmând ca imediat să fiu condus de el la Tribunalul Militar. Nu știu exact ce impresie i-am făcut, dar a dat ordin plutonierului ca imediat să-mi scoată cătușele și să-mi servească ceva de mâncare. In momentul când mi s'au scos cătușele, am avut impresia că cineva mi-ar fi dat o lovitură puternică peste mâini. Am început să le mișc și să le frec. Căpitanul Voinescu s'a sculat depe scaun și apucându-mi amândouă mâinile a început să le maseze. Mă simțeam deja mai bine și sângele începuse să circule din nou normal; totuși mă dureau toate încheieturile. După câtva timp a sosit un soldat, aducându-mi o cană de cafea cu lapte și pâine. Căpitanul m'a îmbiat să mănânc. Am apropiat cana mai de mine și am luat cu greu bucata de pâine în mână. Mâinile îmi tremurau și începuse din nou să mă furnice. De-abia puteam rupe pâinea și duce mâna la gură. Cu chiu cu vai însă, și pentrucă îmi era foame, am reușit să mănânc fără să las vreo fărâmă. După terminarea cafelei, Căpitanul Voinescu mi-a oferit o țigare, privindu-mă cu oarecare insistență și dând din cap. După câtva timp a început să-mi vorbească:

—Vezi că în afară de declarațiile lui Bulat, niciunul din ceilalți n'a făcut vreo aluzie la participarea dumitale la această acțiune. Iar faptul că la data de 27 Februarie erai în închisoare a sdruncinat toată acuzația lui. Dacă cercetările în curs nu vor mai da și alte fapte la iveală, cred că vei fi pus în libertate. Stăpânește-te, controlează-te, dar mai ales cântărește-ți fiecare cuvânt din declarațiile ce eventual le-ai mai da. Mai mult nu pot să-ți spun. Când ne vom întoarce, te voiu muta într'o cameră și, dacă norocul va face să fii pus în libertate, iți dau un sfat: ia-ți catrafusele și pleacă peste graniță. Guvernul și Regele sunt hotărîți să vă extermine. Acum să mergem.

ONOAREA RĂSPUNDERII

Ne-am ridicat depe scaune și ne-am îndreptat spre ieșirea din închisoare, unde ne aștepta trăsura lui. Ne-am urcat și am pornit. Tot timpul drumului nu am mai scos un singur cuvânt. Ajuns la Tribunal, după vreo zece minute, am fost introdus în cabinetul Procurorului Militar. Aici se afla și Boris Tucan. Au început confruntările: decând ne cunoaștem; dacă avem sau nu vreun grad legionar; ce funcție îndeplinea Tucan în cadrul organizației; dacă în calitatea de șef al organizației judetene, eu știam de tot ceeace se punea la cale; decâteori ne întâlniserăm după eliberarea noastră din închisoare...

Timp de aproape o oră, am fost bombardați cu fel de fel de întrebări. După aceasta, Tucan a fost scos afară și'n locul lui introdus Bulat. El susținea mai departe declarațiile anterioare. Maiorul a început să-i pună o mulțime de întrebări:

—Este adevărat că ai fost eliminat din Garda de Fier?

—Da, Domnule Maior.

—Când ai fost eliminat și dece?

—Nu-mi mai aduc aminte, iar motivul eliminării deasemenea îmi este necunoscut.

—Dece a fost eliminat, domnule Roth?

—Pentrucă se făcuse vinovat de nereguli bănești în

administrarea unor bunuri ce nu-i aparţineau.

—Cine mai ştie de acest fapt?

—Toţi legionarii din Tighina.

La un moment dat Maiorul s'a ridicat depe scaun, indreptându-se spre uşa coridorului. A deschis-o şi-a cerut introducerea lui Tucan, Goian şi Serafim. Dupăce-au intrat, le-a pus în comun următoarele întrebări:

—E adevărat că Bulat a fost exclus definitiv din Mişcare? Toţi au răspuns afirmativ.

—Dece a fost exclus, Tucan?

—La un inventar făcut de camaradul Roth la un chioşc de ziare ce era proprietatea Mişcării, s'a constatat o lipsă în mărfuri de 40.000 lei şi, în plus, nişte datorii de 20.000 lei. Faţă de această situaţie şi dupăce în prealabil Bulat a fost întrebat unde se află aceşti bani şi cum justifică lipsa lor, camaradul Roth văzând că nu primeşte un răspuns satisfăcător, a făcut un raport la Centru, cerând eliminarea lui definitivă din Mişcare.

Maiorul a notat ceva pe nişte foi de hârtie, după care a dat ordin ca toţi, afară de mine, să se retragă din nou pe coridor. Apoi, a continuat interogatoriul întrerupt:

—Cât timp ai fost şeful organizaţiei judeţene?

—Din Iulie 1937 până în luna Ianuarie 1938.

—In tot acest timp, nu ai venit niciodată în contact cu lt. H., lt. R., lt. C., şi slt. N? Dumneata, ca şef al judeţului, nu ai ştiut că în organizaţia dumitale aveai un cuib format numai din ofiţeri activi?

—Nu, domnule Maior.

—Dar dacă eu iţi voiu face proba scrisă că ai ştiut de acest fapt şi că primeai rapoarte scrise, cu cotizaţii lunare?

—Astfel de rapoarte nu au existat şi nici nu pot

exista, afară de cazul când cineva ar fi interesat, falsificându-le, aşa cum a fost cazul cu primul meu proces. Şi admiţând însăşi faptul că ar fi fost ofiţeri incadraţi în Mişcare, niciodată nu aş fi făcut imprudenţa de a le cere rapoarte scrise, cu nume, număr, cotizaţii, etc., tocmai pentru a nu le periclita situaţia, ştiind că orice ofiţer ce ar fi activat politiceşte ar fi fost îndepărtat din cadrele armatei.

—Bine, aceste lucruri le vom vedea mai târziu. Unde ai locuit în Bucureşti şi cât timp?

—La un unchiu al meu, cu numele de Popescu, proprietar al unui hotel pe strada Polizu.

Mi-a făcut semn că s'a terminat interogatoriul meu din acea zi. Am fost trimis pe coridor, fiind dat din nou în paza unei sentinele. M'am aşezat pe o bancă, aşteptând îngândurat. Eram totuşi mai liniştit. Din întrebările maiorului, trăsesem concluzia că nu inaintaseră mult în cercetări şi că, în ceeace priveşte ofiţerii, aceştia ştiuseră să tacă. După un timp oarecare, a sosit Căp. Voinescu, aducând cu sine pe lt. H. Ne-am aruncat o scurtă privire. Pe faţa lui se citea multă seninătate, iar în ochi sclipea o privire ce par'că mă încuraja.

Imediat după introducerea lui în cabinetul Maiorului, Căp. Voinescu mi-a făcut semn să-l urmez. Am ieşit afară, urcându-ne în trăsură şi pornind încet spre închisoare. Pe drum a început să mă întrebe relativ la noul interogatoriu şi ce răspunsesem. I-am explicat totul în câteva cuvinte. Oarecum mulţumit cu răspunsurile mele, mi-a desvăluit, la rându-i, câte ceva din mersul cercetărilor şi în special declaraţiile lt. H. şi lt. R.

Aceştia doi îşi luaseră toată răspunderea. Declaraseră că ei erau iniţiatorii şi conducătorii întregei acţiuni. Lt. H. furnizase armamentul, sustrăgându-l din magazia regimentului. După declaraţiile lor, dealtfel, reieşea că nu era vorba de un atentat contra Regelui sau a Miniştrilor. Era pur şi simplu

organizarea unei lovituri de Stat, care avea ca ţel final instaurarea unui regim de personalităţi, cari să forţeze abdicarea Regelui Carol şi să impună reintronarea lui Mihai.

Această schimbare trebuia să creieze un climat favorabil unei înţelegeri cu Germania, care să ne asigure integritatea graniţelor actuale, atât faţă de Rusia, cel mai apropiat şi mai periculos inamic, cât şi faţă de eventualele pretenţii ale Ungariei. Toată acţiunea era numai în fază de organizare, urmărind în primul rând asigurarea materialului necesar acţiunii în mare, ce trebuia să fie intinsă pe întreaga ţară. Sperau că, odată materialul asigurat, să câştige aderenţi în mijlocul tuturor nemulţumiţilor şi în special în rândurile Gărzii de Fier, a partidului naţional-ţărănist, a partidului liberal de sub conducerea lui George Brătianu şi a partidului radical-ţărănist al lui Grigore Iunian.

Deasemenea sperau că vor reuşi să strângă în jurul lor o mulţime de ofiţeri din Basarabia, Bucovina şi Transilvania, conştienţi de pericolul ce ameninţa ţara noastră prin încercările Regelui de a împinge politica românească în sfera de influenţă rusească. Sperau mai ales să atragă pe toţi ofiţerii ce fuseseră reformaţi sau inlăturaţi din armată, prin actele arbitrare ale Regelui Carol II.

In faţa autorităţilor, au susţinut morţiş că iniţiatorii nu erau decât ei doi şi Tucan. Nimeni, în afară de ei trei, nu era amestecat cât de puţin în acţiunea prevăzută.

Reieşea deci că, în afară de declaraţiile lui Bulat, care dealtfel fuseseră uşor răsturnate, nu exista nicio altă probă contra mea. In funcţie de aceste declaraţii, singurii cari ar fi urmat să fie implicaţi şi procesaţi nu erau decât trei sau patru persoane: lt. H., lt. R., Tucan şi, poate, Heidenreich, unde se găsise armamentul. Toţi ceilalţi negaseră orice amestec.

Din câte am aflat dela Căp. Voinescu, ofiţerii se aflau închişi în aceeaşi cameră. Presupuneam, deci, că între ei ar fi fost o înţelegere în acest sens şi, desigur, cu un anumit scop. Deoarece, cel ce avea firele întregei acţiuni, era lt. C. El

era persoana de căpetenie, iniţiatorul şi cel mai activ din grup. Nimic nu se făcea fără ştirea lui. Era un om de o mare cultură şi cu o neţărmurită dragoste faţă de neam şi ţară. Tatăl lui fusese un luptător naţionalist basarabean şi murise în temniţele ruseşti.

In afară de ofiţeri, rămânea deci să vedem care ar fi declaraţiile lui Goian şi Serafim. Cel mai slab era Goian, fiind în acelaşi timp şi bolnav de tuberculoză. Nu ştiam însă în ce măsură fusese iniţiat de Tucan în proiectele noastre. Serafim avea un alt rol: stabilea contactul între Doamna B. şi Tucan, deci indirect cu mine. Eram însă sigur că dela el nu vor scoate niciun cuvânt.

Intre timp, ajunsesem la închisoare. După o scurtă aşteptare în cancelarie, am fost luat în primire de un alt plutonier ce m'a condus într'o cameră mare ce dădea spre fundul curţii.

CÂND AM CUNOSCUT FIARA DIN OM

Mă aflam de câteva zile în camera ce-mi fusese destinată. Era spaţioasă, cu un pat mare, dar acoperit cu o rogojină. In peretele dinspre uşă, o icoană a Maicii Domnului. Inăuntru, destul de răcoare. Mi se aducea mâncare regulat, destul de bună, deşi se reducea numai la o ciorbă şi pâine. Aveam însă pâine suficientă. Mai mult încă, mi se dase voie să-mi cumpăr şi ţigări. Părea că lucrurile mergeau spre bine şi că aş avea toate şansele să fiu pus în libertate. Nu ştiam că aceste speranţe îmi vor fi atât de brusc şi de dureros spulberate!

Când luasem hotărîrea acţiunii, îl rugasem atât pe camaradul Tucan cât şi pe toţi ceilalti ca orice scrisoare, fie că venea dela mine sau dela altă persoană, să fie imediat distrusă. In plus, ca niciodată să nu se specifice data şi locul de unde a fost trimisă.

Nenorocirea a făcut ca autorităţile poliţieneşti din Tighina să nu se mulţumească numai cu declaraţiile şi percheziţiile dela arestare, ci au ordonat o nouă percheziţie şi mai riguroasă la toţi cei ce fuseseră arestaţi. Astfel au găsit o scrisoare a mea la camaradul Serafim acasă şi care era adresată camaradului Tucan. In această scrisoare anunţam din Bucuresti că reuşisem să iau contactul cu ing. P.

După încă o săptămână de interogatorii neîntrerupte,

Maiorul Cristian Manea îmi pune în față scrisoarea găsită la Serafim:

—Recunoști scrisul?

—Da, domnule maior, e al meu.

—De unde ai trimis această scrisoare și când?

—Inainte de a vă putea da răspunsul la această întrebare, trebuie să știu conținutul acestei scrisori.

—E o scrisoare prin care comunici lui Tucan că ai reușit să iei contact cu un oarecare ing. P.

—Trebuie să fie o scrisoare pe care eu i-am trimis-o lui Tucan din Bucuresti, cam pe la sfârșitul lunei Februarie sau începutul lunei Martie 1938.

—Cine e acest ing. P. și care e numele lui complet?

—E un inginer cu numele de Panaitescu.

—Unde locuiește?

—La data când a fost scrisă această scrisoare, locuia în Bucuresti.

—Pe ce stradă locuia în București?

—Locuința lui personală nu o știu, deorece eu l-am întâlnit la sediul Mișcării Legionare.

—Dece nu i-ai scris numele întreg?

—Obișnuiesc totdeauna, când e vorba de o persoană cunoscută, de a indica numai inițialele. Cum el era cunoscut și de Tucan, care-mi ceruse expres să mă întâlnesc cu el, nu era nicio nevoie să-l numesc în întregime.

—De unde îl cunoștea Tucan?

—Ing. Panaitescu fusese însărcinat de Conducerea Centrală cu organizarea unei echipe de studenți ce trebuia să facă campania electorală în județul Tighina la noile alegeri, de sub guvernul Goza-Cuza, în luna Februarie 1938. Când a sosit în Tighina, la ședinta ce a avut loc la sediul nostru cu toți sefii de echipe, camaradul Panaitescu m'a rugat să-i pun la dispoziție un legionar din județul nostru care cunoștea sectorul unde

el fusese repartizat și care era cel mai important, pentru a-i servi de călăuză. Camaradul Tucan s'a oferit voluntar să facă acest serviciu. Așa s'a cunoscut Tucan cu ing. Panaitescu.

—Dumneata scrii lui Tucan că ai luat contact cu acest inginer. Despre ce fel de contact e vorba?

—Dupăce Șeful Mișcării dăduse ordin ca să ne retragem din campania electorală, eu mă deplasasem la București spre a mă informa exact asupra situatiei și a primi noi directive. Tucan m'a rugat să iau contactul cu ing. P., pentru a mă informa asupra rezultalului unei rugăminți ce el îi făcuse și anume aceea de a-i procura un serviciu la fabricele Malaxa. Ing. Panaitescu avea o mulțime de cunoscuți la aceste fabrici, mulți din ei foști colegi și camarazi, și îi promisese că va face tot posibilul pentru a-l plasa într'un serviciu potrivit. Astfel, când am ajuns în București și l-am întâlnit la Sediul Mișcării, l-am întrebat asupra faptului dacă a întreprins sau nu ceva în favoarea lui Tucan. Mi-a răspuns că timpul, dela sosirea lui în București, fusese foarte scurt și nu putuse face demersurile necesare în acest sens. Cum nu aveam intenția de a rămâne mai mult timp în București, el mi-a promis că, în maximum o săptămână, îmi va da răspunsul, iar dacă nu va găsi niciun post liber la Malaxa, atunci el va găsi o altă soluție. In tot cazul, va face tot ce-i va sta în putință pentru a satisface dorința lui Tucan. Neavând deci un răspuns pozitiv, i-am comunicat lui Tucan doar faptul că am luat contact cu acest camarad și aceasta din cauză că, atât eu cât și Tucan, nu-i știam adresa.

—Cum explici însă că această scrisoare, în loc să fie găsită la Tucan a fost găsită la Serafim?

—Asta nu știu. Tucan e singurul care ar putea să vă dea un răspuns în această privință.

De data aceasta, cercetările au durat aproape două ore.

Eram buimac. Intrebările curgeau atât de repezi și atât de neașteptate, încât trebuia să pun la contributie toată puterea mea de gândire și coerență, pentru a nu scăpa vreo vorbă care ar fi putut să mă trădeze. Nu știam ce-ar fi putut declara Serafim și nici Tucan. Imi dădeam însă seama că nu voiu ieși așa de ușor din încurcătură.

Insfârșit, am fost recondus de Căpitanul Voinescu la închisoare. Timp de aproape o săptămână nu am mai fost interogat. Acest fapt însă mă făcea să văd lucrurile în negru. Stăteam toată ziua la fereastră, doar voiu putea vedea pe ceilalți camarazi închiși, din privirile cărora să pot înțelege sau ghici ceva din cele ce vor urma.

Era atât de plictisitor să nu faci nimic toată ziua si mai ales să nu poți schimba cu nimeni câteva cuvinte! Până la sfârșit, pentru a omorî timpul, am început să măsor podeaua. Intâi, să văd câți pași și câte picioare, apoi câte palme, câte degete. Dupăce am terminat de măsurat podeaua, am trecut la pereți, măsurându-i cu palma atât cât puteam ajunge în înălțime, după aceea cu pumnii și cu degetele. Demulteori, pentrucă oridecâteori auzeam pași afară alergam la fereastră să văd cine trece, uitam câți pasi, palme sau pumni numărasem și luam operația dela capăt. Așa au trecut vreo șapte zile dela ultimul meu interogatoriu.

Intr'o dimineață sunt condus din nou la Tribunalul Militar, de data aceasta împreună cu Serafim. Imi închipuiam că vou fi confruntat cu el. Nu bănuiam ce surpriză mă aștepta! Ajunși la Tribunal, am fost introduși într'o cameră, cu o sentinelă de pază, al cărei consemn era ca în niciun caz să nu ne permită să vorbim. Cred că am așteptat mai mult de o oră. Când ușa s'a deschis, a apărut Căpitanul Voinescu urmat de un plutonier și un soldat ce purta cu el servieta mea și un cufăraș al camaradului Serafim. Căpitanul Voinescu a deschis servieta în fața mea și dupăce a confruntat o listă unde erau menționate toate lucrurile mele oprite la cancelaria închisorii, mi-a întins o declaratie de primire a obiectelor, pe care am semnat-o fără nicio întrebare. Aceleași

formalități au fost îndeplinite și cu Serafim. După aceea, la un semnal al Căpitanului, plutonierul și soldatul au ieșit afară. Am rămas singuri cu el câteva momente. Ne-a comunicat, cu un tremur în voce că, în urma unui ordin al Siguranței Generale a Statului, atât eu cât și Serafim vom fi transportați la București. Ne-a întins mâna, privindu-ne în ochi oarecum trist și îngrijorat și dorindu-ne noroc și paza lui Dumnezeu. A ieșit după aceea dând din cap.

Câtva timp după ieșirea lui, au intrat doi indivizi cari ne-au ordonat să-i urmăm. Am strâns fiecare ce-aveam și, incadrați de cei doi, ne-am îndreptat spre Serviciul de Siguranță din Chișinău. Acolo, fără nicio formalitate specială, am fost încarcerați într'o celulă la subsol.

Aveam din nou febră și tremuram. Dupăce m'am obișnuit un pic cu întunerecul din celulă, m'am îndreptat spre fund, unde se afla un pat comun și m'am întins pe el. Serafim rămăsese ca o statue în mijlocul celulei, fără să scoată un singur cuvânt. I-am spus să se întindă pe pat și să nu se mai gândească la nimic. Ce va fi cu noi, vom vedea... Și totuși, acest nou necunoscut nu-mi dădea pace, chinuindu-mi mintea cu fel de fel de ipoteze.

In celulă, cel puțin, era mai răcoare. In ultimul timp, pierdusem total noțiunea timpului. Nu știam nici ce oră era și nici ce zi. Intinși pe pat, am schimbat câteva vorbe cu Serafim, fără însă a atinge situația noastră de teamă să nu fim ascultați de cineva. Așa a trecut un oarecare timp, până când un alt individ și-a făcut apariția în celula noastră, cu o lanternă aprinsă. Ne-a spus scurt să-l urmăm. Ne-a scos în curte. Era o seară cu lună plină. Ne-a împins într'un automobil și însoțiți de alți patru indivizi, am pornit din nou spre necunoscut, fără să putem măcar ști ce direcție am luat.

După o scurtă călătorie, în care timp nimeni nu scosese un singur cuvânt, ne-am oprit. Abia când am coborît din mașină am văzut că ne aflam în fața Inchisorii Centrale din Chișinău. Căzusem deci, din nou, pe mâinile lui Mănaru. Un gardian a deschis poarta și ne-a introdus în cancelarie,

unde din nou ni s'a luat tot ce aveam cu noi. Apoi, am fost despărțiți și fiecare condus într'un alt loc. Eu am fost introdus în interiorul închisorii și de acolo am coborît pe niște trepte, zece la număr, la subsol. Asta era soarta mea de câtva timp: subsolurile reci și întunecoase. Am pătruns într'un coridor îngust și întunecos. Gardianul a aprins o lanternă și fără să pot observa bine ce și cum, a deschis cu sgomot o poartă, m'a împins cu iuțeală înăuntru, închizându-o apoi tot atât de repede.

Câtva timp am rămas fără să fac nicio mișcare, în acelaşi loc unde mă oprisem după primii pasi. Aierul era umed şi simţeam un puternic miros de mucegaiu. M'am întors încet în direcţia de unde fusesem împins şi cu mari precauţii am început să mă mişc până am simţit sub degete poarta pe unde intrasem. Luând-o ca punct de reper, am început să mă mişc încet spre dreapta, numărând paşii. După patru paşi, am dat de un colţ. Am urmat aceeaşi direcţie. Opt paşi şi alt colţ. De aci încă nouă paşi şi aşa mai departe până am regăsit poarta. Era o celulă destul de spaţioasă. Nouă paşi în lungime pe opt de lăţime. In toată această peregrinare în beznă n'am întâlnit însă niciun alt obiect. Eram singur într'o celulă goală. Am reînceput plimbarea, de data aceasta luând-o dela mijlocul porţii spre partea opusă. Ţineam mâinile întinse şi mişcam încet picioarele, pentru a nu mă izbi de vreun obiect oarecare. Aşa am parcurs toată celula, în toate sensurile, fără a găsi vreun pat sau scaun; nici măcar hârdăul obişnuit. O celulă goală, ameninţătoare prin însăşi lipsa oricărui obiect de necesitate comună.

Undeva, totuşi, am găsit ceva: un pietroiu colţuros şi rece. L-am transportat cu grije spre colţul din dreapta al uşii, transformându-l în piatră de căpătâiu... Duşumeaua era tot de piatră, extrem de rece. Imi era frig, tare frig. Am ridicat gulerul dela haină. Aş fi vrut să dorm măcar un minut, dar nu puteam. Tremuram ca varga. M'am sculat şi am început să fac gimnastică. Mişcam mâinile şi picioarele în toate felurile. Mă aplecam, mă răsuceam, mă învârteam. Am început după

aceea să sar pe câte un picior şi să fac exerciţii de respiraţie. După un timp oarecare, un pic încălzit şi obosit, m'am întins din nou pe jos şi am adormit.

M'am trezit din cauza unui sgomot ce ieşea din comun. Era gardianul ce deschidea uşa, care era provăzută cu nişte zăvoare grele de fier vechiu şi ruginit. Celula goală şi largă dădea un ecou lugubru. Mi-adusese de mâncare. Pentru a putea vedea ce îmbuc, gardianul a lăsat uşa deschisă. O lumină slabă pătrundea în celulă din fundul unui coridor. Obişnuit fiind cu întunerecul, am putut observa bine celula. Era toată numai în granit. Pe pereţi crescuseră muşchi; deasemenea în câteva locuri pe jos. Dar locul pe care-l alesesem eu, nu era cel mai bun. M'am hotărît ca după plecarea gardianului să-mi schimb culcuşul la peretele din fund, unde se părea că muşchii erau mai mari şi mai deşi.

Gardianul mi-a întins un castron de pământ şi o lingură de lemn. In castron aburea un terciu decolorat. Era asa zisul ceaiu de dimineată. Am început să mănânc. Terciul era cald şi simţeam cum mă înviorам cu fiecare înghiţitură. După numai cinci minute, am terminat. Gardianul mi-a luat castronul, lăsându-mi însă lingura; după aceea, a plecat fără să-mi spună măcar un cuvânt şi fără a-mi fi dat timp de a-i face cel puţin o întrebare. Am rămas din nou în întuneric. Cu aceleaşi precauţii din noaptea trecută, m'am îndreptat spre colţul unde era pietroiul, mutându-l în partea unde erau mai mulţi muşchi. M'am întins pe jos. Gânduri şi iar gânduri!... Intrebări peste întrebări!... Până la sfârşit, am început să cânt «Doina Nicadorilor»:

Iarăşi noaptea s'a lăsat
Ca'ntr'un trist mormânt
Printre gratii doar răsbat
Fulgi aduşi de vânt...
In celula 'n care zac
De mult aruncat...

Celula avea un puternic ecou. Mi-am adus aminte că cu aproape nouă luni în urmă, camaradul institutor PAUCA, condamnat la zece luni de închisoare, fiind mai mult de șase luni singur, izolat total, aproape că înebunise. Se mângâia singur, cântând fel de fel de cântece populare, improvizând, făcând alte versuri, cântându-și suferințele și tristețea. Așa am început și eu să cânt unul din aceste cântece bătrânești și căruia el îi făcuse alte versuri, lăsând doar refrenul. Era doina «*Mugur, Mugurel*»:

Nu da, Doamne, omului
Mugur, Mugurel,
Câte i-ai dat codrului,
Mugur, mugurel.
Codrului i-ai dat nuele,
Mie lacrimi și durere.
Codrului i-ai dat și brazi,
Mie, lacrimi și necaz.
Păsărică cu cunună,
Ce tot cânți noaptea pe lună,
Că inima mea nu-i a bună,
Ci e numai găurele,
Ca cerul noaptea cu stele.

Au început să-mi curgă lacrimi și nu mă puteam stăpâni. Cântam cu sughițuri. Plângeam viața ce fusese atât de vitregă cu mine, plângeam o tinerețe ce se scursese și se scurgea doar prin închisori: 1931, 1932, 1933, 1934, 1936, 1938... In fiecare din acești ani fusesem închis, bătut, umilit... Oare ce păcate ispășeam!? In ce zodie nenorocoasă mă născusem? Ce blestem apăsa asupra mea?

Și zilele au început să se scurgă încet, chinuindu-mi gândurile și trupul aproape înghețat de răceala pietrelor și zidurilor mucegăite. Trecuseră circa opt zile, numărate după venirile gardianului ce-mi aducea mâncarea, când am fost scos din celulă și condus la cancelarie. Un funcționar mi-a

comunicat că voiu fi transportat la București cu duba chiar în acea zi. Inainte însă, trebuia să fac baie, să-mi rad barba, să-mi tund părul și să-mi curăț hainele. Câtă ironie! Opt zile încarcerat, fără niciun fel de posibilitate de a mă curăța și-acum, doar pentru simplul motiv că voiu fi transportat spre București, grija autorităților față de mine lua proporții extraordinare. Voiu fi transportat cu duba, unde deasemenea nu voiu avea nicio posibilitate de a mă spăla și curăța. Se spune însă că așa prevede «*regulamentul închisorilor*».

Am fost luat în primire de un gardian, cu care m'am îndreptat spre baia închisorii. Câțiva deținuți de drept comun, dupăce m'am desbrăcat, mi-au luat hainele și au început să le curețe. Se uitau toți la mine curioși, dându-și coate, făcând semne și vorbind în șoapte... Am intrat sub un duș fierbinte. Cu câteva luni înainte, când fusesem închis în aceeași închisoare, în timpul iernii, apa era permanent rece, deși afară urla frigul. Iar acum, pe timp de căldură, apa era fierbinte. Răutate sau prostie? Căldura apei a început să mă amețească. Simțeam o moleșeală în tot corpul. Eram probabil extrem de slăbit de nu mai puteam suporta nici măcar o baie caldă! După 20 de minute am terminat. Un deținut mi-a întins un ștergar. Un altul mi-a adus hainele. Erau foarte bine curățite. Doar cămașa era încă murdară. Am cerut unui gardian să-mi aducă o alta din servieta mea, ce se afla la cancelarie. Intre timp, un alt deținut s'a apropiat de mine cu un scaun, spunându-mi să mă așez, pentru a mă tunde și bărbieri. Mi-a întins un ciob de oglindă. Când mi-am aruncat ochii în ea, nu m'am recunoscut. Slăbisem enorm. Ochii îmi erau infundați în orbite, iar umerii obrajilor ieșiți mult în afară. Cred că numai în aceste câteva zile pierdusem mai mult de zece kilograme.

Bărbierul improvizat a început să-mi taie părul, aranjându-l atât pe cât era cu putință. După aceea a început să mă bărbierească. Când a terminat, i-am mulțumit, rugându-l să-mi mai dea un pic oglinda. Aveam o altă față, însă păream și mai slab. Speriat par'că de mine însumi, i-am înapoiat

oglinda cu un gest brusc și m'am îndreptat spre ieșirea din baie. Un gardian m'a condus din nou la cancelarie. Aci se afla și Serafim. Cămașa ce-o aveam în servietă nu mi-a fost dată. Mă uitai la camaradul meu. Bietul Serafim era pământiu la față și par'că și mai slăbit decât mine. I-am zâmbit, încurajându-l din ochi.

După câtva timp de așteptare și dupăce a trebuit să semnăm o declarație cum că am primit toate lucrurile ce ne aparțineau, inclusiv banii, am fost scoși afară unde ni s'au pus lanțuri la picioare. Un ordin aspru ne-a încadrat într'un convoiu de alți deținuți de drept comun, în coloană de trei, cu mâinile legate unul de altul. Stăteam acolo ca niște stafii, fără să scoatem o vorbă. Intr'un târziu a apărut gardianul-șef cu un alt funcționar al închisorii și au făcut apelul tuturor. Am fost dați după aceea în primirea unui gardian, ce părea să fie șeful transportului. Din nou am fost chemați pe nume și numărați. Insfârșit, încadrați de vreo 20 de gardieni cu armele încărcate, îndreptate spre noi, ne-am pus în marș. Porțile s'au deschis și convoiul, în zdrăngănit de lanțuri, a trecut pragul închisorii. In urma noastră, o mulțime de deținuți ne petreceau cu privirile. Nimeni nu știa care ne era ținta.

Abia făcurăm câțiva pași afară, când unul din cei ce erau legați în același rând cu mine, mi-a svârlit o întrebare:

—Da cu tine ce-i, mă?

—Da ce te interesează?, i-am răspuns răstit.

—Ha, ha! Ce, bă, încă n'ai auzit de mine? De când ești închis aici?

—De vreo opt zile.

—In ce parte a închisorii?

—Undeva, într'o celulă la subsol.

—La subsol! Păi ce-ai făcut, bă, așa de grozav ca să te bage la subsol? Aci, nici eu care sunt condamnat pe viață, că până și în închisoare am lichidat unul, și

nu am fost băgat la subsol. Să fii tu mai al dracului decât mine?!

—Eu sunt legionar. Se pare însă că Statul ne judecă mai mari criminali decât toți criminalii din lume.

—Iartă-mă, domnule legionar, nu știam...

Câtva timp nu a mai scos niciun cuvânt. Se uita pe furiș la mine. Părea că reflectează. Ceice ne auziseră convorbirea, începuseră să șoptească între ei și se uitau la mine ca la o altă arătare. După câtva timp, același deținut m'a întrebat din nou:

—Dar celălalt, ce e mai la fund, e deasemenea legionar?

—Da. Și el e în aceeași situație ca și mine.

Din nou tăcere. Gardienii ascultau convorbirea fără să scoată un cuvânt. Toți mergeau în tăcere. Cine știe ce gândea fiecare în sinea sa! Lanțurile dela picioare erau grele și ne îngreuiau mersul. Niciunul nu păstra o cadență. Nici cei ce erau legați cu mine în același rând nu păstrau același pas. Afară, o căldură înăbusitoare. Drumul pe care mergeam făcea un praf de-ți tăia respirația. Din cauza lanțurilor, nimeni nu putea ridica mai mult pasul pentru a evita târșâirea picioarelor.

Coloana, învăluită într'un nor de pulbere, părea o omidă uriașe. Incepusem să asudăm. Sudoarea se amesteca cu colbul drumului și murdăria ne cuprinsese din nou, din cap până'n picioare. Toată baia ce-o luasem în închisoare nu-mi servise la nimic. Eram iarăși jegărit și soios.

După numai o jumătate de oră de mers, toți deținuții începură să gâfâie. Unii scuipau, alții înjurau de mama focului, cei mai mulți tușeau înecați de prăfuială. Gardienii ne cereau să grăbim pasul. Nimeni însă nu-i asculta și nici nu se gândea să se grăbească. Ar fi fost dealtfel și imposibil, deoarece lanțurile scurt legate între noi nu ne permiteau pași prea largi. Un gardian mai grăbit lovește în coaste, cu patul

armei, un deţinut din rándul meu. Un murmur, plin de ură, i se scurge printre buze. Câtva timp s'a uitat cu nişte ochi mari şi răi la gardianul nesăbuit, după care i-a svârlit în faţă, ca o scrâşnitură de dinţi:

—Ce, bă, ţi s'a urit de viaţă? Crezi că dacă sunt în lanţuri nu pot să-ţi umplu gura cu pământ?

Toţi detinuţii au început să murmure. Din nou înjurături, care mai de care mai grosolane. In mijlocul acestor oameni nefericiţi, mă gândeam la mine. Trecusem prin atâtea închisori. Fusesem înjurat, bătut, umilit, tratat în cel mai neomenos mod, dar încă nu fusesem pus în rândul criminalilor de drept comun. Şi-acum, trăiam şi această nouă umilinţă...

După cele aflate dela deţinutul din dreapta mea, faimoasa dubă trebuia să fie încă unul din nenumăratele instrumente de tortură rafinată contra deţinuţilor, iar călătoria până la Bucuresti putea să dureze uneori până la cinci săptămâni. Pentru ei nu prezenta nicio noutate şi nici nu constituia o tortură. Din contră, era o adevărată «*plăcere*», fiind singura ocazie pe care o aveau de a mai ieşi din închisoare şi a vedea... şi alte închisori. Mulţi din ei, pentru a putea călători cu duba, declarau fel de fel de crime imaginare, pe care le executaseră în alte oraşe. Astfel, din când în când, părăseau pentru o lună sau mai multe luni monotonia şi plictiseala aceleiaşi închisori. In acelaşi fel evitau pentru câtăva vreme anumite munci grele, la care erau supuşi de autorităţile închisorii.

Nu ştiam ce-ar putea fi o dubă. Abia când am ajuns la gară şi am intrat în această «*dubă*», mi-am dat seama cât de mult poate fi chinuit omul de propriii lui semeni! Un vagon mare, având la mijloc o încăpere separată, prevăzută cu bănci pentru gardieni. Deoparte şi de alta a acestei încăperi, câte-o uşe conducând în alte două încăperi mari, prevăzute cu porţi laterale, închise pe dinafară. Deoparte şi de alta a pereţilor, două ferestre cu gratii groase, situate în

partea cea mai înaltă a vagonului. Erau pur şi simplu vagoane pentru transportul vitelor, puţin modificate.

Gardienii au deschis uşile laterale. Au făcut un careu de siguranţă în jurul nostru cu armele gata să tragă. Un alt gardian ne-a desfăcut legăturile dela mâini şi ne-a dat ordin să ne urcăm în vagoane. Nu exista nicio scară, aşa că am fost nevoiţi să ne căţărăm în vagon prin forţa mâinilor, deoarece lanţurile dela picioare nu ne fuseseră scoase. Cu chiu cu vai, unul câte unul, am reuşit să ne urcăm, fiecare căutând să ne acomodăm cât mai bine, pe lângă pereţii vagonului, în câte-un colţ sau cât mai aproape de uşile laterale.

Eu rămăsesem oarecum în mijlocul vagonului. Nu făcusem de altfel nicio sforţare de a-mi alege vreun loc mai bun. Tocmai când voiam să mă aşez pe podea, un deţinut mi-a făcut semn să mă apropiu de el. Avea un loc lângă uşe şi dedesubtul ferestrei. Când m'am apropiat de el, s'a sculat şi mi-a oferit locul lui, spunându-mi că după închiderea portilor prin micile spaţii ale încheieturilor voiu putea respira un pic de aier mai curat. Fără a mai aştepta ca eu să spun ceva, s'a depărtat şi s'a instalat în alt loc. I-am mulţumit totuşi, strigând în mijlocul hărmălaiei din jur. M'am aşezat după aceea, căutând o poziţie cât mai comodă şi atât pe cât îmi permiteau lanţurile dela picioare.

Intr'un colţ al aceleaşi încăperi, am zărit pe Serafim. Ingândurat, dar senin. L-am lăsat cu gândurile lui. Priveam curios în juru-mi. Poarta nu fusese încă închisă. Câţiva muncitori, ce încărcau nişte vagoane pe altă linie, se uitau la noi curioşi. Câtva timp am mai privit afară cu o nostalgie dureroasă. Soarele apunea, ascunzându-se după un deal. Doamne, era atâta joc de lumini şi culori în natură! Era atât de frumos cerul! Incă nu fixasem în mine toată frumusetea acestui apus de soare când porţile vagonului au fost închise. Eram din nou excluşi din viaţa de afară... Eram în lume şi totuşi în afara ei... Ni se refuza o trăire normală. Eram aruncaţi dincolo de societate.

In vagon domnea o căldură insuportabilă. Eram aproape

40 de persoane, murdari, asudaţi, mirosind greu, chirciţi unul în altul. Aşteptam în întunerec, fără să ştim ce va fi cu noi. Dincolo de blănile de lemn ale vagonului nu se auzea niciun sgomot, nicio voce omnească. O tăcere grea apăsa pe sufletele noastre amărâte. Cu timpul, unii au adormit. Târziu de tot, în noapte, trenul s'a pus în mişcare cu o smucitură ce-a trezit toată lumea. Privirile, speriate la început, s'au liniştit în murmur de înjurături. Până la sfârşit s'au domolit şi ultimile mormăieli.

M'am apropiat cât am putut mai mult de uşe. Aerul începuse să se răcorească. Nu se mai auzea decât sgomotul roţilor, pufăitul locomotivei şi horcăitul sau suspinele deţinuţilor ce dormeau. Din când în când câte unul se întorcea în somn şi auzeam sgomotul lanţurilor, care îmi amintea realitatea dureroasă. Am chemat încet pe Serafim. Mi-a răspuns imediat. Nici el nu dormea. Era şi el, se pare, chinuit de aceleaşi întrebări ca şi mine, suferea şi el ca şi mine şi cine ştie dacă pentru sufletul lui de ţăran liber nu era mai greu de suportat trista stare în care ne găseam. Crescuse liber, în natură, necunoscând răutatea oamenilor şi nici complicatele convenţii sociale. L-am întrebat cum se simte şi dacă a fost bătut la Tribunalul Militar. Bietul om era atât de galben la faţă, cu ochii umflaţi, înconjuraţi de cearcăne adânci. Mi-a răspuns că la Tribunal a fost bătut de patru ori, însă nu atât de sălbatec pe cât se aştepta. Mai rău a fost la Inchisoarea Centrală, unde a fost căsăpit într'un mod barbar din ordinul lui Mănaru. L-am întrebat deasemenea asupra mersului cercetărilor şi cari au fost declaraţiile pe care le-a dat.

—Camarade Roth, ce puteam eu să declar? Nu ştiu nimic din tot ceeace ei m'au întrebat. Au găsit la mine o scrisoare a dumitale şi care era adresată camaradului Tucan. Eu nu ştiu cum s'a putut găsi la mine. E însă foarte posibil că Boris să o fi uitat la mine când mi-a făcut ultima vizită, în luna Martie 1938. Eu doar mi-aduc aminte că el citise în casa mea o scrisoare şi se arătase oarecum vesel şi mulţumit de conţinut. A stat la mine mai mult de o săptămână, ajutându-mă la muncile casei. Se poate că a uitat această scrisoare pe vreo laviţă şi dupăce a plecat, mama sau tatăl meu au păstrat-o pentru a i-o restitui când va mai veni la noi. Ce-o fi având această scrisoare cu toată chestia asta, eu nu ştiu.

Am fost mulţumit cu răspunsul lui, pentrucă acest răspuns era, în ultimă analiză, declaraţiile pe care le dădusem la Tribunalul Militar. Am evitat totuşi să-l întreb mai mult, de teamă ca nu cumva vreunul din deţinuţi să fi fost însărcinat cu ascultarea convorbirilor noastre, ca pe urmă să le retransmită poliţiei. Am mai schimbat câteva cuvinte, doar banalităţi, până când am adormit şi noi.

Când m'am trezit, era ziuă şi trenul se oprise. In vagon domnea o linişte ca de moarte. Toţi dormeau. Aş fi vrut să ştiu unde ne aflăm. Crăpătura dela uşe nu-mi permitea nicio privire mai largă. Dacă aş fi putut să mă caţăr până la fereastră, aş fi putut arunca o privire afară. Pentru asta însă trebuia să fac un salt până la gratii. Cum însă picioarele îmi erau prea scurt legate în lanţuri, toate încercările mele au fost inutile. Oarecum resemnat m'am aşezat din nou la locul meu. Sgomotul pe care-l făcusem prin încercările mele de a sări a deşteptat câţiva deţinuţi. Am rugat pe unul din ei să mă ajute ca să ajung la fereastră. A intervenit însă un altul spunându-mi că n'are niciun rost să mă obosesc, deoarece ne aflăm în gara Ungheni şi din experienţa lui cu duba, e probabil că vom rămânea aci toată ziua.

Cu înaintarea zilei, căldura era din ce în ce mai mare. Niciun gardian nu se arăta. Cum nimeni nu avea ceas, nu ştiam nici măcar orele. M'am apropiat cât mai mult cu faţa de crăpătura uşii pentru a putea respira un aier mai curat. Curgea sudoarea depe mine fără întrerupere. Mi-am scos haina şi mi-am sumes mânecile cămăşii. La un moment dat au început toţi să cheme pe gardieni. Nimeni însă nu răspundea. Se părea că toţi plecaseră. Mâncare, deasemenea, nu primiserăm nicio fărâmitură. Iar timpul trecea şi căldura era tot mai mare şi mai apăsătoare. Unii nemai putându-se abţine, au început să urineze la câte-un colţ al vagonolui,

pe unde găseau vreo gaură sau crăpătură. Alţii începuseră să-şi facă si nevoile mari. Cu toate strigătele noastre, nimeni nu se arăta. Un miros insuportabil de fecale şi amoniac cuprinsese tot vagonul. Aşa am rămas până seara când am auzit voci ce se apropiau de vagonul nostru. Erau gardienii. Se pare că fuseseră în oraş sau în vreo crâşmă oarecare. Toţi deţinuţii am început să strigăm cât ne ţinea gura: «Apă, apă! Ne e foame!».

Scurt timp după aceea, uşa ce dădea în încăperea gardienilor a fost deschisă şi, la lumina unui felinar, un gardian a început să ne cheme unul câte unul după o listă pe care o ţinea în mână. Fiecare primea un pacheţel mic şi o pâine întreagă. In pacheţel era o bucată de brânză cu câteva măslinele. Dupăce că o zi întreagă nu primisem niciun pic de apă, buzele fiindu-ne aproape arse de sete, brânza şi măslinele, sărate şi aproape uscate, ne-au aprins şi mai mult nevoia de a bea. Unii dintre noi au început din nou să strige, cerând apă. Gardienii ne priveau caşicum nu auzeau strigătele noastre.

Intunericul era tot mai mare şi mirosul tot mai greoiu. Am rugat pe deţinuţii ce-şi făcuseră nevoile mari în vagon să cureţe murdăria. Au cerut gardienilor nişte hârtie. Un gardian a intins o mătură şi câteva foi de ziar. In scurt timp deţinuţii au curăţit murdăriile. Totuşi, neavând apă, nu puteau să limpezească locul unde-şi făcuseră nevoile. Mirosul infect persista. Din nou am început să strigăm cu toţii, cerând fără'ncetare APA. Niciun răspuns...

Apoi trenul s'a pus în mişcare, însoţit de strigătele noastre desperate după apă. O zi întreagă, cu o căldură îngrozitoare, fără a înghiţi o gură de apă! Mi-am apropiat capul din nou de crăpătura uşii, cu gura deschisă, pentru a putea prinde aierul rece al nopţii. Şi trenul părea că se mişcă aşa de încet!... Insfârşit, după nu ştiu cât timp, trenul s'a oprit din nou. Ajunsesem la Iaşi. Niciunul din noi însă nu mai putea răbda. Au început toţi să bată cu pumnii şi picioarele în pereţii vagonului, strigând pe cât puteau: «APA! APA!»...

Era o larmă îngrozitoare. In câteva minute, deşi se părea că fusesem opriţi pe o linie moartă, în jurul vagonului nostru se strânsese lume. Gardienii, deşteptaţi probabil din somn, au început să înjure, ameninţându-ne atât pe noi cât şi pe cei ce se strânseseră în apropiere. Dar câteva voci au început să protesteze:

—Da-ţi-le, domnule, apă. Până şi vitele au drept la acest dar al lui Dumnezeu.

Ca la o comandă, şi intr'un singur ton, s'au pornit şi alte voci:

—Hei, gardienilor, voi nu auziţi? Ce dracu, nu sunteţi oameni?

Unii au început chiar să înjure şi să ameninţe. Noi, dinnăuntru, strigam şi mai tare. Până la urmă, gardienii au deschis uşa şi au ales la întâmplare patru deţinuţi dintre noi, dându-le fiecăruia câte-o căldare şi plecând cu ei după apă. Intre timp, un gardian ne-a ordonat să ne aranjăm pe două rânduri la marginea porţilor. Fără niciun murmur, intr'o disciplină pe care nu aş fi crezut-o posibilă, toţi s'au liniştit şi s'au aşezat docili la rând, fără a se înghesui pentru a fi primul în capul rândului. După vreo zece minute de aşteptare, cei patru deţinuţi, cu gardienii ce-i însoţeau, au reapărut. Un alt gardian a luat două căni şi a început să împartă apă: câte-o cană de fiecare. Când mi-a venit rândul, am băut porţia mea aproape pe nerăsuflate. M'am liniştit un pic, deşi aş fi putut bea o găleată întreagă. Afară se auzeau voci nevăzute întrebând: Cine-or fi? Ce-or fi făcut? De unde vin?

Şi am început şi eu să mă intreb: Oare ce-oiu fi făcut pentru a fi atât de crud pedepsit? Oare cât timp acest popor îşi va chinui propriii lui copii? Este oare dragostea de neam, dragostea de ţară, de cultură şi tradiţiile strămoşeşti, un delict? Incă o primăvară trecuse pe lângă mine... Se spunea că a fost frumoasă. Eu, însă, nu am reţinut decât frigul, mirosul de mucegaiu, întunericul din celule sau căldura înăbusitoare din dubă...

Poate şi de data aceasta, ca şi în trecut, parcurile vor fi

fost pline de îndrăgostiţi, plimbându-se mână'n mână, cu inimile pline şi sufletul cald... Vor fi cântat şi acum păsărelele prin crânguri, iar frunzele arborilor, tremurând în adierea vântului de seară, vor fi îngânat o muzică suavă şi plină de taine... Florile câmpului îşi vor fi deschis şi în primăvara aceasta potirul, oferindu-l albinelor şi fluturilor, şi vor fi îmbătat şi mai departe cu mireasma lor simţurile şi gândurile vreunui visător...

Păraiele cristaline ale munţilor se vor fi prăvălit şi în această primăvară, voioase şi guralive depe creste, vorbind şugubeţe prin înalturi... Cerul va fi fost poate şi mai albastru ca altădată, iar razele soarelui vor fi sărutat şi acum vreo şuviţă de păr auriu a vreunei cosânzene îndrăgostită de Făt-Frumos...

Dece au trecut toate pe lângă mine, fără ca să-mi poposească în suflet, încălzindu-mi şi luminându-mi viaţa şi gândurile? E atâta pustiu, atâta ruină în sufletul meu!... E atâta mizerie, atâta plânset şi scrâjnet în jurul meu... Şi lanţurile astea dela picioare sunt grele, grele, aierul închis, apăsându-mi pieptul ca într'un mormânt.

Unde-mi sunt dorurile, elanurile, sborul spre înalturi, visurile într'o lume mai bună, în care Dumnezeu să fie din nou readus în sufletele oamenilor, înstăpânind din nou viaţa?!... Care a fost rezultatul atâtor sbateri, atâtor lupte şi suferinţe? Ce mână nemiloasă mi-a risipit tinereţea şi mi-a răvăşit viaţa?...

AMINTIRI, AMINTIRI!...

Mi-a venit în minte o convorbire avută cu tatăl meu dupăce fusesem eliberat dela Jilava, în primăvara anului 1934. Mă pregăteam să plec din nou la Cluj. M'a chemat în camera lui, unde stăteam adesea împreună, discutând de unele şi altele. De-altfel, asa făcea oridecâteori plecam undeva, încurajându-mă şi dându-mi sfaturi. Da data aceasta mi-a vorbit mai ales despre om şi despre politică:

«Dragul meu, gândeşte-te că eşti tânăr. Nu-ţi pierde această tinereţe de dragul nu ştiu căror iluzii. Nu-ţi sfărâma viaţa în sbateri inutile. Dar de asemenea, nu-ţi pierde sufletul. Bucură-te de tot ceeace-ţi oferă această viaţă. In totul, nu dispreţui şi nu arunca nimic. Căci nimeni nu e sfânt pe acest pământ. Sfinţii sunt în ceruri; acolo e locul lor. Dar, de asemenea, nu cere imposibilul dela viaţă. Invaţă să-ţi limitezi dorinţele la ceeace-ţi este dat şi în marginea posibilităţilor lor de satisfacere. Nu forţa niciodată viaţa, pentrucă rişti să fii doborit.

«Pe de altă parte, pământul însuşi e prea murdar pentru a putea suporta pe el pe toţi ceice depăşesc marginile în curăţenie, credinţă şi dragoste. Ja seama la tot ce faci: să nu te imparţi cu nimeni, căci nu ţi-i nimeni frate. Nu uita că pretutindeni e numai mizerie

și păcate. Și-aceasta vine din neputința omului de a se ridica din mocirlă, mocirlă și lut care-l atrag cașicând ele ar fi condiția existenței lui.

«Cum o să înlături tu sau camarazii tăi răul din lume, când nimeni nu o dorește și nici Dumnezeu nu o face?

«Nu uita că omul e mai teribil decât orice fiară. De aceea e mai bine să eviți contactul cu această fiară. Chiar printre sălbăticiunile pădurilor sunt unele ce au o anumită mândrie și noblețe. Omul însă, în genere, e lipsit de aceste daruri. El atacă pela spate și lovește fără milă. Și nu vei fi tu vânătorul dibaciu care să știe să-și apere spatele. In lumea noastră trebuie să fi' mereu pregătit de luptă, dar nu cu armele onoarei, ale cavalerismului, ci cu cele ale vicleniei și ale totalei lipse de scrupule. Numai așa vei putea învinge sau cel puțin te vei putea apăra.

«Cei mari, cei buni, cei drepți, cad totdeauna în această luptă și, din nefericire, înainte de a spune tot ce au de spus. E poate și aceasta o lege a naturii pe care n'o înțelegem, dar care își are scopul ei.

«Răul din lume e prea mare ca voi, o mână de oameni, să-l puteți nimici. Invățați mai bine să trăiti cu acest *rău*, obișnuiți-vă cu el. Uită-te la unii din cei ce v'au fost cândva mentori și îndrumători. Ia aminte la viața lor particulară pentru a vedea mocirla în care trăiesc. Astăzi, când voi vreți să traduceți în fapte ideile ce v'au transmis, care e atitudinea lor? Mulți reneagă aceste idei. Ideile pentru ei n'au fost decât pentru a fi citate într'un discurs umflat de propagandă sau, așa cum spunea Eminescu, pentru a se ridica pe ei însiși în ochii celor ce-i ascultă. Uneori, dându-și seama de viața de minciună pe care o trăiesc, pentru a-și adormi constiințele, fac caz de importanța vreunei idei strălucite, care nici nu le aparține măcar, trecându-o drept fructul cercetărilor lor, gândurilor lor, pentru binele

neamului sau al umanității.

«Dragă fiule, o lume de lași, de venali, de mincinoși îngâmfați, de neputincioși; o lume, mai ales, care nu vede cu ochi buni ridicarea unui tineret sănătos, drept, vânjos, corect și cinstit, ca al vostru. Le e teamă să nu-și piardă locurile și privilegiile. Le e teamă că voi le veți descoperi minciuna și lașitatea. Aceasta e lumea contra căreia voi luptați, o lume care va încerca continuu să vă doboare.

«Aceasta e lumea vechilor voștri profesori, educatori și mentori. Pe aceștia voi nu-i puteți transforma și ei, la rândul lor, nu vă vor lăsa să creați o altă lume, nouă și curată. Vă vor nimici. Veți cădea până la ultimul. Ia seama la ce-ți spun, pentrucă și eu sunt din această lume, îi cunosc păcatele și intențiile. Dece vrei neapărat să te transformi în martir?! Nu avem oare destui? E plin calendarul creștin de martiri. Care a fost rezultatul? Lumea a rămas aceeași, trăiește normal, dacă această viață se poate numi și poate fi considerată normală.»

Așa îmi vorbise tatăl meu, odată. Și, Doamne, când mă gândesc câți nu căzuseră deja, câți nu fuseseră schingiuiți pentru credința lor nestrămutată într'o lume mai bună, într'o Patrie frumoasă și strălucitoare! Și-acum mă aflam în Iași, în Iașul din care Căpitanul pornise lupta cu câțiva ani în urmă. Cine s'ar fi gândit atunci că el, Căpitanul, va avea un astfel de sfârșit...

Mi-am amintit fără voie de toți camarazii mei ieșeni: Niculiță STRUGARU, MONORANU, LEAȚU, CRANGANU, STANGA, METEA, MANTA, ZGUROIU, o sumedenie de alți camarazi cu cari îmi împletisem viața și lupta, atât în victorii cât și în înfrângeri... Am început să zâmbesc acestor amintiri, văzându-i aevea în fața ochilor, așa cum erau ei în vremuri bune sau în vremuri rele, vioi sau abătuți, năpraznici sau liniștiți, în tabere de muncă sau în campanii, în viața de student sau în viața de familie.

Unde se aflau oare acum? Prin ce închisori sau lagăre își consumau tinerețea? Atâtea ruperi, atâtea dureri și necazuri în familii, atâta grije și amar în sufletele părinților și soțiilor, atâtea vieți chinuite...

O căldură binefăcătoare mi-a umplut inima. Deci nu sunt singur în acest haos și'n această luptă. O întreagă generație suferă și se chinuie ca și mine. Ceeace mă amenință, nu mai are importanță. Esențial e să fiu tare, să mă închid în fața călăilor întocmai ca un mormânt. Știu că nu se vor purta cu blândețe. Mă vor bate, mă vor tortura în toate chipurile și cu tot ceeace mintea unui slugoiu polițist poate scorni. Vor încerca să scoată ceva dela mine, orice, adevăr sau mărturie desperată, numai pentru a binemerita în ochii unui desmetic oarecare, pentru a se ridica pe el, pentru a se îmbuiba și el din fărămiturile ce superiorul desmetic îi va arunca. Suflete vândute pentru un blid de linte, oameni fără constiință, fiare, fără alt obiectiv în viață decât acela să-și umple burta pe care s'o plimbe apoi mândri pe străzi, pălmuind sărăcia unora și sfidând cinstea altora...

Oare cât oi fi stat cufundat în astfel de gânduri?! Mi-era imposibil să știu orele care se scurgeau. La un moment dat, trenul s'a oprit. Din cetatea Iașilor însă, nu puteam să văd nimic. Clopotele bisericilor începură să bată într'o dungă. Să fi fost oare ora zece? Mult timp am ascultat acest dangăt de clopot ce crea o atmosferă de mister în liniștea nopții. Impins de nu știu ce resort, am început să mă rog lui Dumnezeu, pentru a-mi da tăria de a suporta totul, până se va sfârși într'un fel sau altul. Moartea nu mă mai înspăimânta. Nu o doream, pentrucă știam că va veni atunci când va trebui. Dar nici n'o respingeam, pentrucă vedeam în ea nu o nimicire, ci mai degrabă o descătușare de lut, o intrare într'o lume nouă, dincolo de materie. Era lumea invizibilă a atâtor martiri, era lumea Căpitanului și a întregului șir de legionari căzuți, era lumea Legiunii nevăzute, a dreptății Arhanghelului Mihail...

In minte au început să se perinde din nou figuri de camarazi din această lume nevăzută: Doru BELIMACE, Ștefan CURCA, Iosif BOZANTAN, Iancu CARANICA, Aurel HODREA, Petruș STANESCU, și alții... Ii vedeam pe toți aievea, zâmbindu-mi, făcându-mi semne, încurajându-mă pe drumul acestui calvar al neamului.

Trenul pornise de mult și-acum își iuțise ritmul. Vagoanele se izbeau unul de altul cu sdruncinături și scârțâituri, aruncându-ne deoparte și de alta, lovindu-ne unii de alții. Parcă-l apucase o furie neînțeleasă.

Timp de zece zile a durat această călătorie de coșmar. Așteptam răbdător, chircit la locul meu și cu nasul mereu în crăpătura ușii. Eram chinuit de căldură, de foame, de sete, dar în sufletu-mi se așternuse o mare liniște binefăcătoare.

INCEPUT DE NOU COŞMAR

Intr'o noapte, sub un cer negru şi greu de nori, ne-am oprit undeva, într'o gară mică. Un gardian a deschis poarta din afară a vagonului şi ne-a strigat să coborim. Unul câte unul, pe cât ne permiteau lanţurile dela picioare, am sărit din vagon. Unii au căzut, fiind prea slăbiţi sau împiedecându-se în lanţurile ce le sdrobeau glesnele. Eu şi Serafim am fost separaţi de restul coloanei şi duşi într'o cameră aparte din gară. După o jumătate de ceas, şi-a făcut apariţia un plutonier cu doi soldaţi. Gardianul a întins acestuia nişte hârtii, dându-ne în primire şi imediat a plecat. Pe o bancă lăsase servieta mea şi cufăraşul lui Serafim.

La un semn al plutonierului, ne-am luat bagajele şi am plecat. Afară am fost încadraţi de cei doi soldaţi; plutonierul mergea în urma noastră. De data aceasta însă, eram fără lanţuri la picioare. Am apucat-o pe o străduţă îngustă şi întunecoasă. Nu puteam vedea aproape nimic. Mersul ne era mai uşor acuma, dar mă dureau încheieturile picioarelor. Din când în când, întunericul nopţii era tăiat de fulgere ascuţite. Era rece, mă simţeam obosit şi cu dureri în toate oasele, dar respiram cu nesaţ aierul curat al nopţii. Era ca o binefacere cerească.

La un moment dat, am ajuns la o barieră unde se aflau două sentinele. Plutonierul a schimbat câteva cuvinte şi bariera a fost ridicată. Am pornit-o din nou pe o stradă ingus-

tă. In depărtare se vedeau câteva becuri aprinse. După încă vreo zece minute de mers, ne-am oprit. Când m'am uitat mai bine, am recunoscut poarta ce ducea spre intrarea subterană a închisorii Jilava.

Am fost cuprins de un fior rece. Aci fusesem deja încarcerat în anul 1934, din luna Ianuarie până în luna Martie. Era o închisoare extrem de umedă și rece. Aci contractasem o pneumonie și un reumatism dureros. Mă gândeam cu groază la faptul că va trebui să rămân închis în aceste hrube cine știe cât timp, putând în orice moment să contractez o tuberculoză.

Un alt gardian ne-a deschis porțile și am fost conduși în cancelaria închisorii. După împlinirea formalităților, după o nouă și riguroasă percheziție, o altă sentinelă ne-a scos afară și ne-a condus în partea dreaptă a închisorii, pe un coridor lung și slab luminat. Ne-am oprit în fața unei uși pe care sentinela a deschis-o cu niște chei mari și ruginite. Am intrat. Soldatul s'a retras, spunându-ne că a doua zi la orele șase dimineața ni se va da ceaiul.

In fundul celulei, un pat de lemn, destul de larg. Ne-am întins pe el, frecându-ne mâinile și picioarele. Serafim era extrem de slăbit. Sub lumina slabă a unui bec anemic, fața lui părea de cadavru, atât era de galbenă. Obosiți, în scurt timp am adormit. M'am trezit a doua zi abia când ne-a chemat sentinela. Nu auzisem când intrase în celulă. Ne aducea pentru fiecare câte-o pâine neagră, însă caldă, și un castron cu ceaiu. După atâta timp, însfârsit, ceva cald în stomac! Eram atât de înfometat că aș fi mâncat toată pâinea. Soldatul însă ne-a atras atentia că pâinea era pentru toată ziua. La amiazi ni s'a adus o ciorbă cu carne. Avea un gust bun și ni se dăduse în abundență. Aceeași mâncare și seara. Toată ziua nu am făcut nimic. Deasemenea, nimeni nu s'a mai interesat de noi. Am stat aici două zile și trei nopți. Incepuserăm să ne refacem un pic și faptul că luasem o baie ne împrospețise o leacă.

Intr'o dimineață, cam pela orele zece, am fost conduși

la cancelarie. Aici ne așteptau doi indivizi. După o scurtă formalitate cu ofițerul de serviciu, iar ni s'au dat în primire servieta și cufărașul. Cei doi indivizi ne-au făcut semn să-i urmăm, chemându-ne pe nume. Afară am fost introduși într'un automobil-dubă, luând din nou o direcție necunoscută. După o scurtă călătorie, am ajuns în fața unei clădiri vechi și întunecate. Eram la Siguranta Generală a Statului. Ni s'a înscris numele într'un registru, oprindu-ni-se iar tot ceeace aveam cu noi. Apoi, printr'un coridor, am coborît mai multe trepte, ieșind în curtea interioară a clădirei. Undeva, în fund, era un fel de corp de gardă spre care ne-am îndreptat, fiind introduși, după un alt control, într'o cameră cu mai multe paturi. Cel ce ne însoțea, ne-a spus să așteptăm până va veni șeful ce era însărcinat, cu cazul nostru. A închis ușa și a plecat.

Pentru a doua oară eram singur cu Serafim. I-am făcut semn să se apropie de mine și ne-am așezat pe câte-un pat, unul aproape de altul. Am început să vorbim, evitând pe cât posibil problema situației noastre, de teamă ca nu cumva, așa cum mai auzisem, să nu fie instalat în această sală vreun microfon care să ne capteze discuția. Toată ziua, în afară că am primit ceva mâncare, nimeni nu s'a mai interesat de noi. A doua zi dimineață, prima mea grije a fost să-mi curăț hainele ce erau extrem de murdare. Dormisem tot timpul numai pe jos. Cu unghiile, ce-mi crescuseră enorm, am început să râcâiu murdăria. Intr'un colț al camerei, am găsit o cârpă cu care am început să curăț petele și neavând apă, cu scuipat. După aceasta, am căutat să-mi aranjez barba ce mă cam incomoda. După câtva timp s'a trezit și Serafim, uitându-se curios la trebăluiala mea și începând totodată să râdă.

—Dacă ai ști cum arăți! Păru-i încă scurt, dar barba-i crescută, împărțită la mijloc în două. Deasemenea mustața, nu e nici bălaie nici negraie.

La rându-mi, m'am uitat lung și oarecum mirat la el. Era slab și avea o barbă neagră, extrem de deasă. Aș fi vrut să-l descriu și eu, pentru a-l face să nu mai râdă de mine. Dar

ceva în privirea și în fizionomia lui mă împiedeca de a scoate un singur cuvânt. Aveam impresia că văd în fața mea icoana unui martir al bisericii noastre...

Ceva mai târziu, dupăce reușisem să-mi pun în ordine relativă hainele, a apărut un agent ce ne-a făcut semn să-l urmăm. Am fost introduși într'un birou. Pe un fotoliu stătea un individ gras, cu nas cârn, buze groase și o chelie enormă. După plecăciunile ce i le făceau ceice intrau în birou, presupuneam că trebuie să fie o «*mărime*» oarecare a biurocrației românești. Ne-a pronunțat numele amândurora, uitându-se un pic la fiecare. Dupăce se pare că s'a pus «*în clar*» cu identitatea noastră, a dat ordin unui agent ca Serafim să fie scos afară. Mi-a oferit un scaun in fața lui, a scos dintr'un sertar niște hârtii și a început să-mi pună o mulțime de întrebări. A început să mă descoasă de când cunosc pe Serafim, cine e ing. P., unde l-am cunoscut, unde locuiește, etc. Insfârsit, aproape aceleași întrebări dela Tribunalul Militar din Chișinău. Răspunsurile le scria pe o foaie de hârtie. După câtva timp, s'a așezat înaintea unei mașini de scris, a introdus cinci foi și a început să bată, fără să se mai intereseze de mine. După vreo 15 minute mi-a întins o foaie spre verificare. Erau declaratiile mele, exact redate. Dupăce am citit-o, m'a întrebat dacă am ceva de obiectat sau altceva de declarat. I-am răspuns că conținutul e acceptabil. Am semnat.

Cu o oarecare indolență în gesturi, mi-a făcut semn să-l urmez și am fost introdus într'o cameră alăturată, unde o altă «*mărime*» m'a luat în primire, cu aceeași indiferență. Aci, mi s'au luat amprentele digitale. Pentru a treia oară în viață eram supus acestei operații. După terminare, am fost dat pe mâna unui al treilea individ ce m'a condus într'o încăpere plină de aparate, unde a început să mă măsoare în fel și chipuri. Lungime, lățime, adâncime, picioarele, brațele, umerii, coșul pieptului, fruntea, obrajii, circumferinta capului, unghiul facial, lungimea nasului, mărimea urechilor... Mi-a examinat fiecare deget, notând de fiecare dată ceva pe niște foi imprimate. Terminând aceste operații, mi-a făcut

diferite fotografii, din față, din profil și jumătate de profil...

Credeam c'am terminat, dar mă înșelam. Am fost introdus într'un alt birou, unde o a patra «*mărime*» a început să-mi pună noi întrebări: dacă am părinți, cum se cheamă, unde s'au născut, când s'au căsătorit, etc. Profesia tatălui și de când exercită această profesie. Dacă în familie există vreo persoană care să fi suferit vreo condamnare pentru crimă, delict sau contravenție. Dacă există cineva cu vreo infirmitate, alcoolism, sifilis, etc. Dacă mai am frați, surori, etc. Dacă sunt căsătoriți, ce fac, ce profesie au, unde locuesc, etc.

După aceea, a trecut la întrebări privind viața mea de student și legătura cu Mișcarea Legionară. De când sunt legionar, cum m'am încadrat în Mișcare, din ce motive, în ce împrejurări, de cine am fost propus și când... Unde am activat, în ce cuiburi și ce organizații. Ce cuiburi am înființat, ce grad am și ce funcții am îndeplinit în Mișcare. Cărui fapt datoresc gradul legionar sau funcția îndeplinită. Ce legionari am cunoscut în organizațiile prin care am trecut.

A început după aceea să mă întrebe de numele altor legionari, din cari pe unii ii cunoșteam, pe alții nu. In ce raporturi am stat cu legionarii pe care ii cunoscusem și când i-am văzut ultima oară. Ce fel de oameni sunt, ce cred despre caracterul lor și in special dacă acești legionari ar fi capabili de a comite vreo crimă sau atentat la viața vreunei personalități politice. M'a întrebat apoi dacă cunosc pe preotul Dumitrescu-Borșa și dacă aș putea da informații unde s'ar putea afla atât el cât și Horia Sima, Papanace, profesorul Petrașcu, ing. Horodniceanu, Octavian Rosu și alții.

Odată terminat acest interogatoriu kilometric, în timpul căruia își luase o mulțime de notițe, «*mărimea*» s'a îndreptat spre telefon. L-am auzit întrebând dacă comisarul Ionel Dumitrescu se află la birou. Rspunsul fiind afirmativ, a comunicat că toate formalitățile asupra celor doi au fost terminate și că încurând «*respectivii*» ii vor fi puși la dispoziție. După câtva timp am fost scos pe coridor și dat sub paza unui agent scund și urit, ce se uita la mine cașicând

ar fi vrut să mă înghită. Mă întrebam «oare ce-i făcusem lui de mă privea cu atâta ură»?!...

La scurt timp, «*mărimea n.º 1*», unde fusesem introdus prima oară, a apărut însoţit de Serafim şi de alţi doi indivizi. Mi-a făcut semn să-l urmez şi împreună am ieşit în curte. Fără o vorbă am fost introduşi din nou într'un automobil-dubă. Unde ne duceau, nu puteam să-mi dau seama. După o scurtă călătorie, maşina s'a oprit. Am coborît într'o curte mare cu clădiri înalte de jur-împrejur. Am recunoscut Prefectura Poliţiei Capitalei. Agenţii ce ne însoţeanu, ne-au încadrat. Am urcat nişte scări şi am apucat-o pe un coridor lung. Aproape la capăt, ne-am oprit în faţa unei uşi capitonate, pe care era scris BRIGADA II.

Am fost introduşi însă într'o cameră alăturată, unde la o măsuţă joasă, un individ, cu o mustaţă neagră scurtă, bătea la maşină. Cei doi agenţi au intrat în altă sală, lăsându-ne în paza scribului. După scurt timp, au reapărut însoţiţi de un individ înalt, ce părea extrem de nervos. Am fost daţi în primirea lui, după care cei doi agenţi au salutat şi au plecat.

«SPUNE MĂ, CA DE NU TE OMORIM...»

Noul nostru «*protector*» nu era altul decât faimosul Ionel Dumitrescu. Fără să ne adreseze vreun cuvânt sau să ne privească, a ordonat celui ce bătea la maşină să ne pună în celule separate, până ce el va dispune. Conduşi de scrib, care, dupăcum am aflat mai târziu, se numea Victor Horvath, am fost îndreptaţi spre un alt coridor, scoborînd nişte scări până la subsol. Aci era închisoarea Prefecturei. Am fost daţi în primirea altui individ, care ne-a înscris numele într'un registru. Apoi, luând nişte chei, ne-a invitat «*respectuos*» să-l urmăm, dându-ne fiecăruia câte un picior în partea moale a corpului. Am coborît şi mai jos în adâncurile Prefecturei, am traversat o poartă de fier şi-am ajuns într'un coridor provăzut pe partea stângă cu o mulţime de celule. Celula mea avea o deschizătură cu gratii la un colţ al tavanului, pe unde se strecura o umbră de lumină. Intr'o parte, un pat de fier fără saltea. Câtva timp m'am plimbat prin celulă, după care, obosit de hărţuielile zilei, m'am întins pe pat, cu gândurile ancorate în necunoscutul ce mă aştepta.

Mult timp am stat aşa, nemişcat, cu ochii pironiţi în tavan. Oare câtă vreme o fi trecut? Un gardian a deschis uşa, aducându-mi un castron cu ciorbă şi un sfert de pâine. In câteva minute am mâncat totul. Nu luasem nimic în gură toată ziua. Dupăce am terminat, mi-a spus să iau castronul şi lingura şi să-l urmez. M'a condus în fundul coridorului, într'un

loc unde se afla un robinet de apă. Am spălat castronul și lingura, restituindu-le gardianului. Apoi am băut apă. M'a condus la closet, căci așa era ordinul, deși nu aveam niciun fel de nevoie.

Readus în celulă, am rămas de veghe în fața deschizăturii, căutând să observ ce se petrece pe coridor. După câtva timp, am auzit pași. Mi-am lipit capul de această ferăstruică pentru a putea vedea mai bine cine trece. Același gardian conducea pe Serafim, cu castronul în mână, la pompa de apă. I-am făcut semn cu mâna și tușind, pentru a-i putea mai bine atrage atenția. Mi-a zâmbit în treacăt. Am mai așteptat aci până s'a întors, făcându-i încă un semn de încurajare.

M'am îndreptat după aceea spre patul din fundul celulei, hotărît să adorm. Reușisem în ultimul timp să-mi stăpânesc fizicul, conform teoriei lui Coué, prin autosugestie. Astfel, în maximum cinci minute, în orice situatie m'aș fi aflat, adormeam când voiam. Erau totuși și momente când nu puteam învinge nervii și gândurile. De data aceasta, am reușit să adorm mai repede decât m'aș fi asteptat. Se pare însă că nu-mi era dat să dorm o noapte liniștită. M'am trezit în urma unor țipete, horcăieli și înjurături îngrozitoare:

—Mamă, mamă, dece m'ai făcut, mamăăă...

—Taci, mă, Dumnezeul mătii și nu mai striga.

Auzeam bufăituri, cașicând cineva ar fi fost ridicat și trântit cu toată forța de podea și de ziduri. Gemete, gâfăituri, ca după aceea, iarăși să înceapă:

—Spune mă, Dumnezeul mătii de legionar. Spune, mă, că de nu, te omorîm...

—Omorîți-mă, domnilor, dar nu mă mai bateți, nu mă mai chinuiți degeaba.

—Așa crezi tu... Crezi că vei scăpa așa de ușor? Până nu vei spune tot ce știi, nu te lăsăm, mă, mama ta de bandit. Te rupem bucată cu bucată, te tăiem în bucățele și te dăm câinilor, mă. Ai vrea să te omorim deodată, nu? Nu, mă, nu

așa cum vrei tu. Te omorîm încet, mă, oră cu oră, zi de zi, săptămână de săptămână...

Și iară începeau bătăile. Auzeam horcăieli, lovituri surde, gemete, scrâjnete... Oare ce legionar să fie? Pe cine, pe care din camarazii mei îl chinuesc așa?... Ce brute! Astfel de oameni crease Carol... Cum poți oare să bați pe cineva din ordin? Ce fel de inimă poate avea un astfel de om? Ascultam împietrit gemetele și strigătele camaradului meu și simțeam cum se încrețește carnea pe mine.

—Nu știu, domnule, nu știu nimic. Puteți să faceti ce vreți, dar eu nu știu de nimeni și de nimic.

—Mă, nenorocitule, mă... spune, mă, dacă vrei să scapi din fabrică.

—Ce să spun, domnule, dacă nu am nimic de spus.

Era atâta hotărîre în acest răspuns că, până la sfârșit, eu însumi am început să prind curaj. Și așa m'am întors la gândurile mele. Oare voiu fi și eu tot așa de tare ca legionarul necunoscut din celula vecină? Oare voiu putea și eu înfrânge suferințele fără a sufla un cuvânt care ar putea aduce pierzania și nimicirea atâtor camarazi? Am început să mă rog lui Dumnezeu, nu pentru a-mi cruța aceste eventuale suferințe, ci pentru a-mi ajuta să le suport până la sfârșit. Poate niciodată în viața mea, afară de timpurile copilăriei, nu m'am rugat cu atâta căldură, cu atâta încredere în forțele Dumnezeești. Poate niciodată nu am fost mai aproape de Dumnezeu ca în acele momente. Știam că încurând mașina de tortură a poliției va intra în funcție și pentru mine. Când și cum? Nu mai avea dealtfel nicio importanță...

Timp de două zile, în afară de strigătele camaradului ce era torturat, și de înjurăturile și sbieretele celor ce-l chinuiau, nu a mai intervenit nimic în viața mea de deținut fără ordin de arestare. Pentru noi, legionarii, nu mai existau nici legi, nici justiție...

PRIMUL CONTACT CU FIARA

Iată însă că inevitabilul a sosit.

Intr'o dimineaţă am fost condus în cabinetul comisarului Ionel Dumitrescu. Mi s'a luat din nou un interogatoriu care, de data aceasta, se limita în a şti dacă am legături cu Horia Sima şi cu profesorul Petraşcu. Faptul că în scrisoarea ce se găsise la Serafim era vorba de cuvântul «*legătură*», presupunea o legătură oarecare cu organele conducătoare ale Mişcării. Poliţia trăgea concluzia de aici că acţiunea dela Tighina trebuia să fie o «*întreprindere*» de mare extensiune. Credeau deasemenea că, prin mine, ar putea afla ceva de locul sau locurile unde s'ar ascunde anumiţi legionari cari, după moartea Căpitanului, ar continua să activeze, reorganizând Mişcarea şi punând la cale fel de fel de atentate.

Totul se învârtea în jurul camaradului ing. Panaitescu. Cine e, când l-am cunoscut, unde locueste, etc. Cred că dacă, printr'o nenorocire, unul din noi i-ar fi spus adresa, bietul om ar fi fost căsăpit în modul cel mai barbar înainte de a deschide măcar gura. Am dat aceleaşi răspunsuri ca mai înainte la Tribunalul Militar şi la Siguranţa Generală.

—Se vede cât de colo că nu vreai să spui adevărul. Ne ascunzi ceva. Gândeşte-te bine. Până la sfârşit vei spune totul. Avem suficiente metode de a te face să vorbeşti. Până acuma nimeni n'a scăpat şi toţi au spus. Ia-l Horvath şi du-l la celulă. Nu uita să-mi aduci pe celălalt.

Oridecâteori fusesem arestat și încă nu începuse interogatoriul, eram cuprins de o febră curioasă, care nu înceta decât în momentul când mă aflam în fața celui ce mă interoga. Tot așa și acum, m'am simțit deodată învăluit de această febră ce provoca în mine o stare de extremă încordare. Mâinile îmi tremurau și inima îmi bătea să-mi spargă coșul pieptului. Am început să mă plimb prin celulă și pentru a înăbuși vâltoarea din mine, m'am apucat să măsor celula cu palma, ca pe vremuri la Chișinău. La un moment dat, am auzit uși trântite, bufăituri, înjurături, apoi o voce grosolană:

—Ia spune, mă, ce știi. Cum nu spui, iar intri în fabrică.

—Ce să spun, domnule, că n'am nimic de spus.

Am recunoscut vocea lui Serafim. Ca la o comandă, au reînceput loviturile. Palme, ghionturi, pumni, picioare, ce-o fi fost, nu puteam să-mi dau seama. Auzeam gemetele lui Serafim și strigătele înfuriate, pline de ură, ale celor ce-l torturau. Toată atenția îmi era încordată ca să pot auzi tot ceeace Serafim ar răspunde, în cazul că ar declara ceva. Nici acum nu-mi pot da seama cât a durat chinuirea. Imi tremurau mâinile și picioarele, iar în gură mi se încleiase saliva. La un moment dat, am auzit o voce ce mi se părea extrem de cunoscută:

—Ia-l, Victore, și du-l la pompă să se spele și după aceea bagă-l din nou la celulă.

Incă vreo câteva minute și am auzit pași pe coridor. Imediat m'am lipit de poartă cu ochii fixați în ferestruică. Au apărut cei doi agenți, Victor și Iuliu Horvath, conducând, aproape târându-l, pe camaradul Serafim. Era plin de sânge, umflat la față, cu ochii vineți și de-abia se ținea pe picioare. Mi-a aruncat o privire în care era atâta durere și atâta groază! Am început să mă plimb cu pași repezi prin celulă. Știam că de-acum îmi va veni rândul la tarbacă. Nu a trecut mult și unul din agenți a deschis ușa, spunându-mi să-l urmez:

—Hai, mișcă-te mai repede, că nu am timp.

Nu știu prin ce minune, dar deodată m'am simțit extrem de liniștit. M'am îndreptat spre ușa celulei cu pași siguri și apăsați. L-am urmat pe coridor până'ntr'o cameră largă. In fundul acestei camere, o ușe dădea într'o sală și mai spațioasă. Aici ne-am oprit. In dreapta, un birou și câteva scaune. In față, alte scaune și o bancă lungă fără spătar. Pe pereți, atârnate în cuie, bice, cravașe, cătușe, lanțuri, bâte și o mulțime de frânghii. Erau instrumentele de tortură. Pe o măsuță mai mică, într'un colț, niște clește, ace, sule și curele. La birou stătea un individ întors cu spatele spre mine și discutând cu celălalt agent.

Cel ce mă adusese aici, mi-a ordonat să mă așez pe bancă cu fața la birou. Odată așezat, cel ce-mi întorcea spatele s'a întors cu o mișcare bruscă spre mine. Cine se gândea că voiu avea o astfel de surpriză! Individul era un fost coleg de școală: Mituș Dumitrescu.

O clipă mi-a licărit o rază de speranță. Mituș Dumitrescu nu-mi fusese numai un simplu coleg de școală. Timp de aproape doisprezece ani ne împletisem gândurile și viața. Era fiul unui țăran din Urșani, din apropierea Hurezului, unde tatăl meu poseda câteva hectare de pământ. Neavând însă timp să se ocupe de ele, făcuse un contract cu tatăl lui Mituș, dându-i pământul în prelucrare. Ii punea la dispoziție semințele, instrumentele agricole și animalele, iar el punea munca. Din produsul realizat, tatăl meu oprea 40 de procente, iar restul, tatăl lui Mituș.

Mituș era de aceeași vârstă cu mine. Când a început să umble la școală, pentrucă în satul lui nu exista, trebuia să facă aproape șapte kilometri în fiecare zi până la Hurezu. In timpul verii, era o chestie simplă. Pe timp de iarnă însă, în afară de frigul extrem de tăios, risca să fie devorat de lupi cari, în acea regiune, erau foarte numeroși, atacând vitele și tot ce întâlneau. Bietul Mituș era foarte firav, așa că tatăl meu a hotărît să-l aducă la noi acasă. Fiind în aceeași clasă cu mine, aveam și un tovarăș de joc. Era un băiat inteligent,

silitor și liniștit. Se potrivea de minune cu caracterul meu timid. Invățam împreună, luam masa împreună, dormeam în aceeași cameră. La școală, stăteam în aceeași bancă și eram nedespărțiți. Tatăl meu, când îmi făcea sau cumpăra haine, îi făcea și lui. Orice dar sau jucării pe care eu le primeam, le primea și el. Pe scurt, era tratat ca un alt membru al familiei noastre, ca un alt copil al părinților mei, ca un frate al meu.

Dupăce am terminat școala primară, el urma să plece înapoi acasă, deoarece tatăl lui nu voia să-l dea mai departe la liceu, spunând că el nu are nevoie de copii cu multă carte, ci de copii care să-l ajute la munca câmpului. Că, însfârsit, el n'are bani de aruncat pe gârlă. In urma rugăminților mele, tatăl meu a reușit să-l convingă să-și lase feciorul să termine liceul, obligându-se tot tatăl meu să suporte toate cheltuielile. Cu chiu cu vai, s'a lăsat înduplecat și așa am plecat împreună la liceu. Am fost instalați în aceeași pensiune, ducând o viață cașicând am fi fost frați. Până și vacanțele le făceam împreună. Eram nedespărțiți în jocuri, în plimbări, excursii, distracții, etc.

Cu terminarea liceului, ne-am despărțit. Eu am plecat la Universitatea din Cluj, iar el la Bucuresti, unde spunea că are un unchiu bine situat și care, eventual, ar putea să-i găsească o ocupatie, așa ca să-și poată plăti singur studiile. Acest unchiu nu era altul decât Comisarul-Șef Ionel Dumitrescu. De atunci nu-l mai văzusem. Trecuseră șapte ani. Eu intrasem în viață cu piciorul stâng. Incepând cu anul 1932 — și cu excepția anului 1937 — nu fusese unul în care să nu fi fost închis cel puțin o lună pentru credința mea legionară într'un viitor mai frumos și mai bun pentru neamul meu.

Viața mea ar fi putut fi alta. Nimic nu-mi lipsea din punct de vedere material. Tatăl meu avea deasemenea o mulțime de relații și oricând m'ar fi putut plasa într'un serviciu bine remunerat, la dispoziția vreunui ministru oarecare, putând să ajung în cadrul vreunui partid la o situație-cheie, care să-mi permită după aceea înaintarea pe scara vieții politice

din România. Totuși, față de viață comodă și lipsită de griji pe care mi-o oferea societatea de atunci, am ales calea cealaltă, a luptei, am ales viața grea și spinoasă a Legiunei, care mă adusese încă odată în închisoare.

Și drumurile soartei sunt așa de curioase! Dacă până acum cei ce mă chinuiseră erau total necunoscuți mie, de data aceasta mă aflam în fața unui fost coleg, unui fost prieten, cu care împărtășisem atâtea și atâtea clipe frumoase din copilăria mea, unul care-mi stătuse aproape și pe care-l tratasem ca pe un frate. Iată dece, în momentul când l-am văzut, am simțit cuprinzându-mă o rază de speranță. Nu se putea ca acest om să ridice mâna asupra mea. Nu se putea ca el să fi uitat toți acei ani în care ne împletiserăm viețile, ani în care visaserăm împreună, privind viitorul cu ochi mari, senini și plini de încredere. Nu puteam crede că omul acesta, cu care împărțisem hrana, camera, veștmintele și banii, ar putea să se coboare atât de jos, încât să-și chinuie prietenul și fratele de altădată... Dacă nu pentru mine, cel puțin din atenție față de părinții mei cari îl înconjuraseră cu aceeași dragoste ca și pe mine, tratându-l ca pe propriul lor fiu.

Cât de amarnică avea să fie însă realitatea!

Mi-a aruncat doar o scurtă privire, după care, întorcându-se către celălalt agent, i-a cerut dosarul meu. A început să citească, răsfoindu-l cu oarecare nervositate și încruntând din sprâncene. După o scurtă așteptare, ce mi s'a părut o veșnicie, s'a întors din nou spre mine, spunându-mi următoarele:

—Trebuie să știi că sunt însărcinat cu cazul dumitale. Totul depinde de dumneata. Nu are niciun rost să-mi ascunzi ceva. Așa cum știu să fiu bun cu toți acei cari dintru început declară tot ce știu, tot așa pot să fiu și extrem de aspru cu încapățânații. Camaradul dumitale nu a vrut să spună nimic. Până la urmă însă, va spune totul. Avem suficiente mijloace pentru a-l face să vorbească. Aceste mijloace nu mă dau înlături de a le aplica, indiferent cine ar fi, chiar și

tatăl meu, dacă nu înțelege să-și deslege limba. Așa că, gândește-te bine ce alegi. Vei răspunde tot ce știi la întrebările mele, nu ți se va întâmpla nimic; nu vei răspunde și nu vei declara tot ce știi, atunci voiu fi obligat să recurg la celelalte mijloace. Inainte de a începe, îți dau zece minute de gândire.

SFIDAREA

L-am privit drept în față, dar cu gândul departe... In loc să cuget la avertismentele lui, mi-a venit în minte anii copilăriei noastre, anii unei prietenii care din acest moment înceta de a mai exista.

Oare mi-a fost el într'adevăr prieten? Omul acesta care stătea acuma înaintea mea și căruia eu îi deschisesem odinioară tot sufletul meu, comunicându-i toate dorurile și visurile mele... omul acesta cu care timp de aproape doisprezece ani împletisem trăirea mea, știuse el oare să prețuiască această prietenie?... Căci prietenie presupune dăruire, încredere, jertfire pentru altul.

Căutând în amintirea anilor scurși, mi-am dat seama că fusese și era un mare egoist. In această clipă vedeam lucrurile clar. Acum întelegeam anumite gesturi din trecut. Tot ceeace primea dela mine, închidea sau ascundea undeva; iar dacă eu îi ceream ceva, totdeauna se eschiva, răspunzându-mi sau că nu știe unde se află sau că din nenorocire ar fi pierdut acel ceva. Abia acum am înțeles că acest om nu mi-a fost niciodată prieten, că mi-a înșelat încrederea în el, numai pentru a obține avantagii. Dintru început, el nu fusese decât profitorul naivității mele de copil, ce credea în bunătatea oamenilor și care vedea în fiecare alt copil, un înger.

Dacă el mi-ar fi fost un prieten, în situația în care mă aflam acum, putea cel puțin să ceară unchiului său numirea

altui comisar care să mă cerceteze. Imi dădeam seama că nu ar fi putut întreprinde cu dela el putere nimic în sensul de a mă pune în libertate, dar ar fi putut oricând găsi un motiv de a se eschiva, fără a trezi bănuieli și fără a-și periclita situația.

El însă dădea impresia c'ar fi căutat să obțină cazul meu. Aveam deci înaintea mea un dușman, un dușman periculos, deoarece plin de invidii și de resentimente învechite în sufletu-i murdar. In urma acestor reflecții, i-am răspuns:

—Domnule Dumitrescu, am spus tot ce aveam de spus, atât la Chișinău cât și la Siguranța Generală, și inclusiv aici. Nu mai am nimic de adăogat. Dacă crezi în sinceritatea mea, bine; dacă nu, atunci poți începe cu aplicarea metodelor pe care le crezi infailibile. Trebuie însă dinainte să știi că nu vei mai obține nimic dela mine și să nu-ți închipui că mă voiu pleca sau cere mila unui slugoiu lipsit de caracter.

Abia am terminat aceste cuvinte, și pumnii lui Mituș Dumitrescu au început să mă lovească în obraji, în spate, oriunde nimerea, cu o furie de desmetic. Trebuia să fiu tare și să nu scot niciun geamăt, pentru a nu-i da satisfacție de a se bucura de slăbiciunea mea fizică. Au sosit în ajutor și ceilalți doi agenți, Victor și Iuliu Horvath. Dumitrescu s'a oprit, lăsându-mă pe mâna lor.

Câtă tristețe, câtă mizerie morală! Doi Unguri mă băteau în casa mea, în țara mea, la ordinul unui Român! Ei, Ungurii, iubeau Țara Românească mai mult decât aș fi iubit-o eu!... Ei erau cei ce se sbăteau pentru neamul românesc, pe când eu, cu adânci rădăcini în neamul acesta, eram scos din lege și torturat de străini și de slugoi!...

Și pumnii cădeau peste mine ca ploaia. Lovituri de picioare îmi sdrobeau coastele, spatele, stomacul, picioarele. Sângele începuse să-mi curgă șiroaie pe nas și pe gură. După nu știu cât timp, m'au slăbit, dar nu pentrucă ar fi terminat, ci pentru a nu-și mânji mâinile și hainele de sângele ce-mi țâșnea din nas.

După o scurtă pauză, în care din nou Dumitrescu a început să-mi vorbească, întrebându-mă dacă nu știu unde se află Horia Sima, cei doi agenți au preparat o nouă metodă. Mi-au ordonat să-mi scot hainele și să rămân complet gol. Au luat apoi un scaun pe care l-au întors cu picioarele în sus. M'au înfășcat de amândouă brațele și, în pumni, mi-au introdus capul între cele patru picioare ale scaunului, forțându-mi umerii pentru a-i fixa în acest spațiu incomod. Mi-au trecut după aceea niște frânghii peste picioare și scaun, imobilizându-mă total. M'au transportat după aceea la un colț al camerei, au adus banca și m'au legat încă odată de ea.

Agenții s'au oprit un moment pentru a respira. Dumitrescu s'a apropiat de mine și cu un ton ironic m'a întrebat dacă mă simt bine. Nu i-am răspuns nimic. Fiind cu capul în jos, sângele începuse să mi se scurgă în cap. Ochii mi se împăinjeniseră. Aveam niște dureri teribile în umeri și în tâmple. Dar nu voiam să mă dau bătut. Cei doi gealați au început să mă lovească la tălpi cu niște cravașe. Fiecare la câte-un picior. Mituș Dumitrescu dădea semnalul, numărând: un, doi, un, doi... In ritmul ordonat de el, când mai repede, când mai încet, loviturile cădeau fără'ncetare. La început nu simțeam mare lucru. Fiind însă cu capul în jos, sângele care-mi curgea pe nas și pe gură era și mai abundent. Fundul scaunului era plin de sange. După, poate două sute de lovituri, cei doi executori s'au oprit gâfâind. Obosiseră bătându-mă. Am simțit o oarecare satisfacție. Nu scosesem niciun geamăt măcar. Ii auzeam vorbind:

—E tare, mama lui, dar lasă-l, până la sfârșit, să vedem cine e mai tare!

Cașicum ne găseam pe poziții de egalitate, într'o competiție sportivă! Aceste câteva cuvinte mi-au dat și mai mult curaj. Eram hotărît să nu scot niciun cuvânt până la sfârșit, chiar de-aș fi murit.

Au reînceput bătaia. Loviturile cădeau mai rare, însă îmi păreau mai apăsate, mai grele. In tălpile picioarelor nu simțeam mari dureri, însă, cu fiecare lovitură, aveam impresia că mi se băteau cuie în cap. Era ceva îngrozitor, insuporta-

bil! Ochii turburi nu mai puteau distinge lumina de întuneric. La fiecare lovitură mi se părea că ies din orbite, provocându-mi o durere ascuţită. Urechile îmi ţiuiau, timpanele erau gata să se spargă. Ca prin vis mi se părea că cineva îmi punea întrebări. Nu înţelegeam însă nimic. Intr'o pauză a bătăuşilor, am putut distinge vocea lui Dumitrescu:

—Ce, mă, ai amuţit, nu ai limbă? Răspunde-mi ce te întreb, de nu îţi scot limba afară.

Luasem hotărîrea să nu răspund nimic, să nu-l mai provoc cu nimic. Dar tonul ironic cu care m'a întrebat, în situaţia în care mă găseam, m'a iritat peste măsura. Şi'n loc să tac, i-am răspuns calm, cu o linişte de care eu însumi mă uimeam:

—Obişnuiesc să vorbesc şi să răspund oamenilor şi nu fiarelor.

—Dumnezeul mătii, noi suntem fiare, hei? S'a repezit la mine ca un nebun, mi-a apucat testicolele în mâini şi-a început să le strângă cu toată forţa. In viaţa mea nu am simţit o astfel de durere. Oricât aş fi vrut să mă stăpânesc, mi-a fost imposibil şi am început să strig. Era mai mult un răcnet decât un strigăt. Presiunea era însă din ce în ce mai mare. Simţeam cum mă înăbuşesc şi-mi pierd conştiinţa. Am mai primit câteva lovituri în coaste şi în stomac, apoi nu am mai simţit nimic.

Mi-am revenit târziu, nu ştiu după cât timp. Eram ud pe deantregul. Se pare că-mi pierdusem total conştiinţa şi agentii mă târiseră până la cişmea, lăsând să curgă apa peste mine. Mi-am întors cu greutate capul. Alături de mine, cei doi cerberi. Când au văzut că am deschis ochii, mi-au făcut semn să mă scol şi să-i urmez. M'am ridicat cu mare greutate. Eram cu mintea turbure şi mă dureau îngrozitor testicolele. Susţinându-mă de pereţi, am început să mă mişc. Dar tălpile erau umflate. La fiecare pas cădeam în genunchi. Unul din agenţi însă, mă apucă de păr, trăgându-mă în sus. Deabia am ajuns în faţa celulei mele. Au deschis uşa şi m'au îmbrâncit înnăuntru, strigându-mi:

—Ai timp să te gândesti până mâine şi dacă nu te hotărăşti să vorbeşti, atunci începem slujba dela capăt.

Au închis uşa şi au plecat. In îmbrânceala dată, căzusem şi'n cădere mă lovisem la genunchiul drept atât de rău că deabia am putut să mă târăsc până la pat. Eram ud leoarcă şi gol. După câtva timp au reapărut fraţii Horvath şi mi-au aruncat hainele înăuntru. Le-am adunat cu greu, punându-le la un capăt al patului. Incepuse să-mi fie frig; încă nu mă uscasem. Am luat cămaşa şi-am trecut-o peste tot corpul. Mi-am pus apoi chiloţii şi m'am acoperit cu pantalonii şi haina. Stăteam aşa întins fără să mă mişc. Orice mişcare era un chin. Puţin după aceea, a apărut gardianul de serviciu, aducându-mi un castron de ciorbă şi un sfert de pâine. Nu mi-era foame, dar am început să mănânc. Mă durea gâtlejul. Am rupt pâinea în bucăţele si am pus-o în ciorbă. Incet, încet, am înghiţit totul. M'am întins din nou pe pat, căutând o poziţie cât mai puţin dureroasă. Aveam răni peste tot. Extenuat, am adormit.

CALVARUL CONTINUĂ

Când m'am trezit, era întuneric. Fusesem lăsat în pace. Cel puţin dacă mi-ar lăsa nopţile liniştite... Câtva timp, am tot rumegat gânduri triste. Oare cât timp încă voiu mai putea gândi!...

Nu îndrăzneam să mă întorc pe altă parte a corpului, de teamă să nu reînceapă durerile. Lemnul tare al patului îmi amorţise toată partea dreaptă. Totuşi era mai bine asa... Afară, deasupra deschizăturii cu gratii, cineva se plimba. Era, desigur, vreun gardian de pază. Cu gândul la paşii lui, am adormit din nou.

A doua zi, când m'am trezit, m'am simţit ceva mai refăcut. Totuşi mă dureau încă oasele. Eram oarecum mai vioiu şi am început din nou să mă plimb un pic prin celulă. Cu fiecare pas ce-l făceam mă simţeam par'că mai tare. Oare cât timp încă? Nu ştiam de ce e capabilă mintea omenească, atunci când e vorba de a găsi sisteme de tortură...

Când m'au ridicat din nou pentru camera de tortură, nu mai eram singur. Il aduseseră şi pe camaradul Serafim. Nu ştiam ce voiau. Găsiseră însă un alt sistem, prin care credeau că mă vor forţa să vorbesc. Mituş Dumitrescu, impasibil, mă aştepta, cu un surâs ironic. A început din nou să ne ţie un mic discurs, uitându-se însă numai la Serafim:

—Sper că în urma experienţei făcute, vă veţi hotărî să vorbiţi. Suntem inepuizabili în posibilităţile noastre de a vă

face să spuneţi până şi laptele ce l-aţi supt dela mamele voastre şi nu vom înceta până nu veţi deschide gura. Cred că aţi înţeles.

Până acum, ni se adresase cu «Domnule»; de data asta însă, ca un semn că situaţia era mai rea, a început să ne spună pe nume şi să ni se adreseze cu «tu».

—Ia spune, Serafime, când ai văzut ultima oară pe Horia Sima? Dar pe Papanace şi Pătraşcu?

—Domnule comisar, eu nu i-am văzut niciodată, nu i-am cunoscut şi e prima oară că aud vorbindu-se de ei.

—Dece minţi, mă? Vrei să te bag din nou în fabrică?

—Domnule comisar, repet că nu ştiu nimic.

—Nu vreai să spui! Bine. Tu singur mă faci să recurg la alte mijloace. Ia-l, Horvath, şi leagă-l.

Horvath s'a apropiat de el şi i-a spus să-şi scoată hainele. Complet gol, a fost întins pe o bancă şi legat cu o frânghie groasă peste tot corpul de bancă, aşa ca să nu poată face nicio mişcare. Fraţii Horvath au luat fiecare câte-un biciu ce se afla atârnat în perete şi au început să-l lovească peste faţă. Auzeam şuierăturile bicelor în aier şi plesnetul lor pe obrajii camaradului meu. Faţa i se înroşise de sânge, pielea îi crăpase. Mă uitam îngrozit şi până la sfârşit nu am mai putut suporta, astupându-mi cu mâinile ochii şi urechile. Ca prin vis, am auzit vocea lui Mituş Dumitrescu:

—Ce, mă, nu-ţi place? Vezi că de tine depinde totul. Cum ne spui unde e inginerul Panaitescu şi toată banda lui Horia Sima, imediat încetăm de a vă mai bate.

Ce suflet pervertit şi josnic trebuia să aibă acest om!... Ce brută! Ştia bine că nu puteam să văd măcar un copil plângând, că nu puteam să văd şi să suport niciun fel de violenţă, dar să mai asist şi la astfel de torturi... El spera însă că, văzând suferinţele camaradului meu, voiu deschide gura, făcând declaratii aşa cum le-ar fi vrut el, pentruca el să binemerite în ochii mai marilor zilei.

Mi-am luat mâinile dela ochi şi privindu-l drept în faţă, i-am răspuns:

—Domnule Dumitrescu, camaradul Serafim e fiu de ţăran şi nu s'a mişcat din satul lui decât până în oraşul Tighina. E pentru prima oară că vede Bucureştiul şi nici nu ar putea spune că a văzut Capitala Tării, ci maidegrabă beciurile, închisorile şi brutele poliţieneşti ale acestui oraş. Cum îţi închipui dumneata că un Horia Sima sau mai ştiu eu care legionar din organul conducător al Mişcării, dacă mai există vreunul, s'ar fi putut deplasa tocmai la Tighina, pentru a sta special de vorbă cu Serafim sau cu mine? Cum îţi închipui dumneata că, în scurta mea şedere în Bucuresti, aceşti legionari conducători nu au avut altceva mai bun de făcut decât să mă caute pe mine, pentru a-mi destăinui cine ştie ce secrete sau pentru a-mi de anumite însărcinări, când ei nici măcar nu mă cunoşteau. Pentru a întreprinde şi duce la bun sfârsit o acţiune, prima condiţie e să cunoşti bine elementele cu cari lucrezi. Ori aceasta presupune a verificare îndelungată a acestor elemente. Contrariul, rişti să dai greş dele început. Ori dacă Horia Sima sau Papanace sau un altul, ar fi plănuit ceva, atunci ei nu puteau să se servească decât de elemente bine cuoscute şi cu care stătuse în imediat contact vreme îndelungată.

—Ia atinge-i câteva, Horvath, pentru a nu-mi mai ţine prelegeri aci.

Şi au început să mă lovească cu bicele peste faţă. De data aceasta, Serafim era spectatorul bătăilor ce primeam. Câte lovituri mi-or fi dat, nu ştiu. Mă dureau ochii şi lacrimi grele îmi cădeau pe obraji, pătrunzându-mi în răni, usturându-mă.

După câtva timp au încetat şi s'au îndreptat din nou spre Serafim. La un semn al lui Mituş Dumitrescu, au reînceput biciuiala. Dumitrescu număra din nou: un, doi, un doi... Iuliu Horvath lovea dealungul corpului, iar Victor Horvath deacurmezisul. După circa zece minute —mie mi s'au părut o veşnicie— s'au oprit şi l-au întrebat dacă e dispus să spună unde e *comandamentul legionar*.

Toată faţa, pieptul şi abdomenul îi erau pline de sânge. Tot timpul cât durase bătaia, nu scosese un geamăt. Dacă

nu i-aş fi văzut mişcările pieptului, în ritmul greoiu al respiraţiei, aş fi putut crede că murise. Cu groază observasem bătaia şi un sentiment de mare admiraţie mă încerca faţă de tăria camaradului Serafim. Era un exemplu şi o încurajare pentru mine. La încercările repetate ale agenţilor de a scoate un cuvânt dela el, răspundea atât de liniştit şi cu atâta indiferenţă:

—Nu ştiu nimic, nu am nimic de spus.

Faţă de acest răspuns, bătăile au început cu şi mai mare intensitate. L-au întors după aceea cu faţa în jos şi urmând acelaşi sistem, au început să-l lovească în spate, par'că cu şi mai multă furie. Când au încetat, bietul Serafim nu se mai mişca. Era tot scăldat în sânge. L-au deslegat şi au început să-l tragă de picioare afară, ca pe un butuc.

După câtva timp, agenţii au apărut din nou. Dumitrescu s'a îndreptat spre mine, punându-mi în vedere că dacă voiu refuza de a spune adevărul, mi se va aplica acelaşi sistem.

—Oare, dumneata, nu vreai să înţelegi că nu am nimic de spus! Că nu cunosc aceşti oameni şi că niciodată nu am fost în contact cu ei?

—Leagă-l, Horvath, şi începeţi.

Am fost desbrăcat de haine şi întins pe bancă cu faţa în jos; apoi legat deoparte şi de alta a băncii cu nişte curele şi frânghii. Mi-au trecut o curea şi peste gât. La o nouă comandă a lui Dumitrescu, au început să mă lovească. Unul dealungul şi celălalt dealatul spatelui. Loviturile cădeau la început rar; după aceea mai repezi, tot mai repezi şi din nou rărindu-se. La început, simţeam numai o usturime ascuţită în locul lovit, ca pe urmă să mi se pară că cineva mi-ar fi crestat carnea cu un briceag ascuţit. Aş fi vrut să mă mişc un pic, să mă sustrag loviturilor. Eram însă atât de strâns legat! Loviturile cădeau fără încetare. Incepusem să transpir şi simţeam cum toţi muschii mi se sbăteau. Toată carnea îmi tremura. In primele momente, pentru a-mi experimenta singur posibilităţile mele de rezistenţă, număram fiecare lovitură. După un timp însă, începusem să pierd orice noţiune

a realităţii. Amorţisem, deşi tot corpul îmi svâcnea. Câteva lovituri mi-au căzut pe gât şi pe cap. Aveam impresia că mă cufund undeva cu o iuţeală extraordinară. Din gură şi din nas începuse să-mi curgă bale şi sânge. Erau sărate şi cleioase. Şi cu toate durerile ce mă încercau, m'a cuprins o scârbă imensă şi am început să vomitez.

Scurt timp după aceea, călăii au încetat şi m'au deslegat, întorcându-mă cu faţa în sus. Unul din ei a adus o găleată cu apă pe care a aruncat-o peste mine. Am apucat să prind câteva înghiţituri, revenindu-mi un pic din ameţeală. Pauză doar de câteva minute şi din nou am fost legat. Ca prin vis, am auzit o voce întrebându-mă unde e inginerul Panaitescu şi înjurând. Am încercat să răspund ceva, însă nu puteam să articulez niciun cuvânt.

Din nou au început să cadă loviturile de bice. In gură se strângea şi mai mult scuipat cu sânge. Aş fi vrut să scuip, însă nu puteam şi înghiţeam totul în mine, sufocându-mă. Respiraţia era din ce în ce mai greoaie. Mă înnecam într'una. Loviturile erau mult mai dese şi cu mai multă furie. Simţeam cum plesnea carnea. La un moment dat, au început să mă isbească numai peste faţă. Am început să-mi mişc capul, intr,un enorm efort, la dreapta şi la stânga, pentru a evita loviturile. Sbirii mei însă, au îndesit biciuiala. Nu mai puteam respira. Am început să mă sbat. Eram însă atât de strâns legat!

Incercarea aceasta de a mă mişca m'a epuizat şi mai mult. Incet, încet, mă simţeam învăluit intr'un fel de ceaţă. Pe dinaintea ochilor, apăreau fel de fel de contururi, fără însă a putea descifra ceva din ele. O mână nevăzută mă ridica încet şi plăcut. Fui cuprins de o moleşeală şi-o căldură caşicând aş fi luat o baie fierbinte. După aceea însă, apucată par'că de o furie neînţeleasă, m'a aruncat cu o forţă extraordinară undeva într'un adânc, ameţindu-mă total, până când n'am mai văzut şi n'am mai simţit nimic.

Când mi-am revenit, eram întins pe ceva rece. Mi-am aruncat ochii în jurul meu. Mă aflam pe ciment, în celulă. Lângă

mine, o baltă de sânge. Din nou m'a apucat scârba. Imi venea să vomitez. Pe pat, erau aruncate în desordine, hainele, cămașa si chiloţii. Imi era din nou frig. Am încercat să mă ridic. Dureri ascuţite, cașicând cineva m'ar fi înţepat cu mii de ace, mă ţintuiau pe loc. Tremuram și dinţii îmi clănţăneau.

Cu greu am reușit să mă târăsc pe ciment și să mă urc în pat. Corpul îmi era roșu-vânăt. Eram plin de răni. Am scos din buzunarul pantalonului o batistă și am început să mă șterg încet de sânge. Toată pielea îmi era crăpată. Cu multă atenţie, am trecut batista peste toate rănile, curăţindu-le cum am putut. M'am întins după aceea pe o parte unde nu aveam atâtea răni și m'am acoperit cu hainele. După câtva timp, am fost cuprins de o căldură ce creștea din ce în ce. Și totuși, era o căldură plăcută. Ce curios! Să fii bătut atâta și după aceea, în loc să simti permanent dureri atroce, să te simţi învăluit de o astfel de căldură, care părea o binefacere pentru organismul întreg. Cât poate să suporte omul!... Cufundat în gânduri și mirat oarecum de această curioasă sensatie, am adormit.

GÂNDURI ȘI REFLECŢII

Timp de două zile am fost lăsat în pace. Durerile începuseră să mă lase, iar rănile mi se acoperiseră cu un fel de crustă. Eram însă extrem de slăbit. Din camera de tortură, nu se mai auzea niciun fel de geamăt. Se părea că și Serafim fusese lăsat în pace. Gardianul ce-mi aducea mâncarea nu scotea niciun cuvânt. Aș fi vrut să știu ce era cu Serafim. La toate întrebările mele, nu răspundea nimic. Intra tăcut, întinzându-mi un sfert de pâine și un castron de ciorbă și pleca tot așa de tăcut, închizând ușa și dând din cap. Cine știe câţi oameni torturaţi văzuse! La fiecare deschizătură de ușe sau sgomot de pași, tot corpul începea să-mi tremure. Din moment în moment așteptam să fiu din nou ridicat și bătut. Știam că, de fiecare dată, vor întrebuinţa alt sistem. Ori acest gând numai mă făcea să înnebunesc de groază. Oare ce-or fi inventat de data aceasta? Oare ce mă așteaptă? Mi-era teamă că nu voiu putea suporta până la sfârșit și că voiu scăpa vreun cuvânt care ar putea fi pierzania atâtor camarazi sau că, până la urmă, voiu declara orice numai să fiu lăsat în pace.

Dar ce oare puteam să declar, când nu văzusem niciodată nici pe Horia Sima nici pe Papanace și nici pe Petrașcu?!... Dece oare nu vor să creadă că toată acţiunea dela Tighina nu era decât o acţiune locală, fără niciun fel de legătură cu vreun *comandament legionar!* Oare cum aș fi putut să-i

conving pe acești oameni de inutilitatea cercetărilor lor și de faptul că, atât eu cât și Serafim, nu mai aveam nimic a le mai spune!

Am avut două zile de răgaz, două zile cari nu mi-au adus nicio reconfortare interioară. Aș fi vrut să nu mă mai gândesc la nimic, să scap de chinul acesta cu mult mai mistuitor al întrebărilor din mine, al temerilor ce mă încercau la fiecare clipă. Reușiseră să vâre groaza în mine. Orice sgomot, orice ușe trântită, orice voce omenească, mă făcea să tresar și să tremur. Niciodată nu fusesem bătut; nici măcar tatăl meu nu mi-a dat vreodată o palmă. Toată viața mea căutasem să mă comport de așa manieră, pentru a nu atrage ura nimănui. Niciodată nu provocasem pe cineva.

Mi-am adus aminte că la școală, deși eram un element bun, învățând cu multă ușurință, niciodată nu căutasem ca să apar in ochii profesorilor mei pentru a mă impune cum făceau alții, câștigând simpatia sau admirația acestora, pentru a fi răsplătiți cu laude în fața colegilor sau în fața întregului Institut. Răspundeam la toate întrebările corect, liniștit, fără fraze umflate, stăpânit fiind de o anumită măsură în toate și speriat par'că de îndrăzneala colegilor mei. Dacă vedeam că vreunul din ei se sbătea într'un neastâmpăr febril pentru a se situa deasupra mea sau a altora, îl lăsam să treacă înainte fără a-l invidia, fără a mă opune tendințelor lui. Căutam prin toate mijloacele posibile să evit orice neînțelegere, cât de mică ar fi fost ea, numai și numai pentru a păstra armonia între ei și mine. Aceasta, nu pentrucă nu aș fi fost și eu destul de tare și nu aș fi putut proceda de aceeași manieră, dar pentrucă eu consideram că oamenii sunt frați între ei și nu stăpânitori unul peste altul; iar acei ce au fost dotați cu mai multă inteligență sau forță fizică nu erau îndreptățiți de a exploata neputința sau naivitatea altora, nimicindu-i, ci pentru a-i înțelege și ajuta.

Atât de mult crezusem în oameni și în bunătatea lor!...

A trebuit să vie peste mine această nouă închisoare, cu chinurile ei, pentru a-mi revela omul așa cum e el, în goliciunea lui, deși pretins om de cultură, om civilizat, om creștin din al doilea milenar dela Nașterea Domnului Isus, omul fiară, în trunte cu marele istoric și umanist Nicolae Iorga, acel ce cerea Regelui Carol II distrugerea totală a tineretului naționalist, inclusiv părinții și rudele acestui tineret.

La ce folosise oare toată jertfa lui Cristos, martirajul atâtor și atâtor sfinți, când nimic nu se putuse transforma în acest om?

In Mișcarea Legionară fusesem educați sub semnul crucii. Intr'un articol, Ion Moța scria: «*măsura creștinătății noastre, este jertfa pentru neam și cruce*». Care a fost rezultatul acestor jertfe?

Ne-am închipuit că prin jertfa noastră continuă vom sgudui sufletul neamului, că prin exemplul nostru de permanentă abnegație și dăruire vom transforma neamul, ridicându-l din cotidian și meschin, deschizându-i toate porțile sufletului, învățându-l să-și întindă câmpul de activitate spre interior, pentru a putea stabili în el însuși un echilibru, omorînd în el toate instinctele primare, eliberându-se de orice reminiscențe de animalitate și plasându-se pe o linie pur spirituală. Am vrut să facem din oameni caractere, adevărate forțe omenești în slujba înaltelor valori morale. Acest om, însă, nu se gândea decât la propria fericire, a cărei realizare însă nu o vedea decât în apropierea bunurilor materiale, întinzându-și deci câmpul de activitate în această direcție, intrând în concurență cu alți indivizi al căror scop era același, dând naștere la conflicte, lupte, dușmănindu-se unul pe altul, urîndu-se și exterminându-se. Au format grupe de interese, combătându-se unele pe altele, coborînd nivelul vietii omenesti, târînd omul și mai mult în noroiu, pierzându-l.

Am vrut să reimplantăm în sufletele oamenilor credința într'o lume mai bună, în care oamenii să se ajute unii pe alții. Am vrut să transformăm acest om, ridicându-l și accentuându-i potențele lui pozitive. Căci RAUL, asa cum spunea Căpitanul, pornea dela suflet.

Mituș Dumitrescu crescuse cu mine, în casa părinților mei.

Se bucurase de acelaşi tratament, primise aceeaşi educatie ca şi mine. Niciodată, nici mama şi nici tatăl meu nu lăsase să se întrevadă că e un tolerat în familie. Era considerat ca un frate al meu, înconjurat fiind de aceeaşi dragoste. Mama fusese aceea ce stătuse mai aproape de noi. Era un munte de bunătate, gata să ajute oricând şi oriunde, renunţând la orice, numai pentru a ne vedea pe noi mulţumiţi şi cu voie bună, alinându-ne durerile, uşurându-ne necazurile şi îndepărtându-ne grijile.

El, Mituş, comisarul ce mă tortura, fusese martorul atâtor şi atâtor scene înduioşetoare, stătuse în apropierea acestui suflet mare şi bun, se bucurase de aceleaşi mângâieri pline de grije şi dragoste. Oare cum putuse să se transforme în acest fel!... Cine oare îi strâmbase sufletul, făcând din el fiara pe care o aveam acum în faţa mea?!... Oare uitase el atât de repede şi toate binefacerile pe care tatăl meu le revărsase din plin în casa părinţilor lui!?...

Mituş Dumitrescu, prietenul copilăriei mele, prietenul adolescenţei mele, omul care-mi cunoscuse toate sbaterile sufletului meu, omul care asistase la ruptura atâtor prietenii din cauza lui, pentrucă eram contra unui anumit fel de a gândi al unora din prietenii şi colegii mei, cari desconsiderau tot ceeace nu era fiu de boier sau de om bogat, căutând să omoare în aceşti copii tot ceeace era mândrie înnăscută, tratându-i ca pe nişte paria şi scursuri ale societăţii, făcând din ei slugi plecate la ordinele lor. Omul acesta, care cunoscuse toată evoluţia mea sufletească, permanent înclinată spre ajutorarea celor mai puţin favorizaţi de soartă, omul acesta era azi un monstru, un trădător al clasei ţărăneşti de unde plecase, era călăul atâtor fii de ţărani ce se aflau înscrişi în Mişcarea Legionară, luptând şi sacrificând, pentru a pregăti o soartă mai bună părinţilor, fraţilor, nepoţilor şi neamului întreg.

Din nou mi-au venit în minte câteva scene din copilăria noastră. Toamna începeau vânturile. Un mijloc pentru noi de a găsi un alt sistem de joc. Construiam smei de hârtie, pe care după aceea, prin forţa vântului, îi lăsam să se ridice

spre înalturi. Inainte însă căutam să-i lucrăm şi să-i pictăm cât mai frumos. Era un fel de întrecere între noi. Ştiu că eu puneam o mare grije în toată munca, rămânând uneori ore întregi pentru a pregăti părţile lemnoase de aşa maniera ca să fie cât mai subţiri şi mai uşoare, făcând apoi fel de fel de figuri pe hârtie, colorându-le cu diverse culori, aşa ca să poată fi văzut bine de jos când smeul se afla în sbor.

De fiecare dată smeul meu era mai frumos, mai mare şi sbura mai sus decât cel făcut de el. Intr'o bună zi însă, dupăce îmi dădusem atâta silinţă pentru a face un astfel de smeu, şi care trebuia să fie în acelaşi timp un dar pentru o colegă de şcoală, Mituş s'a apropiat de locul unde eu mă retrăsesem pentru a putea lucra în linişte şi, fără a-mi spune niciun cuvânt, mi-a smuls smeul din mâini şi l-a rupt în bucăţi, călcându-l după aceea în picioare. Era roşu la faţă şi mânios. Oare dece? Deşi eram supărat şi gata pentru ceartă, m'am stăpânit totuşi şi cu cel mai mare calm l-am întrebat dece mi-a rupt smeul. Nu mi-a răspuns însă nimic, fugind. M'am uitat mult în urma lui dând din cap, fără să pot înţelege nimic din această atitudine a lui. Aproape o oră nu l-am mai întâlnit. Eu am început să lucrez un altul. Pentru a nu fi din nou deranjat şi pentru a evita o repetare a actiunii lui, m'am retras în camera mamei mele. Acolo, în mai puţin de o oră, am făcut altul şi, curios, mai frumos şi mai mare decât cel dintâiu.

Am plecat după aceea cu el spre casa colegei mele. Incă înainte de a ajunge acasă le ea, am întâlnit-o pe stradă împreună cu Mituş şi smeul făcut de el. Când m'a văzut, mi-a ieşit imediat în întâmpinare. Mituş a rămas deoparte. I-am întins smeul ce-l făcusem. Ii citeam în ochi o mare surpriză şi satisfacţie. A lăsat smeul lui Mituş pe iarbă, la marginea străzii, şi m'a rugat să-i ajut pentru a înălţa smeul ce eu i-l dăruisem

Mituş, într'un gest de nestăpânire, şi-a luat smeul şi-a plecat din nou supărat. Dece oare acest gest? Ce oare îi făcusem? Am rămas singur cu colega mea, jucându-ne. Când

m'am întors acasă, Mituş nu scotea niciun cuvânt, nu răspundea la niciuna din întrebările mele. Nici măcar seara la masă şi nici când am intrat în dormitor, nu a scos un singur cuvânt. L-am lăsat în plata Domnului şi am adormit. Câteva zile după aceea, îmi purta încă pică.

Şi iată cum, cu fiecare clipă ce-o petreceam în închisoare, îmi veneau în minte momente din viaţa noastră în comun, cu totul diferite de acelea pe care eu le păstrasem în memorie ca pe un tezaur scump. Mituş era invidios şi nu ştia să iubească. Dar Mituş ştia în schimb să-şi ascundă foarte bine sentimentele. Niciodată nu-mi făcuse vreo destăinuire; niciodată nu-şi deschisese sufletul în faţa mea.

Pentru ceeace-mi făcea acum, nu simţeam nicio ură contra lui, ci o milă nesfârşită pentru sufletul lui pierdut, pentru neputinţa lui de a se ridica din mocirla slugărniciei.

Oare câte generaţii vor trebui să mai cadă şi să se jertfească până când se va scoate din neamul nostru spectrul slugoiului! De câte exemple oare mai era nevoie!...

CA LA CURSELE DE CAI

Se scurseseră două zile, în cari gândurile nu-mi fuseseră deloc uşurate, iar carnea îmi tremura de ceeace îmi închipuiam că m'ar mai putea aştepta. Aş fi vrut să se termine mai repede, să nu mai văd ochii aceia bulbucaţi şi înroşiţi de ură ai chinuitorilor mei, să nu le mai aud gâfâiturile, obosiţi de a mă bate. Dacă aş fi putut găsi ceva în celulă, pentru a-mi pune capăt zilelor, pentru a le răpi satisfacţia aceea animalică de a inventa cât mai multe torturi şi de a mă vedea trântit la pământ şi gemând de durere! Pe de altă parte însă, aş fi vrut să fiu tare, să suport totul până la capăt, înfruntându-i, sfidându-i şi arătându-le că sunt mai tare decât ei, că nu mă tem, că nu tremur şi că toate încercările lor sunt simple mijloace de pigmei, neputincioşi şi imbecili.

Iată însă că după aceste două zile de linişte au schimbat ceva. In loc să mai fim bătuţi ziua, au început torturile în timpul nopţii, având de fiecare dată alţi chinuitori, asistaţi însă întotdeauna de Mituş Dumitrescu.

Am fost chemaţi şi introduşi în camera de tortură cam pela orele nouă seara. Ca şi la început, m'au forţat să asist întâiu la chinuirea camaradului Serafim. Asupra lui se aruncau par'că cu şi mai multă ură şi furie. Au reluat sistemul bătăilor la tălpile picioarelor. Pentru aceasta însă, au găsit un alt mijloc de legare şi o altă poziţie. Desbrăcat complet, l-au pus jos, legându-i mâinile în jurul genunchilor şi intro-

ducându-i între mâini şi genunchi un baston gros, pe care după aceea l-au legat de ambele capete de gâtul lui. Era complet chircit şi nu putea să mai facă nicio mişcare.

I-au dat un brânci şi l-au întors cu capul în jos. Era legat de aşa fel că la fiecare mişcare pe care ar fi făcut-o, risca să se stranguleze singur. Cu nişte bastoane de cauciuc, au început bătaia la tălpile picioarelor.

După o jumătate de oră, neputând să scoată nicio declaraţie dela el, l-au lăsat şi m'au luat pe mine în primire. In prima zi, această bătaie nu-mi produsese mari dureri. De data aceasta însă, fie din cauza poziţiei fie din cauză că rănile anterioare nu-mi fuseseră încă vindecate, îmi făcea impresia că cineva m'ar fi lovit cu nişte ciocane în cap. Respiraţia îmi era scurtă şi eram total ameţit. Tot sângele mi se scurgea în cap, împăienjenindu-mi ochii. Din nou ţiuiau urechile şi o enormă greutate părea că-mi apasă pieptul. Tălpile picioarelor îmi ardeau şi mă usturau într'un mod îngrozitor. Aş fi vrut să strig, însă oridecâteori deschideam gura, mă înneca sângele.

Unul a început să mă izbească cu ceva peste fluierele picioarelor. Un altul a început să mă înţepe în coastă cu ceva ascuţit. S'au oprit la un moment dat pentru a mă întreba acelaşi cântec...: Unde e inginerul Panaitescu? Cine e? Ce legături am cu Horia Sima şi alţii din Comandament?...

Nu puteam să le răspund nimic. Se parea că gâtlejul mi se înfundase, iar limba mi se umflase că nu o mai puteam mişca în niciun fel. Câteva momente încă de tortură şi au încetat. Şi-au dat seama că-mi era imposibil să răspund în poziţia în care mă găseam. Am fost deslegat şi unul dintre ei a început din nou să-mi pună întrebări. Eram amorţit şi ameţit. Nu înţelegeam nimic şi nici nu puteam vorbi. Stăteam întins pe jos şi n'aveam nicio forţă să mă ridic. Unul din agenţi m'a apucat de păr trăgându-mă în sus. Cu multă greutate am reuşit să mă ridic, întâiu în genunchi şi după aceea în picioare. Tălpile mă usturau însă atât de rău, că nu am fost

în stare să stau drept niciun minut şi din nou am căzut în genunchi.

Amândoi agenţii au început să mă înghiontească şi să mă împingă spre uşe. Când au văzut însă cât de greu mă mişcam şi că evitam pe cât posibil de a face prea mari eforturi, au început să mă înţepe pe tot corpul, ordonându-mi să mă ridic în picioare. De voie de nevoie, şi cu un mare efort, pentru a mă sustrage înţepăturilor care erau foarte dureroase, m'am ridicat din nou. La un moment dat, Iuliu Horvath, începând să mă înţepe în spate, mi-a ordonat să alerg, dând ocol camerei de tortură. Cum eu nu dădeam nicio atenţie ordinelor lui, s'au apropiat şi ceilalţi doi de mine şi au început să mă înţepe deasemenea pe unde nimereau, strigându-mi să fug:

—Fugi, mă, Dumnezeul mătii... dacă vrei să nu te mai batem.

S'au aşezat după aceea în câte un colţ al camerei, iar unul din ei, lovindu-mă cu un biciu, mă forţa să alerg. Mituş Dumitrescu a luat apoi o bancă şi a pus-o în mijlocul camerei, forţându-mă să sar peste ea. La ezitările mele, un agent a început să mă înţepe cu sula, iar celălalt să mă biciuiască peste faţă. Simţeam în tot corpul nişte dureri insuportabile. Imi făcea impresia iarăşi că oasele mi se desfăceau din încheieturi. Au început să râdă, să bată din palme, să strige, lovindu-mă şi înţepându-mă fără încetare, alergând în urma mea. Loviturile cădeau din ce în ce mai repede. Dumitrescu apucase o cravaşe si oriunde mă întâlnea, mă lovea peste faţă, peste corp, pe unde nimerea.

Strângând în mine ultimele forţe ce mai aveam, m'am îndreptat de şale şi am început o cursă nebună prin cameră, sărind peste bancă, peste scaune, peste masă şi peste tot ce întâlneam în calea mea, invitându-i la un fel de întrecere. Jocul de-aprinselea din copilărie mi-a venit în minte şi am început să strig, râzând:

—Hei, ia să văd, cine mă poate prinde!

Le-am văzut feţele pline de uimire, contractându-se după

aceea într'un rânjet furios. Am râs cu hohote și am reluat cursa alergării, răsturnând tot ce întâlneam în cale, apropiindu-mă de fiecare din ei, atingându-i cu mâna, râzându-le în față și schimonosindu-mă. Incepuse sâ-mi curgă sângele pe nas, iar tot corpul îmi era plin de sudoare. Ochii mi se împăienjeniseră de lacrimi. Erau lacrimi sau sânge!... Urechile îmi țiuiau. Am început să mă invârtesc pe loc câtva timp, ca după aceea să continuiu aceeași goană nebună.

—Hai, domnilor, ce mai stați, prindeți-mă dacă puteți.

Apucam ce puteam cu mâinile și aruncam pe unde nimeream, în toată camera, strigând, urlând, gâfâind, horcăind... Trebuie să fi avut un aspect teribil, pentrucă la un moment dat, speriați par'că, m'au lăsat în pace. Toți trei s'au apropiat de mine ușurel și au început să mă împingă spre ușe, strigându-mi să încetez. Am ieșit pe coridor și din nou am început să alerg. Până la urmă m'au înconjurat și cu forța m'au împins în celulă. Cât timp au mai stat la ușe privindu-mă, m'am menținut drept, privindu-i sfidător în ochi. Cum au plecat însă, m'am prăbușit pe ciment, întocmai ca o cârpă motolită. Eram total epuizat. M'am târît totuși până pe pat și am rămas întins fără să fac vreo mișcare. Eram plin de sudoare, murdar de sânge și praf, și-mi era sete. Din nou am fost cuprins de febră. Tremuram de frig sau mă sufocam de căldură.

JERTFA LUI SERAFIM

Timp de trei zile, am fost ridicat în fiecare noapte cam pela orele zece, fiind bătut la tălpile picioarelor, înțepat cu sulele peste tot corpul, biciuit. De fiecare dată, după terminare, îmi puneau sare sau piatră acră pe răni pentru a opri sângele ce curgea șiroaie. A urmat după aceea o pauză de cinci zile fără a mai fi bătut. In schimb, eram chinuit cu fel de fel de întrebări.

La fiecare nou interogatoriu, căutau să mă convingă că Serafim ar fi făcut declaratii complete și că, deci, nu ar mai avea niciun rost să insist în această atitudine intransigentă și că, indiferent de faptul că voiu recunoaște sau nu acuzațiile făcute, voiu fi dat în judecată și condamnat pentru trădare, încercare de asasinat și răsturnare a ordinei existente în Stat. Din întrebările pe care mi le puneau însă, îmi dădeam seama că Serafim nu scosese niciun cuvânt. De altfel, nici nu avea ce declara. El nu știa nimic de toate pregătirile noastre. Era numai un element de legătură între diferitele grupe, făcând serviciul de curier.

La începutul acestor interogatorii, călăii mei se arătau destul de binevoitori, blânzi, interesați în a mă ajuta pentru a ieși din situația grea în care mă aflam, ca după aceea, văzând că nu pot obține nimic, să recurgă din nou la bătaie și tortură.

Procedeul era același. Eram introduși împreună, așa ca

fiecare să fie martor la tortura celuilalt. De data aceasta, ne-au prins mâinile și picioarele în cătușe. Fiind extrem de mici, impiedecau orice circulatie a sângelui.

Primul intrat în fabrică a fost din nou Serafim. L-au întins pe bancă și l-au legat strâns, în jurul ei. I-au prins după aceea o frânghie de gât, pe care au legat-o de o verigă groasă din zidul camerei de tortură. O altă frânghie îi ținea picioarele și era prinsă de o altă verigă din peretele opus. Odată terminată legarea lui, cei doi agenți au luat fiecare câte un biciu și au început să-l lovească peste față și abdomen. Am numărat circa o sută de lovituri. Serafim n'a scos un geamăt. Au lăsat atunci bicele deoparte și Iuliu Horvath a luat o lamă de bărbierit cu care a început să-i cresteze pielea pe abdomen. Victor Horvath, în același timp, îl înțepa cu o sulă în umeri până ce ajungea la os, râcâindu-l. Pentru prima oară a început și Serafim să geamă, iar până la sfârșit să urle de durere. Am închis ochii și mi-am astupat urechile. Era imposibil să mai privesc acest spectacol. La un moment dat, s'a apropiat și Mituș Dumitrescu și i-a luat testicolele în mâini, strângându-le cu toată forța. Bietul Serafim nu mai putea. A strigat cât a putut:

—Incetați că vă spun tot.

Imediat toti trei s'au retras, așezându-se pe scaune. Câtva timp s'a făcut tăcere. La un ordin al lui Dumitrescu, Iuliu Horvath l-a deslegat și i-a făcut semn să se așeze pe o bancă cu fața spre Dumitrescu.

O amară desnădejde îmi cuprinse sufletul. Căutam să prind ceva din privirile camaradului meu, doar, doar l-aș putea încuraja să suporte torturile până la sfârșit. Corpul îmi începuse din nou să tremure ca varga. Serafim nici nu se uita la mine. Atât Dumitrescu, cât și cei doi agenți, așteptau împungându-l par'că cu privirea. In mine se deschisese un mare gol...

—Hai, vorbește, ce mai aștepti!

—Lăsați-mă un moment să mă odihnesc, că vă spun tot.

Din nou tăcere. Nervii îmi erau încordați la extrem. Timp

de zece minute nu se auzi decât respirația greoaie a camaradului Serafim. Ce oare gândea?... Ce voia să spună?...

Il observam cu atenția încordată. Buzele îi tremurau, iar fălcile i se mișcau într'o parte și alta, dând impresia că ar mesteca ceva. După un timp, ce mi s'a părut o veșnicie, s'a ridicat depe bancă și cu pași înceți, înceți, s'a îndreptat spre masa la care era așezat comisarul Dumitrescu. Mă uitam la el ca la un spectru. Era galben la față, cutele depe obraji și depe frunte îi erau adâncite, sprâncenele încruntate și un zâmbet amar în colțul buzelor. Trebuia să fi fost încercat de dureri îngrozitoare...

Când a ajuns aproape de masă, mi-a făcut un semn cu mâna din care nu am putut înțelege nimic. S'a aplecat după aceea deasupra mesei, apropiindu-și fața cât mai mult de Dumitrescu și fără să-mi pot bine da seama ce intenționa și fără ca Mituș Dumitrescu să se aștepte, l-a scuipat în plină față, cu un scuipat gros și plin de sânge.

Dumitrescu s'a ridicat imediat depe scaun, și-a sters repede obrazul de sânge și, cu o furie nemaivăzută, s'a repezit spre el, trântindu-l la pământ, lovindu-l cu picioarele în cap și pe unde nimerea. Cei doi agenți, pentru a nu rămânea mai pre jos, au început și ei să-l calce în picioare.

Incepusem să tremur din tot corpul și picioarele mi se muiaseră. Am rămas îngrozit, cu ochii țintuiți la camaradul Serafim, care, după o scurtă luptă cu cei trei, s'a ridicat în picioare, retrăgându-se într'un colț al camerei de tortură. Când cei trei sbiri au început să se apropie din nou de el pentru a reîncepe bătaia, într'o atitudine extrem de liniștită și cu un zâmbet de satisfacție, camaradul Serafim a scos limba afară, arătându-le-o cu degetul. Era numai o bucată de carne însângerată. A început să râdă, un râs sinistru și aspru, care mi-a scuturat tot corpul. Când m'am uitat mai bine la el, am făcut o constatare ce mi-a umplut sufletul de groază. Camaradul Serafim își tăiase limba cu dinții. Acea bucată de sânge pe care o scuipase în fața comisarului Dumitrescu, era propria lui limbă.

Gânduri peste gânduri începură să se învârtească în cap. Orice îmi închipuiam, dar ca cineva să-şi muşte propria-i limbă, lipsindu-se astfel pentru toată viaţa de cel mai important organ, nu aş fi crezut niciodată că ar fi posibil.

Câtă putere de credinţă acumulase acest om, câtă tărie sufletească, ce extraordinară voinţă... Am cunoscut mulţi camarazi cari au suferit îngrozitor, fiind deasemenea torturaţi într'un mod neobişnuit de barbar şi cari au suportat cu tărie toate încercările. Ei însă au lăsat să treacă peste ei torturile, ştiind că nu se pot împotrivi călăilor. Le-au suportat deci, dar niciunul nu a sfidat propriile-i dureri... Niciunul nu s'a gândit să se automutileze, pentru a răpi călăului satisfacţia de a-l vedea gemând la picioarele lui, implorându-i mila.

Camaradul Serafim Parfenie, fiu de ţăran basarabean, un om simplu dar curat, a vrut să dea o lecţie celuilalt fiu de ţăran, comisarul Mituş Dumitrescu. A vrut să arate acestui individ mârşav că torturile nu sunt suficiente pentru a transforma omul într'o cârpă sau un obiect oarecare, de care el, călăul, să poată dispune după bunul lui plac. A vrut să-i arate că omul, atâta timp cât mai bate în el o inimă, atâta timp cât suflarea nu i-a încetat, are încă suficiente forţe pentru a se opune, cu tot ceeace Dumnezeu i-a sădit în suflet, oricărei silnicii. Nu numai că nu vei putea dispune aşa cum vrei de sufletul cuiva, dar nici măcar de această materie trecătoare, atâta timp cât mai palpită o urmă de viaţă şi de credinţă în ea.

Da, era o sfidare! Cea mai mare sfidare pe care putea să o facă cineva. Dumneata, domnule comisar, vrei neapărat să mă faci să vorbesc. Iţi închipui că torturându-mă şi nemai putând eu suporta suferinţele fizice, voiu spune totul, tot ceeace dumneata vrei sau îţi închipui că ştiu...

Iată însă că nu e aşa! Ţi-am spus de atâtea ori că nu stiu nimic şi că nu am nimic de spus. Că chiar dacă aş şti ceva, orice tortură e inutilă, deoarece eu nu voiu scoate niciun cuvânt. Dumneata însă, domnule comisar, ai crezut că

prin metodele diabolice de care dispui, vei invinge carnea şi sufletul meu... Iată-ţi victoria! Ţi-am scuipat-o în faţă... Bucură-te dacă mai poţi... Rânjeste, dacă mai ai poftă...

Atât Dumitrescu, cât şi cei doi agenţi, pentru câtva timp, nu au scos niciun cuvânt. Ceva însă părea că avea să se întâmple. Dumitrescu, cu ochii înroşiţi de ură, cu mâinile tremurânde şi vocea guturală, s'a adresat celor doi agenţi:

—Luaţi-l şi terminaţi cu el. Duceţi-l la crematoriu.

Serafim, cu privirile aţintite asupra mea şi luminat nu ştiu de ce surâs misterios, s'a apropiat de mine, mi-a apucat mâna dreaptă strângându-mi-o, după care, dându-se doi paşi înapoi, m'a salutat legionăreşte.

Cei doi gealaţi ai lui Mituş Dumitrescu l-au împins spre uşe cu brutalitate. Camaradul meu, condamnat la moarte, a ieşit din camera de tortură cu fruntea sus... Lacrimi mari au început să mi se prelingă pe obraji... Bietul Serafim, ţăran din Tighina, nici nu ştia măcar ce e un crematoriu...

GÂNDURI PENTRU LUMEA DIN AFARĂ

Auzisem vorbindu-se că mulţi din legionari fuseseră arşi de vii. Nici măcar nu-şi dăduseră osteneala de a-i executa înainte. Doamne, ce groaznic! Şi camaradul meu Serafim va fi una din aceste victime nevinovate, căzute pe altarul patriei...

Rămăsesem singur în faţa lui Dumitrescu. De-acum nu voiu mai avea în faţa mea exemplul de granit al lui Serafim, această figură dârză, energică şi plină de credinţă. Ceva se rupsese în mine. De-acum îmi va veni rândul. Aş fi fost fericit dacă m'ar fi aşteptat aceeaşi soartă. S'ar fi terminat torturile. Ştiam însă, din comportamentul lui Dumitrescu de până acum, că va inventa şi aplica toate torturile posibile. Şi nu pentru a scoate vreo destăinuire dela mine — se convinsese şi el că nu aveam nimic de spus — ci numai din plăcerea sadică de a mă chinui, de a mă umili sau poate pentru a primi vreo gratificaţie în bani, în onoruri sau grade. Căci aşa se făceau înaintările jandarmilor şi poliţiştilor. Cu cât se linguşea mai mult, cu cât se umilea şi se pleca mai mult în faţa superiorilor, cu atât era mai bine văzut şi, la prima ocazie, înaintat. Nu capacitatea, cinstea, sârguinţa şi caracterul cuiva erau elementele de înălţare pe scara ierarhică, ci necinstea, lipsa de caracter, lipsa de personalitate, omul mediocru, cârpa şi scursura societăţii româneşti.

Totuşi, se pare, că Mituş fusese speriat de atitudinea lui Serafim. Nu mi-a mai adresat niciun cuvânt; nu s'a mai atins de mine, ci m'a recondus la celulă. Aci, m'am aşezat pe pat, căutând să dorm şi să uit. Şi totuşi nu puteam. Gândurile îmi sburau într'una la camaradul Serafim... Simţeam cum din ce în ce mai mult mă cuprinde urîtul singurătăţii şi grija de ceeace va urma. Sub apăsarea acestor frământări, am îngenunchiat şi am început să mă rog lui Dumnezeu. Nu voiam să mor. Mă simţeam încă plin de viaţă şi dorinţa de a trăi creştea în mine, imensă, învăluindu-mi toate gândurile şi fiinţa. Eram aşa de tânăr şi cu atâtea doruri neîmplinite!...

M'am rugat pentru mine, pentru toţi camarazii mei cari umpleau închisorile şi lagărele, m'am rugat mai ales pentru sufletul camaradului Serafim Parfenie. Poate în acel moment trecuse pragul vieţii, scăpând de chinuri şi de mizeria unei civilizaţii ingrate. Nimic nu avea să-l mai doară. Iar eu, rămâneam din nou singur, pentru cine ştie cât timp şi cine ştie câte alte chinuri ce mă mai aşteptau...

M'am rugat apoi lui Dumnezeu pentru a-mi da tăria necesară de a suporta răutatea omenească, chinurile şi durerile. El singur mai putea să mă ajute şi să mă scape.

Peste tot, în beciul poliţiei, era o tăcere de moarte. M'am întins pe pat. Eram mai liniştit, mai uşurat. Fără să-mi dau seama, am adormit. Când m'am trezit, prin gratiile din tavan pătrundea un fir de lumină. Am întins mâinile să-l cuprind în caucul palmelor, ca pe un dar ce mi l-ar fi făcut o fiinţă dragă. Am început să zâmbesc vieţii de afară, vieţii acesteia ce-şi urma cursul nestingherit, fără să ţină seama de consumarea celor din lagăre şi închisori.

Mi-era aşa dor de libertate, de lume, de câmpurile verzi, de codri noştri, de munţi, de lumină, de soare... Aş fi vrut să respir iarăşi aierul curat al dimineţelor, să scap odată de mirosul de mucegaiu, de aierul închis şi greu al acestei hrube. Să nu mai văd gratii, varul murdar al pereţilor, cimentul depe jos şi patul acesta tare şi soios. O! dacă aş fi putut să

fug, să mă ascund undeva prin vreo pădure în munţi, să nu mai cobor niciodată în mijlocul oamenilor răi, în mijlocul acestor fiare!... Să mă bucur odată din plin de libertate şi să n'o mai las să-mi scape din mâini, să nu mă mai văd târît prin beciuri, prin întuneric şi mucegaiu!...

Cât de uşor ne batem joc de libertate! Atunci când o avem, nu ştim cum să o întrebuinţăm şi nici n'o preţuim. Ne închidem singuri între patru pereţi sau într'un oraş oarecare, limitându-ne spaţiul vital şi câmpul de activitate. Suntem bieţi prizonieri ai zidurilor oraşelor, bătând zilnic aceleaşi drumuri, întâlnind aceiaşi oameni... Nu numai că ne ucidem libertatea, dar am ajuns să suprimăm şi libertatea de a gândi.

Moda, convenţiunea şi opinia publică sunt cele trei elemente care se pun deacurmezişul omului, împingându-l spre mediocritate, spre societatea de masă, răpindu-i individualitatea, nimicindu-i personalitatea... Individul nu se mai îmbracă după gustul său, ci după gustul general. Işi face acelaşi costum de haine, acelaşi tip de pălărie sau cravată, acelaşi fel de cămaşe, de ciorapi sau de ghete. Până şi în felul de a-şi mobila sau împodobi casa nu o mai face după cum îi dictează inima, ci după gustul comun. Aceasta, din teamă de a nu fi arătat cu degetul, nemai fiind în ritm şi'n acord cu moda.

In contactul cu lumea înconjurătoare, în loc de a avea un comportament care să corespundă fiinţei sale, se va lăsa condus de formele general acceptate, transformându-se într'o maimuţă ce se sforţează a fi cât mai perfectă în maimuţăreli. Iar pentru a se perfecţiona în mediocritate, individul nici măcar nu se mai oboseşte în a gândi el însuşi; se lasă condus de opinia publică, pronunţând cuvinte şi sentinţe general acceptate, întocmai ca un papagal.

Nu mai acţionează el, ci un altul; nu mai gândeşte el, ci un altul; nu mai e el cel ce ia hotăriri, ci un altul... Radio, presă, agenţii, nu fac altceva decât să infiltreze în fiecare zi aceleaşi idei, conducându-l pe panta hotărită de mai marii

zilei. Impuindu-i capul cu fel de fel de slogane, dirijorii acestei simfonii macabre îi pecetluește destinul. Individul, din lene de a-și pune la contribuție propria-i judecată, va accepta aceste slogane ca singure adevărate și valabile. Astfel, OMUL nu mai e om. Devine un simplu instrument sau obiect oarecare, ce poate fi oricând aruncat, atunci când nu mai servește intereselor în joc. Așa era înțeleasă democrația în țara noastră. Libertate, fraternitate, egalitate... vorbe goale, vorbe'n vânt!...

Temnițele gemeau de floarea tineretului țării. Crematoriile mistuiau în focul lor suflete și caractere. Pistoalele jandarmilor ucideau pe toți cei ce mai arătau mândrie națională, onoare și dor de libertate. Bastoanele de cauciuc loveau cu furie în toate beciurile polițiilor din țară, oameni simpli sau de cultură, pentru simplul motiv că îndrăzniseră să creadă în posibilitatea transformării omului și în instaurarea unei ordini în care DRAGOSTEA să fie principiu conducător. Justiția, murise. Presa tăcea sau, dacă scria ceva, era numai pentru a justifica crimele acestei democrații. Vinovat ieșea totdeauna cel chinuit și batjocorit...

Niciun protest din nicio parte. Cu ani înainte, dacă se întâmpla ca vreun legionar, în vreun orășel uitat de Dumnezeu, în fundul Basarabiei sau Moldovei, îndrăznea să admonesteze vreun ovreiu obraznic, toată presa românească începea să urle, să urle și să insulte. In lumea întreagă, în Franța, Anglia și America, toate ziarele de mare tiraj anunțau, cu litere groase, groaznicele atentate la viața și libertatea cetățenilor evrei, venite din partea unor desmetici și descreierați. In acele momente, presa democratică românească știa să scrie. Marele umanist, Nicolae Iorga, știa să protesteze admirabil, influențând cu fraza-i tăioasă toată presa, dând să se înțeleagă că legionarii sunt niste criminali cari trebuie neapărat eliminați din viața socială, la rigoare prin exterminare...

Unde era acum această presă, când întreaga Mișcare Legionară suporta torturile cele mai îngrozitoare? Unde era

revolta umanitaristă a profesorului Iorga? Dece tăceau toți acuma? Oare această presă apăra cu adevărat libertățile și drepturile omului? Sau era doar instrumentul docil al unei caste de ambițiosi și exploatatori, știind să scrie numai atunci când interesele acestei caste erau în joc...

Iată deci, democratia, atât de îndumnezeită, privită și dintr'un alt unghiu, din unghiul în care am cunoscut-o noi, tineretul românesc: siluitoare a libertății omenești — trădătoare a principiilor de apărare a drepturilor omului — democrația teroarei și-a schingiuirilor — democrația baionetei jandarmilor și a bastoanelor polițiștilor.

Acestea au fost binefacerile democrației românești pentru tineretul legionar. Eu le simțeam pe trupul meu schingiuit în beciurile Prefecturei, al cărei șef, cu functie de Ministru, era un general, democrat până în cele mai adânci fibre ale ființei sale. Iar ceice înconjurau și încurajau pe Regele Carol, în actele lui de «*cea mai pură democratie*», nu erau oameni de rând, ci oameni de înaltă cultură, apreciați și onorați, cunoscuți în toată lumea.

Ce puteam noi oare aștepta dela această lume? Eram atât de mici, atât de neînsemnați în ochii lor, atât de tineri și atât de săraci! Toată bogăția noastră consta în puterea noastră de dăruire, în credința pe care o aveam în realizarea unei alte ordine sociale mai bune, în puterea de a răbda și lupta până la jertfa supremă pentru o idee.

Niciodată însă, nu ne-am fi putut închipui că vom fi supuși la atâtea umilinți, la atâtea torturi fizice și morale, fără ca opinia publică democrată să se revolte și ea un pic. In numele cărei civilizații se făceau toate acestea, în numele cărei culturi, în numele cărui umanitarism, în numele căror principii de viață? Nu eram oare și noi îndreptățiți să punem mâna pe pistol și să ne apărăm? Oare acești barbari nu-și dădeau seama că răbdarea are și ea marginile ei?...

UMILIRI PESTE UMILIRI

Nu ştiu cât timp am rămas aşa cu gândurile ancorate în lumea de afară a conducătorilor noului Stat, înfiinţat de Regele Carol, comparându-o cu viaţa mea de biet deţinut politic, la dispoziţia brutelor poliţieneşti.

Am fost întrerupt de sosirea gardianului ce mi-aducea cina. Curios! Chiar foarte curios! In loc de ciorba infectă de totdeauna, mi s'a adus o tocană de cartofi cu pâine albă. M'am uitat oarecum neîncrezător. Ce oare putea însemna această schimbare? Ceva necunoscut se ascundea în dosul acestui tratament... special. M'am întrebat chiar dacă nu vor fi pus ceva otravă în mâncare. Dar nu era posibil. Pentru a mă lichida, era mult mai simplu un glonţ sau arderea de viu în crematoriu. Altceva trebuia să fie la mijloc. E posibil că vor începe cu ademenirea. Deci, atenţie!

Era bine totuşi să profit de această situaţie, pentru a mă întări puţin fiziceşte. Nimeni n'a mai intrat în celula mea şi nici n'am mai fost chemat în camera de tortură. Domnea o linişte desăvârşită în toate celulele. Nu se mai auzeau paşii nimănuia şi nimeni nu vorbea. Mai mult chiar, a fost prima noapte pe care am dormit-o aici fără să fiu torturat sau interogat.

A doua zi, acelaşi tratament. Atât Dumitrescu, cât şi ceilalţi agenţi, nu şi-au mai făcut apariţia. In mine însă era volbură. Aş fi vrut să fac ceva pentru a opri acest puhoiu

de gânduri. De-aş fi avut măcar o carte, o revistă, un ziar... Dar nu aveam nimic. Nu mă puteam nici mişca prea mult. Trebuia să stau în pat, evitând orice mişcare, pentru a nu simţi durerile ce-mi încercau trupul schingiuit. Numai când mi se aducea mâncare, mă ridicam puţin. Picioarele îmi erau umflate, capul plin de cucuie. Incheieturile mă dureau. Pielea îmi era plină de răni în urma loviturilor de bice, răni ce se acoperiseră de o sgaibă groasă şi care la fiece mişcare se rupea, provocându-mi sângerări dureroase.

Cunoşteam celula până în cele mai mici amănunte, fiecare palmă de loc, fiecare crăpătură din ziduri sau din cimentul depe jos. Auzul îmi era asa de ascuţit, încât reuşeam să disting cu precisie paşii fiecărui gardian de serviciu, ai agenţilor şi comisarului ce mă torturau, ca şi paşii vreunui nou deţinut sau altor persoane streine ce intrau.

In celulă era răcoare, aşa că nu mai aveam de suferit şi de căldură, ca la Chişinău sau în dubă. Nici muşte nu erau şi nici ploşniţe. Intr'un colţ însă, am observat, spre marea mea surpriză, un păianjen ce-şi ţesea pânza. Am început să-l observ cu interes. Aveam din nou o ocupaţie. In fiecare zi, imediat ce mă trezeam şi dupăce luam cafeaua sau ceaiul ce mi se aducea, îmi reluam poziţia de observare şi aşteptam să-i văd manevrele.

După patru zile de astfel de observaţii, în care timp fusesem lăsat în pace şi primisem o hrană mai consistentă, a apărut Mituş Dumitrescu. Era singur. S'a oprit în faţa ferăstruicii, întrebându-mă cum mă simt şi dacă am nevoie de ceva. Nu i-am răspuns nimic şi l-am privit cu dispreţ. A insistat, spunându-mi că dacă vreau, el poate să-mi cumpere din banii ce-i am anumite lucruri de cari aş avea nevoie. In plus, cum îmi este permis să fumez, până ce-mi va face cumpărăturile, îmi lasă ţigările şi chibriturile lui. Nu puteam şti ce ascunde această momeală, dar m'am lăsat convins, mai mult din dorinţa de a vedea cum se va comporta. L-am rugat să-mi cumpere din oraş o seamă de lucruri intime, cămăşi, chiloţi, ciorapi, săpun, pastă de dinţi, etc. A luat notă într'un

carnet, promiţându-mi că el însuşi se va îngriji de aceste cumpărături şi a plecat.

Din nou m'am pus pe gânduri. Oare ce-o fi? Ar exista vreo posibilitate de a ieşi de aici? Să fi întreprins ceva părinţii sau cumnatul meu? Nu puteam prinde cauza acestei schimbări de atitudine. Am rămas mult timp meditând.

După circa o oră, s'a întors cu cele cumpărate. A intrat în celulă cu gesturi şi atenţii de prieten. Pe marginea patului, erau hainele mele, murdare de sânge şi alte murdării. S'a uitat la ele şi după câtva timp de gândire mi le-a luat, spunându-mi că le va da la curăţit. M'a asigurat că până seara vor fi gata. I-am cerut să-mi permită să mă spăl. Mi-a răspuns că-mi va trimite imediat un gardian care să mă conducă la spălător. A plecat, luându-mi hainele cu el. Cum a ieşit, am aprins o ţigare. Abia am tras câteva fumuri adânc în piept şi am simţit cum ameţesc. Am aruncat-o, deşi aş fi vrut s'o fumez toată. După scurt timp, a apărut gardianul. M'a dus la spălător. Acolo, cu multă atenţie am început să-mi curăţ rănile. Pe alocurea se lipiseră de cămaşe. Pielea mi-era plină de dungi roşietice şi dureroase. M'am simţit ceva mai bine.

Intins pe pat, gându-mi şi-a reluat firul întrebărilor: ce putea însemna această schimbare de atitudine, din partea unor brute şi sadici? Dar toate răspunsurile ce-mi dam eu însumi erau departe de realitatea ce mă aştepta... Cam pela orele opt seara, a reapărut Dumitrescu, aducându-mi hainele şi spunându-mi să mă îmbrac imediat, întrucât voiu fi scos din închisoare. Am simţit cuprinzându-mă un val de căldură şi-un mare neastâmpar. Nu am îndrăznit însă să-l întreb dacă voiu fi pus în libertate sau voiu fi trimis într'o altă închisoare sau lagăr. Am căutat, pe cât mi-a fost posibil, să-mi stăpânesc pornirile, dând impresia de calm şi indiferenţă, când în mine se sbăteau cele mai nestăpânite speranţe.

M'am înbrăcat încet, caşicând aş fi împlinit un ritual sfânt. Fiecare bucată curată îmi procura o mare bucurie.

Cămaşe nouă, ciorapi noi... până şi o cravată mi-am pus... Mă simţeam par'că altul...

In sala gardienilor, multă fierbere. Auzeam voci, paşi repezi şi uşi trântite. Oare ce se întâmplase? Eram nerăbdător să aflu ceva. După vreo oră au apărut fraţii Horvath şi mi-au făcut semn să-i urmez. Am urcat împreună mai multe scări şi ne-am oprit în faţa unei uşi mari. Din toate părţile coridorului se îndreptau spre aceeaşi uşe o mulţime de deţinuţi. Am fost introdus într'o sală mare, cu o mulţime de bănci şi'n fundul căreia se afla o scenă. Dar noi toţi am fost băgaţi într'o sală mică din spatele scenei. Cele două ieşiri erau păzite de agenţi înarmaţi.

In sala cea mare se auzeau voci ce dădeau impresia unei reuniuni. Un individ elegant a început să facă apelul. Eram cu toţii 22 persoane. Am fost repartizaţi în două grupe: zece de-o parte şi 12 de cealaltă parte a sãliţei. După câteva minute, individul elegant a luat pe primul depe banca noastră, introducându-l pe scenă. Cum uşa spre scenă era capitonată, nu puteam auzi nimic. După vreo zece minute, primul deţinut scos pe scenă a revenit buimac şi-a fost luat în primire de un gardian.

Insfârşit, mi-a venit şi mie rândul. Am fost introdus pe scenă. Un reflector puternic era îndreptat spre mine de nu vedeam nimic dincolo de rampă. Am închis ochii. Lumina era de nesuportat. Un agent a început să mă întoarcă în toate părţile în faţa unei asistenţe numeroase ce se afla în sala de spectacole. Un alt individ, arătându-mă cu degetul, a început să vorbească. La început mi-a descris extrem de minuţios caracterele fizice; după aceea, a trecut la analiza temperamentului meu, în funcţie de aceste particularităţi fizice. Apoi s'a pornit să înşiruie reacţiunile mele în viaţa socială. Toate acestea erau scrise probabil pe o foaie de hârtie, un fel de fişe psihologică, făcută în decursul detenţiunei mele. Aşa am aflat că sunt un individ extrem de impulsiv, fără scrupule, periculos, fanatic, asocial, sangvin, într'un cuvânt, adevăratul tip de criminal.

Lumina reflectorului era aşa de puternică, iar pe scenă atât de cald, încât am început să mă clatin pe picioare de ameţeală. Eram mereu întors pe toate părţile, silit să merg dintr'o parte în alta a scenei, ca să pot fi privit de toţi, din profil, din faţă, din spate...

Vorbitorul atrăgea atenţia celor din sală la felul cum mă mişc, arătându-le deasemenea diferite poziţii, fie că aş sta pe loc fie că aş merge normal sau aş alerga. Cine din sală putea şti că eram plin de răni, că picioarele îmi erau umflate şi crăpate, că oasele mi-erau schingiuite, că tălpile mă ardeau şi că deabia mă mai ţineam în echilibru! Cine putea şti, în acea sală de curioşi şi studioşi ai criminalităţii, că pierdusem 17 kilograme în bătăi şi torturi şi că semnele «*lombroziene*», pe care le specifica pe faţa mea vorbitorul specialist, erau urmele loviturilor primite şi-ale chinurilor îndurate din partea comisarilor sadici pe care ei, inocenţi cretini, îi felicitau poate în acel moment...

După circa 20 de minute am fost scos depe scenă. Mă usturau ochii, transpiram şi simţeam în coşul pieptului durerea acestei noi umiliri! Un moment crezusem în posibilitatea punerii în libertate. Totul fusese minciună. Mă hrăniseră ceva mai bine pentru a nu apărea ca un spectru pe acea scenă infamă.

Ce oare va urma acuma? Ce vor mai inventa pentru a mă umili? Ce mai puteam spera din partea unor astfel de oameni? Trebuia deci să mă împac cu gândul că atâta timp cât va mai exista un Rege Carol şi un Prim-Ministru Călinescu sau alte lichele politice de aceeaşi speţă, şansele mele de a mă vedea liber erau aproape nule. Numai o minune mă mai putea scăpa. Şi... «*minuni în vremea noastră...*»

FIARA, TOT FIARĂ RAMANE

După câtva timp, a apărut din nou Dumitrescu, făcându-mi semn să-l urmez. Am fost condus spre celula mea, parcurgând acelaşi coridor. Abia a deschis uşa de fier ce conducea spre beciul unde-mi era celula, şi am fost imediat prins într'o ploaie de pumni. Nu mă aşteptam la aşa ceva. Mi-am pierdut echilibrul şi am căzut, rostogolindu-mă pe scări şi lovindu-mă cu capul de trepte. Ca la o comandă, au apărut şi sbirii lui Dumitrescu. Abia reuşisem să mă ridic în picioare şi am fost luat într'o altă serie de pumni şi împins nu în celula mea, ci în camera de tortură.

M'au obligat să rămân gol, apoi m'au legat fedeleş pe aceeaşi bancă a chinurilor noastre, imobilizându-mă complet. Dumitrescu s'a apropiat cu o sulă lungă şi ascuţită, zâmbind feroce şi ochii bulbucaţi. Cu o voluptate ce i se citea pe faţă, mi-a înfipt-o încet în carne, în dreptul claviculei drepte. Cu un rânjet diabolic, a apăsat-o până la os, pe care a început după aceea să-l râcâie încet, în toate sensurile. In acelaşi timp, Victor Horvath, cu altă sulă, împlinea aceeaşi operaţie la clavicula stângă.

Până acum fusesem bătut în toate chipurile: biciuit, sdrobit în picioare, lovit cu cravaşa şi cu pumnii, aruncat de pereţi... tot ce mintea omenească îşi poate închipui. Suportasem toate durerile, toate chinurile. Niciodată n'am mai simţit astfel de dureri. Aveam impresia că cineva îmi smulge

brusc şi la intervale regulate creierii şi ochii din cap. Toate oasele îmi păreau dislocate, smulse din încheieturi. Mă durea plămânii, iar respiraţia spasmodică mă înneca la fiecare răcăitură.

Am început să urlu. Incurajaţi par'că de urletele mele, au început să îndesească înţepăturile şi răcăiturile pe tot corpul. Acum, îmi împungeau coastele, spatele, picioarele şi capul. Unul din ei mi-a înfipt sula în şira spinării. Am simţit că mă sufoc, că mă sfârşesc şi ochii mi-au ieşit din orbite. Creierii mi se băteau în cap. O căldură imensă, înăbuşitoare, îmi cuprinsese tot corpul. Dureri ascuţite, îmi făceau să svâcnească muşchii. Inima mă ardea în piept. Apoi un frig insuportabil m'a cuprins. Nu mai înţelegeam nimic din tot ce se petrecea în jurul meu. Aş fi vrut să urlu mereu, ca la început, dar gura-mi refuza efortul. Mă înăbuşeam din ce în ce... O tuse puternică m'a ajutat să svârlu afară sângele strâns în gură. O fluturare de ghiaţă mi-a trecut pe dinaintea ochilor, n'am mai văzut nimic şi mi-am pierdut conştiinţa.

Intr'un târziu, deschizând ochii, am băgat de seamă că eram singur în camera de tortură, întins pe jos, pe cimentul rece. Am încercat să mă mişc. Durerile m'au ţintuit pe loc. Par'că eram beat. Ameţeala persista şi o tuse răguşită îmi scutura trupul rebegit. Mi-am învârtit ochii în toată camera, ca un semn că viaţa nu mă părăsise încă. La un moment dat m'am simţit scuturat de un tremur puternic. Dinţii îmi clănţăneau, urechile îmi ţiuiau şi stomacul se sbătea desperat. M'am decis să mă ridic. Cu mare efort, am reuşit să mă scol şi să mă aşez pe bancă. Corpul mi-era numai o rană deschisă, plin de sânge şi de vânătăi. Pe alocuri se scurgea încă câteo şuviţă subţire. Era ceva îngrozitor de văzut, o adevărată vedenie de coşmar.

Nu am apucat bine să-mi reamintesc ce se întâmplase cu mine, că din nou şi-au făcut apariţia cei doi fraţi călăi. Fiecare purta câte o căldare în mână. Am început să tremur gândindu-mă că vor reîncepe tortura. S'au apropiat de mine, spunându-mi că vor să mă spele de murdărie. S'au aşezat

unul deoparte şi celălalt de cealaltă parte. Mi-au ordonat să stau liniştit. Ca la un semnal, au vărsat conţinutul căldărilor peste mine. Am simtit nişte usturături teribile, caşicând cineva mi-ar fi pus sare sau piatră acră pe răni. Apoi o usturime caşicum eram ars de viu. Şi din nou s'a lăsat întunericul peste mine.

Când mi-am revenit, eram în celula mea, întins pe pat. Cum ajunsesem aici, nu ştiu. Prin gratiile din tavan, pătrundea încă o şuviţă de lumină. Pierdusem însă noţiunea timpului. Am încercat să mă mişc, sprijinindu-mă pe mâini. Mă dureau însă degetele. Mă uitai la ele. Erau sdrobite, par'că ar fi fost călcate în picioare. Nu puteam nici să le îndoiesc. Am rămas nemişcat, cu ochii holbaţi pe geana de lumină ce se stingea încet. Incetul cu încetul, am început să-mi amintesc de tot ceeace trecuse peste mine. M'am cutremurat la gândul că din nou voiu fi ridicat ca să repete torturile. In celulă se aprinsese becul electric. Eram scuturat de frig. Aş fi vrut să-mi îmbrac hainele. Eram gol pe patul de scânduri, chinuit de frig, cu oasele sdrobite, cu muschii găuriţi... Mi-a fost imposibil să mă mişc...

După câtva timp, un gardian a intrat aducându-mi un castron cu ciorbă. Cu multă greutate şi cu ajutorul lui, m'am ridicat depe pat. Cu toate durerile ce mă încercau, aburul cald al ciorbei mi-a făcut poftă şi am început să mănânc. Deabia puteam ţinea lingura şi s'o duc la gură. Era însă o ciorbă fierbinte şi simţeam cum mă pătrunde o moleşeală cu fiecare înghiţitură. Dupăce am terminat, gardianul mi-a întins o pătură şi a plecat. Efortul pentru a mă ridica depe pat, plus acea moleşeală mă obosiseră şi am adormit imediat.

După spusele de mai târziu ale gardianului, se pare că aş fi dormit aproape douăzeci de ore fără întrerupere. Atât Dumitrescu cât şi ceilalţi doi agenţi apăruseră de câteva ori în celula mea pentru a mă ridica din nou la camera de tortură. Dar n'a fost chip. Eram ca mort. Văzând că nu mă trezesc, au adus un medic, pentru a vedea ce-i cu mine. Medicul m'a consultat, aşa adormit cum eram, asigurându-i că nu e nimic

grav. Starea mea era rezultatul unei extenuări complete. Câtva timp, am fost lăsat în pace.

Când mi-am revenit din această letargie, în celula mea se afla gardianul ce-mi aducea regulat mâncarea și căruia îi fusesem dat în pază. Din proprie inițiativă m'a scos din celulă și m'a condus la spălător. Avea cu el săpun și ștergar. Apa era extrem de rece. Am început să tremur de frig. La fiecare atingere cu mâna, pielea mă ustura. Incet, cu atenție, m'am curățat bine de murdărie, mi-am săpunit tot corpul și cu toate durerile m'am spălat complet. Am îmbrăcat o cămașe curată și m'am întins pe pat, acoperindu-mă cu pătura.

A doua zi eram mai refăcut. Simțeam totuși dureri în oase și mai ales în clavicule. Am încercat să fac câțiva pași prin celulă. Eram însă așa de slăbit că, după câtiva pași, am amețit. M'am întors la pat. Era poate mai bine să evit orice mișcare și să nu las să se vadă că mi-am revenit, pentru a nu fi din nou dus în camera de tortură.

Au trecut astfel opt zile, fără a mai fi torturat. In tot acest timp am primit regulat mâncare de trei ori pe zi. Mă refăceam. Durerile începuseră să mă lase, deși cu greu mișcam mâinile și degetele. Noroc că nu se rupsese niciun os.

SPERANȚE... SPULBERATE

La capătul acestor opt zile, a reapărut Dumitrescu, însoțit de cei doi agenți și un alt gardian. Aduceau cu ei servieta mea și toate lucrurile ce lăsasem la cancelarie. Mi-a spus să mă îmbrac și să-l urmez. M'am îmbrăcat repede. Faptul că mi se adusese servieta îmi dădea să înțeleg că probabil voiu fi trimis în vreun lagăr sau, în orice caz, voiu fi scos de sub «*ocrotirea binevoitoare*» a Prefecturei Poliției Capitalei. Am ieșit împreună, îndreptându-ne spre cabinetul comisarului șef, Dumitrescu. Ajuns aci, mi s'a întins o declarație pe care trebuia s'o semnez. Am cerut voie s'o citesc înainte, pentru a ști de ce e vorba. Erau răspunsurile mele la interogatoriul făcut de comisarul-șef, Ionel Dumitrescu. Conținea în mod fidel declaratiile mele, fără nicio alterare. Am semnat.

Comisarul Ionel Dumitrescu mi-a comunicat că voiu fi trimis la dispoziția Tribunalului Militar Chișinău și că în aceeași zi voiu pleca însoțit de un agent. Nu voiu fi legat pentru a nu atrage atenția nimănui, însă să nu încerc vreo fugă, deoarece agentul are ordin să tragă. Am fost dus într'o cameră, unde trebuia să mi se ia din nou amprentele. La o masă prevăzută cu toate cele necesare, stătea o domnisoară sau doamnă ce împlinea acest oficiu. Niciodată nu mi-aș fi putut închipui că ar putea exista femei atât de brutale. Cum nu puteam întinde bine degetele pentru a imprima fișele, respectiva doamnă s'a ridicat dela masă și a început să mă

pălmuiască. Căutând să mă sustrag, ea s'a întins și mai mult, a alunecat și a căzut, lovindu-se de colțul mesei. A dat un țipăt. Imediat ușile s'au deschis și fără să-mi dau seama cum, am fost luat în primire de doi inși. Unul a început să mă strângă de gât cu toată forța, iar altul mi-a dat două lovituri puternice în fălci. Am simțit gura umplându-se de sânge și am scuipat două măsele. Buimăcit, am căzut pe podea, unde am mai primit câteva lovituri.

După câtva timp se pare că zeița forței brute explicase situația. Cerberii m'au lăsat în pace, retrăgându-se gâfâind de efortul bătăii ce-mi dăduseră. M'am ridicat, scuturându-mi hainele. Am continuat în tăcere ceremonia luării amprentelor. Aceeași zeiță a forței m'a scos apoi pe coridor, indicându-mi un robinet pentru a mă spăla de sânge. Fusese un episod banal, cu numai două măsele pierdute...

Am mai dat o declarație pentru restituirea lucrurilor și banilor ce aveam. Apoi mi s'a comunicat că voiu fi trimis la Chișinău pentru a mi se face un nou proces. Nu prea vedeam bine pentruce motiv, dar dacă așa e hotărîrea guvernului, ce puteam face... Scurt timp după aceea, însoțit de un individ, am fost urcat într'un automobil, fără însă a mai fi încătușat. După 15 minute am ajuns la Gara de Nord. Compartimentul în care am intrat, era «*rezervat*». Trenul s'a pus în mișcare.

Din nou am fost cuprins de o anumită febră și neliniște față de acest necunoscut ce se deschidea atât de neprevăzut. M'am așezat la fereastră, având în fața mea agentul ce mă însoțea și care nu scotea nicio vorbă, privindu-mă din când în când cu coada ochiului. Eram obosit. Plecat pe o parte a fotoliului, am adormit. M'am trezit târziu; era întuneric. Cuprins de toropeală, nici nu mai puteam gândi. Nu mă mai interesa ce oră era, când am plecat și când vom ajunge. Nu mai eram nici măcar curios să știu unde mă aflu...

Intr'o după amiază, am ajuns la Chișinău. Am coborît și am intrat în sala de așteptare a gării. Am rugat agentul însoțitor dacă-mi permite să scriu câteva rânduri cumnatului meu, prin care să-l anunț că mă aflu la Tribunalul Militar. După o scurtă ezitare, m'a încuviințat. Ne-am dus la un chioșc de unde am cumpărat cele necesare. Sub ochii agentului, extrem de atent la toate, am scris câteva rânduri scurte. Plicul l-am introdus în cutia de scrisori din gară.

Am pornit-o apoi pe jos spre Tribunalul Militar. Oasele mă dureau încă și mersul mă obosea. Pe drum, m'am oprit în fața unui cântar public. Aveam 59 de kilograme. Când fusesem arestat, cântăream 76. Trecând pe lângă niște vitrine, mi-am aruncat privirea în geamuri. Eram oribil și de nerecunoscut. Slab, cu părul și barba crescută, ochii înfundați în orbite, umerii obrajilor ieșiți în afară. M'am speriat eu însumi. Lumea se uita la mine ca la o arătare...

Insfârșit, aproape extenuat de acest efort, am ajuns la Tribunal. Am fost predat unui plutonier, ce m'a introdus imediat în cabinetul Maiorului Manea. Timp de o oră am fost supus unui nou interogatoriu, insistându-se mai mult asupra relațiilor mele cu Lt. C. si Lt. H. După terminare, un plutonier m'a condus la închisoarea militară. Fără a fi legat, am făcut drumul tot pe jos. Suflam din greu și picioarele îmi tremurau. La închisoare am fost predat plutonierului major, adjutant al Căpitanului Voinescu. După câteva scurte formalități, am fost condus în aceeași cameră în care mai stătusem odată și-ale cărei ferestre dădeau spre fundul curții. Târziu, pela orele nouă seara, a apărut și Căpitanul Voinescu. M'am ridicat pentru a-l saluta. Am încercat un surâs, dar cuprins de amețeală, m'am clătinat. Eram gata să cad, dacă el nu m'ar fi sprijinit la timp.

—Ce-i cu dumneata, domnule Roth, ești de speriat! Ce ți-au făcut? Unde ai fost?

După ce mi-am revenit un pic, am început să-i istorisesc tot calvarul prin care trecusem. Și-a făcut semnul crucii și ochii îi erau în lacrimi. După aceea m'a informat de soarta celorlalți camarazi: Boris Tucan fusese trimis în lagărul dela Vaslui; lt. H. și It. R. fuseseră trimiți la Bucuresti, în închisoarea Jilava; Cpt. P. fusese trimis în lagărul dela Mier-

curea Ciucului; bătrânul Heidenreich și ceilalți fuseseră puși în libertate, însă sub supravegherea poliției. Natural, Bulat devenise agent al Siguranței din Chișinău.

In ceeace mă privea, fusesem adus la Chișinău pentru a fi confruntat cu un ofițer din Cetatea Albă, la care se găsise o serie de scrisori dela lt. C. In una din aceste scrisori, lt. C. îl anunța că, încurând, va fi vizitat de un oarecare «*Pâc*», ce vine din partea lui spre a-l pune în curent cu noile dispoziții. La Tribunalul Militar se credea că acest Pâc nu puteam fi decât eu, deoarece, din informațiile lui Bulat, eu călătoream foarte mult în acel timp. Se trăgea concluzia că ofițerul din Cetatea Albă era deasemenea amestecat în «*marele complot*».

«*Pâc*» era într'adevăr o poreclă ce mi-o dăduseră camarazii mei din Cluj. O întrebuințasem la toate întâlnirile mele cu camarazi necunoscuți mie sau chiar cunoscuți, ca o poreclă. Deasemenea, lt. H. din Cetatea Albă era legionar și un bun cunoscut al lt. C. Prin el voiam să luăm contactul cu toți legionarii nearestați din Cetatea-Albă. Eu trebuia să mă deplasez în locul lui Tucan, pentru a mă întâlni cu el. Evenimentele însă au luat o altă întorsătură, așa că nu am mai putut să-l vizitez.

Mai târziu, ca urmare a unui denunț făcut de un alt ofițer din aceeași garnizoană, i s'a făcut o percheziție, confiscându-i-se toate scrisorile, cărțile, fotografiile... Ca urmare fuseseră arestați amândoi ofițerii legionari. Urma să fiu confruntat cu ei. Se pare însă că faptul de a fi amestecați atâția ofițeri în acest complot pusese Armata pe gânduri. Deaceea, se proceda cu foarte multă discreție și atenție. După toate probabilitățile, urmarea ar fi trimiterea mea în lagăr, degradarea ofițerilor și trimiterea lor deasemenea în lagăre sau, în cel mai bun caz, mutarea lor disciplinară în alte garnizoane.

Am început să mă liniștesc, deși mâinile îmi tremurau încă. După spusele Căp. Voinescu, se părea că voiu rămâne câtva timp în închisoarea locală. După aceea numai, oricare

ar fi rezultatul noilor confruntări, el avea siguranța că voiu fi trimis în lagăr. Deci mai aveam timp...

L-am întrebat dacă îmi este permis să citesc, pentru a omorî timpul. Mi-a promis că-mi va trimite câteva cărți, dar că deocamdată ar fi bine să mă odihnesc și să dorm. Toată convorbirea noastră a durat aproape o oră. Mi-a întins mâna și s'a retras, urându-mi noapte bună. Mi s'a părut așa de curios să aud această urare într'o închisoare.

Scurt timp după aceea, am primit lucrurile promise. Mi-am făcut patul cu evlavie. Era prima noapte după atâta amar de timp că aveam o perină pe care să-mi odihnesc capul plin de cucuie. Am adormit, fără a mai fi cuprins de teama că voiu fi ridicat în plină noapte și condus în vreo cameră de tortură.

Când m'am trezit a doua zi, m'am simțit oarecum mai refăcut și mai liniștit. Camera era destul de mare, cu două ferestre spre răsărit și spre curtea interioară. In perete, atârna icoana Maicii Domnului. Am îngenunchiat imediat și încet am început să cânt o mică rugăciune: «Cu noi este Dumnezeu, înțelegeți neamuri și vă plecați, căci cu noi este Dumnezeu. Doamne al Puterilor, fii cu noi, căci pe altul afară de Tine, ajutor întru necazuri, nu avem, Doamne al Puterilor, mântuiește-ne pre noi.»

Când am terminat, simțeam cum par'că sufletul mi-era învăluit de un balsam binefăcător. M'am așezat mulțumit pe marginea patului, cu privirile îndreptate afară, spre fundul curții. In cameră era răcoare, iar afară păsările cerului cântau imnul lor de libertate, prin crengile copacilor. Eram mai senin ca oricând și nu mai uram pe nimeni...

PROCES DE CONȘTIINȚĂ

Și'n acea dimineață, așezat pe un pat de închisoare, m'am întors cu mintea în trecut, căutând să-mi judec acțiunile, stabilindu-mi greșelile, cântărindu-le, apropiindu-mi faptele de principiile Mișcării Legionare, așa cum eu putusem să le înțeleg în acel timp, în funcție de anumite experiențe personale, de constatări ale anumitor realități dureroase.

Prima problemă ce mi-a venit în minte a fost aceea a corupției ce se întinsese în toată viața noastră politică. O adevărată bandă de hoți și de pungași (așa cum scria Căpitanul) pusese stăpânire pe Țară. Bietul țăran și muncitor se sufocau de nevoi. Moțul Ardealului trăia în România Mare, în țara lui, mai rău ca sub stăpânirea ungară. Toți veneticii se aciuiaseră în țară, plătind cutărui sau cutărui deputat sau funcționar de poliție un bacșiș copios, devenind astfel, peste noapte, cetățean român cu drepturi depline. Mai mult chiar, schimbându-și numele cu un autentic nume românesc. Așa, la un moment dat, țara era plină de falși Basarabi, Brâncoveni, Postelnici, Scutelnici, etc., uzurpându-se vechi nume cu trecut istoric sau alte nume neaoșe românești ca Trandafir (Rosenblatt), Pietraru (Steinmann), Frunză (Blatt), Fieraru (Eisenmann), etc.

Iar dacă mai erau câțiva oameni de partid de caracter și cari îndrăzneau din când în când să mai ridice glasul, apoi mașina presei, în majoritate evreiască, intra imediat în func-

ţie, calomniindu-i, demoralizându-i, inventându-le o viaţă de scandaluri, anihilându-i, distrugându-i pentru viaţa publică... Iar atunci când vreunul dintre aceşti oameni, batjocoriţi pe nedrept, încerca să răspundă acuzaţiilor aduse în articolele suspecte şi injuste, niciun ziar nu-i publica apărarea. Aceasta era una din metodele întrebuinţate pentru a distruge moralmente anumite persoane de caracter.

In cazul însă, când metoda nu era suficientă, atunci se recurgea la altele, radicale: otrăvirea sau atentatul, ca în cazul poetului Octavian GOGA, al profesorului universitar CATUNEANU; sau cel putin ameninţarea cu moartea, ca în cazul profesorului universitar Dan RADULESCU, al lui Titus MALAI sau al Prea Sfinţiei Sale Episcopului VARTOLOMEI. S'ar putea scrie cărţi întregi asupra vieţii politice din România de după primul războiu mondial. Ori, când Statul devine atât de depravat, îngrădindu-se de legi injuste pentru a se apăra contra propriei naţiuni, însemnează că oricine nu numai că e îndrituit, dar chiar obligat să lupte pentru răsturnarea situaţiei. Revoluţiile sângeroase au fost în toate timpurile supapa de echilibru.

Mişcarea Legionară pornea dela un alt principiu. O revoluţie, numai atunci e legitimă, când e purtătoare a aspiraţiilor naţionale ale întregului neam. Mai mult chiar, o revoluţie nu însemnează neapărat o luptă fratricidă de exterminare, căci dintr'o asemenea luptă dacă înving unii, s'ar putea instaura la guvern o altă clasă de demagogi şi exploatatori. Pentru a fi sigur că acest fapt nu se va întâmpla, condiţia primordială e transformarea sufletului omului: «*Răul nu vine dela faptul că programele politice nu ar fi bune, ci din lipsă de oameni corecţi şi de caracter, care să le ducă la bun sfârşit.*»

Mişcarea Legionară deci, înainte de a fi o organizaţie politică, era o şcoală de educaţie, cu o nouă spiritualitate. Ori, în acest efort de primenire, omul vechiu, omul creat de pseudo-democraţia românească, nu mai putea fi transformat. Erau prea adânci rădăcinile păcatului în el, pentru a se mai

aştepta dela el o reînoire. Tineretul era singura salvare. Asupra lui trebuia să se acţioneze, educându-l, deschizându-i larg porţile sufletului, pentru a primi noile principii de viaţă şi lumina binefăcătoare a Domnului Isus.

In decursul veacurilor, mulţi au fost acei ce au căutat să-i reamintească omului origina lui Dumnezeească: profeţi, sfinţi, martiri. Toţi însă au fost nimiciţi de forţele răului şi astfel contactul cu Dumnezeu a slăbit. Omul a preferat să se lase pradă instinctelor, devenind rob al lor. Este însă singur omul vinovat de această cădere sau societatea modernă a jucat şi ea un rol în acest sens?

Cine a stat de vorbă cu un om crescut în mijlocul satului, a simţit imediat deosebirea nemărginită ce există între acest om şi cel crescut la oraş. Cât de simplă, cât de curată şi luminoasă e viaţa unui flăcău dela ţară faţă de a celui spilcuit dela oraş! Nu numai simplitatea şi judecata lui sănătoasă va putea uimi pe cineva, dar şi felul cum el înţelege să creeze şi să păstreze anumite raporturi faţă de lumea cu care vine în contact. El e deschis, sincer şi se dărueşte cu toată comoara sufletului său. Aceşti oameni dela ţară sunt aproape singurii care ştiu să trăiască în armonie cu acea lumină lăsată de Dumnezeu în sufletul fiecăruia. Ei trăiesc creştinismul în adâncime. Ei simt şi practică binele dintr'o pornire interioară, din dragoste pentru aproapele lor. In general, ei duc o viaţă curată.

In momentul însă, cânnd acest om dela ţară a venit în contact cu civilizaţia şi dacă întâmplarea va face ca el să se stabilească la oraş, omul acesta simplu, care n'a cunoscut ispitele, îşi pierde echilibrul, se pierde pe el însuşi. Raporturile lui de gândire se alterează, căci alta e situaţia la oraş, unde alcătuirea societăţii e cu totul diferită şi unde civilizaţia materială ocupă primul loc în viaţă. Aci se formează clasa specială a desaxaţilor, a semidocţilor, a agenţilor electorali, a traficanţilor, speculanţilor, a pungaşilor şi excrocilor. Aci, la oraş, se naşte toată pleava societăţii, toţi cei lipsiţi de scrupule, cei fără Dumnezeu si cari nu mai au nimic sfânt

atunci când e vorba să-şi satisfacă poftele. Inteligenţa, raţiunea şi tot ceeace Dumnezeu i-a dat omului ca zestre nepreţuită, nu mai sunt, după ei, decât mijloace întru atingerea acestor ţeluri inferioare.

Tot aci, la oraş, a luat naştere toată filozofia materialistă, scepticismul, ateismul şi comunismul, cu omorîrea sufletului şi coborîrea omului în animalitate. In acest mediu se nasc şi marii demagogi, răscolitorii instinctelor primare, puşi în slujba partidelor şi mai ales a propriilor interese şi ambiţii fără de margini. Aici, în oraş, izbucnesc duşmăniile şi urile organizate, lipsa de scrupule în alegerea armelor de luptă şi nociva tendinţă a exploatării omului de către om.

Atâta timp cât individul a avut ca ultim ţel al vietii «*Idealul de mântuire*», el nu a simţit această pornire de a-şi de frâu liber individualităţii; instinctele de rapacitate şi agresivitate erau oarecum limitate.

Statul democratic însă, luând locul Bisericii, în loc să dea individului un alt ideal de aceeaşi valoare ca idealul de mântuire, se mulţumeşte doar de a indica *mijloacele de atingere a unei stări materiale*. Şi cum individul, când e vorba de a alege între un ideal de mântuire şi un ideal de satisfactie imediată, va alege desigur acest ultim ideal, fiind mai uşor şi mai comod de urmat. Şi aşa, interesul fiind declarat centru şi motor al oricărei activităţi omeneşti, legăturile normale de credinţă, dragoste şi viaţă creştinească între indivizi sunt rupte.

Toate sistemele filozofice şi sociale nu vor avea niciun fel de durabilitate, nicio valoare morală, atâta timp cât nu vor ţine seama de sufletul omenesc. In aceste timpuri, când întunericul şi nebunia au cuprins minţile tuturora, nu mai avem nevoie de oameni politici, de aşa zişii sforari şi demagogi, ci de oameni de credinţă, de caractere, capabile oricând de a se jertfi pentru binele altora şi al neamului întreg.

Ceeace ne trebuia nouă, asa cum întelegea Mişcarea Legionară, erau asa zişii «*doctori de suflete*», misionarii, cari, neobosiţi, zi de zi, ca furnicile şi albinele lucrătoare, să pătrundă din casă în casă, pentru a vedea cum trăiesc şi ce gândesc oamenii, indiferent de clasa lor socială, pentru a picura în suflete încrederea în Dunmezeu şi'ntr'o viaţă mai bună, acolo unde sărăcia muşca; iar acolo unde era belsug, să le trezească conştiinţele, învăţându-i cum să se rupă din orgoliu şi egoism, ajutând pe cei ce nu au sau cei ce au fost mai puţin favorizaţi de soartă.

Corneliu Codreanu respingea democraţia aşa cum era înţeleasă şi aplicată în ţara noastră, cu mai mult de 20 de partide şi cu politica transformată în profesiune lucrativă. Respingea deasemenea comunismul şi nu neapărat pentrucă ne-ar fi confiscat anumite bunuri materiale, ci pentrucă deposeda omul de tot ceeace constituia patrimoniul lui sufletesc. Comunismul, născut din ură, lipsit de Dumnezeu, negând omul ca entitate spirituală şi coborîndu-l în materie, în lut, desfiinţând familia, patria şi bazele religioase ale culturii româneşti.

Dealtfel, comunismul îşi găsise în România un puternic aliat în imensa masă evreiască, ce era stăpânită de aceleaşi gânduri distrugătoare, condusă de aceleaşi imbolduri inferioare: ura faţă de tot ce era creştin — pofta de dominare — ura faţă de Statul românesc, cu infiltrarea în toate ramurile de activitate românească, întrebuinţând în acest sens toate armele posibile, lipsită fiind de orice scrupul şi croind un spirit de corupţie. Un exemplu notoriu era presa evreiască (Dimineaţa şi Adevărul) ce ataca deschis Biserica nationala şi cadrele ei ierarhice, răspândind tot felul de teorii ateiste-materialiste şi compromiţând pe şefii ei ierarhici, inventând tot felul de scandaluri, amestecându-i în aceste scandaluri şi împroşcându-i cu noroiu.

Şi totuşi, rezolvarea problemei evreeşti în Mişcarea Legionară nu era asemănătoare şi nu se putea face aşa cum preconiza Naţional-Socialismul. Nu prin schingiuirea sau uciderea evreului se putea pune capăt gravei probleme evreeşti dela noi. In Mişcarea Legionară chestiunea era pusă sub un alt unghiu şi se baza pe o altă mentalitate: «Fii tu, în toate,

mai bun decât ei. Căci în momentul când evreul va vedea că nu mai poate întrebuința metodele lui ancestrale de corupție, că nu mai poate trăi cum vrea el din cauza concurenței românești și că nimeni nu se mai lasă cumpărat, va pleca de bună voie». E cunoscut că acolo unde e sârguință, perseverență, cinste, corectitudine, stimă reciprocă și considerație pentru om, evreul nu poate trăi. Mediul lui favorabil e tina, apele turburi, unde el poate pescui în voie.

In locul manifestațiilor sgomotoase și fără niciun rost, Căpitanul a răspuns cu taberele de muncă voluntară. La un moment dat, toată țara devenise un șantier. Ca din pământ au început să apară deasemenea cooperative legionare.

Succesele dobândite însă, au speriat și mai mult pe evrei. Aceasta era prea mult pentru ei. Activitatea Legiunei punea în pericol tot comerțul iudaic din România. Rezultatul nu s'a lăsat așteptat. Dictatura carlistă desființează toate întreprinderile comerciale legionare, pune la index organizația politică, deschide lagărele de concentrare și arestează mii de legionari. Și continuă amarnică misiune de distrugere a acestui elan romănesc prin arestarea Căpitanului, șefilor Mișcării, condamnarea lor și insfârșit asasinarea acestora și a altor câteva sute de legionari.

VÂNDUTI NEMȚILOR, VÂNDUTI RUȘILOR!

Ca să fim complet distruși, trebuia ca Mișcarea Legionară să piardă simpatia maselor populare. Astfel s'a decis să fim declarați nici mai mult nici mai puțin decât trădători de neam.

In primul rând am fost calificați ca «*vânduți Nemtilor*». Proba? Foarte simplu. Cu banii ce i-am fi primit dela Hitler, am făcut campania electorală din 1937-38. Totuși, ca trădarea să fie și mai ingrozitoare, în timpul campaniei electorale ne acuzau că suntem comuniști și că primim bani dela Ruși.

Toată problema pentru ei era a banilor. De unde avem bani?! Numai dela Nemți sau dela Ruși. Deci, am vândut anticipat țara când unora când altora, după interesele noastre. Ziarele democrate și iudaice urlau cu litere de-o șchioapă. Ziarele noastre fuseseră în prealabil confiscate și interzise de a mai apărea. Toată lumea ne putea acuza de cele mai îngrozitoare infamii. Noi, nu aveam nici cea mai mică posibilitate de a răspunde acestor atacuri. Iar dacă voiam s'o facem in alte ziare românesti, sub formă de simplu protest, nimeni nu-și lua răspunderea de a publica o iotă legionară, de teama de a nu-i fi confiscat ziarul.

Am început să mă gândesc la modul migălos și plin de sacrificii cum noi, legionarii, reușeam să strângem câțiva bani. Și-am făcut o recapitulare evocativă și elocventă: în 1937, în luna Iunie, fusesem numit Șef al Organizației Le-

gionare din judeţul Tighina. Când am sosit în acest oraş basarabean de aproape 50.000 de locuitori (judeţul avea 300.000 de locuitori), Mişcarea Legionară număra circa 17 cuiburi, cu un total de 230 legionari.

Printr'o campanie intensă de aproape trei luni, colindând cu o echipă de zece legionari toate micile localităţi din judet, înfruntând o mulţime de greutăţi în marşuri obositoare, sub un cer arzător, fără apă şi adesea fără hrană, hărţuiţi fiind de toate posturile de jandarmi, am reuşit să formăm un total de 60 de cuiburi cu circa 600 de legionari. In plus, constituisem şi vreo 30 de «*Cuiburi de simpatizanţi*», cu un total de 340 de membri.

In urma directivelor de la Centru, prin cari eram sfătuiţi de a face tot ce ne stătea în putinţă pentru a deschide un mic comerţ, în orice ramură ar fi, am hotărît să deschidem un chioşc de ziare, ţigări, ilustrate, etc. Pentru deschiderea lui aveam nevoie de un capital de circa 30.000 lei. Am făcut un apel la toţi legionarii şi simpatizanţii din judet, pentru a dona fiecare cât poate şi cât îl lasă inima. In timp de două săptămâni am reuşit să strângem 62.000 lei, revenind pe cap de om circa 65 lei. Era mai mult decât mă aşteptasem. Odată chioşcul deschis, realizam un câştig lunar de 15.000 lei. Vânzători eram noi, legionarii, fără a primi vreun salariu, iar localul era proprietatea unui camarad căruia nu-i plăteam nicio chirie.

Pe de altă parte, în fiecare Sâmbătă, ţineam şedinţe de cuib, al cărui rost era în primul rând educaţia legionară. Dar, fiecare legionar, la sfârşitul şedintei, dădea un obol, dela unu la 20 de lei, în măsura posibilităţilor fiecăruia. In acest mod reuşeam să strângem în fiecare lună dela 3.600 lei până la 50.000 lei. Aceasta numai din contribuţiile normale.

La sfârşitul fiecărei luni, atât legionarii încadraţi cât şi simpatizanţii contribuiau cu încă 50 de lei fiecare pentru anumite necesităti urgente. Deci încă un minimum de aproape 45.000 lei pe lună. Acestea erau împreună «*contribuţiile normale*» în cadrul organizaţiei.

Urmau după aceea, «*contribuţiile extraordinare*»:

Un grup de legionari, spre exemplu, luau iniţiativa de a face o săptămână sau zece zile de «*muncă particulară plătită*». Banii încasaţi erau donaţi organizaţiei. Ajunsesem cu acest sistem să obţinem până la 16.000 de lei lunar. Urma după aceea, asa zisul «*Comitet de o sută*». Grupuri de Români, din afara Mişcării, simpatizanţi legionari, dar cari din cauza poziţiei lor în aparatul de Stat nu se puteau încadra deschis în Mişcare, îşi luau obligaţia de a contribui fiecare cu cel puţin loo lei pe lună în folosul Mişcării. Reuşisem să adun, numai în orasul Tighina, un număr de 80 de persoane cari contribuiau lunar cu 200 lei fiecare. Deci încă vreo 16.000 lei pe lună.

Pentru alte necesităţi extraordinare, făceam câte-o «*listă de subscripţie*», sau dădeam câte-o serbare, baluri, etc., unde reuşeam să strângem de fiecare dată până la 20.000 de lei. In felul acesta, ajungeam până la 100.000 de lei pe lună. Pentru necesităţile judeţului era mai mult decât ne-am fi aşteptat. Surplusul îl trimeteam la Bucureşti, la Centrul Mişcării.

Acesta era rezultatul în oraşul şi judeţul Tighina, unde organizaţia legionară era slabă. Cari, deci, puteau fi încasările unui judeţ ca Doljul, unde existau mai mult de 15.000 de legionari înscrişi, activi, fără a pomeni de organizaţiile de simpatizanţi, comitete de o sută ce existau în fiecare orăşel şi uneori şi la sate?

Cari puteau fi încasările din marile centre universitare, ca Bucureşti, Iaşi, Cernăuţi, Cluj, Timişoara, Sibiu, Chişinău... Existau în Mişcare aproape un milion de legionari, din toate organizaţiile: Frăţii de Cruce — Frăţiori — Cetăţui de fete — Organizaţii studenţeşti — Organizaţii muncitoreşti — Răsleţii — Organizatii femenine — Organizaţii de simpatizanţi — Comitete de o mie — Comitete de o sută... Luând ca normă generală numărul de un milion de contribuitori şi la UN LEU pe săptămână de fiecare, aceasta însemna 1.000.000 de lei pe săptămână, deci 52.000.000 de lei pe an ca fonduri de întreţinere pentru Legiune. Multe alte contri-

buţii nu le-am mai trecut, lăsându-le în seama acelora ce ne învinuiau, pentru a-şi da seama singuri de câţi bani se puteau aduna numai la un semnal al Căpitanului, atunci când era nevoie.

Insă politicienii noştri, cari nu erau în stare să jertfească nimic, ci, din contră, intrau într'un partid cu scopul de a fi retribuiţi cu ceva, când aveau nevoie să deschidă o campanie electorală, alergau la Evreii Auschnitt sau Blank, cerându-le un împrumut, ca pe urmă, dacă ajungeau să câştige alegerile, să plătească împrumutul cu vârf şi îndesat, obligându-se în plus pentru toată viaţa lor faţă de bancherul semit.

Era deci, clar că aceşti politicieni nu puteau să înţeleagă de unde aveam bani, pentrucă niciunuia nu i-a trecut prin cap că există şi oameni desinteresaţi, cu adevărată dragoste de neam, gata oricând să jertfească ceva pe altarul patriei. Ori această jertfă în bani era una din cele mai neînsemnate pe care le făcea un legionar.

Mult timp am rămas gândind la aceste probleme. Până la sfârşit am ajuns la concluzia că Mişcarea Legionară nu greşise cu nimic, că toate acţiunile ei erau legitimate şi că deci, păşisem pe un drum drept. Apele sufletului mi se linişteau. Simţeam numai în mine o revoltă imensă contra tuturor acelora ce-şi luaseră răspunderea exterminării generaţiei noastre, crescută în dragostea de neam şi ţară, lipsind neamul românesc de tot ce avea mai curat, mai desinteresat şi mai bun in el.

Mi-era sufletul greu şi amar, dându-mi seama de neputinţa mea şi de faptul că poate încurând voiu muri, fără a putea face nimic, un gest măcar de protest, care să fie începutul unei schimbări în mai bine. Dar la ce bun toate acestea? Nimeni nu ne auzea, nimeni nu se mai interesa de noi... Doar bunul Dumnezeu dacă mai putea face ceva...

Intr'un târziu, a apărut Căpitanul Voinescu. Mi-a adus câteva cărţi:

—Sunt romane poliţiste, mi-a spus. Citeşte-le, domnule

Roth, se citesc repede şi iţi ajută să-ţi linişteşti nervii, îndepărtând alte gânduri.

I-am mulţumit pentru atenţie şi dupăce a ieşit din cameră, am luat la întâmplare un volum şi-am început să-l răsfoiesc. Dar nu m'am putut concentra şi-am renunţat şi la citit.

FUGA IN NOAPTE

Câteva zile dearândul, nimic deosebit în viaţa mea. Fusesem încă odată chemat la Tribunalul Militar pentru interogatoriu. Se părea însă că renunţaseră la o anchetă mai serioasă.

La închisoare, directorul îmi permisese să mă plimb în curte câte două ore pe zi: una dimineaţa şi alta după masă. Mă aşezam de obiceu într'un colţ al curţii, la umbra unui copac, sau mă plimbam repede până simţeam că m'am obosit şi reintram în cameră înainte chiar de a se fi terminat ora. Aierul curat îmi făcea bine. Cum hrana fusese mai consistentă, începusem să mă refac. E un fel de a vorbi. Nu mai eram «*ca pe moarte*», ca înainte. Mâinile nu-mi mai tremurau continuu şi nici nu mai eram cuprins de ameţeli la fiecare mişcare.

Sosisem de atâta timp la Chişinău şi încă nu ştiam ce zi era. Când a intrat în camera mea soldatul ce-mi aducea mâncarea, l-am întrebat. Era 12 August. Am rămas surprins. Fusesem arestat pe ziua de 1 Mai; deci, aproape trei luni şi jumătate de torturi, interogatorii şi alte chinuri nebănuite... Oare cum de am rezistat? Am sgâriat data pe un perete, având grije după aceea, ca în fiecare zi, să trag o linie, pentru a şti timpul pe care-l voiu mai petrece în această închisoare. Dar n'a fost pentru mult timp.

Intr'o dimineaţă, era încă întuneric, am fost trezit de

plutonier și chemat în cancelaria închisorii. Era din nou ceva neobișnuit. Ca totdeauna față de neprevăzut, m'am simțit cuprins de o mare neliniște și nervositate. Capul mi se învârtea, iar stomacul mi se înnodase. Să reînceapă oare seria torturilor?... M'am îmbrăcat încet, cașicând aș fi vrut să mai câștig ceva timp. Totuși nu puteam să imping această încetineală la infinit. Plutonierul, răbdător, aștepta. Ne-am îndreptat spre cancelarie. Aci mă așteptau doi indivizi. Fără să vreau, mi-am îndreptat ochii spre un calendar din perete. Era 18 August. Mi-am adus aminte că era ziua de naștere a unei surori și-a unui frate al meu. De mult nu mă mai gândisem la ei. Oare vor fi din nou toți acasă, ca altădată, pentru a serba această zi?... Ce-or gândi ei acuma?...

Cei doi necunoscuți mi-au spus că, în urma unui ordin, voiu fi internat în lagărul de concentrare dela Miercurea Ciuc. In prealabil, va trebui să fiu condus până la Tighina pentru a mi se face anumite formalități. Bagajele ce le am să le iau cu mine. Ajunși la Tighina, voiu putea cere rudelor tot ceeace voiu avea nevoie. Scurt timp după aceea, am ieșit din închisoare. Afară ne aștepta o mașină. Am primit ordin să mă așez pe banca din fund. Cei doi agenți deasemenea s'au așezat pe aceeași bancă, încadrându-mă.

După mai bine de-o oră de mers, am intrat într'o pădure. Era încă întuneric. Agenții ce mă încadrau dormeau. Șoferul se uita foarte des într'o oglindă din fața lui, pe care o mișca din când în când, așa ca să poată vedea în spate. Până acum mersese în mare viteză. La un moment dat a micșorat viteza, deși șoseaua era bună și plană. Deoparte și de alta, copaci înalți și deși. Părea o pădure ce nu mai lua sfârșit. Mi-au trecut prin minte felul cum a fost asasinat Căpitanul. Și nu știu dece, am fost cuprins de o mare spaimă. Fel de fel de gânduri au început să mi se învârtească în cap. Se va repeta oare cu mine isprava dela Tâncăbești? Se va repeta oare isprava dela Huedin și atâtea altele ale organelor polițienești și jandarmerești, în care bieții noștri legionari au fost asasinați prin câte-un colț de pădure, ca acela unde mă aflam?...

Dece oare mă transportau cu mașina când era mult mai simplu să fiu trimis cu trenul? De fiecare dată fusesem transportat cu trenul. Aveau oare atâta grabă, că nu mai puteau aștepta câteva ore? Ce formalități atât de importante erau necesare, pentru a fi trimis din nou la Tighina? Nu puteau oare să ceară telegrafic informațiile de care aveau nevoie sau să trimeată prin curier anumite dispoziții sau instrucții? Dece sunt transportat în plină noapte? Dece atâta grabă, când niciodată poliția sau jandarmeria nu s'au grăbit?

Deodată, m'am cutremurat. Era semn că se hotărîse împușcarea mea. Deaceea, șoferul încetinise acum mersul mașinii, când ajunsesem în pădure. Incurând desigur se va opri, într'un loc care i se va părea mai indicat, pentru a duce la bun sfârșit misiunea cu care fuseseră însărcinați. O volbură neînțeleasă mi-a cuprins întreaga ființă. Era un moment decisiv, în care trebuia să acționez cu toate forțele ce mai aveam. Mi-au venit în minte versurile lui Coșbuc: «*Căci nu-i tot una, leu să mori, sau câine înlănțuit!*». Nu eram legat. Dacă va fi să mor, cel puțin să mor în luptă. Și apoi, cine știe dacă nu voiu reuși să scap!...

M'am mișcat un pic, pentru a vedea dacă agenții dau vreun semn că ar fi treji. Mi-am tras corpul pe marginea băncii și mi-am sprijinit mâinile pe spătarul băncii din față. Câtva timp, am rămas nemișcat, cu privirile ațintite înainte pe drum. La fiecare mișcare a șoferului, care deasemenea se uita din când în când la mine sau în oglindă, mă pregăteam. Mi-am întors după aceea capul înapoi, observând fiecare agent pe rând. Se părea că încă dormeau. M'am tras și mai mult pe bancă, cât mai mult pe marginea ei.

La un moment dat, când mi s'a părut că totul e cum vreau eu, m'am încordat. Cu forța unui adevărat disperat, mi-am repezit amândouă coatele în stomacurile celor doi agenti. Am auzit doar un hâc și atât. Capul mi se învârtea. M'am ridicat repede și m'am repezit spre ușa din stânga masinii. Nici nu știu cum am deschis-o. Am sărit din mers. M'am rostogolit

in praful șoselei și o durere ascuțită mi-a injunghiat genunchiul drept, coastele și tâmpla dreaptă. Totuși, m'am ridicat cu iuțeală și am rupt-o la fugă spre stânga în pădure. Mi se păruse mai deasă prin acel loc.

PRIN BEZNA PĂDURILOR

Fugeam cum poate în viața mea nu mai fugisem. Aveam însă impresia că automobilul alerga în urma mea. Ii auzeam permanent uruitul, cașicând s'ar fi apropiat de mine. Am continuat fuga, așa în neștire prin pădure, până când nu am mai auzit decât pașii mei grăbiți și troznetul crengilor pe care le călcam. Respirația îmi era greoaie, tâmplele îmi ardeau, iar inima îmi spărgea coșul pieptului. Urechile țiuiau și vinele capului svâcneau puternic. Uneori, ca un om beat, mă izbeam de copaci, mă încurcam în crengi, cădeam, mă ridicam cu anevoie și continuam fuga.

La începutul fugii era încă întuneric. Acum, deși pădurea era deasă, se luminase. Eram leoarcă de sudoare, mâinile și picioarele îmi tremurau și simțeam cum mă învăluie amețeala. Am mai lăsat ceva din alergătură și-am început să respir adânc, căutând să-mi regulez respirația. Buzele îmi ardeau și erau uscate; cerul gurii, un cuptor. După câtva timp, extenuat și cu respirația tăiată, m'am oprit ascultând. Era o liniște desăvârșită. M'am trântit jos, lipindu-mi urechea de pământ pentru a asculta. Nu se auzea nimic. Am rămas așa întins câteva minute, după care m'am ridicat decis să mă salvez, continuându-mi fuga. După încă o fugă bună, m'am oprit din nou. Trebuia să fac tot posibilul pentru a șterge orice urmă de pașii pe care i-aș mai face de acum înainte. M'am descălțat și numai în ciorapi am început să

fac nişte paşi largi, înfundându-mi în acelaşi timp picioarele sub crengi, pentru a înăbuşi orice sgomot.

Nu ştiam unde mă aflam. Printre copaci observasem numai că soarele era deja sus. Am început să-mi plimb privirile printre copaci şi văzând unul mai înalt, m'am hotărît să mă caţăr până în vârful lui pentru a mă orienta. Cu toată oboseala de care eram cuprins, am reuşit să ajung în vârful lui. Undeva, în depărtare, se zărea un turn de biserică. Nu-mi ajuta însă la nimic. Vedeam numai turnul. In altă parte şi în continuarea pădurei, se ridica un deal. Nu vedeam însă nicio urmă de sat. Dealtfel, trebuia să fac totul pentru a evita satele. M'am hotărît să-mi continuiu drumul în direcţia dealului, prin mijlocul pădurei. Pentru a nu devia, mi-am luat câteva puncte de reper, căutând să mi le imprim cât mai bine în minte. Am mai stat câtva timp cocoţat în copac pentru a mă odihni, după care coborînd mi-am continuat drumul în necunoscut.

Trecuse mult timp de când reuşisem să scap şi totuşi nu mă puteam linişti. Deşi voiam să-mi încetinesc marşul, paşii mei se grăbeau fără voie. Nu ştiam ce depărtare era dela Chişinău până la Tighina. Dealul pe care-l văzusem putea fi dealul Suvarov, la patru kilometri de Tighina. In tot cazul, m'am hotărît să merg în direcţia acestui deal. La fiecare o mie de paşi, mă opream pentru a mă putea orienta, luând noi puncte de reper. Din când în când, pădurea se subţia, făcând goluri mari, luminişuri. La marginea fiecărui luminiş mă opream, urcându-mă în vreun copac, observând depărtările. Trebuia să evit orice întâlnire cu vreo fiinţă omenească. Aşa am mers toată ziua. Soarele începuse să coboare spre asfinţit. Eram obosit, mi-era foame şi sete. Tot timpul acestei fugi, nu luasem măcar o gură de apă. Incepuse să se întunece. Până la sfârşit, m'am decis să mă opresc. Am căutat un tufăriş mai des, ca să mă pot ascunde de orice privire. Am căutat câteva frunze uscate pe care le-am răspândit în mijlocul tufărişului, făcându-mi un fel de culcuş. Deabia mă mai puteam ţinea pe picioare, aşa eram de obosit. Am aranjat

crengile de aşa fel, ca să nu pot fi văzut de nimeni si m'am întins pe culcuşul de frunze. Am adormit imediat, cu toată răcoarea nopţii. Cândva, am fost trezit de orăcăitul unor broaşte. Unde sunt broaşte, trebuie să fie şi apă. Era însă prea întuneric şi nici nu-mi puteam da seama de unde venea sgomotul. Buzele îmi erau arse de sete şi tremuram de frig. Am început să-mi frec mâinile şi picioarele, după care, chircindu-mă în mine, am adormit din nou.

Când m'am trezit a doua zi, soarele era sus. In pădure, o linişte desăvârşită. Doar cântecul păsărilor cerului, foşnetul frunzelor bătute de vânt şi sgomotul miilor de gângănii ale pământului... Am stat aşa câtva timp întins pe pământ, ascultând în tăcere. Din mine începuse să se risipească temerile. Eram mai liniştit. Am început să mă gândesc serios la felul cum voiu acţiona de acum înainte, unde mă voiu ascunde şi cu cine aş putea lua contact. Am început să trec prin minte toţi cunoscuţii din Tighina la care, eventual, până se va uita de mine, aş putea să mă ascund. Aveam o mulţime de posibilităţi. Totuşi, până la urmă, am ajuns la convingerea că singurul om ce m'ar putea ascunde n'ar fi decât părintele FOTESCU, parohul unei Bisericuţe dela marginea oraşului şi foarte aproape de dealul Suvarov. El însă locuia în oras. Dar la circa patru sute de metri de Biserică se afla casa cantorului. El fusese încadrat în Mişcare şi se dovedise un om de ispravă. Era tăcut şi de mare credinţă. Prin el, deci, aş putea lua contact cu părintele Fotescu.

M'am ridicat, hotărît să fac această încercare. In caz de nereuşită, nu-mi rămânea altă posibilitate mai bună decât să apelez la ajutorul doamnei B., ce locuia la marginea unui parc, sau de a mă ascunde într'o suburbană a oraşului Tighina, la o altă doamnă, care ne ajutase demulteori. Dar această suburbană era de parte opusă a dealului, la circa cinci kilometri de oraş. Deasemenea, pentru a ajunge acolo, trebuia să fac drumul numai noaptea, după orele 12, ocolind tot oraşul.

Am pornit din nou la drum. După vreo trei sute de paşi

am dat de un pârâiaş. M'am oprit o clipă buimac. Toată noaptea suferisem de sete. Dacă în momentul în care mi-am ales ascunzişul aş fi făcut câţiva paşi în plus, aş fi dat de apă şi nu m'aş fi chinuit atâta de sete. M'am aşezat la marginea lui şi făcând mâinile cauc, am început să beau apa încet, cu sorbituri lungi şi adânci. După câtva timp, m'am desbrăcat şi am început să-mi spăl corpul. Eram plin de sgaibe; barba, părul, mustaţa erau încâlcite de murdărie. M'am frecat şi eu cum am putut. Eram numai în chiloţi. Nu ştiu cum, mi-a venit în minte o mică glumă pe care o făcusem odată, în închisoarea preventivă din Râmnicul Vâlcei, cu părintele Mitică Rădulescu:

—Părinte, îi spuneam eu cu vocea tare ca să mă audă toţi camarazii, singura curiositate şi dorinţă pe care o mai am, dupăce te-am văzut şi în închisoare, e să te văd în chiloţi de baie, scăldându-te în Olt. Vreau să văd dacă barba muiată se cufundă în apă sau pluteşte mai departe la suprafaţa apei. Inchipuieşte-ţi, un popă, aproape gol, cufundat până la gât în apă şi barba plutind, ridicată de valuri şi astupându-ţi gura şi nasul...

Am început să râd singur, în faţa acestei amintiri. Oare pe unde s'o afla acuma părintele Mitică, cel cu barba muiată în Olt?... Mi-am aruncat apoi ochii în oglinda apei. Prea puţin puteam să disting din trăsăturile feţei. Totuşi îmi făcea impresia că aveam o înfăţisare îngrozitoare. Am mai stat câtva timp întins la soare, pentru a mă usca, după care m'am îmbrăcat şi am pornit-o voios la drum. Eram mai uşor, mai proaspăt, mai vioiu. Totuşi, din precauţie, mă mişcam încet, ascultând şi uitându-mă în toate părţile.

După un oarecare timp, am dat de un măr pădureţ, plin cu nişte mere mici şi chircite. Am cules două mâini pline şi am început să mănânc. Erau acre, dar mi-era o foame... Mi-am umplut toate buzunatele, măcar să-mi taiu setea din când în când. Pădurea devenea din ce în ce mai rară. Incepuseră să apară şi câteva case. Le-am ocolit cu precauţie cât mai pe departe. Insfârşit, am ajuns la şosea. Era şoseaua ce

venea dela Chişinău. Am continuat drumul deoparte a şoselei, trecând prin grădini şi plantaţii de porumb. După încă vreo cinci kilometri, am ajuns la poalele dealului şi-am început urcuşul. Imi tremurau picioarele şi suflam din greu. Abia acum mi-am dat seama cât eram de slăbit. O minune că putusem rezista atâta. Dorinţa însă de a avea cât mai repede o certitudine mă împingea cu paşi repezi spre culmea dealului. Când am ajuns, aproape am căzut jos de oboseală, dar şi de bucurie. Instinctul nu mă înşelase. La circa patru kilometri se vedea oraşul Tighina, apoi «*Lagărul*» cu Bisericuţa unde slujea părintele Fotescu, cimitirul oraşului, Nistrul şi satul românesc Paşcari, de partea cealaltă a Nistrului, în Rusia.

GÂNDURI PENTRU PĂRINTELE FOTESCU

Inima îmi bătea nebună și ochi-mi sorbeau imaginea orașului. Era încă prea devreme pentru a încerca o apropiere. In afară de aceasta, mă aflam de partea din răsărit a dealului, șoseaua rămânând la vest. Pentru a ajunge la casa cantorului, trebuia să traversez această șosea. Cum mi-era însă teamă să nu mă întâlnesc cu cineva, deoarece aș fi putut trezi bănuieli în halul în care eram, m'am decis să rămân pe deal până se va lăsa întunericul.

Mi-am ales un loc mai ascuns, la umbra unui copac și într'o mică vale, așa ca să pot fi ferit de vederile vreunui curios. M'am întins pe iarbă. Efortul făcut, plus încercările din ultima zi, mă sdrobiseră. Pleoapele mi se închideau. Am adormit. Un somn greu și fără vise. Când m'am trezit, scuturat de frig, era deja întuneric. Orașul Tighina era luminat. De cealaltă parte a Nistrului, par'că cufundat într'un fel de ceață, se zărea satul Pașcari.

Două lumi se prezentau în fața ochilor mei. Dincolo de Nistru, lumea ateisto-comunistă; la noi, lumea lui Carol al II-lea. Două dictaturi, cari, în ultimă analiză, urmăreau același scop: aservirea, sclavizarea, deposedarea omului de tot ceeace făcea patrimoniul lui sufletesc, golirea lui de orice conținut superior, scoborîrea lui în animalitate, transformarea lui într'un simplu instrument, într'un robot, incapabil de a mai gândi prin el însuși, de a mai găsi în el puterea care

să-l smulgă din trista situaţie. Intr'una, ca şi'n cealaltă, o clasă ermetic inchisă, apărată de un puternic aparat de Stat şi de alte organisme, transformate în elemente de execuţie. Bine plătiţi, nemernicii acestor organisme de execuţie se întreceau în a-şi servi stăpânii, omorînd, schingiuind, căutând să nimicească în oameni orice sentiment de onoare, umilindu-i, târîndu-i în noroiu. Dintr'una ca şi din cealaltă, Dumnezeu era izgonit. Preoţii erau închişi, bătuţi sau lichidaţi pur şi simplu. Respectul uman era numai pentru cei ce stăteau sus. Cine nu se pleca voinţei dictatorului, era lichidat.

Părintele Fotescu, la al cărui ajutor trebuia să recurg, fugise din Rusia bolșevizată, şi anume din Transnistria, unde se născuse şi unde slujise multă vreme. Timp de cinci ani înfundase pușcăriile şi lagărele de muncă forţată din URSS. Cu mare greutate şi după o mulţime de peripeţii, reușise să fugă şi să treacă Nistrul înnot, stabilindu-se în Tighina, unde obţinuse o parohie în mica Bisericuţă, din așa zisul «*Lagăr*», situat la doi kilometri de oraş.

Timp de o sută de ani, Basarabia fusese ocupată de Ruși. Ofiţerimea ţaristă, clasă aparte, cu cele mai largi drepturi, forma elita societăţii rusești. Pentru această ofiţerime, guvernul rusesc din Basarabia construise peste tot anumite cartiere la marginea orașului, în mijlocul unor parcuri, prevăzute cu tot confortul: alei perfect aliniate, fântâni arteziene, cazinouri, etc., inclusiv o capelă. Aceste cartiere erau numite de populaţie «*lagăre ofiţereşti*» şi, până la sfârșit, simplu: «*lagăr*».

In Tighina, existase deasemenea un astfel de lagăr. După primul răsboiu mondial, poate pentru a șterge din mintea Românilor trista amintire a ocupaţiei rusești, organele administrative ale orașului au distrus aproape totul. Rămăsese numai parcul, complet răvășit, şi capela, care servea acuma pentru populaţia civilă din jur. Aci slujea părintele Fotescu. Un preot integru, de o imensă credinţă şi un aprig luptător contra comunismului. El trăise şi făcuse experienţa comunismului pe propria-i piele. Aproape în fiecare predică povestea câte ceva din persecuţiile comuniste contra Bisericii Ortodoxe şi a acelora ce nu se lăsau târîţi în abisul ateismului comunist. Nu se încadrase în niciun partid politic. Era însă simpatizant al Mişcării Legionare, ajutându-ne de fiecare dată, când era nevoie, cu tot ce putea.

Mai târziu, în 1940, când Rușii ne-au ocupat din nou Basarabia, Evreii din Tighina au fost primii cari au arborat drapelul roșu comunist. Şi pentru a binemerita dela ocupanţii bolșevici, au pătruns în Bisericuţa din Lagăr, unde părintele Fotescu se afla în rugăciune cu câţiva credincioşi şi l-au căsăpit într,un mod barbar, împreună cu dascălul şi alţi câţiva Români.

Desigur, de aceste fapte ale Evreilor comuniști nimeni nu a scos o vorbă. Niciun ziar nu a publicat îngrozitoarea faptă a Evreilor. Niciun comunicat, niciun protest n'a fost lansat de către nenumăratele organizaţii internaţionale pentru libertatea omului... Şi dacă acest caz ar fi fost un caz izolat, să admitem că s'ar fi putut omite. Insă, pretutin deni, în timpul retragerii trupelor româneşti din această provincie strămoșească, atât soldaţii români cât şi civilii au fost atacaţi, bătuţi, injuriaţi peste tot, deoarece aveau ordin să nu răspundă la provocări. Şi culmea ironiei, cei cari ii atacau acuma nu erau Rușii de origină, ci Evreii.

Presa evreiască din România continua să scrie cu litere grase câte-un scandal sau crimă pasională, fără a găsi un singur cuvânt de repudiere a actelor comise de propriii lor coreligionari. Părintele Fotescu a fost una din primele victime ale ocupaţiei comuniste. Şi n'a fost omorît de comuniştii ruși, ci de Evreii democraţi din Tighina.

Fie ca aceste puţine rânduri să constitue un omagiu postum pentru acest preot transnistrian, cu suflet mare, de adevărat creştin şi de Român.

SUB OCROTIREA CLOPOTNIȚEI

Așezat pe iarbă, în întunericul de nepătruns al nopții, am început să gândesc la felul cum voiu traversa strada și cum va trebui să mă comport în momentul când voiu ajunge la casa cantorului, Bădia Nicolae.

După câtva timp, m'am ridicat și am pornit la vale, oprindu-mă adesea și ascultând cu atenție. Când am ajuns în dreptul șoselei, dupăce m'am asigurat că nimeni nu era prin apropiere, am rupt-o la fugă traversându-o în goană. Până la casa cantorului mai era vreo cinci sute de metri. Am grăbit pașii, uitându-mă țintă la casa care putea să-mi fie salvare sau, din nou, nenorocire. La inceput încet și temător, apoi un pic mai tare, am început să chem cantorul pe nume:

—Bădie Nicolae, bădie Nicolae!

După un timp, ce mi s'a părut o veșnicie, ușa casei s'a deschis și o umbră și-a făcut apariția, întrebând cu voce tare: cine e? Oarecum speriat, l-am rugat să vie până la poarta grădinii, întrucât am să-i comunic ceva din partea părintelui Fotescu. Așteptam fără să suflu. Când a apărut în dreptul porții, i-am spus cine sunt. Vocea îmi tremura. Nu a scos o vorbă. Scruta întunericul pentru a mă vedea mai bine. I-am repetat numele întreg. S'a apropiat mai mult de mine. Insfârșit m'a recunoscut. M'a invitat să intru imediat în casă.

Am răsuflat mai liniştit. Dar din nou m'a cuprins ameţeala. M'a prins de braţ, conducându-mă spre casă, întocmai ca pe un copil.

Când am intrat în casă, era gata să cad, împiedecându-mă de pragul uşii. Mi se învârtea capul. M'a dus într'o cameră din fund şi mi-a adus un pahar de apă, întrebându-mă dacă am mâncat. La răspunsul meu negativ, a ieşit repede ca, după câteva minute, să reapară cu o farfurie de borş, câteva ouă fripte, pâine şi o sticlă cu vin roşu. Ne-am aşezat la masă. Abia începusem să iau ceva, că şi-a făcut apariţia şi soţia cantorului. M'am sculat, dându-i bineţe. M'a sărutat pe amândoi obrajii şi a început să plângă. După câtva timp, la un semn al soţului, a ieşit din cameră. Am continuat să mănânc. Răbdasem două zile şi-o noapte. Cu fiecare înghiţitură, mă invioram.

Dupăce am terminat de mâncat, am început să-i istorisesc toate păţaniile mele. Era înspăimântat. Să nu am însă teamă. El mă va ascunde pânăce va vorbi cu părintele Fotescu, pentru a vedea ce altă posibilitate ar mai exista. In casa lui nu puteam râmânea mult timp, deoarece toată ziua era vizitat de mulţi cunoscuţi sau de alţi locuitori ce veneau să-i dea pomelnice pentru a fi citite în biserică sau să facă rugăciuni, sfeştanii, etc. S'ar putea ca văzându-mă pe aci, să întrebe cine sunt, ce fac, şi, în tot cazul, prezenţa mea ar putea trezi bănuieli.

Singura soluţie, deocamdată, ar fi să mă ascund în clopotniţa Bisericii. Acolo e loc destul şi nu sunt expus de a fi văzut de cineva, care m'ar putea recunoaşte. In afară de aceasta, el îmi va da o saltea, perină şi câteva cuverturi pentru a mă acoperi. Imi va aduce regulat mâncare şi apă, însă numai seara, pentru a nu fi văzut de nimeni şi numai când va şti că nimeni nu va mai veni să-l vază.

Intr'un târziu am ieşit din casă, purtând o saltea şi trei pături şi ne-am îndreptat spre Biserică. Nu se vedea nici ţipenie de om. Cred că dacă cineva ne-ar fi văzut, ar fi putut foarte bine să ne creadă nişte hoţi. Cu toate precauţile necesare şi ascultând din când în când, am ajuns la Biserică. Am intrat pe poarta ce dădea în altar. Bădia Niculae, care avea cheile cu el, a deschis uşa altarului, făcându-mi semn să-l urmez. A închis uşa şi a aprins o candelă. Dupăce a făcut o scurtă rugăciune, am pornit-o spre partea opusă altarului, unde se afla o uşiţă ce dădea spre scările ce urcau în clopotniţă.

La slaba lumină a candelei, am urcat salteaua şi celelalte lucruri, după care am coborît în Biserică. Bădia Nicolae a plecat spre casă pentru a-mi aduce ceva de-ale mâncărei pentru a doua zi. După o aşteptare de vreo zece minute, a reapărut cu un pachet şi două sticle. In pachet era brânză, slănină, cârnaţi şi pâine. O sticlă era cu vin, cealaltă cu apă. Toate trebuia să-mi ajungă până a doua zi seara, deoarece înainte nu putea să mai vie în Biserică. Mi-a întins după aceea un pachet de tutun, foiţă şi o cutie de chibrituri, plus câteva lumânări. M'a rugat să evit, pe cât îmi va fi posibil, de a face lumină, pentru a nu atrage atenţia vreunui trecător. Apoi a ieşit încuind uşa în urma lui.

Rămas singur în întuneric, am îngenunchiat şi am mulţumit lui Dumnezeu pentru ajutorul dat. Mi-am luat după aceea proviziile şi aprinzând o lumânare, am început urcuşul în clopotniţă, căutând să nu fac niciun sgomot. Ascundeam flacăra lumânării, deşi la acea oră nimeni nu mai trecea prin apropierea Bisericii. Ajuns sus, m'am întins pe saltea, aşa îmbrăcat cum eram. După câteva minute m'am ridicat şi m'am apropiat de pervazul unei ferestre strâmte, scrutând întunericul. In jurul clopotnitei, linişte şi întunecime; în depărtare, câteva luminiţe. Târziu, m'am culcat cu sufletul uşurat.

A doua zi, m'am trezit târziu. Nu aveam niciun ceas cu mine. Am deschis pachetul cu mâncare. Dupăce am terminat, m'am îmbrăcat şi mi-am făcut patul. Se putea ca în curând să sosească părintele Fotescu. Mi-am aruncat privirile pe fereastră. Nicio ţipenie de om. Intins apoi pe saltea, mă gândeam cum aş putea veni în contact cu cumnatul meu. Chib-

zuind bine, am găsit că e mai sigur să fac și imposibilul pentru a părăsi orașul Tighina. In județul Râmnicul-Vâlcea, la părinții mei, puteam găsi mai ușor o ascunzătoare.

Intr'un târziu, văzând că nimeni nu vine, m'am coborît în Biserică și am început să mă rog. La strana din stânga, era o carte: Psaltirea Sfântului Vasili. Am luat-o cu mine în clopotniță. Am deschis-o la întâmplare, dar după câteva rânduri, am lăsat-o deoparte. Lumina era prea slabă și-mi obosea ochii. Inchizând ochii, m'a prins somnul.

REVEDERE

M'am trezit chemat de cineva. Era părintele Fotescu. Am sărit ca ars, oarecum rușinat. Extrem de emoționați, ne-am îmbrățișat prelung. Niciunul nu puteam scoate o vorbă. Simțeam cum începuseră să-mi curgă lacrimi pe obraji. Parintele Fotescu, deasemenea plângea.

Când ne-am revenit în fire, am început să-i povestesc toate încurcăturile și torturile prin care trecusem, arătându-i și urmele lăsate de schingiuieli. Era îngrozit de brutalitatea omenească. Apoi mi-a vorbit că prin oraș toată lumea știe de fuga mea. Autoritățile au pus patrule peste tot pentru a pune mâna din nou pe mine. Să nu-mi fac însă nicio grije, deoarece nu el va fi acela care să mă trădeze și să mă dea din nou pe mâna călăilor. Crede însă că deocamdată e bine să mai rămân câteva zile în clopotniță, până ce se va mai slăbi cu controalele. După aceea ar fi bine să mă ascund la Mânăstirea Chițcani, printre călugări, îmbrăcând aceleași haine și ducând aceeași viață ca și ei. El cunoștea bine pe starețul acestei mânăstiri. Era un om serios, tăcut, de mare credință și deasemenea simpatizant al Mișcării Legionare. Mă puteam deasemenea bizui pe discreția călugărilor, gata oricând să ajute pe oricine.

Ideea de a sta ascuns într'o mânăstire, periclitând poate soarta călugărilor, nu-mi prea plăcea. L-am rugat dacă ar putea să-mi facă rost de o sutană și de un potcap călugăresc.

La răspunsul lui afirmativ, i-am explicat că cel mai bun lucru e să dispar din judeţul Tighina şi să mă deplasez spre Râmnicul-Vâlcea, unde un unchiu al meu avea o casă în munţi, izolată şi cunoscută de puţină lume, unde aş fi putut să mă ascund. Il mai rugam să ia contact cu cumnatul meu, însă în aşa fel pentru a nu trezi nicio bănuială şi să-i comunice prezenţa mea aci, rugându-l totodată să-mi trimită ceva bani, necesari pentru deplasarea mea.

Părintele Fotescu a fost de acord. In haine de călugăr, trebuia să mă deplasez pe jos sau în căruţă până la Basarabeasca şi de acolo să iau trenul spre Galaţi, Bucureşti, Râmnicul Vâlcea. Am mai stat de vorbă mult timp. Când a plecat, mi-a promis că în fiecare zi îmi va trimite ştiri prin cantor şi că atâta timp cât patrulele vor funcţiona, nici nu trebuie să mă gândesc la vreo deplasare. Când el va găsi momentul potrivit, va veni personal să mă anunţe şi împreună vom pregăti cele necesare plecării.

Timp de patru zile am tot aşteptat. Bădia Nicolae se îngrijea permanent de mine, aducându-mi regulat mâncare. Tot el mi-a tuns părul la ceafă şi mi-a aranjat barba. In a patra zi seara, a reapărut părintele Fotescu. Aducea cu el toate cele necesare pentru transformarea mea. In afară de potcap şi sutană, mai adusese o traistă plină cu o mulţime de cărţi religioase, spunându-mi că era bine să le ofer pe unde treceam, dând astfel şi mai mult impresia de faţă bisericească. Luase deasemenea contact cu cumnatul meu, dela care îmi aducea şi o scrisoare. El îmi punea la dispoziţie o căruţă cu doi cai, cu care trebuia să plec spre Basarabeasca. Afară de aceasta, îmi trimetea şi 15.000 de lei, bani strânsi în grupul ofiţerilor legionari ce nu fuseseră arestaţi. In scrisoare mă informa de tot ceeace se mai întâmplase după arestarea mea şi îmi dădea şi o listă de mişcarea trenurilor din Basarabeasca spre Galaţi.

Sfătuit de părintele Fotescu, m'am decis să pornesc la drum a doua zi de dimineaţă, încă înainte de a se lumina de ziuă. Bădia Nicolae era acela ce trebuia să mă conducă. Patrulele fuseseră ridicate, deci pericolul de a fi legitimat pe drum era mult mai mic. Ne-am despărţit unul de altul cu lacrimi în ochi şi cu speranţa că toate vor merge bine.

După plecarea părintelui, am îmbrăcat sutana, pentru a vedea dacă mi se potrivea. Era cam lungă, dar asta n'avea nicio importanţă. In schimb, potcapul îmi venea de minune. Mi-am aruncat privirea într'o oglindă lăsată acolo de cantor. Aveam o înfăţişare impresionantă şi nu-mi stătea rău ca popă. Când mă gândeam că părinţii mei voiseră să facă din mine un preot pentru «*a nu se stinge neamul nostru de popi*», aşa cum mult timp mi-au tot bătut capul!...

Mulţumit oarecum cu noua înfăţişare şi cum începuse să se întunece, m'am desbrăcat şi m'am întins pe saltea, în aşteptarea cantorului, care trebuia să-mi aducă cina. După câtva timp, am auzit un uruit de căruţă. M'am apropia de fereastră. Era însă atât de întuneric că nu puteam distinge mai nimica. In tot cazul, am putut observa că această căruţă intrase în curtea cantorului. Deci, trebuia să fie trimisă de cumnatul meu. Totul lua cursul dorit. M'am întors la saltea şi, învelit în două pături, cu gândul la soarta vieţii mele, am adormit.

PE DRUMUL PRĂFUIT AL LIBERTĂȚII

Era încă întuneric când am fost trezit de Bădia Nicolae. M'am îmbrăcat repede și cu oarecare înfrigurare. Am coborît după aceea în Biserică, am îngenunchiat înaintea Altarului și mi-am făcut rugăciunea. Cu inima cât un purice, am ieșit din Biserică și m'am urcat în căruța ce mă aștepta. La un pocnet de biciu al cantorului, caii s'au pus in mișcare. Am inceput să tremur. De frig sau de teamă? Poate și una și alta. Mai ales teama de a nu fi prins din nou și torturat... Era poate și teama instinctivă de a nu muri când sufletul mi-era atât de tânăr și dornic de a cuprinde în mine tot frumosul de sub soare... Poate că tocmai această dorință îmi dăduse forța necesară de a fugi din mâna călăilor. Care-i omul ce nu a încercat frica de moarte in fața unui pericol amenințător...?

Intr'adevăr, tremuram; tremuram de frică. Chinuitorii tineretului legionar băgaseră groaza în mine. Eram liber și totuși nu puteam îndepărta de mine gândul că sunt urmărit, că pentru a mă prinde se organizaseră potere, al căror ordin era să mă prindă viu sau mort. Incercasem să alung din suflet această teamă, dar ea revenea fără'ncetare. Și totuși, era condiția principală pentru a reuși să mă sustrag urmăririi. Orice gest nela locul lui putea să mă trădeze.

Am încercat să intru în vorbă cu bădia Nicolae. Doamne, cum uitasem atâtea lucruri importante! Nu scosesem niciun

cuvânt cu privire la soarta camaradului Serafim, ce fusese un erou și acum se transformase într'un martir. Stătusem atâta timp în contact cu Bădia Nicolae și nu-i povestisem nimic. Tot timpul vorbisem numai de mine. Să fi devenit oare atât de egoist încât să uit complet acea figură de brav a camaradului Serafim, acel curaj, acea forță de dăruire, care îmi dăduseră și mie tăria de a rezista până la sfârșit tuturor torturilor?

M'am rușinat de mine însumi. Am început să povestesc Bădiei Nicolae tot calvarul camaradului nostru, care depășise cu mult toate suferințele mele, mai ales prin acel ultim act de auto-mutilare, act care reușise să sperie pe înșiși călăii lui.

Simțeam cum mă ușuram par'că de o greutate și cu cât povesteam mai mult cu atât uitam frica ce mă apucase și grija de ziua de mâine. Am mers aproape trei ore în galop. Caii erau asudați. Undeva, la marginea șoselei, se afla un lac. Bădia Nicolae a oprit caii în dreptul unui copac umbros. Am coborît să ne odihnim. Ne-am așezat la umbra copacului și bădia Nicolae a deschis un coș cu merinde. Am început să mâncăm. Aierul rece al dimineții îmi dăduse poftă.

După câteva îmbucături, am scos oglinda din buzunarul sutanei și-am început să mă privesc. In lumina slabă a clopotniței nu putusem să mă văd cum trebuie. Acum mă vedeam pentru prima dată în lumina zilei Eram de nerecunoscut. Nici părinții mei, cred, nu m'ar fi putut recunoaște. Cu atât mai puțin un agent, oricât ar fi fost el de inteligent și versat, nu ar fi putut bănui că în această sutană și sub acest potcap, se ascunde un legionar, abia scăpat de gloanțele poliției.

In mine începuse să mijească o oarecare siguranță, fapt foarte important pentru comportamentul meu viitor, față de lumea cu care eventual m'aș fi întâlnit în drumul meu. M'am mai admirat câtva timp în oglindă. Mulțumit de mine și apucat de o bucurie neașteptată, am început să râd cu poftă cașicum toate suferințele îndurate dispăruseră din viața mea.

Cantorul mă privea pe sub sprincene și zâmbea tăcut. Iși

dădea seama de transformarea ce se petrecea în mine. Mi-a întins o sticlă de vin, îmbiindu-mă sfătos să beau și să mănânc:

—Ia, domnule Nelu, mănâncă și bea sănătos și lasă încolo necazurile. Dumnezeu e mare și eu cred că te va ajuta să scapi de toate relele. Numai nu-ți pierde curajul și voia bună. Mănâncă că, slavă Domnului, mâncare și băutură nu lipsește și destul le-oi fi dus lipsa.

ULTIMUL POPAS

După vreo oră, când şi caii se mai odihniseră puţin, am pornit-o iarăşi la drum. Mi se deslegase limba şi vorbeam vrute şi nevrute. Soarele era mai puternic şi simţeam o moleşeală plăcută în tot corpul. Am mers până pela amiazi, oprindu-ne din nou la marginea şoselei, lângă o pădurice mărginită de un iaz. Bădia Nicolae a deshămat caii şi i-a dus la adăpat.

Rămas singur, m'am îndreptat spre pădurice şi m'am lungit la umbra copacilor. Deşi Bădia Nicolae nu era departe, am fost cuprins de o teamă neînţeleasă. Mi-era urit. Curând însă, Bădia Nicolae a reapărut. Lăsase caii să pască liber într'o livadă la marginea iazului. S'a aşezat lângă mine, uitându-se din când în când la mine cu coada ochiului. Văzându-mă atât de tăcut şi gânditor, nu îndrăznea să scoată un cuvânt. Mi-am îndreptat privirile spre locul unde păşteau caii. Erau liniştiţi. Oare cum să alung din mine toată această nelinişte? Până acum, totul decursese în modul cel mai fericit. Pentru a scăpa de aceste gânduri, am pus mâna pe sticla de vin pe care cantorul o pusese la îndemână, aşa ca din întâmplare. Bădia Nicolae a început să surâdă:

—E cel mai bun lucru. Bea şi uită. Aşa facem toţi când avem necazuri. Le înecăm într'o sticlă de vin. Şi vinul e tot dela Dumnezeu. Numai să ştii să ţii măsura.

Mai târziu, dupăce terminasem de mâncat, mi-a şoptit:

—Acum e bine să ne odihnim puţin. Drumul e lung şi obositor. In afară de aceasta, e bine ca şi caii să-şi refacă forţele. Soarele e prea puternic şi aşa cum eşti îmbrăcat vei suferi mult de căldură. Ne vom relua calea cam pela orele patru, când căldura se va mai muia.

M'am întins la umbra unui copac umbros. Bădia Nicolae s'a întins şi el la marginea şoselei, la umbra căruţei. Când m'am trezit, bădia Nicolae înhămase deja caii. M'am dus la iaz şi m'am răcorit în apa lui limpede. Apoi, ne-am reluat călătoria.

Seara târziu, am ajuns la o casă singuratecă, cerând voie săteanului să ne lase să poposim în apropierea casei lui. Ne-a invitat să intrăm în curte, unde puteam adăposti caii şi căruţa, iar noi puteam să dormim în casa lui, unde avea destul loc. I-am mulţumit pentru atenţie, spunându-i că preferăm să dormim afară, deoarece a doua zi trebuia să pornim la drum încă înainte de a răsări soarele. După cină, ne-am luat păturile din căruţă şi le-am întins pe pridvor. Stăpânul casei ne-a mai adus altele şi două perini. Câtva timp am mai stat de vorbă împreună, povestind de unele şi de altele.

A doua zi, disdedimineaţă, am pornit-o din nou. Eram încă somnoros. Cât vedeai cu ochii nu era ţipenie de om. Ce noroc! De când plecasem, nu întâlnisem un singur jandarm. Dealtfel, Bădia Nicolae, care cunoştea regiunea, evita trecerea noastră prin mijlocul satelor, ca să nu dea prin faţa vreunui post de jandarmi. Ocolea pe cât putea şi trecea numai pe căi lăturalnice.

Insfârşit, după două zile de mers, am ajuns la Basarabeasca. Ne-am oprit la un han, situat la marginea oraşului. Am pornit după aceea împreună spre gară, pentru a ne interesa de mersul trenurilor, desi aveam orariul dat de cumnatul meu. Ajunşi la gară, am cumpărat un bilet de clasa treia pentru un personal ce pleca la ora nouă seara spre Galaţi. De aci aveam un accelerat spre Bucureşti.

Ne-am întors spre han, dând o raită prin oraş şi făcând anumite cumpărături pentru călătoria mea. Seara am cinat

în restaurantul hanului, la o masă retrasă, apoi, când mai era o jumătate de oră până la plecarea trenului, am pornit-o încetişor spre gară. Am intrat pe peron şi am început să caut un vagon unde nu se aflau prea mulţi pasageri. Am găsit unul aproape de locomotivă. Era complet gol. Când mai erau numai cinci minute până la plecare, i-am întins amândouă mâinile şi i-am mulţumit pentru tot ce-a făcut pentru mine. Bietul dascăl îşi luase pălăria depe cap şi plângea tăcut, privindu-mă fără să scoată o vorbă. Printre lacrimi, strângându-mi cu putere mâinile, mi-a urat călătorie bună şi paza lui Dumnezeu. I-am mulţumit şi simţind că şi mie îmi curgeau lacrimi, m'am întors brusc şi m'am urcat în vagon. M'am aşezat la fereastră. Bădia Nicolae s'a apropiat şi-am mai schimbat câteva cuvinte, până ce trenul s'a pus în mişcare. Incă o strângere de mână şi aşa m'am despărţit de Bădia Nicolae, ce mi-a fost sprijin neprecupeţit la mare nevoie. Şi-a fluturat pălăria până ce nu am mai putut să-l văd.

REVEDEREA CASEI PÂRINTEŞTI

Noaptea era destul de răcoroasă. Am inchis fereastra şi m'am chircit in colţul meu, gândindu-mă la posibilităţile ce le-aş putea avea de a mă ascunde la casa unchiului meu, fără a fi descoperit. Călătoria a decurs fără nicio greutate. După o zi şi-o noapte de drum, am ajuns la Râmnicul-Vâlcea, la orele zece seara. In gară, în afară de câţiva soldaţi şi funcţionari dela CFR, nu se afla nimeni.

Am ieşit afară îndreptându-mă spre casa părintească, apucând însă pe o stradă mai singuratecă. Eram cuprins de o anumită nesiguranţă. Nu puteam şti care va fi reacţiunea părinţilor mei şi mă gândeam că poate casa era supravegheată. Ajuns în faţa casei, m'am îndreptat spre fundul grădinii. Am rămas în aşteptare, uitându-mă în toate părţile. M'am asigurat că niciun agent nu se afla prin apropiere. Am deschis poarta grădinii şi am intrat fără sgomot. Ajuns la uşa din dos a casei, am deschis-o deasemenea cu cea mai mare precauţie. Am intrat pe coridor. Era luminat şi auzeam câteva voci în sufragerie. M'am îndreptat intr'acolo, ascultând câtva timp la uşe. Inăuntru se părea că era doar mama cu sora mea, Lenuţa. Inima a inceput să-mi bată puternic, obrajii îmi ardeau. Am bătut încet, cu oarecare timiditate, in uşe. Am auzit mişcări de scaune, după care vocea tatălui meu a întrebat tare:

—Cine e?

Inima par'că încetase de a mai bate. Cu voce slabă, am răspuns:

—Eu, Nelu.

Uşa s'a deschis brusc. In faţă mi-a apărut pentru un moment mama, ca imediat să se dea câţiva paşi înapoi, speriată. Lenuţa, sora mea, a fost prima ce m'a recunoscut, îmbrăţişându-mă. După aceea, s'a apropiat şi mama de mine, plângând. Le-am făcut semn să vorbească încet şi să nu pronunţe numele meu. M'am îndreptat după aceea spre tata, sărutându-i mâna. Lenuţa a ieşit afară, închizând pretutindeni uşile, ferestrele şi stingând luminile. M'am aşezat obosit pe un scaun şi am început să le istorisesc toate păţaniile mele. Le-am spus deasemenea de intenţia mea de a pleca spre Tănăseşti, pentru a mă ascunde la moşia unchiului. Mă ascultau în tăcere. Mama rămăsese complet mută şi lacrimile-i curgeau şiroaie pe obraji. La un moment dat, tatăl meu s'a ridicat în picioare şi s'a îndreptat spre mama:

—Lasă lacrimile, Lucreţio. Cu asta nu rezolvăm nimic. Mai bine să ne gândim ce e de făcut pentru a nu-l pierde.

Şi adresându-mi-se mie:

—Măi, băiete, ai suferit mult şi e bine că ai venit la noi. Nimeni nu te poate înţelege mai bine decât noi, părinţii tăi. Există ceva în trecutul nostru. Dacă eu am fost uneori aspru cu tine, aceasta numai pentrucă voiam să te feresc de deziluzii şi mai ales de duşmănia unei lumi în decadenţă. Am făcut tot posibilul pentru a şterge din amintirea ta tot ceeace a făcut măreţia strămoşilor noştri. Nu am reuşit şi acum îmi dau seama că tu eşti pe drumul cel drept.

Ca tată, şi poate şi dintr'un sentiment egoist, voiam să te dedici numai familiei noastre. Aş fi vrut să te văd încadrat în mentalitatea lumei de astăzi, întors cu toată energia ta numai spre tine, spre interesele tale şi ale familiei noastre. Uitam că sângele Jienilor ce-ţi curge în vine era mai puternic decât toate sfaturile şi încercările mele de a te ţine departe de orice convulsie socială. E poate dureros pentru mine să văd că fiul meu mai mare renunţă la o viaţă comodă şi

fără griji, pentru a se dedica unor probleme pe care nimeni nu le-a putut rezolva până acum.

Iată însă că faţă de cele ce se întâmplă în ţara noastră, eu te prefer aşa cum eşti tu acum. Neînduplecat, pentru a nu ştirbi cu nimic onoarea şi demnitatea strămoşilor tăi. Ştiu că te voiu pierde, pentrucă aşa a fost soarta tuturor acelora ce şi-au pus în gând să transforme lumea şi nu te voiu avea poate sprijin pentru bătrâneţele mele. Am însă marea satisfacţie că fiul meu nu se pleacă, nu se linguşeşte, că e un autentic reprezentant şi apărător al onoarei şi cinstei, atribute ce au caracterizat viaţa mea şi a tuturor strămoşilor noştri.

M'a îmbrăţişat după aceea încă odată, sărutându-mă pe frunte. Apoi, întorcându-se spre mama, a rugat-o să-mi pregătească cele necesare pentru a putea pleca imediat:

—Lucreţio, vezi că în garderobă mai există câteva lucruri de-ale lui. Cămăşi, haine, ghete. Pregăteşte-i un cufăr cu toate cele necesare. Eu mă duc să-l întâlnesc pe Sandy şi să pregătim împreună plecarea şi ascunderea lui. Cred că ideea de a merge la Tănăseşti e cea mai bună.

A deschis uşa şi a plecat. Am rămas singur cu mama şi Lenuţa. Din spusele ei, am înţeles că un alt cumnat al meu şi care avea automobil se afla în oraş. M'am bucurat aflând acest fapt. In 1933, acelaşi cumnat mă ascunsese încă odată, când prefectul judeţului Vâlcea trimesese o patrulă de jandarmi pentru a mă aresta. Se pare că Dumnezeu aranjase de aşa fel ca să-mi uşureze cât mai mult situaţia.

După o jumătate de oră, tatăl meu s'a reîntors însoţit de Sandy şi încărcaţi cu fel de fel de pachete. Cumnatul meu, când m'a văzut în halul în care eram, a început să râdă. M'a îmbrăţişat şi râdea cu atâta poftă că, până la sfârşit, i-a contaminat pe toţi. M'am îndreptat spre o oglindă mare pentru a mă privi în întregime. Eram într'adevăr o arătare comică. I-am povestit şi lui peripeţiile fugii mele. Faţă de situaţia creată, el însuşi era de părere ca să plecăm

în aceeaşi noapte. Cine ştie dacă poliţia nu va apare şi în casa părinţilor pentru a se informa.

Şi aşa, cam pela orele unu din noapte, m'am despărţit de părinţi, cu inima strânsă. M'au sărutat şi mi-au făcut semnul crucii pe creştetul capului. Impreună cu Sandy, m'am strecurat pe poarta din dos a casei. Incă o fluturare de mâini şi am pornit spre Tănăseşti.

INSFÂRŞIT, UN CER SENIN

Trecuseră şapte zile dela fuga mea. Pe drum, cumnatul a început să-mi povestească câte ceva din biata noastră politică şi din situaţia internaţională. Lucrurile stăteau rău. Războiul era inevitabil şi se părea că va incepe în Polonia şi, mai ales, pe o chestie de nimic: coridorul dela Danzig. In ţară, Regele Carol şi cu toată clica lui duceau o activitate febrilă pentru a încheia noi alianţe şi a obţine depline garanţii din partea Angliei şi Franţei.

Pe de altă parte, după încheierea pactului de neagresiune ruso-german, clica carlistă încearcă să sondeze terenul şi în Rusia, mergând atât de departe încât, după câte se auzea, ar fi în stare să ceară un fel de protectorat al guvernului rus, desigur cu pierderea Basarabiei şi poate a altor provincii. Deveniseră extrem de nervoşi şi işi pierduseră aproape capul. Din cauza aceasta, nimeni nu mai indrăznea să scoată un cuvânt, să formuleze vreun protest sau măcar o părere contrarie. Aparatul poliţienesc era foarte bine organizat. Toate activităţile civile erau înţesate cu agenţi. Neincrederea şi teama domneau pretutindeni.

Totuşi poporul, când vorbea de Rege, il numea BERILA (după numele unui bandit ce avea la activul său cel mai mare număr de asasinate); iar Armand Călinescu era denumit «CHIORUL». Aceste nume reveneau des în convorbirile de toate zilele, ca o batjocură.

Drumul nostru a durat vreo două ore. Am ajuns la unchiul meu pe întuneric. Am coborît și urcând scările conacului, am bătut la ușe. După o scurtă așteptare am auzit pași. Cumnatul meu, pentru a nu-i speria, a întrebat, într'un ton glumeț și făcând totul ca să fie imediat recunoscut:

—Bucuroși de oaspeți, cu noaptea în cap? Vă aduc aci un popă pentru capela în construcție.

Unchiul meu a aprins o lampă și a deschis ușa. Dupăce a recunoscut pe Sandy, îmbrățișându-l, s'a întors spre mine întinzându-mi mâna și spunându-mi:

—Bine-ai venit, părinte!

Sandy a început să râdă, de data asta cu și mai mare haz. Am râs și eu și pentru a nu mai intriga pe unchiul meu, i-am vorbit:

—Nu sunt preot, unchiule. Sunt eu, Nelu, și numai travestit în popă.

A ridicat lampa la înălțimea capului, privindu-mă cu atenție și întorcându-mă pe toate părțile. Până la urmă, a început și el să râdă:

—Mă, bătu-te-ar norocul! Hai intrați în casă și explicați-mi ce-i cu această comedie.

Am intrat în salon, unde au aprins încă o lampă. Abia la lumina mai puternică a celor două lămpi s'a dumirit că eram eu. Intre timp a sosit și mătușa mea, care deasemenea, la început, nu m'a recunoscut. Cumnatul meu le-a descris pe scurt situația mea și că sunt în căutarea unui ascunziș. Dupăce s'a asigurat că unchiul meu e gata să mă primească și să-mi dea ospitalitate în casa lui, a adus cufărul și-a luat rămas bun și-a plecat spre Horez. Numai după plecarea lui, am reușit să le povestesc toate prin câte trecusem și cum reușisem să fug.

Mi-au dat asigurări că aici, la ei, pot să rămân liniștit, deoarece nici țipenie de om nu trece și niciun jandarm sau polițist nu și-a făcut vreodată apariția prin aceste locuri. Oamenii ce lucrau pe pământul lui nu veneau decât odată pe lună, când făcea plățile. Cei ce lucrau la conac erau oameni de încredere și pe care se putea baza. Deci, să nu am nicio teamă.

Târziu, frânt de oboseală, m'am culcat. Nu m'am trezit decât pela amiază, când mătușa a venit să mă scoale. După o jumătate de oră, spălat și dichisit, am coborît în sufragerie, unde eram așteptat. Mă simțeam din nou un om. Eram numai extrem de slab, mâinile osoase, umerii obrajilor ieșiți în afară și pielea galbenă. Aveam în schimb o poftă de mâncare ce promitea să mă repună pe picioare încurând.

La ei mă simțeam bine și în siguranță. Unchiul meu nu avea copii și mă tratase totdeauna cu multă dragoste. După masă am plecat să mă plimb. Cunoșteam toate locurile. Casa era așezată la poalele unui deal împădurit. Am luat calea ce ducea la un stejar bătrân, unde de obiceiu, în toate vacanțele, mă retrăgeam pentru a citi liniștit. Urcușul, aierul, liniștea, m'au înviorat. Mă reîntorceam cu ani în urmă, la vremurile copilăriei mele atât de însorite și mă simțeam iarăși cuprins de aceleași gânduri, aceleași visuri și aceleași sentimente.

Când am ajuns sus, m'am întins pe iarbă cu fața spre cer. Era atâta pace, atâta liniște!... Doamne, ce bine e să fii liber, să nu mai fii încercat de temeri, de nicio presimțire rea!... Am stat așa, cu ochii pironiți pe albastrul cerului, ascultând muzica păsărilor, foșnetul frunzelor și toată viața pădurii...

Mă revedeam copil, alergând cu pălăria după fluturi printre florile câmpurilor, tăvălindu-mă prin iarbă, sau rămânând ore întregi întins, cu ochii pe jumătate închiși, strecurând printre gene razele soarelui și minunându-mă de varietatea culorilor ce se formau. Am încercat și de data aceasta același joc, închizând ochii și visând la lumina vieții de odinioară.

Mai târziu, m'am urcat pe piscul cel mai înalt al dealului. Era atât de bine să respir aierul curat de munte. Mi-am umflat plămânii din plin și cu fiecare pas spre urcuș aveam impresia că eu însumi creșteam și adunam în mine o nouă

viață. Când am ajuns sus, am rămas uimit de panorama ce vedeam. Era încă atâta verde pe câmpuri, atâta aur în holde. Dacă aş fi fost un gigant, aş fi cuprins toată această lume ce mi se prezenta înaintea ochilor, cu braţe vânjoase, dându-i un sărut lung și apăsat, ca unei iubite pierdute și regăsită după ani de uitare...

M'am reîntors spre casa unchiului meu mai uşurat şi cu mai multă încredere în viitor. Nu se putea ce această situaţie nenorocită să dăinuiască, la infinit. Nu se putea să nu se ivească și pentru noi zorile unor zile mai bune...

Timp de şase zile am avut o linişte completă, plimbându-mă prin pădure şi citind cărţi. Mă simţeam întărit şi vioiu. Pe neașteptate însă sosește cumnatul meu. Eram avid de noutăţi. Dar noutăţile erau triste. Germania declarase razboiu Poloniei. România mobiliza. Toţi eram chemaţi sub arme. Deci şi eu, fugitul, trebuia să mă prezint. Tatăl meu luase contact cu Comandantul Reg. 2 Dorobanţi din Vâlcea, cu care era în bune relaţii, expunându-i cazul meu. Colonelul A. era de părere să mă prezint la regiment și odată trimis pe frontieră, eventual în Transilvania, mi s'ar fi putut pierde urma. In regiment se credea că, în urma pactului de asistență ce-l aveam cu Polonia, România va declara războiu Germaniei.

Se afirma că Regele e gata să înceapă ostilităţile, însă așteaptă să vadă care e atitudinea Franţei şi a Angliei. Dacă Franţa şi Anglia vor intra în războiu, România va intra în Polonia cu câteva divizii, încercând un atac de surpriză contre Germaniei; deasemenea, în Cehoslovacia, natural, dacă evenimente de altă natură nu s'ar opune planurilor deja prevăzute.

Indiferent însă de intenţii sau situaţii, eu trebuia să mă prezint la regiment. Intre tatăl meu şi Comandantul Regimentului, totul fusese aranjat de așa manieră ca eu să mă prezint în ultima zi, fiind deja înscris pe ordinea de bătaie și repartizat la compania de armament greu a Căpitanului Ghiță Popescu, prieten al tatălui meu și care mă lua oare-

cum sub ocrotirea lui, până la începerea ostilităţilor, după care nimeni nu se va mai gândi să mă scoată depe front.

O nouă fază începea pentru mine și nu puteam ști când și cum se va termina...

DIN NOU IN UNIFORMA MILITARA

Pe ziua de 5 Septembrie 1939 m'am întors la Râmnicul-Vâlcea și m'am prezentat la Regiment. Mi s'au făcut imediat ultimele formalităţi. Prezentarea am făcut-o deja în haine militare. Am rămas cantonat în Regiment. A doua zi trebuia să fim îmbarcaţi şi trimişi spre frontieră. Direcţia nu ne fusese comunicată.

A doua zi dimineată, m'am prezentat Căpitanului Popescu. Mi se dăduse comanda plutonului 3 — mitraliere. In coloană de marş, am pornit spre gară. Cu zile înainte fuseseră îmbarcate tunurile, căruţele, automobilele, bucătăriile, etc. In gară, multă zarvă, oameni, strigăte, etc.

Dupăce mi-am aranjat plutonul în vagon, punându-l sub comanda unui subofiţer, m'am urcat în vagonul rezervat centrului de comandă. Aci am întâlnit o mulţime de prieteni şi foşti colegi de şcoală. Toţi erau îngrijoraţi. Un războiu contra Germaniei însemna ocuparea ţării şi cine ştie ce alte mizerii. Şi, ca totdeauna, ceice vor avea mai mult de suferit, vor fi tot legionarii, cari niciodată nu se vor putea conforma cu o astfel de situaţie.

Nu ne făceam iluzii asupra intervenţiei noastre. Armata română nu dispunea de materialul necesar, nici măcar pentru o defensivă onorabilă, dar să mai încerce şi o ofensivă împotriva maşinei titanice a Germaniei! In Polonia, trupele germane înaintau extrem de repede. Numai în câteva zile

frontul polonez fusese rupt. Intervenția noastră nu ar putea schimba nimic din situație. In plus, nu puteam ști care va fi atitudinea Rusiei Sovietice și dacă nu va interveni în ultimul moment, dându-ne o lovitură pela spate.

După două zile de călătorie, am ajuns în apropierea Aradului, într'un sector cuprins între orașul Arad și orașul Lipova. Aci am coborît și, la scurt timp, am fost repartizați în diferite sectoare de apărare. Până la această dată, toate ziarele și toate discursurile oamenilor noștri politici, inclusiv ale Regelui, nu pomeneau decât de extraordinarele realizări ale guvernului, atât în domeniul vieții sociale și economice cât și în formidabilele construcții și fortificații dela granițele țării: linii de fier și foc, în stare să respingă orice atac, din partea oricărui inamic. Ajunși însă aci, pe frontieră, ne-am dat cu toții seama de marea minciună. Nu exista aproape nimic. Am început să săpăm noi înșine transee și șanțuri anti-tanc. Tunurile SKODA, la o tragere experimentală, se dovediseră defectuoase, în sensul că le-au pleznit țevile. Puteam conta numai pe câteva tunuri BOFORS. Părerea tuturor era că nu vom putea rezista nici măcar o lună de zile.

Intre timp, trupele germane înaintau. Știrile depe frontul polonez erau extrem de alarmante. Seara ne strângeam toți într'o casă pentru a asculta la Radio comunicatele ce erau date. Ascultam aproape toate posturile engleze, franceze, germane și elvețiene. Comunicatele lor erau însă foarte confuze. Ziarele românești anunțau victorii poloneze sau retrageri strategice. Curând, sosiseră și alte regimente ce trebuia să ocupe poziții în spatele nostru. Din spusele noilor veniți și cari avuseseră posibilitatea de a se informa mai bine, se părea că Polonia se afla în fața unui dezastru.

Zilele se scurgeau încet, chinuitoare, cu săpături de transee și exerciții militare. Comandantul batalionului meu, Maiorul Căciulă, era un tip imposibil. De o asprime și răutate nemai întâlnite, băgase frica și groaza în toți soldații. In fiecare zi apărea călare pe șantier, ținând discursuri și amenințând cu impușcarea imediată a oricărui soldat ce n'ar fi

executat ordinele lui. Devenise odios nu numai soldaților, dar și ofițerilor.

Intr'o noapte s'a dat alarma. Comandantul regimentului voia să vadă care va fi reacțiunea trupelor și, deci, nu comunicase nimănuia în prealabil intențiile lui. Ne-am prezentat toți la posturi, pregătind apărarea, conform misiunilor fiecăruia. Toți ofițerii erau prezenți. Lipsea numai Maiorul Căciulă. Doi ofițeri am fost trimiși în căutarea lui. După o oră de cercetări, l-am găsit în casa unui țăran, îmbrăcat civil și amenințând țăranul cu un revolver, pentru a-l duce cu căruța până în orașul Lipova.

Când am apărut, a început să tremure și să ne roage să-l lăsăm să plece, deoarece el are nevastă și copii și nu-i poate lăsa singuri. I-am comunicat ordinul Comandantului de a se prezenta imediat pe sectorul unde era repartizat. A început să plângă, îngenunchând în fața noastră și rugându-ne să-l lăsăm să fugă. Am căutat să-l liniștim și cu greu l-am luat în mijlocul nostru, conducându-l spre casa unde era încartiruit. Aci, l-am rugat să-și schimbe hainele și să vie cu noi, pentru a nu da un exemplu rău soldaților. I-am promis că nu vom spune nimănui nimic, dar suntem obligați să raportăm cazul Comandantului de Regiment.

Acesta era Maiorul Căciulă, sbirul batalionului, un admirator al Regelui Carol II!... Aceștia erau de altfel ofițerii înaintați de Regele Carol, lăsând adevăratele elemente de valoare să aștepte ani și ani, până să fie înaintați!...

SUB ZODIA DESTINULUI LEGIONAR

Intr'o Duminecă am fost chemat urgent la postul de comandă al Regimentului, ce se afla la circa trei kilometri în urma liniilor noastre. Am plecat pe bicicletă. M'am prezentat imediat Colonelului A. Era în biroul lui și mă astepta. Mi-a oferit un scaun și mi-a citit o telegramă ce sosise dela Ministerul de Război, prin care se cerea imediata mea arestare, în cazul că mă găsesc în acest Regiment. Telegrama precisa că trebuia să fiu trimis imediat, sub escortă militară, în lagărul de concentrare dela Miercurea-Ciuc. Era 16 Septembrie!... Câtva timp n'am putut scoate un cuvânt. Colonelul s'a sculat depe scaun, apropiindu-se de mine și punându-mi mâna pe umeri:

—Nu te mai necăji. Uite ce e. Ai o fotografie? Eu iți fac un alt carnet de identitate, cu un alt nume, și iți dau o foaie de mobilizare pe loc pentru orașul Cluj sau alt oraș unde tu crezi că te poţi ascunde mai bine. Iţi pun la dispoziţie și bani până când tatăl tău iţi va trimite. Cu astfel de hârtii, poţi pleca și locui undeva fără a fi întrebat de nimic. Te-ai putea întoarce chiar la Râmnic și ascunde din nou la unchiul tău.

—Eu nu mai înteleg nimic. Acum când avem nevoie de oameni, guvernul ii arestează și-i trimite în lagăre. Cele mai bune elemente, acei ce sunt gata oricând să se jertfească pentru neam și cari ar putea însufleţi trupele prin exemplul

lor de eroism și abnegație, sunt închise, împușcate, rămânând numai lichelele, acei ce, la primul foc de armă, sau vor trece de partea inamicului sau vor dezerta. Dumnezeu să mai înțeleagă!

—Iată, e tot ce pot face pentru tine. Dă-mi fotografia, sau dacă nu ai, carnetul tău de militar și vino mâine aci pentru a primi tot de ceeace ai nevoie.

M'am uitat la el, îl vedeam cum se frământa și lupta cu sine însuși. După câtva timp de tăcere și gândire, i-am răspuns:

—Domnule Colonel, vă mulțumesc mult pentru bunele intenții. Insă nu mai pot. Sunt sătul de această viață de vânat, urmărit și încolțit. Mă duc în lagăr. Dați-mi o escortă și sunt gata, în orice moment, să plec. Căci una e a fugi și a fi declarat dezertor, știrbindu-mi onoarea mea și a părinților, cari vor fi poate arătați cu degetul, și alta e a fi împiedecat de a lupta pentru țara mea. Dealtfel, nici nu știu dece nu-mi trag un glonț în cap, pentru a termina cu această viață de câine.

—Vă rog însă ca, înainte de a fi expediat, să-mi permiteți de a scrie câteva rânduri părinților mei, rudelor și cunoscuților, scrisoare pe care aș dori ca DV. s'o expediați prin mijlocul cel mai rapid și cel mai sigur la destinație.

A dat din cap trist și oarecum revoltat de atitudinea mea, a căutat după aceea să mă convingă, prin toate mijloacele, că ceeace fac, e o nebunie. S'ar putea întâmpla ca toată politica lui Carol să se schimbe în urma succeselor germane și, mai ales, ar fi inutil să intru de bună voie în gura lupului. In plus, această resemnare a mea ar fi un fel de capitulare...

Am rămas nestrămutat la hotărîrea mea. Am salutat și-am plecat în cantonament pentru a-mi face bagajul și a-mi lua rămas bun dela colegi și camarazi. Când am ajuns în cantonament, toți mi-au ieșit în întâmpinare, întrebându-mă ce e. In special Căpitanul Ghiță Popescu. In cuvinte scurte, le-am povestit noutatea demobilizării și trimiterea mea în lagăr.

Am intrat în camera mea, unde am început să aștern pe hârtie scrisoarea către părinți:

«Dragii mei,

«Se pare că nu mi-a fost mie dat să duc o viață normală. Nu știu în ce zodie m'am născut. A mă plânge acum de soartă sau de Atotputernicul, nu are niciun rost și, dealtfel, nici nu am dreptul. Pentrucă eu nu prea cred în soartă, nu cred în predestinație, ci sunt convins că noi suntem aceia ce ne făurim destinul. Dumnezeu a înzestrat pe om cu tot ceeace trebuie și stă deci în puterea omului, în funcție de energiile lui sufletești, să poată discerne și alege între o viață sănătoasă, condusă de anumite principii morale, sau o viață minoră, stăpânită de satisfacerea doar a unor apetituri efemere și josnice.

«Nu sunt eu vinovat dacă societatea în care trăim e atât de coruptă, atât de înstrăinată, nu numai față de neamul din care a ieșit, dar chiar față de Dumnezeu. Se pare că zilele de astăzi nu mai pot suporta elemente gata de jertfă pentru binele aproapelui, elemente ce se străduesc să se apropie de Dumnezeu. Această societate are nevoie de canalii, de pigmei, de târîturi morale, pentru a putea fi manevrați de o mână de impostori și sforari politici, ce astfel se mențin în posturi, îmbuibându-se și sfidând sărăcia aceluia ce prin votul lui i-a ridicat la locul de conducere. Elementele curate trebue înlăturate, pentru a nu le turbura gândurile și somnul, pentru a nu-i turbura în viața lor de corupție, de minciună, de lașitate și de perversiune.

«Am impresia că ceva anormal se va întâmpla, că mulți dintre noi vor fi nimiciți. Numai o mare minune mă va scăpa; și, în acest caz, pentru a intra într'o epocă de noi suferințe. Noi, generația tânără, am apucat drumul Golgotei. Căci numai prin suferință ar mai putea reapare o reinoire a sufletului omenesc. Insă, nu numai

răstignirea pe cruce e aducătoare de un suflu nou, ci poate mult mai important e drumul parcurs până la această cruce, adică jertfa permanentă.

«Ceeace se va întâmpla cu mine, dacă voiu fi omorît, unde și cum, și dacă cineva va sta la căpătâiul meu în ora supremă, mi-e perfect egal. Sunt atât de obișnuit cu acest cuvânt!... L-am auzit de atâtea ori și am fost aproape de a fi anihilat fizicește de atâtea ori încât astăzi nu mă mai înspăimântă.

«Nu faptul că voiu muri îmi produce neliniște sau regrete. Dacă până acum am luptat cu această moarte, pe care aș fi vrut s'o înving, am făcut-o nu de frica ei, ci pentru faptul că nu realizasem nimic din ceeace îmi propusesem odinioară. Mă durea inima că vă voiu părăsi, lăsându-vă singuri și lipsiți poate de un ajutor atunci când bătrânețele vă vor încerca și poate deasemenea dintr'o dorință ascunsă de a putea prinde momentul victoriei legionare, trăind și văzând minunea ce se va revărsa peste țara noastră.

«Mă doare faptul că va trebui să mor atât de stupid, atât de neputincios. Insă nu mai pot. In mintea mea de-acum, eu am trecut deja pragul spre lumea cealaltă. Inima nu-mi mai tresare ca odinioară și mă bucur că nimic nu s'a știrbit din puterea sufletului meu și nici din credința în plinirea visurilor pentru cari, încurând, va trebui să urc dealul Golgotei.

«Și nu știu dece, astăzi, când scriu aceste rânduri, gândindu-mă la voi toți, mamă, tată, surori, cumnați și prieteni, mă surprind surâzând, cașicum un balsam mi s'a strecurat în suflet. Toate clipele trăirei noastre laolaltă, sfaturile bune ale tatălui meu, privirile blânde și pline de dragoste ale mamei mele, râsul luminos al sorei mele Lenuța, glumele și voia bună a cumnaților și prietenilor mei, toate acestea sunt vii, puternic și adânc înrădăcinate în mintea mea. Le iau cu mine ca

pe un dar scump al vostru pe drumul care nu știu unde duce și nici unde se oprește.

«Vă mulțumesc tuturor pentru tot ce-ați făcut pentru mine și, mai ales, mulțumesc tatălui și mamei mele pentru toată grija și dragostea cu care m'au înconjurat totdeauna, căci ea, această dragoste, a fost pentru mine darul cel mai prețios, îmbogățindu-mi sufletul și viața și fiindu-mi și acum călăuză pe drumul ultim ce-l voiu parcurge. Și pentrucă eu cred într'o viață de apoi, nu vă zic adio, ci așa cum își dau binețe țăranii noștri, vă zic: cu bine și noroc, și Dumnezeu să vă aibă în pază.»

Terminând, am mai stat câtva timp singur, cu gândurile la tot ceeace lăsam în urmă, după care, scuturându-mă de toate amintirile, am introdus scrisoarea în plic și m'am apucat să-mi fac cufărul și să-mi schimb hainele militare. Cu bagajul făcut, m'am dus la Căpitanul Ghiță Popescu, rugându-l să-mi pue la dispoziție o căruță militară pentru a mă putea deplasa până la Comanda Regimentului. Căpitanul Popescu era furios și înjura de mama focului guvern, miniștri și rege. Imediat însă a dat ordin să-mi fie dată o căruță și așa m'am despărțit de el. Ajuns la Regiment, m'am prezentat Colonelului. Era surprins de graba pe care o arătam de a porni spre lagăr:

—Mă, par'că te-ai duce la nuntă și nu la închisoare. Dumnezeu să te înțeleagă! Dar eu nu mă împac cu acest gând. Eu susțin și persist în propunerea mea. Gândește-te bine.

—Domnule Colonel, încă odată, vă mulțumesc. Insă cred că e mai bine așa. Nu mai am forță de a rezista eventualelor hărțuieli. Nu mai am liniștea necesară pentru a putea să mă ascund mereu...

I-am înmânat scrisoarea pe care trebuia s'o dea tatălui meu. Ne-am despărțit cu oarecare strângere de inimă. M'am reîntors la cantonament cu sufletul mai liniștit.

Ajuns în sectorul meu, am mai găsit câțiva din foștii mei

colegi și câțiva ofițeri într'o discuție aprinsă asupra situației mele. Când m'au văzut intrând, și încă în haine civile, m'au fixat toți întrebători. Le-am comunicat că a doua zi dimineata voiu pleca escortat spre Miercurea Ciuc. I-am invitat pe toți să petrecem ultima mea noapte de libertate la un păhăruț de vin. Târziu, când se lumina de ziuă, ne-am despărțit cu sufletul strâns.

IN LAGÂRUL «MIERCUREA-CIUC»

La ora opt, escortat de Sublocotenentul Târnoveanu, am pornit spre gara Lipova, de unde am luat trenul spre Cluj. După două zile de călătorie, am ajuns la Miercurea-Ciucului. Lagărul de concentrare se afla la circa cinci kilometri de oraș, pe un deal acoperit de brazi. Pentru a ajunge acolo, trebuia să luăm o trăsură. Nu eram stăpânit de niciun fel de curiositate și nici nu simțeam vreo emoție specială. Priveam numai în toate părțile, fără alte gânduri. Drumul era asfaltat și înainte de a ajunge în lagăr, am traversat Oltul. Era același râu ce trecea și prin Râmnicul-Vâlcea, la sute de kilometri de-acolo... Faptul m'a făcut să mă gândesc că ar putea să aibă o semnificație în bine. De câte speranțe nu se agață omul!...

Dupăce am trecut printr'o pădurice, am luat-o la stânga, părăsind șoseaua principală. Era drumul ce ducea spre lagăr. Birjarul povestea câți legionari a transportat el până acum în acest lagăr. Il cunoștea ca în palmă și a început să ni-l descrie particică cu părticică. Il ascultam numai cu o ureche, privind lagărul de departe. Așa cum era, nu dădea impresia unei închisori.

O clădire principală, în mijlocul altor câtorva pe delături, fără a da impresia că aici ar fi renumitul lagăr de concentrare de care se vorbise atât de mult. Abia când am ajuns mai aproape și când am văzut cu câtă sârmă ghimpată era

înconjurat și câte posturi de supraveghere avea, am simțit cum începe să se încrețească pielea pe mine. Mi-aducea aminte de alte clădiri, cu același aspect, în care suferisem așa de mult.

După câtva timp, am ajuns la primele clădiri. Era postul de gardă. Sublt. Târnoveanu a prezentat hârtiile, dându-mă în primire și luându-și rămas bun, a ieșit pentru totdeauna din viața mea. Am rămas singur cu plutonierul, care a ordonat câtorva jandarmi să mă percheziționeze. M'am desbrăcat. Fiecare hârtie mi-a fost revizuită. Cufărul mi-a fost deschis și controlat. Dupăce au terminat, am fost condus printr'un coridor strâmt, format din sârmă ghimpată, într'o altă clădire. Era biroul comandantului, Maiorul Dobjanschi. Abia aci am simțit prima strângere de inimă. Eram din nou lipsit de libertate. O voce aspră și răgușită m'a chemat la realitate. Maiorul, gras și roșu la față, jucându-se cu niște gloanțe ce le avea în mână, mi s'a adresat cam în felul următor:

—Măi, băiete, vezi ce am aici? Bagă-ți mințile în cap și să nu încerci ceva, că noi nu glumin. Am tras și mai tragem. Poți să fii ce vreai. Cel mai mare savant al țarii. In momentul când nu te vei supune ordinelor Majestății Sale Regelui Carol al II-lea, Guvernului și Armatei Regale, noi te nimicim ca pe un vierme. Cum ai înțeles să te comporți bine și să te lași de politică, drumurile îți sunt deschise. Orice indisciplină dela regulamentul lagărului se pedepsește cu izolarea și încarcerarea. Actele tale sunt aici. Ești considerat terorist. Or, cu teroriștii nu cunoaștem mila. Ai înțeles? I-ați bagajele și du-te în lagăr.

N'am scos o vorbă. Il priveam în ochi, cu fruntea sus. Același jandarm m'a luat în primire și m'a condus în lagăr. Am intrat pe ușa clădirei principale și am început să urc la etaj. Pe scări m'am întâlnit piept în piept cu camaradul ȘOCARICIU, cu care fusesem închis la Chișinău, la prima mea condamnare. Mi-a făcut un semn de tăcere, punând degetul pe buze. Ajuns sus pe coridor, am intrat într'un dormitor, pe

a cărei ușe era scris N° 13. M'am instalat lângă o sobă. O mulțime de camarazi aflați aci și-au îndreptat privirile spre mine într'o întrebare mută. Eram obiectul de curiositate al tuturora.

După plecarea plutonierului, toți m'au înconjurat, punându-mi o mulțime de întrebări. Nu cunoșteam pe nimeni din acest dormitor. Ce-i interesa mai mult, erau știrile asupra Mișcării. Nu aveau nicio știre de ceeace se petrecea afară. Erau lacomi de noutăți. Le-am anunțat faptul că Germania atacase Polonia și că trupele române erau mobilizate la granițe.

Majoritatea dintre ei voiau să știe dacă am ceva noutăți relativ la soarta Căpitanului. Le-am spus că circulă o mulțime de știri în toată țara, dar eu cred că el a fost asasinat și că n'are niciun rost să ne mai facem iluzii în acest sens. După câtva timp, am ieșit, ducându-mă și prin alte camere, cu intenția de a vedea dacă nu întâlnesc și câțiva cunoscuți.

In camera numărul 5, am întâlnit pe un fost coleg de liceu și student al Fac. de Medicină din Cluj, Ionel ZEANA. Mare a fost bucuria mea. Am plecat împreună prin dormitoare. Așa am întâlnit pe Ion MITAR, student în litere - Ovidiu BIRIȘ, avocat din Cluj - Ghiță CONSTANTIN, student din Vâlcea - Virgil RADULESCU, publicist și licențiat în filozofie din Bucuresti și pe care-l cunoșteam din închisoarea Jilava din 1934 - Bartolomeu LIVEZEANU, avocat din Craiova, cunoscut deasemenea din închisoarea Craiova în 1933 - Titus BORZEA, student și cu care mai fusesem în 1938 la Inchisoarea Centrală din Chișinău - Vasile BUHAI din Iasi - Iordache NICOARA, asistent universitar - Augustin MICU, inginer și asistent universitar - Gheorghe PAVELESCU, avocat - Constantin STEGARESCU, licenciat - Nicolae STRUGARU, avocat din Iași și cunoscut din 1934 din Inchisoarea Jilava - Corneliu UNGUREANU, învățător - NICOLICESCU, inginer, cunoscut din închisoarea Chișinău, căp. P, lt. H., R., cunoscuți din Tighina și organizatorii principali ai complotului pentru care fusesem atât de chinuit

și torturat la Prefectura Politiei Capitalei - STOICANESCU, profesor - Vasile SUSAI, licențiat, și încă o mulțime de alți camarazi și de care nu-mi mai amintesc numele.

Printre cei prezenți, am cunoscut atunci pe părintele Ion POTECASU, pe studentul Ion TUCAN (pe care, la început, auzindu-l strigat de un camarad, am crezut că era Boris Tucan din Tighina); pe Gheorghe TEODORESCU, sculptor din Iasi; Ion URSU, student; Petre ZANCHI, ziarist; Aurel NUȚU, student; RAICA, student; Eugen STAMATE și Tiberiu POPA; Marius CIOFLEC, Coman COSMIN, CONSTANTINESCU, medic; Iosif DUMA, profesor; lt. GARCINEANU; Laurențiu ȚALNARIU, avocat; un grup de Frați de Cruce, printre care Alexandru PETRU și mulți alții.

In lagăr însă, era o atmosferă greoaie. Orice nou venit era suspectat. Nici eu n'am fost scutit de bănuieli. Toți, până și cei mai buni prieteni ai mei, inclusiv Ionel Zeana, pe care eu îl recomandasem pentru a fi primit în Legiune, erau extrem de bănuitori. Se temeau unii de alții. I-am lăsat în plata Domnului cu bănuielile lor și m'am retras în colțul meu, lângă sobă, citind cărți pentru a omorî timpul și decepțiile mele.

Singura bucurie și mângâiere a fost întâlnirea cu cei trei ofițeri din Tighina. Totuși, fiecare dintre noi căuta să fie cât mai rezervat. Printre cei închiși, dictatura carlistă strecurase o mulțime de agenți. In aripa dreaptă a lagărului, se afla închis și complet izolat bătrânul Ion ZELEA CODREANU, tatăl Căpitanului. Din dormitorul lui Tucan se auzeau rugăciunile lui pentru protecția Căpitanului și a Mișcării Legionare. Era atâta tristețe în vocea lui și, totuși, o credință nestrămutată în ajutorul lui Dumnezeu. In fiecare dimineață, din pâinea pe care o primea, făcea mici fărămituri, pe care le răspândea pe pervazul ferestrei, hrană pentru paserile cerului. Ele se obișnuiseră așa de mult cu el, încât apăreau în fiecare dimineață și după amiază pentru a-și primi porția. Când fereastra era închisă, băteau cu ciocurile în ea, până ce bătrânul apărea să le dea fărămiturile promise. Deseori ținea

convorbiri cu aceste păsărele, care se lăsau mângâiate și luate în mână. Dar nimeni nu putea vorbi cu el. Nimeni nu putea să-l viziteze. Trăia într'o completă izolare.

O mulțime de legionari își găsiseră câte-o ocupație pentru a îndepărta urîtul din ei sau poate pentru a evita discuțiile cu ceilalți. Unii, din oasele ce rămâneau dela bucătărie, după săptămâni de muncă, tăindu-le cu mici ferestraie și șlefuindu-le pe pereții de piatră ai lagărului, pentru a le da o anumită strălucire, reușiseră să execute o mulțime de statuete miniatură, cruci, troițe, casete, tabachere, etc., extrem de bine și frumos lucrate. Adevărate opere de artă. Era plin lagărul de astfel de lucruri. Mai făceau din aceste oase și piese de «Romy» sau «Jocuri de table». Aceste două distracții erau, de altfel, jocurile favorite din lagăr și cu cari mulți își treceau timpul sau își linișteau gândurile.

Alții se ocupau cu sculptura academică, având ca îndrumător în acest domeniu pe sculptorul Teodorescu din Iași. Printre aceștia, preotul Ion Potecașu ajunsese la o mare perfecție. Alții începuseră să învețe stenografia, inventând metode proprii și reușind să scrie până la 200 de cuvinte pe minut. O altă parte din legionari se ocupau intens cu pictura sau muzica. Aci, în lagărul dela Miercurea-Ciuc, a luat naștere romanța «*In sbor trec peste mine anii*», cu versuri de Radu GYR și muzica de Nelu MANZATTI, romanță care, la început, fusese dedicată Căpitanului, având alte versuri, un fel de apel al tuturor legionarilor către Căpitan de a se elibera și a alerga în ajutorul neamului încătușat, pentru a-l scăpa de teroarea carlistă.

O mulțime de alte romanțe, scrise și compuse de legionari, în special de Frații de Cruce, printre care SIMION, un virtuos al arcușului, au văzut lumina zilei printre sârmele ghimpate ale lagărului.

NELINIŞTI SUFLETEŞTI ŞI TEMERI

Totuşi, unii dintre legionarii mai vechi erau extrem de neliniştiţi. Printre ei Virgil Rădulescu şi Niculiţă Strugaru.

Virgil Rădulescu, o minte foarte ascuţită şi un bun orator, era, în ultimul timp, dupăcum mă informase Zeana, extrem de sguduit sufleteşte. M'am apropiat de el pentru a vedea ce gândeşte şi ce-l roade. Ne cunoscusem de mult timp şi eram prieteni. La Jilava, în 1934, dormiserăm pe patul comun, unul lângă altul. Eu eram în acel timp foarte firav şi el se îngrijea tot timpul de mine, acoperindu-mă cu păturile în timpul nopţii pentru a nu suferi de frig. Se legase între noi o prietenie care a durat. Oridecâteori ne întâlneam, ne deschideam sufletele unul faţă de altul, comunicându-ne impresiile, desiluziile sau îndoielile. Avea o neţărmurită credinţă în Căpitan. Prin intermediul spiritual al Căpitanului, dintr'un sceptic şi necredincios, el se transformase într'un fervent apărător al creştinismului şi luptător pentru reîncreştinarea omului.

Moartea Căpitanului însă îl transformase total. Ceva par că se prăbuşise în el. Abia m'am apropiat de el, pentru a vedea ce mai spune şi fără a-mi da timp de a formula vreo întrebare, a început să mă întrebe înfrigurat. Era dealtfel şi normal, pentrucă eu sosisem decurând şi toţi credeau că am destule informaţii asupra vieţii din afară:

—Mă, Ioane, ce ştii? Căpitanul trăieşte sau nu? Ce crezi tu, după câte ai auzit?

—Dragă Virgile, eu nu-mi fac iluzii. E posibil ca să mă judeci un defetist. Insă eu cred că acel comunicat conţinea adevărul. Eu nu cred că el a încercat să fugă. Cred, din contră, că a fost asasinat şi că tot ceeace s'a spus relativ la felul cum a murit, era pur şi simplu justificarea organelor executive.

—Măi, măi!... Dacă Dumnezeu e bun, atotputernic, atotştiutor, dece permite existenţa răului? Cum poate El să creeze oameni de talia unui Carol, Călinescu, Iamandi, Inculeţ şi atâţia alţii? Cum poate El lăsa un întreg popor pe mâna unor tâlhari şi inconştienţi? Unde este dragostea Lui faţă de propria-i creaţie? Care e grija Lui părintească, dacă e Tatăl Atotputernic?...

—Mă, Ioane, am stat în apropierea Căpitanului atâţia ani. L-am cunoscut mai bine ca oricine. Era un munte de bunătate şi dragoste pentru oameni şi neam. Toată viaţa lui a fost o perfectă împletire de dragoste creştinească. El nu era numai un simplu om sau un şef oarecare, al unui partid sau al unei mişcări, ci un aprig luptător pentru instăpânirea în sufletele omeneşti a învăţăturilor creştine. Era un apostol al creştinismului dln veacul nostru. Era un luptător pentru Cruce şi Cristos. Dacă ar fi trăit, ar fi întors neamul nostru cu faţa spre Cristos şi ar fi fost un mare exemplu şi îndreptar pentru toate celelalte neamuri.

—Ei bine, dacă acest Dumnezeu există, dacă El e viaţă şi dragoste, aşa cum am învăţat noi în cărţile noastre de religie şi cum ne-au predicat preoţii noştri în Biserică, cum a putut El permite uciderea aceluia ce lupta pentru gloria Lui? Eu nu cred, nu mai pot crede...

Mă, Ioane, mă, nu mai pot. Sunt sătul de lume şi de viaţă, pentrucă prea mari sunt întrebările din mine şi nu le găsesc niciun răspuns. Nimic nu mă mai mulţumeşte. Să fii condamnat la atâta neputinţă, să vezi cum totul în jurul tău se dărâmă... Să simţi prăbusirea din tine şi să nu întrezăreşti nicio lumină. Mă simt cuprins de un întuneric mare, ce par'că s'a deschis şi în mine ca o peşteră fără fund. E atât

de dureros să nu găseşti nicio deslegare, să te vezi cum te afunzi, te afunzi, fără 'ncetare... Nu mai am niciun rost în această lume. Imi dau seama că sunt un inutil, un biet microb aruncat la voia întâmplării în acest imens organism plin de tumori, şi care e LUMEA.

—Cine ştie, poate pe tărâmul celălalt, aş putea găsi deslegarea problemelor ce mă frământă acum, dacă, într'adevăr, omul posedă un suflet nemuritor. Nu ştiu ce vei crede de mine, însă am ajuns la concluzia că, cel puţin pentru mine, nu mai există altă soluţie decât moartea. Eu nu mai pot suporta această viaţă, în care omul e redus la un simplu animal, pe care mai marii zilei vor să-l dreseze, aruncându-l în cuşcă şi biciuindu-l din când în când pentru a-l învăţa să stea în două labe.

Am discutat cu el demulteori. Era în el par'că o presimţire de ceeace avea să se întâmple. Prin alte camere, am stat de vorbă şi cu alţi camarazi. Unii dintre ei aveau un moral foarte ridicat. Erau adevărate stânci, ce nu se lăsau uşor înduplecate şi roase. Alţii, nepăsători, indiferenţi, resemnaţi. O parte dintre aceştia se sfătuiau dacă nu era mai bine să dea declaraţii de desolidarizare de Mişcare, pentru a putea ieşi din lagăr. Argumentele pro şi contra plouau. Discuţiile se prelungeau zi şi noapte.

Ceice insistau în a se da declaraţii pentru a putea ieşi din lagăr formau un grup în frunte cu avocatul Biriş din Cluj. Printre motivele mai puternice invocate de el era acela că deţinerea legionarilor în lagăre nu era din necesitatea pe care o avea guvernul de a păstra o anumită ordine în Stat, ce eventual ar putea fi turburată de legionari, ci pentrucă intenţiile lui erau de a distruge Mişcarea Legionară prin omorîrea şefilor; şi faţă de o eventuală reacţiune violentă a legionarilor să poată ameninta cu executarea tuturor celor ce se aflau în lagăre sau închisori. Era un cerc vicios. Astfel, faţă de această sumbră perspectivă, nimeni nu va încerca nicio rezistenţă sau contra-lovitură. De aci necesitatea de a da toţi declaraţii şi a ieşi din lagăre şi închisori.

VEŞTI RELE, TOT MAI RELE...

Cam aceasta era situaţia şi atmosfera din lagăr când am ajuns acolo. Toată această frământare m'a îndurerat profund. Eu nu puteam face nimic. Nu aveam suficientă autoritate faţă de aceşti camarazi, printre cari mulţi erau mult mai vechi decât mine în Mişcare. In afară de aceasta, posedau grade superioare şi erau mult mai bine pregătiţi decât mine. Seara, după atâtea discuţii cu fel de fel de camarazi, mă întorceam în camera 13 cu tristeţea adunată în suflet.

Intr'o zi, renunţând la orice altă discuţie, m'am dus în camera camaradului Tucan pentru a lua o carte pe care mi-o promisese decuseară: *Don Quijote,* de Cervantes. Intors în camera mea, n'am avut răbdare să continuiu citirea şi-am ieşit în curte să mă plimb un pic. Acolo m'am întâlnit cu lt. H. I-am comunicat că, din informaţiile ce le am dela cumnatul meu, în afară de ei trei, niciun ofiţer nu mai fusese arestat, în legătură cu complotul din Tighina. Mulţi fuseseră numai mutaţi în alte garnizoane. Dintre legionari, bătrânul Heidenreich şi Goian erau liberi, Serafim fusese omorît, ars de viu în crematoriul din Bucureşti iar eu, după multe torturi, ajunsesem aici.

Câtva timp a rămas pe gânduri, fără să scoată un cuvânt. Aşa am mers la cot o bucată de drum, tăcuţi şi fiecare cufundat în gânduri. Am fost turburaţi din această meditaţie de cel ce ne anunţa să venim la masă. După terminarea

mesei, m'am retras în camera mea cu gândul de a dormi. Era de altfel cel mai bun mijloc de uitare. Abia m'am întins pe pat, când şi-a făcut apariţia lt. H., rugându-mă să vin până la el în cameră. Impreună ne-am dus în aripa unde se afla dormitorul lui. In cameră se aflau profesorul Stoicănescu, profesorul Iordache Nicoară, Virgil Rădulescu, Niculiţă Strugaru, căp. P., Lt. R., Bartolomeu Livezeanu şi încă vreo câţiva. Feţele lor erau palide. Toţi se ţineau tăcuţi. Niculiţă Strugaru îşi muşca nervos buza inferioară. Când am intrat, s'au uitat la mine fără să scoată vreun cuvânt, caşicând nici n'aş fi existat, fiecare întors cu mintea la ceeace îl preocupa. La un moment dat, Virgil Rădulescu s'a ridicat cu intenţia de a ieşi din cameră, spunând următoarele:

—Aceasta însemnează moartea noastră. Carol se va răsbuna în modul cel mai crud posibil.

N'am înţeles nimic din această explozie şi barându-i drumul, l-am rugat să-mi explice ce s'a întâmplat. Astfel am aflat că, cu ajutorul unui aparat radio-galenă ce fusese construit în lagăr, au ascultat un comunicat prin care se anunţa asasinarea lui Armand Călinescu de către un grup de legionari. Am sărit ca ars. Simţeam cum începuseră să-mi tremure mâinile şi picioarele. Toţi cei din cameră mi-au recomandat să tac şi să nu spun nimănui nimic pentru a nu provoca vreo panică în lagăr.

M'am retras în camera 13 şi m'am întins pe pat, reflectând la cele întâmplate şi la urmările acestui act. Ceva avea să se întâmple. Cum şi când, nu-mi puteam de seama. Am stat aşa pe gânduri până seara, când am fost chemaţi la masă. Ce curios! Deşi ştiam că ne aflăm în pragul unui mare pericol, am mâncat cu poftă. Abia terminasem cina, când s'a auzit un uruit de motocicletă. M'am urcat imediat lo postul nostru de observaţie, o fereastră dela etaj. Sosise un ofiţer de jandarmi. Ce rost avea venirea lui? Din spusele unui camarad ce privea şi el pe fereastră, oridecâteori sosea un astfel de vizitant se întâmpla câte ceva neplăcut: ori

soseau noi legionari condamnaţi ori legionarii de aci erau ridicaţi în plină noapte şi transportaţi Dumnezeu ştie unde!

Lagărul din Miercurea-Ciuc era considerat cel mai greu şi mai aspru. Tratamentul celor închişi era foarte strict. Nu era permisă nicio corespondenţă. Orice pachet venit din afară era examinat cu cea mai mare minuţiositate. Mai mult chiar: cum unii din legionarii închişi şi care ocupaseră anumite funcţiuni publice primeau salariile în lagăr, aceste salarii erau oprite de către Administraţia lagărului, de teamă ca nu cumva să fie cumpărată vreo santinelă şi astfel să se înlesnească evadarea cuiva. In legătură cu aceste salarii, cazul profesorului Iordache Nicoară era cel mai impresionant: dăduse dispoziţii ca tot salariul ce-i venea să fie expediat agentului de poliţie care-l torturase într'un mod groaznic în beciurile Prefecturei Poliţiei Capitalei, rupându-i câteva tendoane dela picioare. Pentru a putea merge, trebuia să se susţină în cârji.

Acest înger al bunătăţii nu-şi putea închipui că există răutate omenească. Noi ajunsesem să cunoaştem bestia din om. El, însă, apăra omul, convins fiind că numai anumite necesităţi extreme puteau împinge pe om la astfel de cruzimi. Pentru el, acel agent de poliţie îl bătuse nu pentrucă ar fi fost un rău, un sadic, ci din nevoia de a fi înaintat pe scara ierarhică, pentru a primi un salariu mai ridicat, cu care să facă faţă anumitor greutăţi familiale.

Statul român creat de Carol al II-lea, cu asistenţa Patriarhului Miron Cristea şi a profesorului Nicolae Iorga, cerea măsuri tari şi aservirea omului unei singure persoane, căreia trebuia să i se supună. Tot aparatul poliţienesc se întrecea în a fi cât mai crud, cât mai bestial cu semenii săi şi în special cu legionarii. Fiecare se întrecea în a inventa torturi sau declaraţii false, pentru a binemerita în faţa organelor superioare, pentru a putea fi decoraţi, lăudaţi, înaintaţi în grad sau mai bine plătiţi.

Armata română fusese deasemenea transformată într'un instrument de represiune. Jandarmeria şi Poliţia, ca organe

de apărare a ordinei interne, deveniseră adevărate organisme de vânătoare de legionari, având dreptul să schingiuiască și să omoare după plac. Orice legionar arestat și trimis în lagărul din Miercurea-Ciuc trecea înainte pela Legiunea de Jandarmi din același oraș, unde era tratat cu cea mai crudă bestialitate. Mai toți fuseseră bătuți, insultați, îmbrânciți și înjurați de câte-un nevolnic plutonier sau sergent din jandarmerie. Ajunși în lagăr, legionarii treceau prin fața altei bestii din aceeași jandarmerie, maiorul Dobjanschi. Gras, înbuibat și umflat de băutură, de o cruzime și un cinism fără margini, era o adevărată fiară în piele de om.

Pentruca un legionar să poată fi vizitat în lagăr, părinții sau rudele trebuia să obțină o permisie specială dela Ministerul de Interne. Acest permis, după nu știu câte zile de așteptare, era obținut numai în cazul când putea dovedi că feciorul închis era grav bolnav. După aceea, prezentându-se la administrația lagărului, Maiorul Dobjanschi respingea vizita după banul lui plac, amenințând pe cei ce veneau cu bătaia sau chiar cu împușcarea dacă mai insistau.

Aci, în lagăr, Maiorul Dobjanschi era totul. Fără el nu se putea mișca nimic. Dacă existau bolnavi în lagăr și dacă medicul camarad, pentru a trata pe acești bolnavi, ii făcea o cerere de medicamente, Maiorul Dobjanschi refuza pur și simplu, spunând mereu că noi nu suntem oameni, ci criminali. Ori criminalii n'au decât să moară.

Acesta era lagărul din Miercurea-Ciuc, înconjurat cu trei rânduri de sârmă ghimpată, fiecare rând cu trei metri de lărgime și cu posturi de mitraliere la fiecare sută de pași.

PREGĂTIRI PENTRU CALEA FĂRĂ REVENIRE

La sosirea acestui ofițer de jandarmi, aproape toți camarazii au ieșit din camere, așezându-se la ferestre, în așteptarea cine știe cărei noutăți. Foarte puțini erau cei ce știau de cele întâmplate. După scurt timp, ofițerul a ieșit din corpul de gardă, s'a urcat pe motocicletă și-a plecat spre oraș. Șeful corpului de gardă a deschis poarta cea mare și s'a îndreptat în grabă spre biroul călăului Dobjanschi.

Se lăsase un întuneric de nedescris. Am reintrat în dormitor și m'am întins pe pat. Eram neliniștit. Mulți din camarazi jucau Romy sau table; alții citeau. La un moment dat am auzit din nou un uruit de motocicletă și de mașini. M'am sculat și m'am îndreptat spre fereastra de observație. Cum însă din dormitorul unde mă aflam nu puteam să văd corpul de gardă, am ieșit din nou pe coridor. Aci se aflau deja o mulțime de camarazi, observând sosirea camioanelor. Erau mai multe camioane pline de jandarmi. Cineva era de părere că se făcea schimbarea grupului de pază, fapt ce mai avusese loc de două ori până atunci. Eu tăceam îngândurat.

Afară se lăsase o ceață deasă. Abia veniți, acești jandarmi au fost imediat repartizați la posturile de pază. M'am dus din nou în dormitor și m'am uitat pe geam. Dublaseră posturile peste tot. In plus aduseseră mai multe mitraliere suplimentare. Toate erau îndreptate spre clădirea noastră. Au mai apărut și alți camarazi, uitându-se nedumeriți la ma-

nevrele ce aveau loc. O voce puternică ne-a strigat de afară:

—Luaţi capul dela ferestre. Nimeni nu se mai uită afară. Contrar, tragem. Tonul era hotărît şi aspru. Incet, ne-am retras. In fiecare din noi se cuibărise şi mai mult neliniştea.

După o lungă aşteptare, a apărut în lagăr un ofiţer, urmat de un plutonier. Am fost toţi chemaţi în sala de mese. Ne-am aşezat fiecare pe unde am putut, aşteptând în tăcere. Afară ceaţa era din ce în ce mai groasă. Abia se vedeau lampioanele posturilor de pază. Mă cuprinsese un tremur nestăpânit. Era oare atât de frig?

Ofiţerul de jandarmi, cu ochii înroşiţi, s'a îndreptat spre uşe. Ne uitam la el fără o vorbă. Se clătina în mers. Era beat. După o scurtă aşteptare, a intrat Maiorul Dobjanschi. S'a postat în faţa noastră şi ne-a făcut următoarea comunicare:

—Domnilor, lagărul acesta, în urma unei dispoziţii a Ministerului de Interne, se desfiinţează, urmând ca aci să fie internaţi ofiţerii polonezi retraşi după înfrângerea armatei poloneze de către trupele germane. O parte din voi veţi fi transportaţi şi internaţi la Vaslui, iar altă parte, la Mânăstirea Dragomirna. Prima serie, şi al căror nume le vom aduce la cunoştinţă imediat, pleacă la orele patru dimineaţa spre Vaslui. Restul, la orele şase, spre Dragomirna. Veţi pleca până la gară pe jos şi sub escortă. Să nu vă puie dracul să încercaţi vreo evadare, pentrucă tragem fără milă.

S'a adresat după aceea ofiţerului de jandarmi ce venise cu el, cerându-i să citească lista cu prima serie. Am reţinut următoarele nume: Iordache Nicoară, Virgil Rădulescu, Niculiţă Strugaru, Ovidiu Biriş, Vasile Buhai, Afilon Dorca, Florin Gârcineanu, Ghiţă Constantin, Ion Mităr, Gheorghe Proca, Aurel Nuţu, Tiberiu Popa, Raica, Ducan, Iosif Grama, Augustin Micu, Liviu Dobrin, dr. Constantinescu, Iosif Duma, Vasile Corbeanu, Ion Ursu, Corneliu Ungureanu, Stegărescu, Susai, Gheorghe Teodorescu şi alţii de al căror nume nu-mi mai amintesc.

După citirea acestei liste, Lt. de jandarmi, încurcându-se în limbă, a ţinut să mai adauge:

—Cei ce au fost citiţi, se vor pune în marş sub escortă spre gara Ciuc la ora patru; restul, la ora şase. Faceţi-vă bagajele, punând eticheta cu numele respectiv pe fiecare. Aceste bagaje vor fi transportate cu căruţa. A încercat să mai îngaime ceva, când a fost întrerupt de o voce puternică. Era Virgil Rădulescu:

—Domnule Maior, fii odată în viaţa dumitale, sincer. Spune acestor oameni adevărul. Spune că ne veţi executa. Ai curajul ca măcar în faţa morţii ce ne aşteaptă să te arăţi odată a fi un om şi nu o unealtă nemernică a unui rege inconştient şi criminal. Spune, Domnule Maior, că ne duceţi la moarte şi încetează minciunile.

După aceea, îndreptându-se spre noi:

—Camarazi, pregătiţi-vă de moarte. Cel puţin, avem satisfacţia că unealta principală a regelui infam a fost doborîtă. Acesta e începutul. Până la sfârşit, vor cădea toţi aceşti nemernici ce siluesc şi întunecă viitorul ţării noastre.

Cu un cinism de nedescris şi totuşi oarecum jenat, maiorul Dobjanschi ni s'a adresat din nou, evitând însă pe cât posibil de a ne privi în ochi:

—Domnilor, ordinul e destul de clar. Regret că nu e un ordin de împuşcare, pentrucă nu meritaţi altceva. Lagărul se desfiinţează şi deci sunteţi mutaţi în altă parte. N'are niciun sens toată nervositatea aceasta.

Cu aceste cuvinte, fără a ne arunca vreo privire, a plecat, urmat de ofiţerul de jandarmi. Noi eram în fierbere. Ne uitam unul la altul. In sufletele noastre clocoteau întrebări fără răspunsuri. Afară se auzea sgomot de paşi grei. Se schimbau din nou posturile sau erau întărite. M'am urcat în dormitor, pentru a mai arunca o privire afară. Deastădată, toată curtea şi clădirea erau luminate, dar destul de slab. Reflectoarele erau puternice, dar nu reuşeau să spargă ceaţa ce era mereu mai deasă şi mai grea. M'am apropiat de-un colţ de geam şi-am început să privesc mişcarea din curte. Patru mitraliere

erau îndreptate spre ferestrele noastre. Din nou o voce a strigat:

—Ia capul dela fereastră, că trag.

Unul câte unul, au început să-și facă apariția și ceilalți camarazi din dormitor. O activitate febrilă i-a cuprins pe toți. Iși făceau bagajele și cei ce nu fuseseră chemați. Fără să vreau, m'am simțit cuprins de aceeași febrilitate și mi-am aruncat cele câteva lucruri ce aveam, în cufăr. Unii dintre camarazi, după câtva timp de cotrobăire și neastâmpăr, au renunțat, rămânând muți, cu privirile fixe, îndreptate par'că spre o altă lume... La un moment dat, a apărut în dormitorul nostru camaradul Virgil Rădulescu. Văzând toată această activitate, a început să râdă:

—Măi, fraților, măi!... Nu vă mai obosiți inutil. Aștia ne împușcă. Mai bine scrieți câteva rânduri de adio părinților sau cunoscuților și ascundeți-le pe undeva.

M'am apropiat de el pentru a putea schimba în șoaptă câteva cuvinte. Era îmbrăcat complet și doar cojocul îi atârna pe umeri.

—Hai cu mine prin celelalte camere, mi-a spus. Cred că e bine ca înainte de trecerea noastră pe lumea cealaltă, să ne revizuim conștiințele și să ne împăcăm cu cei cu cari nu ne-am înțeles.

—Mă, Ioane, e atât de simplu să mori! Un glonț în ceafă și s'a terminat. După câte știu, doar comuniștii întrebuințau și întrebuințează astfel de metode. Iată însă că prea democrații noștri guvernanți și-au însușit aceleași metode. Și nu de acum, ci de când au început să ne prigonească pe noi, legionarii. Adversarul politic a devenit, așa cum spunea Ion Moța, o afacere curentă, ce trebue expediată cât mai grabnic... Odinioară cel puțin, în momentul când camarazi de-ai noștri erau închiși, torturați sau împuscați, găseau un motiv, sau măcar căutau o justificare pentru opinia românească, anunțând în toate ziarele cum a decurs nenorocirea: «*căutând să fugă*», «*neînțelegând să se supue somațiilor făcute*», «*voind să dezarmeze*», «*atacând autoritatea*», «*instigând poporul la răscoală*», etc. Astăzi, aceste motive nu mai sunt necesare.

—Astăzi, noi legionarii, vom fi împușcați pur și simplu ca trădători de neam! O generație întreagă e trădătoare de neam! Numai ei, guvernanții, afaceriștii, corupții, venalii, lipsiții de constiință și slugi ale unui rege descreierat, sunt adevărații patrioți!...

—Ne-am ridicat pentru a apăra Biserica în ruină și Patriarhul ei lovește în noi. Am început lupta pentru a da neamului nostru un loc de cinste în Istorie, și istoricul Iorga ne împroașcă cu insulte, cerând încarcerarea și distrugerea noastră. El, cel ce ne făcea atenți asupra pericolului ce amenintă ființa neamului prin infiltrarea în sânul lui a unui popor prin excelență materialist, dizolvant și semănător al necinstei, incorectitudinei, minciunei și corupției, el se aliază astăzi cu Evreii. Ne-am ridicat pentru a întări Armata si o parte din ea ne urmărește, ne lovește, ne schingiuie și ne împușcă...

—Ce tristă soartă va lovi acest neam, cu astfel de reprezentați! Și e atât de dureros să vezi cum totul în jurul tău se năruie!... Am crezut așa de mult în energiile acestui neam. Am crezut atâta în existența unei forțe superioare, care nu va lăsa ca răul să se instăpânească în țara noastră și în lume. Acum, nu știu ce să mai cred! Mereu îmi stăruie în minte întrebarea: cum poate Dumnezeu lăsa ca să se întâmple toate aceste crime? Există oare un Dumnezeu? Cred că de data această voiu găsi răspunsul și la această întrebare, acolo unde mă va trimite glonțul jandarmului român, din ordinul Regelui Carol și al mentorilor noștri de odinioară, în frunte cu Nicolae Iorga. Cel puțin, să am această mângâiere față de propria-mi ființă...

Il ascultam fără să spun un cuvânt. Era poate mai bine așa. Ori câte argumente aș fi adus eu, nu ar mai fi rezolvat nimic. Am intrat după aceea împreună în altă cameră, unde se afla și Niculiță Strugaru. Fusese un mare luptător, un neînfricat și om de mare credintă. Permanent își mușca buza

inferioară, umblând nervos dela un capăt la celălalt al camerei. Ce oare se ascundea în sufletul lui? Cine putea spune!...

Cred că era unul din cei ce nu se putea împăca cu gândul morții, în situația în care se afla, când știa că nu va muri în luptă, ci legat de mâini și de picioare. Era ca un leu înfuriat, în cușcă. Era alb ca varul. L-am lăsat cu ale lui gânduri și am început să vorbim cu alți camarazi. Unii erau convinși că vom fi transportați în alte lagăre și erau oarecum veseli că se vor întâlni și cu alți camarazi, cari deja fuseseră mutați la Vaslui cu vreo șase luni înainte. Alții se bucurau doar pentru simplul motiv că intervenise o mică schimbare în viața lor de deținuți. Puteau însfârșit să călătorească, indiferent de faptul că era sub escortă. Cel puțin vor putea să mai vadă ceva din lumea de afară, chiar dacă numai pentru câteva zile sau ore.

Am ieșit după aceea singur, pentru a mă întâlni cu Ovidiu Biriș, cu Ion Zeana și alți câțiva clujeni. Pe Biriș l-am întâlnit pe coridor, aproape de sala de mese. Era un bun legionar. Fuseserăm împreună la tabăra din Dealul Negru, la Chintău și în tabăra «*Ardealul tânăr legionar*», unde se construise un cămin studențesc. Mult timp, colaborase la ziarul legionar din Cluj: «*Glasul Strămosesc*». Era extrem de activ și o fire prin excelență optimistă. M'am apropiat de el, bătându-l pe umăr:

—Mă, Ghiță, sunt cel puțin mângâiat la gândul că am găsit aci câțiva camarazi din Cluj și mă simt cuprins de o oarecare înfiorare să știu că, dacă va fi ceeace eu presimt, voiu cădea împreună cu acei ce mi-au fost mai apropiați de suflet. Am mai stat odată în fața morții, am înfruntat-o și am învins-o. Când mă gândesc că a trecut abia o lună de când am scăpat din mâinile executorilor mei! Nu știu ce forță m'a împins atunci să fug. Fapt e că mă doare această rupere de cei ce-mi sunt dragi. Aș vrea să fiu tare, să nu tremur și să mor senin. Dar vezi, nu prea pot. Simt în mine un fel de disperare, o pustiire totală. Dece oare a trebuit să mi se sfărâme în felul acesta tinerețea? E atâta frumos sub soare!

—Și ceața asta de-afară, ce se lasă tot mai groasă peste lagăr, cufundându-ne în întuneric, ca un preludiu a ceeace va urma... Simt cum mă apasă, cum îmi cuprinde ființa, anihilându-mă... Vezi tu, eu nu voiu putea spune ca Moța: «*Mor, Corneliu, cu tot elanul și toată fericirea, pentru Cristos și Legiune*», sau «*Sunt fericit și mor bucuros, cu mulțumirea că am avut putința de a simți chemarea ta, de a te înțelege și a te servi*».

—El, ca și Marin, știau că, atâta timp cât Căpitanul era în viață, victoria Mișcării era asigurată. Ei niciodată nu și-ar fi putut închipui că cineva, în această țară, ar avea curajul să se atingă de Căpitan. Aveau convingerea fermă că nimeni nu va îndrăzni să ridice mâna asupra lui. Il credeau sub protecția lui Dumnezeu și că niciodată Dumnezeu nu va permite moartea lui, înainte de a se fi împlinit vremea lui, care ar fi fost întoarcerea lumii întregi cu fața spre Cel Inalt.

—Noi însă, a trebuit să trăim această tragedie a nimicirei Căpitanului! Atâta timp cât el trăia, moartea, într'adevăr, nu însemna nimic pentru noi, așa cum spune cântecul: «*Moartea, numai moartea legionară, ne este cea mai scumpă nuntă dintre nunți...*» Astăzi, fără el, toată lupta noastră pare multora inutilă. Oricâte jertfe am mai putea noi da, nu vom reuși să sguduim sufletul acestui neam. Gândește-te cu câtă nepăsare s'a primit vestea morții Căpitanului în lumea politică. Niciun protest din nicio parte. Nimeni nu a ridicat glasul. Nici măcar Iuliu Maniu, Gheorghe Brătianu sau alții, în ale căror caractere am crezut. Dacă aceste două figuri ale politicei românești au rămas mute, ce mai poți aștepta dela popor?!

—E atâta lașitate în oameni! Și când mă gândesc că din presa internațională, doar Ungurii, acei ce ne-au fost dușmani milenari și cari știau că într'un regim legionar, în România, ar fi pierdut multe din pretențiile lor, au fost singurii cari au menționat acest asasinat, calificându-l cel mai odios act al secolului XX-lea.

—Ar fi posibil ca cineva din legionarii mai vechi să reaprindă în cei ce vor rămânea credinţa şi ardoarea luptei legionare. Dar noi nu vom mai fi printre cei vii.

—Presimt că vom fi executaţi. Dacă nu toţi, măcar o parte din noi. Dar moartea noastră va mai folosi la ceva?

—Insăşi pentru mine această moarte nu va mai fi o nuntă. Nu voiu putea muri senin, ci îndurerat. Simt cum mă cuprinde o amară tristeţe, la gândul că toate sbaterile noastre au fost zadarnice şi că moartea noastră a fost zadarnică şi ea. Iar de va fi să scap, voiu fi permanent urmărit de această moarte, absurdă şi inutilă, a camarazilor mei.

—Si-apoi, cât de mult am crezut în acest neam şi cât de desiluzionat sunt astăzi! Măi, măi, ce vremuri trăim şi cât de mici sunt oamenii!...

M'am oprit, dând amar din cap. Biriş, uitându-se lung la mine, mi-a răspuns următoarele:

—Tu mori trist şi desiluzionat. Eu mor îndurerat că ideea mea nu a fost acceptată. Cine ştie? Astăzi ar fi putut scăpa dela împuşcare o parte din noi.

ŞI CERUL PLÂNGEA

Afară se auzeau din nou sgomote de motociclete şi camioane. Apoi, linişte pentru câteva minute. Doar câteva minute... Din nou paşi grei de bocanci soldăţeşti, comenzi scurte şi aspre, arme încărcate. Ascultam cu înfrigurare. Ca la o comandă, în tot lagărul se făcuse o linişte de mormânt. La etaj rezervasem o cameră ce ne servea de capelă. Impinşi de forţe nevăzute, fără ca cineva să fi dat vreun ordin sau sugestie, ne-am îndreptat cu toţii spre acest lăcaş de reculegere. Un preot, din cei ce erau deasemenea arestaţi cu noi, a început să spună o rugăciune. Am căzut cu toţii în genunchi şi, cu capetele plecare, ascultam pioşi:

> «Unde umbrează darul Tău, Mihaile Arhanghele, de acolo se goneşte toate puterile răului, căci nu suferă să stea lângă lumina Ta, Lucifer cel ce a căzut. Pentru aceea ne rugăm Ţie: săgeţile lui cele purtătoare de rău şi îndreptate asupra noastră, stinge-le prin mijlocirea Ta şi ne fereşte pe noi de toate smintelile lui, vrednicule de lăudă, Mihaile Arhanghele.»

Era mai degrabă un murmur. Am început toţi să repetăm. Preotul s'a întors după aceea spre noi, făcând semnul crucii deasupra noastră. Am continuat mult timp în pioase rugăciuni.

Deodată însă, toţi ne-am ridicat cutremuraţi. Paşi grei de soldaţi se auzeau intrând în lagăr. Am alergat toţi la ferestre. Curtea era plină de jandarmi şi puternic luminată. Un ofiţer a anunţat strângerea celor ce trebuia să plece la ora patru. Am ieşit toţi din camere, îndreptându-ne iar spre sala de mese. Acelaşi ofiţer a început să cheme individual legionarii depe listă. Unul câte unul, dupăce era verificată identitatea fiecăruia, erau trimişi în curte.

Aci incepea operaţia legării lor, în coloană de trei. Legaţi între ei de mâini şi trecând după aceea o altă funie pe tot lungul coloanei, aşa fel că niciunul nu putea face o mişcare fără a nu stânjeni pe camaradul din spate şi pe cei de-alături. M'am urcat la etaj şi-am deschis fereastra ca să văd mai bine. Toată operaţia legării a durat o oră. Puseseră atâta grije şi o făcuseră cu atâta artă, că ar fi fost imposibil ca cineva să-şi poate desface legăturile şi fugi.

Când au terminat, totul fiind gata pentru plecare, profesorul Iordache Nicoară a îngenunchiat. Unul după altul, până la sfârşitul coloanei, au făcut la fel. Apoi, cu o voce clară şi plină de căldură, Iordache Nicoară a început să spuie «TATAL NOSTRU». Tăcuţi, toţi ceilalţi ascultau, făcându-şi din când în când semnul crucii. Am îngenunchiat şi eu cu capul pe pervazul ferestrei.

O voce ironică şi cinică, în care am recunoscut pe maiorul Dobjanschi, a strigat tare şi oarecum nervos:

—Hai, domnilor, încetaţi cu comedia asta!

O altă voce, aspră şi tăioasă, a ripostat:

Respectă, domnule, rugăciunea unor condamnaţi la moarte şi ţine-ţi gura.

Era Virgil Rădulescu. Am început să plâng. Când au încetat rugăciunea, ca un singur om s'au ridicat în tăcere, aşteptând calmi şi liniştiţi ordinul de plecare.

La un moment dat, porţile duble s'au deschis. M'am ridicat în picioare şi am scos capul pe fereastră pentru a distinge mai bine. La un semnal al unui ofiţer de jandarmi coloana

s'a pus în marş. Mulţi şi-au îndreptat privirile spre noi, ce ne îngrămădisem pela ferestre, luându-şi rămas bun.

—Cu bine, Ioane, mi-a strigat Virgil Rădulescu. Acum cred că voiu rezolva şi ultima problemă: Este sau nu este?

Cu cojocul lui, aruncat pe umeri, se arăta preocupat până în ultimul moment de această problemă a existenţei unei forţe Dumnezeeşti. M'am aplecat cât am putut pe pervazul ferestrei, pentru a-l vedea o ultimă dată şi a-i face semn cu mâna. Coloana trecuse deja mai mult de jumătate porţile lagărului. Mai spre fundul ei am zărit, cot la cot, pe Ovidiu Biriş şi Niculiţă Strugaru.

Fluturări de mâini, lacrimi în ochii unora, încercare de liniştire în vocea altora, până ce coloana condamnaţilor a ieşit complet pe porţile lagărului...

In urma lor, porţile s'au închis grele şi cu scârţâituri lugubre. Voci răguşite şi aspre ne ameninţau cu deschiderea focului, dacă nu ne retragem dela ferestre. Coloana legionarilor continua să fie luminată de un reflector. Fără să mai ţinem seamă de somaţiile jandarmilor, i-am condus cu privirile, până la cotitura ce dădea în şoseaua principală, după care nemai putându-i vedea, ne-am urcat în pod. Aici eram la adăpost de privirile jandarmilor şi puteam vedea până departe pe şoseaua ce ducea spre oraş.

M'am postat la o fereastră cu vreo trei camarazi în jurul meu. Din timp în timp, prindeam câte o apariţie a coloanei prin ceaţa deasă. Apoi dispărea din nou, ca o nălucă. Coloana era luminată de o serie de felinare ce erau purtate de jandarmi. La o cotitură a acestei şosele, unde începea o pădurice, coloana a reapărut în lumina slabă a felinarelor. Eram tăcuţi, scrutând întunericul şi aşteptând cu înfrigurare ivirea coloanei spre şoseaua principală. La o cotitură a acestei sosele, unde incepea o pădurice, coloana a reapărut. Imi îngheţase sângele în vine. Era o viziune fantomatică. Se scurgea încet, greoiu, ca o umbră abia descifrabilă în întunericul de neînchipuit al acestei nopţi de coşmar. Douăzeci de secunde, un minut, nu ştiu cât o fi trecut şi din nou

s'a pierdut în bezna nopții, cașicum ar fi fost înghițită de neant.

In tăcere, înfiorați, așteptam cu toții apariția coloanei dincolo de cotitură. La un moment dat, s'a auzit un foc de armă. Din nou liniște. Toate simțurile îmi erau încordate. Ce oare ar putea însemna acest foc? Inima îmi bătea puternic, respirația mi se tăiase. N'am mai avut timp să fac nici cea mai mică reflectie, când o puternică rafală de mitralieră a străpuns liniștea acestei nopți negre și cețoase. O altă rafală și încă altele, din ce în ce mai dese, sguduiau văile. Par'că ne străpungeau însăși corpurile noastre. M'a cuprins amețeala.

Câteva strigăte au răsbit până la noi. Unele par'că cerând ajutor; altele înspăimântate, cuprinse de groază; altele întrebătoare, cașicând nu puteau crede în ceeace se întâmpla:

«Ne împușcă, fratilor...

«Ne omoară, camarazi...

«Trăiască Legiunea și Căpitanul...

«Trăiască România Legionară...

Peste ecourile împușcăturilor, domina vocea clară, puternică, a profesorului Iordache Nicoară, cu o intonație par'că din altă lume. In ea părea adunată toată credința acestui om în victoria Mișcării.

M'am uitat spre ceilalți camarazi. Nu puteam să le văd fețele, Toți erau tăcuți, ascultând înfiorați, gemetele și strigătele celor măcelăriți în marginea pădurii, la numai câteva sute de metri de lagărul nostru.

Cât timp o fi durat acest măcel? Nu știu. Țăcănitul armelor automate îmi spărgeau încă timpanele. Mi se părea o eternitate. De-odată s'a făcut o liniște de moarte. Nu se mai auzea niciun sgomot. Eram împietrit acolo, în fața ferestrei. Reflectorul s'a reaprins. In depărtare se auzeau încă câteva voci slabe și horcăinde:

—Trage, domnule, că nu sunt mort. Trage-mi încă un glonț...

Câteva împușcături scurte, izolate. Focuri de revolver. Câteva văicăreli din ce în ce mai slabe. Alte câteva împușcături și-apoi nimic.

Afară se stinseseră toate luminile. Am mai așteptat câtăva vreme, nemișcati, zăpăciți de evenimente. Ne-am îndreptat ca niște umbre spre camera de rugăciuni. Câteva voci au articulat slab și cu tremur nestăpânit:

—S'au stins de-acum martirii nostri!

— Doamne, Domne, cum poți răbda, Doamne!

Am îngenunchiat și fiecare am început să ne rugăm. Unii pe coridoare, alții în capelă. Afară începuse să plouă. O ploaie deasă, ce părea că adusese cu ea un alt întuneric. M'am retras în dormitor. Pe geamuri se scurgeau șiroaie de ploaie. Mi-am pironit ochii în beznă. Nu deslușeam nimic și nici nu căutam să văd ceva. Mi-am îndreptat ochii spre paturile camarazilor ce lipseau și cuprins de un fior rece am început să plâng amarnic, scuturat de sughițuri. Lacrimi mari se scurgeau pe obraji, inundându-mi toată fața. Mi-am afundat capul în perinile unui pat, lăsându-mă târît de această sguduire interioară.

Ploaia cădea tot mai deasă peste lagăr, peste sârmele ghimpate, peste brazii depe deal, peste sufletele noastre chinuite. Cerul însuși se scurgea în lacrimi de ploaie, acoperind trupurile martirizate ale camarazilor noștri, aruncati undeva la margine de drum, spălându-le fețele murdărite de tină si amestecându-le sângele cu pământul pe care atât de mult îl iubiseră și pentru care atât de mult fuseseră chinuiți.

Plângeam cu toții distrugerea în floare a atâtor vlăstare tinere, stingerea aceasta de necrezut și imposibil de acceptat a atâtor vieți curate. Plângeam clipele ce urmau să vie și pentru noi, poate peste o oră sau două. Și cu noi plângea cerul românesc această rupere din viață a tot ceeace generația noastră avusese mai pur, mai bun și mai înalt.

Din capelă, cu voci ce păreau din lumea de apoi, răsuna,

încet și dureros, cântecul de rugăciune de totdeauna al legionarilor:

«Cu noi este Dumnezeu, înțelegeți neamuri și vă plecați, căci cu noi este Dumnezeu.

«Doamne al Puterilor, fii cu noi, căci altul afară de Tine, ajutor întru necazuri, nu avem.

«Doamne al Puterilor, mântuiește-ne pre noi.»

CONȚINUTUL

EDITURA DACIA

Rio de Janeiro - Madrid

Director: Dr. Faust Brădescu

Publicaţii apărute:

General Platon Chirnoagă: *Un chapitre d'histoire roumaine (1940-1945)*. 1962.

Dr. Faust Brădescu: *Antimachiavélisme légionnaire*. 1963.

Grigore Manoilescu: *Integration de l'Europe Danubienne*. 1963.

Mihail R. Sturdza: *România şi Sfârşitul Europei. Amintiri din Ţara pierdută*. 1966.

Nic. Iancu Păltinişanu: *Tălmăciri. Versuri*. 1966.

Paul Guiraud: *Codreanu et la Garde de Fer*. 1967.

Chirilă Ciuntu: *Din Bucovina pe Oder. Amintirile unui legionar*. 1967.

Mărturii despre Legiune (40 de ani dela întemeierea Mişcării Legionare). 1967.

Horia Sima: *O homem nôvo*. 1968.

Demetrius Leontieş: *Prin mlaştini şi furturi. Versuri*. 1968.

Ion Cârjă: *Intoarcerea din Infern*. 1969.

Ernest Bernea: *Testemunhos para un homem nôvo*. 1970.

Neculai Totu: *Notas del Frente Español*. 1970.

Louise David - Ion Mării: *A Grenoble. Sur les traces du Capitaine*. 1971.

Horia Sima: *Ce Este Comunismul?* 1972.

Horia Sima: *Histoire du Mouvement Légionnaire*. 1972.

Nicu Iancu: *Sub steagul lui Codreanu*. 1973.

Depósito legal: M. 23874-1974 ● I. S. B. N. 84-400-7845-5 ● Cedesa. Coruña, 26. Madrid